Ad St. prp. nr. 1 Hovedpost XI B. Forsvarsdepartementet Marinen 1916 kap. 4, titel 1, 3, 6 og 7, 9 og 10.

Titel 1. Krigsfartøiers bygning m. v.

I st. prp. nr. 114 for 1915 (side 9) har departementet anført, at der til videre bygning av det fartøismateriel som er opført paa det ordinære budget maa ansees bundet i terminen 1916—1917 et beløp av kr. 2 800 000,00 og i den derpaa følgende termin kr. 2 400 000,00.

For at faa administrationsgrenenes uttalelse om, hvor stort beløp der antages at kunne opbygges i kommende termin blev saken forelagt for Marinens tekniske fælleskommission ved skrivelse av 13de november 1915, hvori departementet antydet følgende summer:

Hurtiggaaende mineutlægger .	kr.	1 000 000,00
2 undervandsbaater	»	1 200 000,00
1 torpedobaat	»	300 000,00
2 specielle mineutlæggere . .	»	250 000,00
sum	kr.	2 750 000,00

Kommissionens uttalelse — der vedlægges som utrykt bilag — gaar ut paa at de opførte beløp kan anvendes i terminen. Dog er der tat visse forbehold bl. a. paa grund av forsinkelser, som den nuværende situation kan medføre.

Av hensyn til budgettets stilling har departementet til nybygning kun opført kr. 1 500 000,00 for kommende termin. Der er herunder tat hensyn til at de nuværende usikre forhold forsaavidt angaar anskaffelse av materialer og maskiner kan medføre, at fartøisbygningen forsinkes, likesom det er vanskelig at skaffe fagarbeidere.

Paa den anden side vil der selvfølgelig bli draget omsorg for at nybygningen ved verftet blir utført saa hurtigt som forholdene tillater, og departementet maa derfor være bemyndiget til — forsaavidt det opførte beløp ikke skulde strække til for at faa nybygningen fremmet paa hurtigste maate i terminen — at anvende yderligere de midler, som maatte vise sig nødvendige.

Det foreslaaede beløp er tænkt fordelt saaledes:

1. Fortsat bygning av en hurtiggaaende mineutlægger	kr.	800 000,00
2. Fortsat bygning av undervandsbaater	»	500 000,00
3. Fortsat bygning av 1 torpedobaat	»	200 000,00
	kr.	1 500 000,00

I henhold til Stortingets beslutning av 18de august 1915 (jfr. st. prp. 114 og indst. S. LVI for 1915) har departementet igangsat bygning for ekstraordinært til disposition stillede midler av:

4 undervandsbaater,
2 kanonbaater og
2 torpedobaater.

Leveransen av undervandsbaatene er overdraget A/S Thunes Mekaniske Verksted i samarbeide med Kaldnes Patentslip og Mekaniske Verksted, Tønsberg, som skal bygge skrogene. De to kanonbaaters skrog skal leveres av Kaldnes Patentslip og Mekaniske Verksted, og for torpedobaatenes vedkommende vil skrogene bli bygget ved Marinens Hovedverft, mens maskinerierne skal leveres av Hamar Jernstøperi og mekaniske Verksted i samarbeide med Thunes Mekaniske Verksted.

Der er under bygning for Marinen for ordinære og ekstraordinære bevilgninger følgende materiel:

1 hurtiggaaende mineutlægger		bygges ved	Marinens Hovedverft,
2 specielle	—»—	»	» Akers Mekaniske Verksted,
6 undervandsbaater	2	»	» Marinens Hovedverft,
	4	»	» Kaldnes—Thune,
2 kanonbaater		»	» Kaldnes,
3 torpedobaater	1	»	» Marinens Hovedverft,
	2	»	» Marinens Hovedverft, Hamar og Thune.

Angaaende de hermed disponerte midler samt anvendelsen av resten av de til nybygning staaende beløp, bl. a. til fabrikation av miner, skal departementet senere fremkomme med redegjørelse og forslag.

Titel 3. **Specielt vedlikehold av krigsfartøiene.**

Fra administrationsgrenene foreligger forslag til følgende arbeider og anskaffelser under nærværende titel:

1.	Fornyelse av undervandsbaatenes akkumulatorbatterier	kr.	176 000,00
2.	Fornyelse av pànserskibenes elektriske anlæg . . .	»	13 000,00
3.	Eftersyn, reparation og fornyelse av krigsskibenes kjeler	»	250 000,00
4.	Anskaffelse av dampfeieapparater	»	5 000,00
5.	Reservemaskindeler til torpedobaater	»	50 000,00
6.	Reparation av tanktop paa P/S «Harald Haarfagre» (anslag)	»	75 000,00
7.	Fornyelse av kjelene paa «Vidar» . . kr. 42 500,00 Fornyelse av kjelene paa «Brage ÷ kr. 12 400,00 bevilget til reparation . . » 30 100,00	»	72 600,00
8.	Reservekjeler til torpedobaatene i Bergen	»	48 000,00
9.	Centralopvarmningsanlæg paa «Nordstjernen» . . .	»	8 000,00
10.	Artilleriordreoverføringsapparater til 3 panserskibe .	»	84 000,00
11.	Elektrisk anlæg med radiotelegraf paa «Ørn», «Ravn» og «Grib»	»	52 500,00
		kr.	834 100,00

Desuten har 3dje Sjømilitære Distriktskommando anført, at der av de i Bergen oplagte torpedobaater av 1ste klasse er 8 stykker som efter den almindelige regel om torpedobaatskjelers eftersyn skulde ha sine kjeler uttat i 1916—1917. Noget sikkert overslag over utgiftene hertil finder distriktskommandoen det under de nuværende ekstraordinære forhold umulig at fremkomme med, men henviser til verftets budgetforslag. 3dje Sjømilitære Distriktskommando foreslaar endvidere opført kr. 4 200,00 til dampfeieapparater til vandrørskjeler.

For indeværende termin er under denne titel bevilget kr. 453 150,00, hvorav kr. 33 000,00 som efterbevilgning for terminen 1914—15 til anskaffelse av nye kjeler paa kanonbaaten «Tyr» (jfr. st. prp. nr. 77 og tillæg 8 til indst. S. X 1915).

Departementet opfører for kommende termin kr. 454 100,00 fordelt paa nedenstaaende poster:

1.	Fornyelse av undervandsbaatenes akkumulatorbatterier	kr.	176 000,00
2.	Fornyelse av panserskibenes elektriske anlæg . . .	»	13 000,00
3.	Uttagning og eftersyn av torpedobaatkjeler	»	60 000,00
4.	Anskaffelse av dampfeieapparater	»	5 000,00
5.	Reparation av tanktop paa «Harald Haarfagre» (anslag)	»	75 000,00
6.	Fornyelse av kjelene paa «Vidar» . . kr. 42 500,00 Fornyelse av kjelene paa «Brage» . . » 30 100,00	»	72 600,00
7.	Elektrisk anlæg med radiotelegraf paa torpedobaatene «Ørn, «Ravn» og «Grib»	»	52 500,00
		Sum kr.	454 100,00

Ad 1. Det herunder opførte beløp er overensstemmende med Mineværsenets forslag og fordeler sig saaledes paa de 4 undervandsbaater:

Paa «A 1» skal næste utbytning normalt finde sted omkring 1ste januar 1919. Prisen for det hele batteri er av Mineværsenet opgit til kr. 72 000,00. For indeværende termin er til fornyelse av undervandsbaatenes akkumulatorbatterier ordinært bevilget kr. 100 000,00 eller kr. 25 000,00 pr. baat, hvorfor nu opføres kr. 11 000,00 for «A 1», saaledes at man vil faa halvparten av det til hel utbytning fornødne beløp.

Paa «A 2» og «A 3» skal hel utbytning første gang normalt finde sted vaaren 1917. Da disse batteriers værdi er anslaat til kr. 96 000,00 pr. stykke, og der som ovenfor nævnt av den ifjor bevilgede sum forutsættes anvendt kr. 50 000,00 til disse 2 baater, opføres kr. 192 000,00 ÷ 50 000,00 = kr. 142 000,00.

«A 4»s batteri vil staa for tur til utbytning i budgetaaret 1917—18. I indeværende termin er bevilget kr. 25 000,00 og for kommende termin opføres kr. 23 000,00, hvormed man vil faa halvparten av det til utbytningen fornødne beløp.

Under henvisning til foranstaaende opfører departementet kr. 176 000,00 til fornyelse av undervandsbaatenes akkumulatorbatterier.

For de ifjor anvendte kr. 100 000,00 ekstraordinært til anskaffelser av reservedeler til undervandsbaatenes akkumulatorbatterier er bestilt materialer til helt nyt batteri for «A 1» og 60 komplette reserveelementer til «A 2» og «A 3». Bestillingen er gjort hos det tyske firma som i sin tid har levert disse batterier, og ca. halvdelen av leveransen er mottat, mens resten er rammet av det for tiden gjældende utførselsforbud i Tyskland paa alle slags akkumulatorer.

Departementet skal bemerke at man har aapnet underhandlinger om anlæg av en akkumulatorfabrik her i landet, og forhaabentlig vil man om ikke lang tid kunne være blit uavhængig av utlandet ogsaa paa dette omraade.

Ad 2. Denne post var foreslaat av Mineværsenet ogsaa i de to foregaaende terminer.

De 4 panserskibes elektriske anlæg er nu gamle, og deres fordelings- og sikringskasser er av en forældet konstruktion, som gjør det vanskelig at forhindre isolationsfeil. Derved fremkommer foruten direkte energitap, ogsaa fare for skadelige indvirkninger paa fartøiernes kompasser.

Departementet opfører overensstemmende med Mineværsenets forslag, idet man maa forutsætte at den nuværende lange utrustning av fartøierne vil gjøre det endnu mere paakrævet at faa fornyet fordelings- og sikringskasser m. v. i panserskibenes elektriske anlæg.

Ad 3. I sit budgetforslag meddeler verftet, at der nu er 27 av Marinens fartøier med 49 vandrørskjeler (for tilsammen ca. 22 000 hestekræfter) og 7 lokomotivkjeler som skulde være uttat for eftersyn og eventuel skiftning av rør. Blandt disse kjeler er der to 20 aar gamle «Du Temple» kjeler paa torpedobaaten «Blink» som antages at maatte byttes med nye.

At beregne de utgifter som vil medgaa til eftersyn og reparation av disse kjeler lar sig særlig under de nuværende forhold ikke gjøre paa forhaand, likesom det ikke kan avgjøres, hvor stort antal av kjelerne man kan række at efterse i kommende termin. Av hensyn hertil, og for til enhver tid at ha midler til at utta og reparere kjeler paa fartøiene naarsomhelst, naar det pludselig maatte vise sig nødvendig, foreslaar verftet avsat et passende beløp til et kjelefond for specielt vedlikehold av krigsskibenes kjeler.

Verftet har skjønsmæssig anslaat utgiftene til eftersyn, reparation og fornyelse av de 38 kjeler som sorterer under hovedstationen til kr. 250 000,00 og dette beløp foreslaar verftet opført.

Til de 18 kjeler der henhører under Bergens oplagshavn, og som skulde uttages for eftersyn i kommende termin har 3dje Sjømilitære Distriktskommando — som ovenfor nævnt — ikke opført noget bestemt beløp. Imidlertid har distriktskommandoen yderligere foreslaat anskaffet 2 reservekjeler til 1ste klasses og 2 til 2den klasses torpedobaater, der efter distriktskommandoens erfaring trænges til torpedobaatenes vedlikehold (jfr. administrationsgrenenes forslag punkt 8).

Endelig har verftet — som det vil sees — foreslaat opført kr. 50 000,00 til fortsat anskaf-

felse av reservemaskindeler til torpedobaater, da erfaring har vist at disse fartøiers maskiner, som er meget let bygget trænger hyppig eftersyn og reparationer, især efter forcert gang. For at reparationene kan foregaa hurtig, saa fartøiene igjen kan være iorden med mindst mulig tidstap, vil det være hensigtsmæssig at ha endel av de maskindele, som oftest trænger utbedringer, færdig i reserve til indskiftning.

Departementet skal angaaende ovenstaaende forslag bemerke:

Under den vanlige post uttagning og eftersyn av torpedobaatskjeler opføres kr. 60 000,00 mot tidligere bevilget kr. 48 000,00. Forhøielsen er foretat paa grund av at verftet i flere aar har foreslaat kr. 60 000,00, og man maa forutsætte at dette beløp — naar de høiere materialpriser m. v. tages i betragtning — vil være det mindste, som ordinært maa kræves til denne foranstaltning.

Departementet finder ikke at tiden nu er inde til at foreslaa oprettet et kjelefond, og har reducert det til vedlikehold av krigsskibenes kjeler av verftet opførte beløp til omtrent det vanlige, dels fordi man antar at et saadant beløp, kr. 250 000,00, ikke vilde kunne opbrukes i terminen, og dels fordi departementet gaar ut fra, at det specielle eftersyn av krigsskibenes kjeler, som vil være nødvendig efter de paagaaende utrustninger, maa bli at utrede av særskilte bevilgninger til nøitralitetsvernet.

Departementet er enig i hvad verftet og 3dje distriktskommando har anført angaaende ønskeligheten av at ha en reserve av kjeler og maskindeler til torpedobaater av hensyn til disse fartøiers krigsberedskap.

Der er tidligere anskaffet 6 reservetorpedobaatskjeler og likeledes endel reservemaskindeler, men naar der tages i betragtning at Marinen for tiden har ca. 90 vandrørskjeler, vil den ovenfor anførte reserve ikke paa langt nær strække til for at opnaa nogen væsentlig forkortelse av den tid, som nu medgaar til uttagning og eftersyn av torpedobaatenes kjeler.

Da man imidlertid ikke paa det ordinære budget har fundet plads til noget beløp til reservekjeler og maskindeler, vil departementet senere fremkomme med forslag om ekstraordinær bevilgning hertil.

Ad 4. I terminen 1914—15 blev bevilget kr. 5 000,00 til anskaffelse av dampfeieapparater til vandrørskjeler, mens verftet hadde foreslaat kr. 10 000,00. Hovedverftet foreslaar iaar kr. 5 000,00 og anfører, at man for denne sum antagelig vil kunne anskaffe feieapparater til de fartøier, som hittil ikke har faat saadanne. De anskaffede apparater har nu været en tid ombord og har vist sig baade praktiske og økonomiske.

Departementet opfører overensstemmende med verftets forslag kr. 5 000,00.

Ad 5. For indeværende termin er bevilget kr. 75 000,00 til reparation av den indre bund i kjelerummene paa panserskibet «Tordenskjold».

Hovedverftet foreslaar iaar opført kr. 75 000,00 til en lignende reparation av «Harald Haarfagre», hvilket ansees nødvendig at iverksætte, saasnart forholdene tillater det. Beløpet er kun skjønsmæssig ansat, da man ikke vet hvordan materialpriserne vil stille sig, og da den ifjor besluttede reparation paa «Tordenskjold» ikke er paabegyndt paa grund av fartøiets utrustning, har man heller ikke derfra faat nogen erfaring med hensyn til arbeidets omfang m. v.

Departementet opfører anslagsvis kr. 75 000,00.

Ad 6. Paa mineutlæggeren «Vidar» blev kjelerne efterset vaaren 1914, men efterat fartøiet nu har været i uavbrutt tjeneste i ca. 1½ aar, er kjelerne i en saa daarlig forfatning paa grund av tæring i platene, at de maa fornyes. Distriktskommandoen opfører hertil det vanlige beløp kr. 42 500,00.

For «Brage»s vedkommende er der for indeværende termin bevilget kr. 12 400,00 til eftersyn og reparation av kjelerne. I henhold til uttalelse fra kjelekommissionen anfører verftet imidlertid i skrivelse til 1ste Sjømilitære Distriktskommando, at det antagelig vil vise sig nødvendig at skifte kjelene ogsaa paa dette fartøi. Distriktskommandoen opfører derfor kr. 42 500,00 ÷ 12 400,00 = kr. 30 100,00.

Departementet opfører i henhold til foranstaaende kr. 72 600,00 under denne post.

Ad 7. Forslag om installation av elektrisk kraft samt radiostationer paa torpedobaatene «Ørn», «Ravn» og «Grib» blev frem-

sat av Minevæsenet ifjor, men optoges dengang ikke av departementet.

Erfaringene under nøitralitetsvernet har imidlertid vist ønskeligheten av at flest mulig av fartøiene er utstyrt med lyskaster og med radiotelegraf, og da de her omhandlede fartøier hører til vore nyere torpedobaater med de mest moderne torpedoer, opfører departementet som av Minevæsenet foreslaat til:

	Torpedomateriel:		
1.	Reservedeler til torpedoer	kr. 80 000,00	
2.	Provisorisk torpedobatteri	» 25 000,00	
3.	Økede forraadsbeholdninger (trinol)	» 80 000,00	
4.	Økede torpedobeholdninger	» 440 000,00	
5.	Modernisering av «Hai», «Hval» og «Delfin»	» 290 000,00	
			kr. 915 000,00
	Minemateriel:		
6.	500 stk. 60 kg. lodminer	kr. 500 000,00	
7.	100 stk. haandminer (med magasiner)	» 120 000,00	
8.	10 stk. mineslæp	» 25 000,00	
9.	Utlægningsarrangement for miner til 10 fiskedampere	» 25 000,00	
			» 670 000,00
	Elektrisk materiel:		
10.	Signallyskaster til «Harald Haarfagre»	kr. 1 700,00	
11.	12 flytbare lyskasteranlæg	» 192 000,00	
			» 193 700,00
	Radiomateriel:		
12.	Flytning av radiostationen paa hovedstationen	kr. 20 000,00	
13.	2 flytbare radiostationer	» 40 000,00	
14.	3 radiokompasser	» 21 000,00	
			» 81 000,00
		Sum	kr. 1 859 700,00

	Herav har departementet optat følgende poster:	
1.	Reservedeler til torpedoer	kr. 80 000,00
2.	Til mineslæp	» 25 000,00
3.	Signallyskaster til «Harald Haarfagre»	» 1 700,00
4.	Flytning av radiostationen paa hovedstationen	» 13 300,00
5.	2 flytbare radiostationer	» 40 000,00
	Tilsammen	kr. 160 000,00

mot for indeværende termin bevilget kr. 37 900,00.

Ad 1. Ifjor — kgl. resl. av 11te december 1914 — blev besluttet anvendt kr. 55 000,00 til reservedeler til torpedoer. Minevæsenet anfører at torpedoerne under den nu paagaaende tjeneste slites betydelig, saa man maa være forberedt paa, at der vil trænges reservedeler i stor utstrækning, for at holde torpedoerne i fuldt krigsberedt stand.

Departementet har opført kr. 80 000,00 for kommende termin til anskaffelse av reservedeler til torpedoer. De omhandlede reservedeler vil i stor utstrækning kunne forarbeides

Elektrisk lysanlæg med lyskaster paa «Ørn», «Ravn» og «Grib» . . . . kr. 33 000,00
Radiostationer til samme . . . » 19 500,00
Tilsammen kr. 52 500,00

Titel 6. **Anskaffelser til Minevæsenet.**

Minevæsenet har herunder foreslaat følgende anskaffelser m. v.:

ved torpedofabrikken saasnart denne er færdig, saaledes at man herved har en begyndelse til fabrikkens drift.

Ad 2. Ved utgangen av indeværende termin vil Marinen ha 27 mineslæp. Erfaringerne fra den paagaaende krig har vist nødvendigheten av at alle løp til stadighet gjennemfeies og oprenskes med mineslæp, av hensyn til egne fartøiers sikkerhet. Det vil derfor være nødvendig at ha et stort antal slæp, fordelt paa de forskjellige dele av kysten, hvorfor Mineværsenet har foreslaat kr. 25 000,00 til 10 nye slæp.

Departementet opfører kr. 25 000,00 som foreslaat.

Ad 3. Tre av vore panserskibe har en særskilt, mindre lyskaster til bruk ved optisk signalering paa store avstande. Angaaende nytten av disse lyskastere henvises til, hvad derom er anført i st. prp. nr. 1, hovedpost XI B 1914, side 51. Mineværsenet foreslaar bevilget kr. 1 700,00 til anskaffelse av en signallyskaster for det 4de panserskib, og departementet opfører overensstemmende hermed.

Ad 4. Mineværsenet har gjentat sit forslag fra ifjor om flytning av hovedstationens radiostation fra Bromsjordet til «Fortet». Departementet optok ikke dette forslag ifjor, men finder nu at der ikke godt kan utsættes længer med flytning av stationen, da saavel Mineværsenets kontorer som radioverkstedet vil bli flyttet indenfor verftsomraadet. At beholde radiostationen paa dens nuværende plads vil under disse omstændigheter ikke bare volde ulemper for stationens korrespondance, men endnu mere paa grund av dens avstand fra radioverkstedet, da alle de apparater, som forarbeides ved Mineværsenet, prøves ved denne radiostation. Mineværsenet har foreslaat kr. 20 000,00 til flytning og samtidig en modernisering av stationen, men departementet opfører kr. 13 300,00.

Ad 5. Mineværsenet har foreslaat anskaffet 2 flytbare radiostationer til provisorisk opsætning i skjærgaarden under fartøienes operationer paa kysten. Stationene der er ganske lette, anvender som kraftkilde en bensindynamo og har en rækkevidde av 40—50 kilometer.

Da man under nøitralitetsvernet har følt savnet av transportable radiostationer vil departementet anbefale anskaffet 2 saadanne og opfører derfor kr. 40 000,00.

Av de øvrige ovenfor nævnte forslag fra Mineværsenet vil endel foranstaltninger, som videre minefabrikation, provisorisk torpedobatteri og indredning av private fiskedampskibe til mineutlægning bli iverksat av andetsteds foreslaaede eller givne bevilgninger.

Som det vil fremgaa av Mineværsenets forslag (punkt 4) anbefales opført kr. 440 000,00 til videre anskaffelse av torpedoer, likesom den næste post, modernisering av torpedobaatene «Hai», «Hval» og «Delfin» i det væsentlige angaar ombytning av disse fartøiers ældre torpedoer med nye.

Under henvisning til Mineværsenets budgetforslag, hvor dette spørsmaal er behandlet i en særskilt, hemmelig del, er departementet enig i, at vore beholdninger av reservetorpedoer ikke er tilstrækkelige. Da man imidlertid neppe kan gjøre regning paa at faa torpedoer fra utenlandske fabrikker i kommende termin, har departementet ikke opført noget beløp iaar til økede torpedobeholdninger, som imidlertid hurtigst mulig forutsættes tilveiebragt ved statens egen fabrik.

Ad titel 7. **Forsøk ved Mineværsenet.**

Der er herunder opført kr. 10 000,00 ekstraordinært.

For tiden foreligger en række store spørsmaal til løsning som minekonstruktioner, anordninger mot undervandsbaater og miner, faldminer for flyvemaskiner m. v. Da de forsøk som staar i forbindelse hermed tildels medfører store utgifter, har departementet efter forslag av Kommanderende Admiral opført kr. 10 000,00 ekstraordinært hertil.

Titel 9. **Anskaffelser til Artilleriet.**

Artilleriet foreslaar herunder følgende anskaffelser m. v.:

1. Ammunition, væsentlig omfattende anskaffelse av ballistit til ladninger for gra-

	nater som haves færdig, eller hvortil materialer haves	kr.	489 000,00
2.	Forfærdigelse av 3 500 brandrør hvortil materialer haves . . . kr. 21 000,00 Materialer til 5 000 nye rør . . . . » 30 000,00	»	51 000,00
3.	Anskaffelse av reservematerialer til granater . . .	»	112 800,00
4.	Ammunition til 76 mm. antiballonkanoner	»	42 500,00
5.	Anskaffelse av banelys .	»	11 200,00
6.	Fabrikation av haandgranater	»	35 000,00
7.	Bomber for flyvemaskiner	»	20 000,00
		kr.	761 500,00

Departementet har herav optat:

1.	Ammunition til 65 mm. M I	kr.	10 600,00
	— » 47 mm. h.k.	»	9 550,00
2.	Til fabrikation av brandrør	»	51 000,00
	Tilsammen	kr.	71 150,00

For indeværende termin er bevilget kr. 79 500,00.

Departementet skal bemerke:

Ad 1. Som det fremgaar av foranstaaende har Artilleriet foreslaat ialt kr. 489 000,00 til ammunition, og herav gaar en væsentlig del til anskaffelse av ballistit og opgjøring av ladninger til projektiler, som dels er færdig, dels ligger i materialer. Departementet har imidlertid fundet, paa det ordinære budget kun at burde opta forslagene om forfærdigelse av endel ammunition til 65 mm. og 47 mm. kanoner, hvorav beholdningerne er knappe.

Ad 2. Der blev i december 1914 bl. a. besluttet anvendt et beløp til anskaffelse av materialer til brandrør. Herfor er anskaffet materialer til 3 500 rør.

Artilleriet foreslaar opført kr. 21 000,00 til oparbeidelse av disse, da fabrikationen tar lang tid. Samtidig foreslaaes kr. 30 000,00 til anskaffelse av materialer for yderligere 5 000 rør, da det har vist sig, at det for fremstilling av rørene er av største vigtighet at materialerne faaes nøiagtig av den bestemte art og kvalitet, og det kan vise sig forbundet med vanskelighet at faa materialerne til enhver tid.

Departementet er enig i det av Artilleriet anførte og opfører overensstemmende hermed kr. 51 000,00 under denne post.

Ad titel 10. **Artilleriforsøk.**

Paa samme maate som under titel 7 er efter Kommanderende Admirals forslag ogsaa under nærværende titel opført ekstraordinært kr. 10 000,00 til forsøk med nykonstruktioner av forskjellig art, saaledes eksempelvis bomber for flyvemaskiner. Det bemerkes, at Artilleriet har foreslaat opført kr. 20 000,00 til anskaffelse av saadanne, men da de konstruerte bomber endnu ikke er gjennemprøvet, har departementet fundet det heldigere iaar at opføre et ekstraordinært beløp til fortsatte prøver.

[redacted]

Forsvarsdepartementet.

St. prp. nr. 84.

(1916)

Om bevilgninger til hæren og marinen.

Forsvarsdepartementets indstilling av 28de april 1916, som er bifaldt ved kongelig resolution av samme dag.

(Foredraget av statsraad Holtfodt.)

Departementet tillater sig i forbindelse med budgetforslaget for kommende termin (st. prp. nr. 1, hovedpost XI A — hæren — og hovedpost XI B — marinen — 1916) at fremlægge forslag til ekstraordinære bevilgninger vedrørende anskaffelser til hæren, marinen og flyvevæsenet for et samlet beløp av kr. 14 256 800,00 — nemlig kr. 11 239 000,00 til hæren, kr. 1 967 800,00 til marinen og kr. 1 050 000,00 til flyvevæsenet.

Desuten er i propositionen indtat utredning med forslag angaaende anvendelse av de ved stortingsbeslutning av 17de august 1915 til disposition for nybygning til marinen stillede midler.

Foruten ovennævnte bevilgninger som repræsenterer utgifter en gang for alle vil i nærværende proposition ogsaa bli behandlet endel forslag som i tilfælde vil medføre aarlig tilbakevendende utgifter til et samlet beløp av kr. 346 400,00, hvorav kr. 293 400,00 paa hærens og kr. 53 000,00 paa marinens budget, som foreslaaes opført paa det ordinære budget for hærens vedkommende paa kapitel 11, «Aarlige utgifter ifølge de ekstraordinære budgetpropositioner 1916—1917» og for marinens vedkommende paa kapitel 4 a, 2.

De foreslaaede bevilgninger (tilsammen kr. 14 603 200,00 — inklusive aarlige utgifter) tar sigte paa en fortsat avhjælpelse av de mangler som vil vise sig mest følelige ved krigsopsætning og som man derfor under den nuværende situation ikke forsvarlig kan opsætte med at søke rettet.

Efterat det ved konferanse i regjeringen var bragt paa det rene, hvilket beløp der kunde paaregnes til anskaffelser, blev der av departementet opgjort et utkast til beløpets fordeling mellem hær og marine og til de saaledes fordelte beløps nærmere anvendelse.

Dette utkast blev forelagt Norges for-

Fortegnelse over trykte bilag se sidste side.

svarskommission, som intet væsentlig hadde at bemerke hverken til beløpenes fordeling mellem hær og marine eller til deres nærmere anvendelse, og som derfor tiltraadte utkastet med et par mindre ændringer. Det her fremlagte forslag til anskaffelser er overensstemmende med forsvarskommissionens uttalelse.

De vigtigste av de i propositionen omhandlede spørsmaal angaaende personellet — nemlig flyvevæsenets ordning og utnyttelse av infanteriets opøvede vernepligtige mandskapsstyrke — har likeledes været forelagt Norges forsvarskommission. Flyvevæsenet blev behandlet av den samlede kommission, hvorom henvises til hvad der er anført side 59 og til utskrift av protokollen blandt de utrykte bilag.

Spørsmaalet om utnyttelse av infanteriets opøvede vernepligtige mandskapsstyrke blev kun behandlet av Kommanderende General og generalstabschefen sammen med Forsvarsdepartementets chef, idet kommissionens sjømilitære medlemmer fandt det mindre paakrævet at delta i dette spørsmaals behandling. Der henvises forøvrig til, hvad der er anført side 42.

De i denne proposition foreslaaede bevilgninger fordeler sig saaledes:

I. Vedrørende materiel m. v.

Paa det ekstraordinære statsbudget:

A. Hæren.

Titel 1.	Infanteriet . . .	kr.	415 000,00
« 2.	Feltartilleriet . . .	«	1 380 000,00
« 3.	Ingeniørvaabnet . .	«	625 000,00
« 4.	Fæstningsartilleriet .	«	1 034 000,00
« 5.	Kavaleriet	«	55 000,00
« 6.	Intendanturen . .	«	2 000 000,00
« 7.	Sanitetet	«	200 000,00
« 8.	Trænkorpset . . .	«	50 000,00
« 9.	Artilleriets tekniske fællesetat	«	5 250 000,00
« 10.	Arsenal og magasin m. v. for 6te brigade	«	230 000,00
	Sum	kr.	11 239 000,00

B. Marinen.

Titel 1.	Forskjellige utvidelser og moderniseringsarbeider vedrørende Karljohansvern station m. v.	kr.	602 800,00
« 2.	Anskaffelser til minevæsenet	«	557 000,00
« 3.	Anskaffelser til artilleriet	«	495 000,00
« 4.	Anskaffelser til navigationsvæsenet . .	«	113 000,00
« 5.	Anskaffelse av reservekjeler og reservemaskindeler til marinens fartøier . . .	«	200 000,00
	Sum	kr.	1 967 800,00

C. Flyvevæsenet.

Titel 11.	Vedrørende Hærens budget	kr.	750 000,00
« 6.	Vedrørende Marinens budget	«	300 000,00

II. Vedrørende personel m. v.

A. Hærbudgettets kapitel 11.

Titel 1.	Utnyttelse av infanteriets vernepligtige styrke . . .	kr.	166 000,00
« 2.	Kavaleriet	«	2 700,00
« 3.	Feltartilleriet . . .	«	2 000,00
« 4.	Ingeniørvaabnet . .	«	47 800,00
« 5.	Fæstningsartilleriet .	«	27 900,00
« 6.	Flyvevæsenet . . .	«	47 000,00
	Sum	kr.	293 400,00

B. Marinebudgettets kapitel 4 a, 2.

Flyvevæsenet	Sum	kr.	53 000,00

I. Anskaffelser.

A. Hæren.

Titel 1. Infanteriet.

Kr. 415 000,00.

a. Utstyr for mitraljøser.

Kr. 100 000,00.

I st. prp. nr. 120, 1914, side 85—88, hvortil henvises, er redegjort for de da foreliggende krav paa utstyr for hæren av tunge og lette mitraljøser.

Overensstemmende med departementets forslag bevilget Stortinget ved den anledning kr. 400 000,00 til oprettelse av mitraljøseavdeling ved Kongsberg vaabenfabrik, anskaffelse og fabrikation av 150 lette mitraljøser samt anskaffelse av raamaterialer for mitraljøseammunition.

Mens behovet av lette mitraljøser i 1914 var angit til 480 stkr. for linjen, hvorav 96 for kavaleriet, har generalstaben med kommanderende generals tilslutning i henhold til erfaringerne fra den paagaaende verdenskrig i skrivelse av 13de september 1915 opstillet for infanteriet alene et behov av ialt 912 lette mitraljøser, idet landvernsopbudet og depoter ogsaa er medtat.

Departementet er enig i nødvendigheten av at vore avdelingers kampværdi økes ved et rikeligere utstyr med mitraljøser.

Departementet forutsætter, at de nødvendige bevilgninger til mitraljøser opføres under Kongsberg vaabenfabriks drift. Utstyret for mitraljøserne maa imidlertid oparbeides andetsteds og opføres særskilt, saasom for saler, sæler og øvrig transportmateriel. Til utstyr for de 150 stkr. mitraljøser, der vil bli færdige fra vaabenfabrikken inden utløpet av terminen 1916—1917 og som ligger indenfor den i 1914 opstilte ramme, foreslaar departementet bevilget kr. 100 000,00, idet man regner en utgift av ca. kr. 700,00 pr. mitraljøse.

b. Signallanterner for infanteriet.

Kr. 40 000,00.

Herav foreslaaes ved denne anledning bevilget kr. 40 000,00 til en første anskaffelse av ca. 5 lanterner pr. linjebataljon, væsentlig beregnet for de aarlige vaabenøvelser.

Ved den her foreslaatte anskaffelse, der er tænkt iverksat indenlands, antages fabrikationen at kunne opsættes saaledes, at en massefabrikation ved mobilisering let lar sig iverksætte.

c. Skansetøi for infanteriet.

Kr. 50 000,00.

Generalstaben fremholder, med tilslutning av kommanderende general, nødvendigheten av at øke antallet av skansetøi saaledes, at alle menige stridende undtagen endel specialister faar et redskap (spade, hakke eller øks).

Departementet foreslaar til en første anskaffelse bevilget kr. 50 000,00, som forberedelse til en massefabrikation. Herved vil man kunne erholde ca. 19 000 stkr. skansetøi.

d. Telefonmateriel.

Kr. 50 000,00.

For sikring av ledelsen av de forskjellige avdelinger saavelsom avdelingernes samvirken under en moderne kamp er det nødvendig at der hersker en intim forbindelse mellem cheferne og de dem underlagte avdelinger. Av de mange midler til etablering av denne forbindelse er ingen i den senere tid, under balkankrigene saavelsom under den nuværende krig, kommet saa meget i bruk som telefonen, der særlig i stillingskrigen men ogsaa i bevægelseskrigen er blit anvendt i en tidligere uanet utstrækning. Særlig i vort skogbedækte terræng vil ledelsen let gaa

tapt, om man ikke har anledning til at etablere de nødvendige telefonforbindelser.

Generalstaben opfører i skrivelse av 13de september 1915 behovet til ialt 724 sæt, hvorav 350 for linjen. For tidligere bevilgninger er ialt anskaffet 310 sæt.

Departementet opfører for kommende termin kr. 50 000,00 til fortsat anskaffelse av telefonmateriel, saa at linjens behov kan bli helt dækket, samtidig som man erholder en reserve for avdelingernes nuværende utstyr med saadant materiel.

For det opførte beløp paaregnes anskaffet 100 sæt.

e. Trænmateriel for 1.—5. brigades infanteri.

Kr. 100 000,00.

Da de nuværende patronkjærrer er for tunge til, at de under alle forhold kan følge infanteriet, og da man i enkelte fremmede armeer endog har opsat hele infanteriets fegtningstræn paa kløv (Serbien), har der ifølge departementets ordre været foretat forsøk med kløvtransport av infanteriets ammunition.

I henhold til disse forsøk har saavel generalinspektøren for infanteriet som generalstab og Kommanderende General anbefalt, at der anskaffes en del kløvsaler saaledes, at ialfald en del av ammunitionen kan bringes helt frem i skytterlinjen.

Naar ikke hel overgang til kløvtransport er foreslaat, har dette sin grund i, at hesteantallet derved vilde bli sterkere øket end forenelig med andre krav.

Overensstemmende med Kommanderende Generals forslag vil departementet foreslaa, at der anskaffes 4 kløvutstyr pr. infanteribataljon i 1ste—5te brigade.

Departementet opfører hertil for 48 bataljoner (heri iberegnet de foreslaatte 6 nyopsatte bataljoner) kr. 25 000,00.

Ved indførelse av den lette mitraljøse M/1914 (Madsens rekylgevær) er en økning av infanteriets fegtningstræn blit nødvendig for at den nødvendige ammunition kan medføres til disse vaaben, der kræver en særdeles rikelig ammunitionsforsyning.

Der er for nærværende ialt paaregnet opsat ved de 5 sydlige brigader 48 mitraljøsepelotoner, der hver kræver 1 patronkjærre.

Endvidere tiltrænges anskaffet for de nævnte nyopsætninger i de sydlige brigader (2 regimentstaber og 6 bataljoner) fornødent trænutstyr saasom kompanibagagevogner, patronkjærrer, feltsmier, skansetøivogner, saler og sæletøi m. v.

Til ovennævnte trænmateriel opføres kr. 75 000,00.

Det bemerkes at det er tanken istedetfor de nu reglementerte patronkjærrer, som er tunge og vanskelige at komme frem med i terrænget, at anskaffe 1-spændte lette kjærrer.

Tilsammen foreslaaes saaledes under nærværende titel litra e bevilget kr. 100 000,00.

f. Kompletteringav 6te brigades kjærremateriel.

Kr. 50 000,00.

Der vil i 6te brigade vanskeligere end i de sydligere ved rekvisition kunne skaffes det nødvendige antal vogner, da der forefindes saa litet brukbart materiel inden distriktet. Det er derfor paakrævet at faa anskaffet nødvendige vogner eller kjærrer av de modeller, som bedst egner sig for terrænget inden brigadedistriktet.

Departementet opfører iaar kr. 50 000,00 til paabegyndelse av en utskiftning med reglementerte av de for 6te brigades avdelinger ifølge krigsopsætningsplanerne rekvirerte kjøretøier.

For det opførte beløp paaregnes anskaffet 125 av de saakaldte Ryes kjærrer.

g. Lyskastere for infanteriet.

Kr. 25 000,00.

Erfaring fra de sidste krige har vist, at natlige foretagender har faat en stadig bredere plads i krigsoperationerne.

Skal en avdelings ildkraft kunne utnyttes tilstrækkelig, er det ganske nødvendig, at angrepsfeltet i mørke effektivt kan belyses ialfald ut paa en avstand av 500 à 600 m. i ethvert forsvarsavsnit.

De store lyskastere, som er anskaffet hos os i den senere tid, og som betjenes av ingeniørvaabnet, er nærmest beregnet til støtte for artilleriet og mot de vigtigste terrængstrøk.

Infanteriet bør imidlertid selv disponere lette lyskastere, der kan bæres med av avdelingene i ulændt terræng og anbringes hvor det er paakrævet, mens de under landveismarsjer kjøres.

Kommanderende General og generalinspektøren for infanteriet foreslaar at der anskaffes 2 aceton-lyskastere pr. bataljon.

Utgiftene herved er for lyskasterne med tilbehør beregnet til kr. 110 000,00.

Herav er kr. 40 000,00 skjænket av private.

Departementet, der finder heromhandlede anskaffelse at være av stor betydning for infanteriets kampkraft, anbefaler ved nærværende anledning kr. 25 000,00 bevilget hertil, hvorved man i forbindelse med den private gave vil kunne anskaffe ca. halvparten av de nødvendige lyskastere.

Titel 2. Feltartilleriet.
Kr. 1 380 000,00.

a. Underskjold for 7,5 cm. feltkanoner.
Kr. 40 000,00.

Vore nuværende 7,5 cm. feltkanoner er som bekjendt ikke forsynt med hele skjolde, kun avtagbare overskjold, der imidlertid ikke dækker tilstrækkelig.

Det ansees for tiden ikke mulig at rykke i felten med skyts uten fuldstændig skjoldbeskyttelse. Tapene vil i et batteri uten skjolde, der blir utsat for beskytning av geværer, mitraljøser eller kanonernes granatkardætsker, bli saa store, at et saadant batteri meget hurtig vil bli sat ut av kamp.

Specielt hos os, hvor artilleriet er saa faatallig (kun ca. 1/2 à 1/3 av hvad det er i andre armeer) gjælder det at utstyre det slik, at det ikke straks blir sat ut av kamp.

Generalinspektøren for feltartilleriet har foreslaat, at feltkanonen utstyres med et fotskjold, hvorav en færdig konstruktion foreligger.

Departementet opfører til fotskjold eller underskjold for 108 feltkanoner kr. 40 000,00.

b. Pansrede ammunitionsvogner for 7,5 cm. feltbatterier.
Kr. 680 000,00.

Ved overgang til 4-kanons batterier blev hvert batteri bestemt tildelt 10 ammunitionsvogner.

Ialt 42 vogner maatte dog tages av ældre modeller.

Ingen av batteriets vogner var pansrede.

Man regner imidlertid nu, at det er nødvendig for en sikker betjening av skytset at ha ved siden av hver kanon i ildstillingen en pansret ammunitionsvogn, hvorfra og bak hvilken ammunitionsforsyningen kan foregaa. Hos os, hvor ammunitionsvognen maa opkjøres bak stillingen, da den ikke er pansret, vil frembringelsen av ammunition bli særdeles farefuld for betjeningen og ofte mindre paalidelig.

Der trænges ialt 108 pansrede vogner for at hvert batteri skal faa 4 stkr. (1 til hver av sine kanoner).

Antallet av ammunitionsvogner vil da, naar 42 ældre utidsmæssige vogner avloses, kunne sættes op fra 10 til 12 vogner pr. batteri, altsaa til det antal som findes i de fleste andre armeers feltartillerier.

Denne forøkelse i vognantallet ansees høist paakrævet, naar hensees til det sterke forbruk av ammunition, som nu maa paaregnes.

I henhold til foranstaaende opfører departementet til 108 pansrede ammunitionsvogner (27 batterier à 4 vogner) à ca. kr. 4 600,00

	kr.	500 000,00
Sal og sæletøi	«	120 000,00
Magasiner m. v.	«	60 000,00
Tilsammen	kr.	680 000,00

c. Ildledningsskjold.
Kr. 150 000,00.

Under skytning fra dækkede stillinger maa det personale, der skal lede batteriets ild, for at kunne se være fremme i stillinger,

der gir utsyn og oversigt, og vil derfor være utsat for at rammes.

Da imidlertid hele batteriets ild avhænger av, at dette personale (batterichef med hjælpere) er intakte, har man i de fremmede armeer utstyrt batterierne med saakaldte ildledningsskjolde, bak hvilke betjeningen av de for ildledningen nødvendige instrumenter, kompasretteflater, avstandsmaalere m. v. kan foregaa nogenlunde trygt.

Heller ikke hos os vil man kunne undvære saadanne skjold.

Departementet opfører hertil for:
54 stkr. til 27 7,5 cm. feltbatterier.
12 « « 6 10,5 cm. batterier.
6 « « 3 12 cm. haubitsbatterier.

72 ildledningsskjolde à kr. 2 100,00 = kr. 150 000,00.

d. Kikkertsigter for 10,5 cm. positionskanon.

Kr. 50 000,00.

Om skytset skal kunne fuldt utnyttes under skytning fra dækkede stillinger, er det nødvendig, at rettemidlerne tillater en nøiagtig indretning av kanonerne, saaledes at ikke tid tapes og skud bortskytes til ingen nytte.

De nuværende rettemidler ved de 10,5 cm. positionskanoner er gammeldagse og litet nøiagtige. Generalinspektøren for feltartilleriet har i flere budgetforslag foreslaat dem ombyttet med nye.

Departementet foreslaar bevilget til anskaffelse av kikkertsigter for 10,5 cm. positionskanoner kr. 50 000,00 hvorved behovet skulde bli dækket.

e. Pansrede ammunitionsvogner for 10,5 cm. batterier.

Kr. 100 000,00.

Ved disse batterier taler de samme hensyn, som anført for de 7,5 cm. feltbatterier, for indførelsen av pansrede ammunitionsvogner.

En betryggende ammunitionsfrembringelse og kanonbetjening kan ikke foregaa, medmindre man har en pansret ammunitionsvogn ved siden av hver kanon.

Saafremt 4 saadanne vogne anskaffes pr. batteri, vil batterierne kunne opsættes med:

4 pansrede vogne og
6 rustvogne

tilsammen 10 vogne som organisationsmæssig forutsat.

Til 6 batterier trænges ialt 24 vogne.

Departementet finder av budgetmæssige hensyn iaar ikke at kunne foreslaa et høiere beløp end kr. 100 000,00, hvorved antages at kunne anskaffes

15 vogne à ca. kr. 4 600,00 pr. stk. =	kr.	70 000,00
Tilhørende sal- og sæletøi . .	«	20 000,00
Magasiner m. v.	«	10 000,00
	kr.	100 000,00

f. Forskjellige utrustningsgjenstande.

Kr. 160 000,00.

Der mangler ved feltartilleriet utrustningsgjenstande av forskjellig slags som sæletøi, der trænger en gjennemgaaende fornyelse, kokevogner til batterierne, rekvisitter, avstandsmaalere, kompasretteflater, haandkikkerter, temperingsapparater, officerssaler, beridersaler m. v.

Departementet opfører hertil kr. 160 000,00 som væsentlig forutsættes anvendt til anskaffelse av saadanne gjenstande som maa indkjøpes fra utlandet, hvorved behovet av disse gjenstande vil bli dækket.

g. Anskaffelse av reserve- og landvernsskyts for feltartilleriet.

Kr. 200 000,00.

Feltartilleriets 7,5 cm.s linjebatterier er kun i meget ringe utstrækning utstyrt med reserve- og depotskyts, og ved disse avdelingers landvernsopbud er materiellet dels 30 aar gamle 8,4 cm. kanoner, dels ældre hurtigskytende 7,5 cm. kanoner uten skjold og med forældede rettemidler.

Departementet finder det i tilslutning til generalinspektøren for feltartilleriet paakrævet at der saa snart som mulig skrides til anskaffelse av 7,5 cm. hurtigskytende feltkanoner for anvendelse dels som reserveskyts for vore feltbatterier, dels til opsætning av landvernsopbudet med tidsmæssig skyts, idet man ad denne vei paa den mest økonomiske maate kan forsterke vort nuværende altfor faatallige mobile artilleri.

Generalinspektøren anfører, at hvis der ikke straks skrides til en forøkelse av linjens artilleri ved at opsætte et nyt feltartilleriregiment, maa der i alle tilfælde skaffes et effektivt landvern (og reserveskyts).

Som landverns- (og reserveskyts) foreslaaes anskaffet nyt hurtigskytende materiel til 8 batterier med tilbehør og ammunition.

Landvernets materiel er nu opsat i 2 batterier à 6 kanoner pr. regiment. Skytset er tildels det 30 aar gamle 8,4 cm. M/1885, tildels 7,5 cm. uten skjold og med gamle rettemidler. For sidstnævnte foreslaaes anskaffet skjolde, nye sigtemidler etc. samt ammunition som for feltkanonen i linjen.

Departementet er i det væsentlige enig heri.

Idet man gaar ut fra, at forslaget om anlæg av kanonverksted bifaldes, antages dette skyts at burde tilveiebringes ved indenlands fabrikation.

Under hensyntagen til hvad der i saa fald kan komme til anvendelse i kommende budgettermin, opføres til paabegyndelse av anskaffelse av reserve- og landvernsskyts for feltartilleriet kr. 200 000,00.

Med henvisning til hvad der er anført nedenfor under titel 4 om antiballonskyts for befæstningene skal bemerkes, at man vil avvente resultatet av den paatænkte hjemmefabrikation og anskaffelse av saadant skyts til det stationære forsvar forinden man fremkommer med forslag til bevilgning vedrørende antiballonskyts for feltartilleriet (den mobile felthær).

Titel 3. Ingeniørvaabnet.

Kr. 625 000,00.

Generalinspektøren for ingeniørvaabnet har i skrivelse av 1ste september 1915 fremlagt et fuldstændig forslag til hærens utstyr med ingeniørmateriel.

Der foreslaaes utskilt særskilt øvelsesmateriel, tillike tjenende som reservemateriel for felt, og dettes samtidige erstatning med nyt feltmateriel, materiel for depotavdelinger samt endelig landvernsavdelingernes utstyr med materiel.

a. Almindelig ingeniørmateriel.

Kr. 100 000,00.

Da man i felt maa regne med sterk avgang paa telegrafmateriel, særlig kabel, og da dette materiel under øvelser er utsat for stor slitage, opfører departementet under hensyntagen til det beløp, som man nu ialt kan paaregne til ekstraordinære anskaffelser, til reserve- og øvelsestelegrafmateriel samt materiel for etappetelegrafen i 6te brigades distrikt, ialt kr. 90 000,00, hvorav kr. 75 000,00 til paabegyndelse av anskaffelse av reservemateriel for telegrafbataljonen (kabel, telefon og telegrafapparater m. v.). Endvidere opføres til sappørmateriel ved 5te og 6te brigade kr. 10 000,00. Ialt under nærværende litra kr. 100 000,00.

b. Specialteknisk materiel.

Kr. 400 000,00.

Siden krigens utbrud er til hæren anskaffet av transportable lyskastere 2 pr. brigade, ialt 12 stkr., av traadløse stationer 3 søndenfjelds, 2 nordenfjelds og 4 mindre stationer for Tromsø—Narvik-avsnittet.

De sidste tiders tildragelser har noksom fremhævet betydningen av at en hær er vel utstyrt med saadanne specialtekniske apparater som her omhandlet.

Da dette materiel for tiden ikke kan forarbeides indenlands, er det særlig paakrævet i betimelig tid at dra omsorg for, at fornødent reservemateriel er tilstede.

Departementet finder til radiomateriel at burde opføre følgende:

2 reservestationer à kr. 30 000,00	kr.	60 000,00
Benzin- og oljedepot	«	10 000,00
2 reservestationer (smaa) for Tromsø—Narvik-avsnittet .	«	30 000,00

Til paabegyndelse av oparbeidelse av transportvogner m. v.	kr.	10 000,00
Sum	kr.	110 000,00

Transportvogner og kjærrer, der er nødvendige til transport av proviant og furage, reservesaker av enhver slags m. v., foreslaaes efterhaanden oparbeidet ved verkstedet paa Hvalsmoen i den utstrækning de til disposition værende midler tillater. Det er departementets hensigt senere at foreslaa bevilget en aarlig sum til driftsutgifter for dette verksted, saaledes at de nødvendige kjøretøier m. v. efterhaanden kan bli oparbeidet saavel til heromhandlede materiel som til det øvrige ingeniørmateriel.

Av transportable lyskastere foreslaaes anskaffet en lyskaster pr. brigade i reserve, ialt 6 stykker med tilbehør à kr. 40 000,00, ialt kr. 240 000,00, hvortil kommer kr. 10 000,00 til tilfældige utgifter for at kunne møte mulige prisstigninger o. lign., tilsammen kr. 250 000,00.

Overensstemmende hermed opføres:

Til radiomateriel	kr.	110 000,00
« transportable lyskastere .	«	250 000,00
Endvidere opføres til magasiner for heromhandlede materiel	«	40 000,00
Sum	kr.	400 000,00

c. Fæstningsingeniørdepoter.

Kr. 50 000,00.

Der bør ved hver fæstning oprettes faste fæstningsingeniørdepoter, omfattende det suppleringsforraad av skansetøi, sprængstof, murings- og bygningsverktøi samt bygningsartikler, der ansees nødvendig for en hurtig iverksættelse av fæstningens fortifikatoriske armering.

For at faa disse store arbeider, der først er planlagt iverksat ved krigsmobilisering, utført, er det nødvendig at ha til disposition et meget stort arbeidsmandskap, der da maa bli at forsyne med verktøi fra heromhandlede verktøisdepoter. Generalinspektøren for ingeniørvaabnet har opført de for heromhandlede depoter nødvendige beholdninger av verktøi m. v., særskilt for hver fæstning, idet der opføres anskaffelse av redskap og materiale for jord- og stenarbeide, sprængningsarbeide og smiarbeide.

Der opføres som en første bevilgning i dette øiemed kr. 50 000,00, der fortrinsvis bør anvendes i distrikter hvor der ikke gjennem rekvisition kan paaregnes selv den nødtørftigste tilgang paa dette materiel.

d. Sprængstof og tændammunition.

Kr. 75 000,00.

Sprængstof.

I den nu paagaaende krig er sprængstof i en hittil uanet utstrækning blit anvendt saavel ved kamp i luften, som i vandet, paa jorden og under jorden.

Det er derfor av væsentlig betydning at vi ved krigsutbrud kan raade over den nødvendige mængde av sprængstof skikket for krigsbruk.

Idet bemerkes, at de nuværende avdelinger av ingeniørvaabnet og kavaleriet har mobiliseringsbeholdning av skytebomuld, opfører departementet som nødvendig en første anskaffelse av 10 000 kg., anslaat til et kostende ca. kr. 45 000,00.

Tændammunition.

Herunder er det særlig den detonnerende lunte hvorav det er nødvendig at forøke beholdningene.

Denne lunte, der aapner adgang til samtidig antændelse av en række ladninger, er av stor betydning for sprængningernes sikre utførelse. Lunten fabrikeres for tiden ikke indenlands.

Departementet foreslaar straks anskaffet 15 000 m. til et anslaat kostende av kr. 22 500,00.

Til tilfældige og uforutseede utgifter beregnes kr. 7 500,00.

Her opføres derfor ialt kr. 75 000,00.

Titel 4. Fæstningsartilleriet.

Kr. 1 034 000,00.

a. Antiballonskyts

Kr. 300 000,00.

Ingen av vore befæstninger har antiballonskyts. Dette er en meget betænkelig mangel naar sees hen til den enorme utvikling flyvemaskiner og luftskibe har undergaat i den senere tid og den derav følgende betydning disse nu og i fremtiden vil faa i angrepet ogsaa paa befæstede steder. For at verge sig mot disse angrepsmidler maa befæstningerne utstyres med antiballonskyts.

Departementet opfører kr. 300 000,00 i dette øiemed.

For dette beløp gjør man regning paa at kunne anskaffe 10 stk. 7,5 cm. antiballonkanoner at fordele til befæstningerne overensstemmende med det øieblikkelige behov. Man bør foreløbig sætte sig som maal at anskaffe mindst 20 antiballonkanoner eller gjennemsnitlig 2 pr. fæstning — inklusive Kristianiafjordens fremskutte befæstninger og Ofoten befæstninger. Departementet agter derfor at fremsætte forslag om bevilgning til fortsat anskaffelse av antiballonskyts for befæstningerne i kommende budgettermin.

Man forutsætter at den nødvendige ammunition til dette antiballonskyts efterhaanden kan oparbeides av bevilgningen til Raufoss patronfabrik og krudtverks drift.

Det bemerkes at artillerikonstruktørerne for felt- og fæstningsartilleriet har under utarbeidelse forslag til konstruktion og hjemmefabrikation av en 7,5 cm. antiballonkanon. Videre har man under bearbeidelse spørsmaalet om anskaffelse av en saadan kanon fra det svenske firma Bofors i tilfælde av at dette alternativ skulde vise sig fordelagtig.

b. Transportable lyskastere.

Kr. 100 000,00.

Det er ved flere anledninger fremholdt nødvendigheten av at tildele vore befæstninger et rikeligere utstyr med lyskastere — deriblandt ogsaa transportable lyskastere.

I nutidens krige forekommer hyppig angrep i den mørke tid av døgnet. Det er da en absolut nødvendighet at man har det fornødne antal lyskastere til sin raadighet.

Det overveiende antal av vore nuværende lyskastere av større kaliber er stationære. Fegtningsforholdene vil imidlertid ofte kræve at man ogsaa har endel transportable lyskastere.

Departementet opfører kr. 100 000,00 til anskaffelse av 2 transportale lyskastere. I dette beløp forutsættes at indgaa fornødne midler til magasiner.

Disse lyskastere forutsættes tildelt de befæstninger som har størst behov for saadanne — efter administrationens nærmere bestemmelser.

c. Reservelyskastere.

Kr. 100 000,00.

Under et felttog maa man regne med adskillig ødelæggelse av dette vigtige forsvarsmiddel.

For ikke at risikere at staa hjælpeløs hvad belysningstjenesten angaar, maa man derfor ha fornøden reserve av lyskastere.

Departementet opfører ved nærværende anledning kr. 100 000.00 hertil. For dette beløp vil man kunne erholde 4 stk. 110 cm. lyskastere, der agtes fordelt med 1 til Oscarsborg med Svelvik, 1 til Kristiansand, 1 til Bergen og 1 til Agdenes befæstninger.

Da der foreligger gunstige tilbud om leveranse av lyskastere fra tyske firmaer, og da man bør benytte sig av den nuværende lave markkurs, har departementet allerede gjort forberedende skridt til lyskasternes anskaffelse.

Disse lyskastere er tænkt at indgaa som reserve for nuhavendes lyskastere, hvis maskinaggregater kan benyttes til de nye lyskastere om de gamle ødelægges.

At man under den nuværende situation kan ha haab om at faa saadanne lyskastere fra anerkjendte firmaer i Europa er en uventet gunstig chance som maa søkes utnyttet.

d. Radiostationer ved befæstningerne.

Kr. 300 000,00.

Ingen av vore befæstninger er endnu utstyrt med radiostationer eller radiomateriel av nogen art.

Vedkommende militære myndigheter er enige om at man nu saa snart som gjørlig bør utstyre befæstningerne med fornødne radiostationer. At disse vil spille en overordentlig stor rolle i fjernkorrespondansen med hærens avdelinger, flaateavdelinger, faste stationer paa kysten og mellem de enkelte fæstningsavsnit samt at de vil faa stor betydning i befæstningernes melde-, efterretnings- og bevogtningstjeneste er saa indlysende at det neppe er nødvendig at gaa nærmere ind herpaa.

I erkjendelsen av dette materiels betydning i forsvaret har da Stortinget forrige aar ogsaa bevilget til endel stationer for den mobile felthær.

Departementet er med de militære myndigheter enig i at man efterhaanden som midler kan avsees bør utstyre befæstningerne med radiostationer. Ved nærværende anledning opføres kr. 300 000,00. Beløpet er tænkt anvendt væsentlig til stationer ved Kristiansands, Bergens og Agdenes befæstninger saaledes:

a) Kristiansands befæstninger:

2 stationer (transportable)	kr.	60 000,00
2 smaa baatstationer . .	«	30 000,00
1 liten station	«	15 000,00

b) Bergens befæstninger:

7 smaa stationer . . .	kr.	105 000,00

c) Agdenes befæstninger:

1 station	kr.	30 000,00
4 smaa stationer . . .	«	60 000,00

e. Avstandsmaalere og kikkerter.

Kr. 100 000,00.

Utstyret med de avstandsmaalere der maa haves for at kunne utnytte fæstningsskytset under skytning mot maal paa land eller maal paa sjøen — ved saavel direkte som indirekte skytning er for nærværende meget sparsomt. Det samme gjælder beholdninger av kikkerter.

Departementet opfører kr. 100 000,00 til avstandsmaalere og kikkerter for befæstningerne.

Det bemerkes at det opførte beløp er tænkt anvendt til anskaffelser av materiel som maa faaes fra utlandet og hvis bestilling derfor bør iverksættes saa snart som mulig.

f. Kabel for mine- og signalvæsenet.

Kr. 100 000,00.

Vore befæstninger har for knappe beholdninger av kabelmateriel for mine- og signalvæsenet, da de nuværende beholdninger er underkastet en sterk paakjending og slitage under det langvarige nøitralitetsvern.

Departementet opfører kr. 100 000,00 til anskaffelse av kabel. For dette beløp vil man kunne anskaffe ca. 10 km. jordkabel, ca. 150 km. feltkabel, ca. 20 km. 1-kjernet minekabel og 4 km. gruppekabel (4- og 7-kjernet).

g. Flytning av en 15 cm.s kanon fra Gleodden til Odderøen.

Kr. 26 000,00.

Fæstningsartilleriet har i tilslutning til forestilling fra kommandanten paa Kristiansands befæstninger foreslaat at en av de paa Gleodden placerte 3 stykker 15 cm. kanoner flyttes til Odderøen, idet der i flere av de vigtigste skudretninger ikke kan benyttes mere end 2 av de nævnte 3 kanoner.

Kanonen vil om den flyttes til Odderøen kunne virke mot det østenfor linjen Gleodden —Oksøkalven liggende terræng, der er unddraget beskytning fra dens nuværende plads paa Gleodden.

Generalinspektøren for ingeniørvaabenet anbefaler flytningen og har latt utarbeide forslag med overslag over de med flytningen forbundne utgifter. Utgiftene vil iberegnet monteringsutgifter stille sig saaledes:

Gruben	kr.	20 000,00
Veitilgang	«	1 900,00
Telefon og lys	«	650,00
Montering og flytning (heri iberegnet ominddeling av høideretningsbuen)	«	3 500,00
Tilsammen	kr.	26 050,00

Kommanderende General og generalstaben gir forslaget sin tilslutning, idet den nye kanonstands nøiagtige beliggenhet forutsættes bestemt efter fornyede terrængundersøkelser.

Overensstemmende hermed optar departementet ved nærværende anledning forslag om bevilgning av kr. 26 000,00 til den her omhandlede flytning, hvorved kanonens virkesone mot sjøen vil mere end fordobles.

h. Ind- og utlastningsforholdene paa Kongsvinger station.

Kr. 8 000,00.

Da departementet hadde bragt i erfaring, at ind- og utlastningsforholdene paa Kongsvinger jernbanestation ikke kunde siges at tilfredsstille de militære krav, idet ind- og utlastning tar en uforholdsmæssig lang tid, har man indtat forslag fra generalstaben, datert 4de januar d. a., til forføininger der bør træffes for at bedre forholdet (se utrykt bilag).

Sakens dokumenter blev derefter den 23de februar d. a. oversendt til Departementet for de offentlige Arbeider, idet man henstillet til dette at foranledige at der snarest maatte bli anlagt en permanent lastekai paa det sted, hvor provisorisk lastekai er planlagt bygget ved mobilisering.

Som svar herpaa mottok man fra nævnte departement skrivelse av 1ste april d. a. med bilag, som følger blandt de utrykte bilag.

Som det fremgaar herav har nævnte departement — i tilslutning til Hovedstyret for Statsbanerne — intet at indvende mot at der opføres en permanent lastekai paa Kongsvinger jernbanestation som foran nævnt.

Utgifterne hermed, kr. 6 600,00 + mulige erstatninger i anledning av at et saadant arrangement nødvendiggjør sløifning av en overgangspassage for gaaende, forutsætter saavel Arbeidsdepartementet som Hovedstyret bæres av militæretaten.

Da det særlig under den nuværende situation maa ansees som en nødvendig forsvarsforanstaltning at nævnte arrangement snarest kommer til utførelse, tillater man sig at opføre de hermed forbundne utgifter til bevilgning med kr. 8 000,00.

Ofotens befæstningsanlæg.

Prisstigning og vanskelige arbeidsforhold ved disse befæstningsanlæg har gjort at der maa kræves en ganske betydelig tillægsbevilgning for at faa anlæggene fuldført.

Da imidlertid en væsentlig del av det skyts som skal anbringes i heromhandlede anlæg ikke vil kunne faaes paa endnu en tid og utgifterne til ingeniørarbeider derfor midlertidig vil kunne dækkes av de til skytsanskaffelse bevilgede midler, finder departementet at burde utsætte til næste aar med at opta forslag om tillægsbevilgning.

Departementet har nedenfor fremsat forslag om opsætning av et detachement til sikkerhetsvagt ved Ofotbanens anlæg.

For dette detachement blir det nødvendig at opføre et mindre etablissement med bolig for garnisonerende befal. Utgiftene foreslaaes utredet av de til Ofotens befæstningsanlæg bevilgede midler, idet der vil bli nærmere redegjort for utgiftene, naar forslaget om tillægsbevilgning til anlæggene blir fremsat.

Titel 5. Kavaleriet.

Kr. 55 000,00.

a. Saler.

Kr. 50 000,00.

Overensstemmende med departementets forslag i st. prp. nr. 26, 1915, se side 15, bevilget Stortinget ifjor kr. 160 000,00 til anskaffelse av saler for kavaleriet.

Herved haabet man at opnaa, at saavel linjen og depoterne som landvernet i alt væ-

sentlig vilde kunne opsættes, dog uten reserve, og for landvernets vedkommende kun med saler av den ældre model 1870.

Paa grund av de sterkt stegne priser specielt paa materialer er det ikke lykkedes helt at holde denne forutsætning.

Ifølge opgave fra generalinspektøren for kavaleriet vil der fremdeles mangle 90 officers- og 24 menige saler for den første opsætning. Generalnspektøren foreslaar desuten anskaffet en reservebeholdning av saler (10 pct. av det samlede behov) samt saler til opsætning av mitraljøsegrupper ved kavaleriets eskadroner.

Departementet opfører til fortsat anskaffelse av saler kr. 50 000,00 utover hvad der er medtat paa det ordinære budget (kr. 10 000,00), hvorved paaregnes anskaffet yderligere ca. 200 saler, som vil dække behovet for den første opsætning og desuten gi en del saler i reserve.

b. Traadavbitertænger.

Kr. 5 000,00.

Generalinspektøren for kavaleriet har foreslaat, at enhver kavalerioffícer, stridende underofficer og korporal samt patruljeførere i et antal av 12 pr. eskadron bør være forsynt med traadavbitertænger av en mindre model end infanteriets.

Det samlede behov er i henhold hertil beregnet til 1 300 tænger, som koster kr. 5 000,00.

Departementet foreslaar dette beløp bevilget hertil.

Titel 6. Intendanturen.

a. Beklædning.

Kr. 1 440 000,00.

I sit budgetforslag for kommende termin [1]) anfører generalintendanten under budgettets kap. 4, titel 5 (beklædningen) angaaende ekstraordinær bevilgning til beklædning:

«I budgetforslaget for 1915—1916 var opført som mangler:

Linjen	kr.	2 600 000,00
Landvernet	«	320 000,00
Vinterutstyr	«	2 600 000,00
Til oparbeidelse av beholdninger i hærens munderingsmagasin	«	500 000,00
Sum	kr.	6 020 000,00

som altsaa anslagsvis skulde repræsentere hvad hæren mangler pr. 1ste juli 1915.

Imidlertid viser indhentede opgaver, at i virkeligheten var manglerne pr. 1ste juli 1915:

Linjen og landvernet tilsammen	kr.	2 598 000,00
Vinterutstyr	«	2 425 000,00
Reservebeholdning i munderingsmagasinet	«	500 000,00
	kr.	5 523 000,00

Forskjellen skriver sig fra at av de til nøitralitetsvernet givne bevilgninger er der oparbeidet mere beklædning end der av de opsatte nøitralitetsavdelinger er slitt ut.

I terminen 1915—1916 vil der antagelig kunne oparbeides 3 500 sæt pr. maaned = 42 000 sæt i terminen, dette repræsenterer efter en pris à kr. 84,00 pr. sæt kr. 3 528 000,00

Alt dette er imidlertid ikke en økning av beholdningerne, idet der samtidig maa trækkes ifra, hvad der slites ut under de ordinære øvelser under nøitralitetsvernet samt medgaar til nyopsætninger.

Disse summer utgjør:

Ordinære øvelser, anslagsvis			kr. 500 000,00
Nøitralitetsvernet (herunder medregnet de forlængede rekrutskoler og de ekstraordinære rekrutskoler) anslagsvis	«	860 000,00	
Nyopsætninger 6te brigade (bevilget under kap. 30)	«	260 000,00	
			« 1 620 000,00
Rest			kr. 1 908 000,00

som altsaa repræsenterer den værdi, hvormed beholdningerne skulde økes i 1915—1916.

[1]) Utrykt bilag (nr. 136) til budgetpropositionen for kommende termin (st. prp. nr. 1, hovedpost XI A, 1916).

Av beløpet er der bevilget ekstraordinært (kap. 41) . kr. 1 000 000,00

Rest kr. 908 000,00

som repræsenterer det beløp som kap. 10, nøitralitetsvernet, anslagsvis yder som forskud til beklædning i terminen 1915—1916 med den nuværende forcerte drift.

Som foran nævnt manglet linjen og landvernet tilsammen pr. 1ste juli 1915 for . . . . . kr. 2 598 000,00
i terminen 1915—1916 antages beholdningerne at økes med en værdi . . . . . « 1 908 000,00

altsaa skulde der pr. 1ste juli 1916 mangle. . . . . kr. 690 000,00

Hertil kommer desuten de tidligere opførte summer.

Vinterutstyr . . . . . kr. 2 425 000,00
Reservebeholdning i munderingsmagasinet . . . . . « 500 000,00

kr. 3 615 000,00

Med den nuværende verkstedsdrift antages at kunne oparbeides beklædning ekstraordinært for kr. 2 000 000,00 som foreslaaes for næste termin.»

Departementet finder under avveien av de forskjellige krav som ved nærværende anledning maa komme i betragtning at ville foreslaa til beklædning en ekstraordinær bevilgning av kr. 1 440 000,00.

Oversigt over manglende beklædning pr. 1ste juli 1916.

(Jfr. generalintendantens budgetforslag for 1916—1917).

1. Stillingen pr. 1ste juli 1915:

Efter de av generalintendanten indhentede opgaver var manglerne pr. 1ste juli 1915:

Linjen.

25 000 sæt feltbeklædning à kr. 84,00 pr. sæt . . . . . kr. 2 100 000,00 [1])

Landvernet.

8 400	sæt	overbeklædning	à kr. 30,00	pr. sæt . .	kr. 252 000,00
2 000	«	undertøi	« « 14,00	—« — . .	« 28 000,00
8 400	«	skotøi	« « 20,00	—« — . .	« 168 000,00
ca. 4 000		klædesbukser	« « 12,50	—« — . .	« 50 000,00
					« 498 000,00 [1])

Sum for linje og landvern kr. 2 598 000,00 [1])

2. Forandring i terminen 1915—1916:

I terminen 1915—1916 forutsættes til økning av linjens og landvernets beklædningsbeholdninger oparbeidet beklædning til et samlet beløp av kr. 1 908 000,00.

[1]) Naar disse summer ikke er helt overensstemmende med, hvad der er opført i den i St. prp. nr. 26, 1915 (Om ekstraordinære bevilgninger til hæren) side 65 indtagne oversigt, skyldes dette paa den ene side dels, at priserne pr. sæt nu maa opføres med høiere summer, dels enkelte forandringer i planerne for størrelsen av landvernets beklædningsbeholdninger (saaledes skal nu hvert landvernskompani av infanteriet ha 125 par støvler og 100 klædesbukser, mens der før var forutsat, at disse mandskaper selv skulde holde sig med skotøi og bukser). Paa den anden side er der av de til nøitralitetsvernet givne bevilgninger oparbeidet mere beklædning end der av de opsatte nøitralitetsvernsavdelinger er slitt ut.

3. Stillingen pr. 1ste juli 1916:

Pr. 1ste juli 1916 skulde altsaa til supplering av beklædningsbeholdningerne for linje og landvern ialt utkræves kr. 2 598 000,00 ÷ kr. 1 908 000,00 . . . . . kr. 690 000,00
Hertil kommer . . . . . « 500 000,00
som kræves til oparbeidelse av nødvendige reservebeholdninger i hærens munderingsmagasin.

Eller ialt kr. 1 190 000,00

Her er ikke medregnet anskaffelse av vinterutstyr. Hvilket beløp der nu maa opføres hertil er med de nuværende sterke prisvariationer meget vanskelig at opgi [1]). Generalintendanten sees at opføre . . . . . kr. 2 425 000,00

b. Utrustning.

Kr. 500 000,00.

Generalintendanten anfører i sit budgetforslag for kommende termin angaaende ekstraordinær bevilgning under budgettets kap. 4, tit. 6, utrustningen:

«I mit budgetforslag for ifjor var opført herunder . . . . . kr. 1 200 000,00
For indeværende termin er bevilget ekstraordinært . . « 600 000,00

Rest kr. 600 000,00

der foreslaaes bevilget.

Det bemerkes imidlertid at der siden forrige budgetforslag er opsat nye avdelinger 1 bataljon ved ingeniørvaabnet og Fossum befæstninger likesom der er foretat organisationsforandringer ved feltartilleriet som bevirker større behov av utrustning — uten at der er bevilget noget særskilt til utrustning (eller beklædning) for disse.

De forhøiede priser siden forrige budgetforslag vil ogsaa bevirke at man ikke vil faa dækket alle mangler ved en bevilgning av hvad der skulde staa igjen kr. 600 000,00.

Paa grund av de foran nævnte nyopsætninger m. v. er der saaledes av den ekstraordinære bevilgning for indeværende termin disponert . . . . . kr. 75 000,00
(se skrivelse herfra av 23de september 1915).

Prisforhøielser vil bevirke en merutgift anslagsvis ca. . kr. 100 000,00

Sum kr. 175 000,00

Jeg finder imidlertid den ovennævnte sum kr. 600 000,00 av hensyn til tilgang paa virke at være passende for næste termin.

Da den portative spade, som infanteriet nu har, efter de sidste erfaringer ikke tilfredsstiller de krav som krigen stiller, vil generalintendanten foreslaa, at der anstilles forsøk med en mere moderne type. Hver mand bør likeledes utstyres med spade, ikke som nu, ikke fuldt en fjerdepart av styrken.

I tilslutning til hvad der under proviant er anført angaaende anskaffelse av feltkjøkkener og høikokekasser skal bemerkes:

Ved overgang fra systemet, hvor mandskaperne selv koker i 2-mands kokekar, og til den ordning at maten blir kokt for mandskaperne i feltkjøkkener eller høikokekasser, opstaar spørsmaalet om andre spisekar (kokekar) end de nuværende, som da blir mindre praktiske og idetheletat er lite appetitlige.

Man bør gaa over til spisekar av alluminimum for hver mand. Disse spisekar maatte være saaledes at de til nød ogsaa kunne brukes til at koke i.

Da imidlertid alluminium nu er vanskelig at faa og priserne er abnorme, vil jeg ikke foreslaa nogen større anskaffelse.

Jeg tillater mig imidlertid at foreslaa at det fornødne beløp til forsøk med anskaffelse av nye portative spader og enmandsspisekar

[1]) Naar der av generalintendanten her opføres den samme sum pr. 1ste juli 1915 som pr. 1ste juli 1916, skyldes dette saaledes, — efter hvad der paa foranledning underhaanden er oplyst — at prisstigningen i terminen 1915—1916 her er saa betydelig, at den forutsættes at ville opveie, hvad beholdningen av vinterutstyr i nævnte tidsrum blir øket med.

utredes av den foreslaaede ekstraordinære bevilgning.»

Departementet er enig med generalintendanten, idet man dog for kommende termin ekstraordinært til utrustning kun finder at kunne opføre kr. 500 000,00.

c. Feltkjøkkener.
Kr. 60 000,00.

Der er i de senere aar git særskilte bevilgninger til anskaffelse av høikokekasser før infanteriets avdelinger. Ialt er anskaffet ca. 380 kasser.

Av de for indeværende termin bevilgede midler haves derhos til disposition kr. 7 000,00.

Under forutsætning av fortsat anskaffelse av disse kasser vilde der ved infanteriet yderligere trænges ca. 250 kasser. (Ingen av specialvaabnene har høikokekasser).

Efter de indvundne erfaringer angaaende høikokekasserne foreslaar imidlertid generalintendanten, at der ikke anskaffes flere av disse kasser, men at man hos os likesom i andre armeer gaar over til anskaffelse av feltkjøkkener.

De utenlandske typer av «kjøkkenvogne» er meget kostbare (kr. 2 000,00—4 000,00). Der er imidlertid hos os anstillet prøver med et feltkjøkken av norsk model, som blot koster en brøkdel av de utenlandske (f. t. ca. kr. 500,00—600,00), og da disse prøver er faldt meget heldig ut, er der anskaffet ett til hvert av de 6 sanitetskompanier og 10 stykker til bruk ved nøitralitetsvernet.

Generalintendanten foreslaar at man fremtidig anskaffer feltkjøkkener av denne type istedenfor høikokekassene.

Angaaende feltkjøkkenenes fordele fremfor høikokekasser, prisforskjellen m. v. henvises til generalintendantens som utrykt bilag medfølgende budgetforslag av 26de oktober 1915.

Departementet slutter sig til generalintendanten og foreslaar at der bevilges kr. 60 000,00 til anskaffelse av feltkjøkkener.

Titel 7. **Sanitetsmateriel.**
Kr. 200 000,00.

I skrivelse av 4de januar 1916 til generalstaben har sanitetschefen opgit, at der ialt tiltrænges sanitetsmateriel for kr. 177 600,00 til felthæren og for kr. 970 000,00 til etappeanstaltene. Han anfører dog, at meget av sidstnævnte materiel maa kunne anskaffes ved rekvisition og leie, naar krigstilstand indtræder, men antar, at der paa forhaand bør kjøpes materiel for anslagsvis kr. 500 000,00 à kr. 600 000,00.

I en opgave, som medfulgte sanitetschefens skrivelse til generalstaben er utgiftene ved anskaffelse av materiellet til felthæren anslaat til kr. 153 460,00. Forskjellen mellem dette beløp og det ovenfor nævnte kr. 177 600,00 skriver sig fra, at et feltlasaret til 6te brigade er anskaffet ved hjælp av norske kvinders indsamling til forsvaret.

Sanitetschefens opgaver er bearbeidet av generalstaben i dens 2 vedliggende skrivelser av 5te og 23de februar, hvortil henvises.

Angaaende etappesanitetsmateriellet anfører generalstaben, at naar der efter sanitetschefens opgaver er opført ikke mindre end kr. 743 369,50 til sengeutstyr, maa dette beløp kunne reduceres ganske betragtelig. Rent skjønsmæssig antar generalstaben, at den samlede sum for forhaandsanskaffelser av dette materiel maa kunne nedsættes til kr. 450 000,00.

Der er senere end den nævnte opgave fra sanitetschefen over manglende sanitetsmateriel til hæren efter krigsopsætningsplanene efterhaanden ved særskilte skrivelser fra sanitetschefen fremsat krav om forskjellig andet sanitetsmateriel, bl. a. materiel til Fossumavsnittets befæstninger.

Departementet skal i sakens anledning bemerke:

I forrige budgettermin blev bevilget kr. 300 000,00 til sanitetsmateriel, heri indbefattet kr. 60 000,00, som blev stillet til sanitetschefens disposition ved departementets skrivelse av 10de oktober 1914, saaledes som oplyst i st. prp. nr. 26 for 1915.

Der har desuten været stillet kr. 90 000,00 til sanitetschefens disposition gjennem Socialdepartementet av midler, som ved krigens begyndelse var forutsat anvendt til hjælp mot arbeidsløshet, likesom der til enkelte specielle formaal, som det var nødvendig at tilgodese straks, — væsentlig fordi det var utsigt til at tilførslen fra utlandet paa materiale vilde bli stoppet

— er tillatt anvendt endel beløp, ialt ca. kr. 75 000,00 av de midler, som er bevilget til nøitralitetsvernet. Beløpet er væsentlig medgaat til indkjøp av gaze og medikamenter.

Endelig har sanitetet faat materiel ved gaver til betydelige beløp.

Under hensyn til hvad ovenfor er anført har departementet ikke fundet at kunne opføre mere end kr. 200 000,00 til sanitetsmateriel.

Efter konferanse med sanitetschefen antar man, at der for dette beløp vil kunne anskaffes som mest paakrævet:

a) Til Fossumavsnittets befæstninger (bl. a. 2 halve fæstningslasaretter) kr. 31 280,00
hvorav bevilget av kvindernes indsamling . . « 16 000,00

Igjen kr. 15 280,00

b) Til etappeanstalter:

Instrumenter	kr. 51 000,00	
Forbinderisaker . . .	« 6 000,00	
Rekvisiter til etappesykehuser . . .	« 20 000,00	
Baaresenger	« 20 000,00	
		« 97 000,00

c) Til felthæren:

4 forbinderivogner 6 sykevogner 3 pakvogner Endel personlig utstyr		« 87 720,00

kr. 200 000,00

Titel 8. Trænkorpset.

Kr. 50 000,00.

Paa grund av det sparsomme veinet i Nordnorge vil trænet hyppig være nødsaget til at bevæge sig utenfor veiene, og i de fleste tilfælde er man da nødsaget til at kløve lasten. Kløvsaler er hertil nødvendig.

Da saler og sæletøi ikke egner sig for hurtig anskaffelse ved mobilisering, og derhos trænges en del av disse saker for de aarlige øvelser, opfører departementet kr. 50 000,00 til anskaffelse av kløvsaler for 6te trænkompani. Herfor paaregnes anskaffet ca. 300 kløvsaler. (Kfr. generalstabens medfølgende skrivelse av 10de september 1915).

Titel 9. Artilleriets tekniske fællesetat.

Kr. 5 250 000,00.

a. Raufoss patronfabrik og krudtverk.

Kr. 1 500 000,00.

Paa foranledning av departementet er opgave over behov av ammunition under en krig utarbeidet av generalstaben, der fremholder at man maa regne med adskillig større forbruk end tidligere forutsat.

For feltartilleriet er forlangt følgende beholdninger pr. kanon:

For	7,5 cm.	feltkanon . . . (før krigen 800 skud)	1 500 skud
«	7,5 «	bergkanon . . . (før krigen 800 skud)	1 500 —
«	10,5 «	positionskanon . . (før krigen 500 skud)	1 000 —
«	12 «	felthaubits , . . (før krigen 500 skud)	1 000 —

Endvidere findes det paakrævet at ha et tilsvarende antal skud liggende i materiale.

Disse krav betegner en fordobling av hvad man ved tidligere beregninger og forslag har sat sig som maal.

Foruten at bringe feltartilleriets beholdninger op til denne størrelse gjenstaar for en væsentlig del utskiftningen av de ældre ammunitionsbeholdninger med brisantammunition.

Ved fæstningsartilleriet maa likeledes den paabegyndte omlaborering til brisantammunition av fæstningernes ammunitionsbeholdninger fortsættes i den utstrækning forholdene under den nuværende situation tilsteder. Endvidere bør i henhold til generalstabens uttalelse mobiliseringsbeholdningen for samtlige skytssorters vedkommende forhøies.

Derhos er under nærværende titel forutsat oparbeidet ammunition for det antiballonskyts som foran er foreslaat anskaffet for vore befæstninger samt for feltartilleriets landvernsskyts.

Hvad haandvaabenammunition angaar, maa oparbeidelsen av denne fremmes haand i haand med den paagaaende og den i næste termin forutsatte forcerte fabrikation av haandvaaben og mitraljøser.

Endelig indgaar under nærværende bevilgning oparbeidelsen av haandgranater samt signallys for de forskjellige vaaben.

Da det vanskelig lar sig gjøre paa forhaand at binde bevilgningen til oparbeidelse av bestemte ammunitionssorter, hvilket specielt er uhensigtsmæssig for beholdningerne av raamaterialer, opføres her som en egen ekstraordinær driftsbevilgning under Raufoss en del av de fornødne bevilgninger til ekstraordinær anskaffelse av ammunition, istedet for som tidligere har været tilfældet at opføre dem under forskjellige konti.

Det aller væsentligste av disse ammunitionsanskaffelser maa ske fra den utvidede Raufoss patronfabrik.

Som led i krigsforberedelsen ansees det særdeles vigtig, at man faar anledning til at opøve fornødent personale ved normal drift av den utvidede fabrik.

Under denne forutsætning antar man, at der ved siden av den paa det ordinære budget opførte driftsbevilgning kr. 1 684 000,00, kfr. kapitel 4 titel 20, vil utkræves et ekstraordinært beløp paa kr. 2 500 000,00.

Herav opføres under nærværende titel kr. 1 500 000,00, hvorhos departementet utber sig Stortingets samtykke til av den ekstraordinære bevilgning til ammunition for Kristianiafjordens fremskutte befæstninger at anvende til ammunitionsoparbeidelse et beløp av indtil kr. 1 000 000,00, idet dette beløp tidligst om ca. 2 aar vil være paakrævet for ammunitionsanskaffelse til nævnte befæstninger. Forsaavidt angaar den del av ammunitionsanskaffelsen til disse befæstninger der ikke kan foregaa ved Raufoss, men maa ske fra utlandet, vil særskilt forslag desangaaende bli fremsat saasnart det blir mulig at bygge omkostningsoverslagene paa bindende tilbud.

b. Kongsberg vaabenfabrik.

Kr. 1 500 000,00.

Som bekjendt er Kongsberg vaabenfabrik besluttet utvidet til en kapacitet (ved forcert drift) av:

Geværer	25 000	pr. aar.
Pistoler	2 500	« «
Mitraljøser . . .	150	« «

Disse tal kan variere noget, idet man har adgang til at utvide fabrikationen av mitraljøser mot en tilsvarende indskrænkning av den anden fabrikation.

Departementet anser det at være av stor betydning for styrkelsen av vort krigsberedskap at skaffe tilstrækkelig av vaaben til at den hele vaabendygtige og opøvede mandskapsstyrke kan nyttiggjøres for forsvaret, samtidig som avdelingernes utstyr med mitraljøser og automatiske pistoler bør fremmes hurtigere end den ordinære driftsbevilgning medgir.

Den utvidede fabrik foreslaaes derfor fra 1ste juli 1916 at skulle utnyttes fuldt ut for en hurtigst mulig oparbeidelse av vaaben, og departementet opfører i den anledning en ekstraordinær driftsbevilgning for Kongsberg vaabenfabrik paa kr. 1 500 000,00.

Herved paaregnes i forbindelse med den ordinære driftsbevilgning av kr. 400 000,00. (kfr. budgettets kapitel 4 titel 22) oparbeidet 4 500 karabiner, 17 500 geværer, 25 tunge og 150 lette mitraljøser, 2 000 automatiske pistoler samt en del reservedele m. v.

Det tilføies at departementet for under den nuværende situation at raade bod paa den tilstedeværende mangel paa revolvere og paaskynde overgangen til automatiske pistoler har fundet at maatte foranledige indkjøpt fra Amerika 300 Colt pistoler, som er forutsat utdelt til feltartilleriets og kavaleriets officersbefal.

Utgift ca. kr. 25 000,00 der forutsættes belastet nærværende konto.

c. Industriens krigsmobilisering og anskaffelse av materialbeholdninger.

Kr. 1 000 000,00.

Forat hæren under en krig skal kunne skaffes det nødvendige av materiel, specielt

bevæbning og ammunition m. v., vil man ikke kunne nøie sig med, hvad nuværende eller senere oprettede statsverksteder kan skaffe.

Den private industri maa hos os i likhet med, hvad der er tilfældet i de nu krigførende land, tages i forsvarets tjeneste.

For en række virksomheter gjælder det, at fabrikkerne maa faa anledning til at øve sit personel paa forhaand, hvor fabrikationen er for speciel til, at den straks kan igangsættes.

Særlig gjælder dette brandrørsfabrikation, projektilfabrikation, og i det hele enhver fabrikation av gjenstande av speciel militær natur. Efter hærens opsætning paa feltfot kan man ikke vente paa, at fabrikkerne søker at løse de første vanskeligheter ved fabrikationen. Denne maa begynde snarest mulig.

Til en effektiv forberedelse av industriens krigsmobilisering hører likeledes, at der drages omsorg for, at de forskjellige fabrikker, saavel statens som private, ved krigsutbrud er forsynt med beholdninger av raamaterialer ialfald for den aller nærmeste fremtid.

Av saadanne raamaterialer, der ikke til enhver tid er tilstede i tilstrækkelig mængde, maa man allerede i fred skaffe sig fornøden beholdning.

Specielt vil det være av betydning at ha et nogenlunde rikelig kvantum av de for skyts- og ammunitionsfabrikationen nødvendige materialer (jfr. foran under Raufoss).

Departementet opfører, i henhold til hvad foran er anført, til industriens krigsmobilisering og materialbeholdninger kr. 1 000 000,00, som forutsættes disponert efter administrationens nærmere bestemmelse

d. Kanonverksted.
Kr. 250 000,00.

Man har hos os i den sidste menneskealder været henvist til utlandet ved alle anskaffelser av skyts, naar undtages de aller mindste kalibre som 37 mm. og 47 mm., der i nogen utstrækning har været forarbeidet ved Kongsberg vaabenfabrik.

De store militærstater, der tidligere har forsynt sig selv og andre med skyts, blev imidlertid — saasnart krigen begyndte — fuldt optat med fabrikation til eget bruk.

Amerikas industri blev ogsaa i stor utstrækning lagt beslag paa av de krigførende, saa tilbudet blev temmelig indskrænket i forhold til efterspørselen.

Priserne blev derfor skruet op til en saadan høide, at der forlangtes endog over det tredobbelte av vanlige priser.

Vort naboland Sverige har overtat enkelte bestillinger, men har i det store og hele hat nok at gjøre med at tilfredsstille eget behov.

For at vort forsvar med hensyn til forsyning med skyts ikke vedblivende skal være stillet i avhængighetsforhold til utlandet, har departementet latt utrede, hvorvidt en hjemmefabrikation av skyts antages at kunne finde sted hos os, samt hvorvidt denne fabrikation i tilfælde burde foregaa ved private verksteder eller ved statsfabrik.

Resultatet herav er, at en hjemmefabrikation meget vel lar sig iverksætte for mindre og midlere skytssorter.

De alternativer som har været drøftet er enten hel statsdrift eller hel privatdrift eller en kombination av disse.

Noget enkelt privat verksted antages ikke at kunne paata sig kanonfabrikation uten med assistance ogsaa av andre fabrikker, og da kanonbestillinger hos os ikke kan forutsættes at skaffe stadig, jevnt arbeide, maatte privatindustrien i tilfælde gives statsunderstøttelse. Ansvaret for feil, kassationer m. v. vilde bli yderst vanskelig at bestemme, og verkstedet vilde faa et monopol, som gjorde staten avhængig av fabrikkens forgodtbefindende, naar behovet for skyts var mest vanskelig at tilfredsstille.

Departementet har derfor fundet at maatte anbefale en ordning med anlæg av et mindre statsverksted for sammensætning og montering av skytset. Anlægget forutsættes at skulle kunne paata sig fabrikationen av indtil 12 cm. haubitser. Skytsets enkelte dele bortsættes til utførelse ved private verksteder.

Derved opnaaes, at kontrollen med og ansvaret for fabrikationen blir lagt hos de sakkyndige statsfunktionærer, og staten vil ved bortsættelsen av de enkelte dele ha fuld

frihet til at gjøre dette paa bedste og billigste maate, samtidig med at effektiv kontrol paa ethvert tidspunkt kan øves.

For fabrikation av en prøvehaubits til bjergartilleriet har departementet allerede anvendt denne fremgangsmaate, idet hovedarsenalets verksted foreløbig er sat istand til at løse opgaven som monteringsverksted.

Departementet har latt utarbeide følgende omkostningsoverslag for et kanonverksted, der forutsættes henlagt til strøket langs Nordbanen like utenfor Kristiania, hvor forhandlinger om fornøden grunderhvervelse paagaar.

Grunderhvervelse	ca. kr.	45 000,00
Bygninger	«	235 000,00
Sanitær- og opvarmningsanlæg og elektrisk lys	«	18 000,00
Elevator og løpekran . . .	«	16 000,00
Indredning og specialanordninger i smie og for hærdning, paakrympning etc. .	«	25 000,00
Elektriske motorer, specialmaskiner og verktøi (foruten hvad der findes ved det nuværende verksted)	«	70 000,00
Flytning av endel maskiner fra det nuværende verksted, samt nogen omindredning av dette	«	3 000,00
Prøveskytningsarrangements .	«	12 000,00
Sum	kr.	424 000,00

der paa grund av de stadige og sterke prisstigninger paa arbeidskraft, materialer, tomter m. v. forhøies til kr. 500 000,00.

For kommende termin foreslaaes bevilget til paabegyndelse av verkstedet kr. 250 000,00.

e. Utvidelse av Raufoss patronfabrik m. v.
Kr. 1 000 000,00.

Den nuværende krig har som før antydet vist at der kræves ganske andre ammunitionsmængder end man hos os hittil har regnet med.

Generalstaben har i skrivelse av 6te august 1915 beregnet, at der under krig daglig maa kunne oparbeides et antal av ca. 400 000 geværpatroner, ca. 3 800 kanonprojektiler eller 150 skud pr. gevær pr. md. og 500 skud pr. kanon pr. md. av mindre kaliber og 300 do. skud pr. kanon pr. md. av de midlere.

For fæstningsskytset er beregnet regulativer, der varierer fra 300 til 1 200 skud pr. kanon pr. md.

Til dette skudantal vil medgaa en krudtmængde av ca. 5 tons pr. døgn.

Ved kontrakt med nitroglycerinkompaniet av 11te februar 1916 angaaende leverance av ballistit fra Engene har staten betinget sig, at fabrikkens kapacitet utvides til at omfatte en produktion av 2¼ tons krudtmasse pr. døgn istedetfor som nu 1,4 tons.

Derved vil man ialt faa krudt til 250 000 geværpatroner, 2 100 kanonskud pr. døgn.

Herav kan Raufoss patronfabrik i forbindelse med endel private verksteder efter den iverksatte utvidelse ved forcert drift fabrikere 175 000 geværpatroner, 1 300 kanonskud.

Altsaa maa ialt nyfabrikation opsættes for 80 000 geværpatroner, 800 kanonskud.

Departementet vil foreslaa, at de fornødne arbeider iverksættes for opsætning av denne fabrikation.

Man har gaat ut fra, at al fabrikation, som kan ske ved private fabrikker, bør overtages av disse, idet i tilfælde nødvendige specialmaskiner indkjøpes og lagres for statens regning ved vedkommende privatfabrik.

De nødvendige statsanlæg, der foreslaaes lagt paa Raufoss, er forutsat at skulle omfatte fabrikationen av kanonhylser, tændhætter, laborering og sammensætning av projektiler og brandrør m. v. samt fabrikation av pistolammunition, mens den private industri er tænkt overdraget fabrikationen av brandrør, kanonprojektiler, fyldekuler og geværammunition.

De samlede utgifter til anlægget paa Raufoss samt til anskaffelse av maskiner m. v. for de private verksteder anslaaes til kr. 1 600 000,00.

Herav opføres for kommende termin kr. 1 000 000, idet man forøvrig henviser til den som utrykt bilag medfølgende redegjørelse. Det tilføies at planer for den nødvendige yderligere utvidelse av ammunitionsfabrikationen er under utarbeidelse.

Titel 10. Arsenal og magasiner m. v. i 6te brigade.

Kr. 230 000,00.

a. Arsenal for 6te brigade.

Kr. 130 000,00.

Oprettelse av et arsenal for 6te brigade har i en række av aar været fremholdt som nødvendig saavel av Kommanderende General og generalstaben som av 6te brigade og generalfelttøimesteren.

Brigadedistriktets store utstrækning, de lange avstande til nærmeste arsenal (Trondhjem) og den lange tid som derfor medgaar for at faa de forskjellige arsenalssaker (vaaben, ammunition, sanitetsmateriel m. v.) frem til avdelingerne i forbindelse med den meget utsatte forbindelse langs kysten, gjør at der maa ske en forandring i de nuværende forhold.

Departementet optok allerede i sit budgetforslag for 1914—1915, jfr. st. prp. nr. 1, hovedpost XI A 1914, side 170, forslag om begyndelsesbevilgning til opførelse av de nødvendige bygninger for arsenalet. Bevilgningen blev imidlertid ikke git av Stortinget.

Under de nuværende forhold har man anset det uforsvarlig ikke at ha noget arsenal i 6te brigades distrikt og har midlertidig truffet en provisorisk ordning ved leie av magasinrum m. v. paa endel gaarde i Salangen.

Det er departementets tanke at lægge arsenalet paa samme sted som flyvestationen for Nordnorge, nemlig ved Øvrevand i Salangen, hvad der i væsentlig grad vil reducere utgifterne til byggearbeider.

Distriktsingeniøren for 6te brigade har opgjort et overslag over utgifterne ved bebyggelse for arsenalet under denne forutsætning, hvilket lyder paa ca. kr. 121 000,00.

For denne sum er beregnet opført:

Magasinbygning i 2½ etage.

Verkstedsbygning.

Ammunitionsmagasin.

Arbeidshus for opladning av brukte hylser.

Boliger for arsenalsforvalter, fyrverkere og arbeidere m. v.

Departementet finder det nødvendig, at heromhandlede bevilgning blir git og opfører med mulige prisstigninger for øie kr. 130 000,00.

b. Magasiner m. v.

Departementet vil foreslaa at der bevilges:

1.	Til ekspeditionsmagasin i Sjøveien	kr.	10 000,00
	« kai i Sjøveien . . .	«	7 500,00
	« tomter i do. . . .	«	1 500,00
2.	« proviantmagasin . .	«	43 000,00
3.	« kornmagasin . . .	«	30 000,00
		kr.	92 000,00

ad 1. Ved den her foreslaatte bevilgning vil opnaaes:

a) At der indspares den aarlige leie for magasin og andre rum i Sjøveien, som nu andrar til kr. 1 800,00, og som inden kort tid vil stige til kr. 2 000,00 aarlig.
b) Paa ekspeditions- og landførselskontoen vil indspares flere tusen kroner aarlig.
c) Man vil undgaa det nuværende særdeles uheldige forhold at militæretaten tilhørende varer, gods m. v., som ankommer til Sjøveien, risikerer at bli liggende under aapen himmel og derved tar skade.

ad 2 og 3. Det er saavel under fredsøvelser som særlig ved indtrædende mobilisering en absolut nødvendighet at basere forpleiningen for 6te brigades avdelinger paa de beholdninger som militæretaten selv har i sine magasiner. Man kan ved mobilisering ikke gjøre sikker regning paa regelmæssig tilførsel sydfra. Og heller ikke kan man gaa ut fra at avdelingene under krigens gang kan skaffe hvad der trænges av proviant m. v. ved rekvisition eller indkjøp i distriktene.

Forøvrig henvises med hensyn til begrundelse av denne for brigadens forpleiningsforhold særdeles vigtige sak til den som utrykt bilag medfølgende skrivelse fra generalintendanten av 15de december 1915 og den deri paaberopte gjenpart av skrivelse fra 6te brigade av 27de november næstfør.

c. Tilfældige utgifter.

Kr. 8 000,00.

For at møte uberegnede prisstigninger og mindre under arbeidets gang erfaringsmæssig fremkommende ændringer m. v. opføres kr. 8 000,00.

Overensstemmende med hvad foran er anført, opfører departementet under nærværende titel:

a.	Arsenal for 6te brigade .	kr.	130 000,00
b.	Magasiner m. v. . . .	«	92 000,00
c.	Tilfældige utgifter . .	«	8 000,00
	Sum	kr.	230 000,00

B. Marinen.

I nedenstaaende ekstraordinære budget for Marinen er under de enkelte titler git en oversigt over de forslag som foreligger fra de forskjellige administrationsgrener. Departementet finder at burde gjøre opmerksom paa at disse forslag væsentlig kun omfatter de foranstaltninger og anskaffelser som snarest mulig bør komme til utførelse og som antages at kunne iverksættes under den nuværende situation. Foruten de opførte poster er der i de senere aars budgetforslag fra administrationsgrenene anbefalt en række anskaffelser — f. eks. reservekanoner av større kalibre til indskiftning paa vore artilleriskibe — der vistnok vilde være av stor betydning for flaatens kampværdi, men som under den nuværende situation ikke kan gjennemføres, da anskaffelserne i tilfælde maatte ske fra utlandet.

Titel 1. Forskjellige utvidelser og moderniseringsarbeider vedrørende Karljohansvern station m. v.

Kr. 602 800,00.

1. Marinens Artilleri.

Herunder er overensstemmende med artilleriets forslag opført kr. 297 100,00 til følgende utvidelser m. v. vedkommende artilleriets verksteder:

a) Utvidelse av artilleriverkstedet	kr.	139 000,00
Arbeidsmaskiner til samme . .	«	104 500,00
Maskiner til granatfabrikation	«	24 000,00
Maskiner til brandrørfabrikation . . .	«	12 000,00
	kr.	279 500,00
b) Utvidelse av trinolanlægget:		
2 nye arbeidshuser . . .	kr.	8 500,00
1 nyt trinolstøperi	kr.	5 000,00
1 nyt spisehus .	«	2 500,00
Ny telefonlinje til Mellemøen	«	1 600,00
	kr.	17 600,00
Tilsammen	kr.	297 100,00

Ad a. Utvidelse av artilleriverkstedet. Saavel i sit budgetforslag for kommende termin som i skrivelse av 4de februar 1916, der vedligger som utrykt bilag, har artilleriet pekt paa nødvendigheten av at artilleriets verksteder utvides og utstyres med arbeidsmaskiner, saa produktionen kan økes. Erfaringerne fra den nu paagaaende krig har vist betydningen av at være rustet paa forhaand til at møte det økede krav paa fremstilling av vaaben og ammunition, som vil fremstille sig ved en krigs utbrudd. Det har vist sig at den private industri, naar tid vindes, kan mobiliseres til fremstilling av forskjellig slags krigsmateriel, men særlig for de smaa lande vil forberedelserne være av den største betydning. De fleste av de arbeider som utføres i artilleriverkstedet er av saa speciel art, at de ikke uten videre kan overdrages til private verksteder. Dette har imidlertid selv under de nuværende forhold for litet maskinelt utstyr for hurtig at kunne supplere og reparere det fartøierne tilhørende artilleriinventar, og Kongsberg vaabenfabrik er saa optat med leverancer til hæren, at den ikke kan paata sig arbeider for Marinen. Artilleriverkstedet bør derfor utstyres saaledes, at det ved krigs utbrudd, med støtte av de forefindende reservebeholdninger av mekanismedeler og ammunition, kan utføre reparationer ved artillerimateriellet og supplere ammunitionsbeholdningene, indtil de private verksteder kan træde til assistance.

For at dække disse krav og samtidig skaffe artilleriverkstedet det utstyr som bør forefindes for en rationel bygning av kanoner (jfr. side 27), der nu er sat iverk har artilleriet foreslaat, at verkstedet utvides ved en tilbyg-

ning paa ca. 1 000 m.² som med indredning, transmission samt et opbygningsrum for kanoner vil beløpe sig til kr. 139 000,00. Hertil kommer arbeidsmaskiner efter artilleriets opgave i skrivelse av 4de februar 1916 til et samlet beløp av kr. 104 500,00.

Endelig foreslaar artilleriet anskaffet maskiner til granat- og brandrørfabrikation for at øke produktionen for tilsammen kr. 36 000,00.

Ad b. Utvidelse av laboratoriet. For laboratoriets vedkommende gjælder det samme som ovenfor er anført, at der snarest mulig bør træffes de fornødne forføininger for at kunne øke produktionen, ved utvidelser og andre foranstaltninger til fremme av rationelle arbeidsforhold.

Der foreslaaes bygget 2 nye arbeidshuser for tilsammen kr. 8 500,00 samt et nyt trinolstøperi til kr. 5 000,00. Endvidere foreslaaes opført et nyt spisehus for arbeiderne til kr. 2 500,00, da det nuværende spiselokale ligger i nærheten av de oprindelige arbeidshuser, hvorved der tapes uforholdsmæssig megen tid, ved at arbeiderne ved det nye trinolanlæg, som ligger langt væk fra spisehuset, skal gaa til og fra dette. Endelig er foreslaat en ny telefonlinje til Mellemøen, hvor den overveiende del av laboratoriebedriften foregaar, da der hittil kun har været en telefon til hele det vidtstrakte anlæg, og denne gaar over Østøen til land gjennem en gammel og slitt kabel, hvortil ikke kan tilraades at koble flere apparater. Hertil er foreslaat bevilget kr. 1 600,00 hvorved den samlede utgift til utvidelse av trinolanlægget vil andra til kr. 17 600,00.

Idet forøvrig henvises til artilleriets budgetforslag og den ovenfor nævnte skrivelse av 4de februar 1916 vil departementet anbefale en utvidelse av artilleriets verksteder m. v. saaledes som ovenfor anført. Den fabrikation av artilleriinventar og ammunition, som i de senere aar har været drevet ved artilleriverkstedet har vist sig at falde betydelig billigere end de tidligere anskaffelser andetstedsfra, og man haaber paa at lignende besparelser vil opnaaes ved den nu igangsatte fabrikation av 76 m/m kanoner. Det maa derfor ansees som økonomisk rigtig at gaa til en saadan utvidelse, som kræves for at dække marinens almindelige behov, og som kan sætte artilleriets egne verksteder istand til ved forcert drift at kunne møte de mest paatrængende krav, som ved krigs utbrudd vil bli stillet i retning av reparationer og supplering av artillerimateriel, indtil den private industri har rukket at omlægge sin virksomhet til forarbeidelse av krigsmateriel.

I henhold hertil opføres kr. 297 100,00 under nærværende post.

2. Marinens Minevæsen.

Overensstemmende med minevæsenets forslag opføres herunder:

a.	Anlæg av akkumulatorfabrik	kr. 250 000,00
b.	Flytning og modernisering av radiostationen paa hovedstationen	« 23 700,00
		kr. 273 700,00

Ad a. Akkumulatorfabrik. I den hemmelige del av st. prp. nr. 1, hovedpost XI B for kommende termin er under titel 3, specielt vedlikehold av krigsfartøierne bl. a. anført, at der er aapnet underhandlinger om anlæg av en akkumulatorfabrik her i landet, for at man ogsaa paa dette omraade kan gjøre sig uavhængig av utlandet.

Departementet anser det absolut paakrævet at faa anlagt en saadan fabrik i landet, for at vi under en krig skal kunne holde vore undervandsbaater iorden og faa nye baater bygget færdig. De paagaaende underhandlinger, som av Marinens Minevæsen føres med forskjellige utenlandske fabriker om assistance ved oprettelse av en norsk akkumulatorfabrik har endnu ikke ført til noget endelig resultat. Imidlertid vil det være av den største betydning at fabrikation av akkumulatorer her i landet kan være kommet igang, inden de under bygning værende undervandsbaater er naadd saa langt frem, at de skal ha sine akkumulatorer indsat. Overensstemmende med minevæsenets overslag, som kun er opsat rent skjønsmæssig, opføres derfor kr. 250 000,00 til anlæg av en akkumulatorfabrik.

Ad b. Flytning og modernisering av Bromsjordet Radio-

station. I budgetforslaget for kommende termin foreslog minevæsenet opført kr. 20 000,00 til flytning av hovedstationens radiostation fra Bromsjordet til fortet. Som det vil fremgaa av budgetpropositionen har departementet optat forslaget om flytning av radiostationen, men der blev av budgetmæssige hensyn kun opført kr. 13 300,00 i dette øiemed. Efterat den ene av træmasterne, som nu benyttes ved radiostationen paa Bromsjordet, er brukket ned paa grund av isdannelse paa luftnet m. v., har minevæsenet i skrivelse av 14de januar 1916 fundet at burde foreslaa anvendt udelukkende staalkonstruktioner i mastearrangementet, da dette maa ansees at være rigtig saavel i teknisk som i økonomisk henseende.

Et saadant mastearrangement i staal vil imidlertid komme til at koste kr. 25 000,00 mens der i minevæsenets tidligere overslag var forutsat anvendt en central staalmast og 4 hjørnemaster av træ, hvortil de nu havarerte master paa Bromsjordet var tænkt benyttet, saaledes at dette kun skulde komme paa kr. 8 000,00. Utgifterne ved flytning og modernisering av hovedstationens radiostation vil derved stige til kr. 37 000,00 eller kr. 23 700,00 mere end i budgetpropositionen anført, men man vil herved opnaa at faa en fuldt moderne station, som man haaber under normale forhold vil kunne staa i forbindelse med vore større skibsstationer kysten rundt til Trondhjem.

Paa grund av havariet paa det nuværende stationsarrangement paa Bromsjordet, og fordi de indkomne tilbud paa jernmaster kun blev vedstaat i kort tid, har departementet allerede truffet forføining til stationens flytning og forandring av mastearrangementet.

Under henvisning til foranstaaende vil departementet foreslaa, at der i tillæg til de i budgetpropositionen opførte kr. 13 300,00 bevilges ekstraordinært kr. 23 700,00 til flytning og modernisering av den omhandlede radiostation.

3. 1ste Sjømilitære Distriktskommando.

Herunder opføres til indkjøp av Gaasøen ved Melsomvik for anlæg av ammunitionsmagasiner kr. 12 000,00, idet departementet skal bemerke:

I forbindelse med de ekstraordinære bevilgninger til forsvaret i 1915 (st. prp. nr. 67 og indst. S. LIV for 1915) er bevilget kr. 8 000,00 til opførelse av et ammunitionsmagasin i Melsomvik. Paa henvendelse fra Melsomvik Oplagshavn angaaende magasinets placering har Marinens Artilleri — under hensyntagen til erfaringer fra andre lande med hensyn til de ødelæggende virkninger fra et eksploderende magasin — meddelt, at den indbyrdes avstand mellem sprængstofmagasiner bør være mindst 50 meter, og avstanden til nærmeste bebyggelse mindst 500 meter.

Placeringen av de ældre ammunitionsmagasiner i Melsomvik opfylder ikke paa langt nær den ovenfor nævnte betingelse forsaavidt angaar den indbyrdes avstand, og da oplagshavnens hele omraade kun har en utstrækning av ca. 1 000 meter, kan en avstand fra etablissementets øvrige bebyggelse av 500 meter i det hele ikke skaffes. I en fællesuttalelse fra bestyreren av Marinens Bygningsvæsen, chefen for Melsomvik Oplagshavn og bestyreren av Marinens Laboratorium i skrivelse av 22de oktober 1915 (utrykt bilag) anføres, at der av hensyn til artilleriets ovenfor nævnte fordringer om sprængstofmagasiners indbyrdes avstand, som nu overalt ellers regnes som minimum av hvad der bør kræves for større magasiner, bør søkes en anden plads for videre bygning av ammunitionsmagasiner, og at der samtidig maa tages under overveielse at flytte endel av de ældre magasiner, som nu ligger for tæt. I den nævnte fællesuttalelse anbefales Gaasøen ved Melsomvik indkjøpt til plads for ammunitionsmagasiner, da man her vil kunne tilfredsstille de opstillede krav saavel til indbyrdes avstand som avstand til nærmeste bebyggelse. Da dybdeforholdene omkring øen er gunstige for anlæg av de nødvendige brygger, vil omkostningerne ved anlæg av forbindelse fra magasinerne til sjøen bli smaa i forhold til, hvad der maatte kræves hvis de senere magasiner skulde placeres paa den del av oplagshavnens omraade, som der i tilfælde maatte bli tale om, nemlig paa høiden ovenfor de tidligere magasiner.

Departementet er enig i, at den mest praktiske løsning av spørsmaalet om

plads for videre anlæg av ammunitionsmagasiner ved Melsomvik vil være at gaa til kjøp av Gaasøen, og da eierne av øen kun har vedstaat sine tilbud en kortere tid, har departementet allerede truffet forberedelser til erhvervelse av øen. Hertil opføres kr. 12 000,00.

4. Marinens Sanitetsvæsen.

Der opføres herunder, overensstemmende med sanitetsvæsenets forslag, kr. 10 000,00 til utstyr av krigslasarettet i Tønsberg.

Da overslagene over, hvad der trængtes til det paatænkte krigslasaret i Tønsberg i sin tid blev opgjort, gik sanitetsvæsenet ut fra, at Horten ved krigsutbrudd vilde bli evakuert, og at det flytbare inventar ved Marinens sykehus skulde overføres til krigslasarettet i Tønsberg. Ved de bevilgninger, som senere er git til befæstning av Kristianiafjorden, er denne forutsætning bortfaldt, hvorfor Marinens Sanitetsvæsen antar, at Marinens sykehus paa Karljohansvern nu vil komme til at fortsætte sin virksomhet ogsaa under krig. Da derved spørsmaalet om overføring av dettes inventar til Tønsberg vil bortfalde, har sanitetsvæsenet i vedlagte skrivelse av 15de februar 1916 (utrykt bilag) foreslaat opført kr. 10 000,00 til anskaffelse av instrumenter m. v. samt service, bohave og diverse sykepleieartikler.

Departementet er enig i, at der efter de forandrede forutsætninger, som følger av beslutningen om Kristianiafjordens befæstning, bør anskaffes særskilt utstyr til krigslasarettet i Tønsberg og opfører overensstemmende med sanitetsvæsenets forslag kr. 10 000,00 hertil.

5. Brygge ved minemagasinet i Ramsund.

Under anlæggene i Ramsund har minevæsenet paapekt nødvendigheten av, at der ved minemagasinet anlægges en pælebrygge utstyrt med skinnegang for miner og 2 mindre kraner. Kravet er reist, fordi den tidligere plan om transport av minerne i utrustningstilfælde fra magasinet til hovedkaien, efter den nuværende minedirektørs uttalelse vil bli altfor langsom. Anlægsbestyreren har beregnet utgiften ved anlæg av det her omhandlede bryggearrangement til kr. 10 000,00.

Departementet er enig i, at det tidligere planlagte arrangement for transport av miner til hovedkaien vil være mindre tilfredsstillende for en hurtig utrustning av mineutlæggerne i mobiliseringstilfælde. Og da det paa den anden side ikke kan anbefales at flytte minemagasinet, som blir opført sammen med ammunitionsmagasin i fælles-bygning, nærmere hovedkaien paa grund av det nu stillede krav til avstand mellem sprængstofmagasiner og anden bebyggelse, finder departementet at burde opføre kr. 10 000,00 til det foreslaaede bryggeanlæg.

I henhold til det anførte opføres under nærværende titel:

1.	Marinens Artilleri . . .	kr.	297 100,00
2.	Marinens Mineväsen . .	«	273 700,00
3.	1ste Sjømilitære Distriktskommando	«	12 000,00
4.	Marinens Sanitetsvæsen .	«	10 000,00
5.	Brygge ved minemagasin i Ramsund	«	10 000,00
	Tilsammen	kr.	602 800,00

Titel 2. Anskaffelser til mineväsenet.
Kr. 557 000,00.

Av torpedo-, mine-, radio- og elektrisk materiel har mineväsenet i sit budgetforslag og i skrivelse av 28de januar 1916, der vedligger som utrykt bilag, foreslaat følgende anskaffelser:

1.	Økede torpedobeholdninger (reservetorpedoer).	kr.	440 000,00
2.	Modernisering av torpedobaatene «Hai», «Hval» og «Delfin»	«	290 000,00
3.	Reservebeholdning av trinol til torpedoer og miner	«	200 000,00
4.	500 stkr. 60 kg.s miner	«	500 000,00
5.	100 stkr. haandminer med magasin	«	120 000,00

6.	Utlægningsarrangement for miner paa 20 fiskedampere	kr.	50 000,00
7.	12 flytbare lyskasteranlæg	«	215 000,00
8.	3 radiokompasser for panserskibene	«	21 000,00
	Tilsammen	kr.	1 836 000,00

Herav har departementet optat følgende poster:

a)	Tilfortsat minefabrikation	kr.	500 000,00
b)	Anskaffelse av 2 flytbare lyskasteranlæg	«	36 000,00
c)	Anskaffelse av 3 radiokompasser til panserskibene	«	21 000,00
		kr.	557 000,00

Ad a. Minefabrikation. I den ordinære budgetproposition for kommende termin er intet opført til anskaffelse av miner. Departementet er imidlertid av den opfatning at minefabrikationen i kommende termin bør fortsættes som nu, og opfører hertil kr. 500 000,00. Marinen vil ved indeværende termins utløp raade over ca. 1 500 miner, hvorav ca. 350 stkr. er ilanddrevne miner som er utstyrt med Marinens ankermekanismer m. v.

Ved krigens udbrudd utgjorde Marinens beholdning av færdige miner 375 stk.

Ad b. Flytbare lyskasteranlæg. I de 2 sidste aars budgetforslag har minevæsenet anbefalt anskaffet 12 flytbare lyskasteranlæg til bruk for fartøierne under bevogtning av egne ankerpladser og til belysning av provisoriske minespærringer ved mulige angrep.

De moderne torpedoers store rækkevidde — 6 000 m. — har gjort det meget vanskeligere for en tilankersliggende styrke at beskytte sig mot natlige angrep av torpedofartøier, da en indtrængende torpedobaat, forsaavidt farvandets beskaffenhet tilsteder det, vil kunne være inde paa sikker skudavstand betydelig tidligere end en effektiv beskytning under belysning fra den angrepne styrke kan iverksættes. Paa grund herav vil i mange tilfælde forsvaret mot indtrængende torpedobaater maatte etableres ved selve indløpet, og til bruk herunder trænges lette transportable lyskasteranlæg, som kan virke sammen med bevogtningens artilleri og samtidig muligens gi hovedstyrken anledning til at understøtte bevogtningen allerede paa langt hold, uten at behøve at benytte sine egne lyskastere og derved markere sin position.

Endvidere vil som nævnt saadanne transportable lyskasteranlæg komme til anvendelse ved provisoriske minespærringer i vigtigere løp, hvor de vil virke sammen med det artilleri, som er avdelt til spærringens beskyttelse mot fiendtlige oprenskningsforsøk.

Departementet er enig i minevæsenets forslag, og vil særlig fremhæve betydningen av at ha let transportable lyskasteranlæg til anbringelse ved bestrykningsbatterierne ved de planlagte provisoriske minespærringer langs kysten.

Man finder dog foreløbig kun at burde foreslaa anskaffet 2 saadanne lyskasteranlæg og opfører hertil kr. 36 000,00.

Ad c. Radiokompasser. For tiden er kun et av vore panserskibe utstyrt med radiokompas. Dette kan tjene til fra fartøi i sjøen at foreta peilinger i taake og tykke, eller det kan fra fartøi i skjærgaarden eller i havn benyttes til bestemmelse av et telegraferende fartøis beliggenhet paa sjøen. Det vil derfor kunne være av stor nytte under kystbevogtningen, hvorfor departementet vil foreslaa anskaffet yderligere 3 radiokompasser til en samlet pris av kr. 21 000,00.

Titel 3. Anskaffelser til artilleriet.
Kr. 495 000,00.

I skrivelse av 4de februar 1916 (utrykt bilag) har artilleriet under henvisning til sit budgetforslag for kommende termin foreslaat følgende anskaffelser:

1.	Reserveinventar . . .	kr.	20 000,00
2.	Artilleriordreapparater til 3 panserskibe	«	84 000,00
3.	Reserveammunition . . .	«	346 500,00
4.	Materialer til ammunition	«	112 800,00
5.	Ammunition til antiballonkanoner	«	42 500,00
6.	Banelys	«	11 200,00
7.	Bomber til flyvemaskiner	«	20 000,00
8.	Haandgranater	«	35 000,00

Endvidere foreligger forslag om:

9.	Anskaffelse av 100 rekylgeværer til fartøierne .	kr.	220 000,00
	hvorhos Kommanderende Admiral har foreslaat:		
10.	Anskaffelse av 20 reservekanoner med ammunition	«	880 000,00
		kr.	1 772 000,00

Herav optar departementet følgende poster:

a)	Anskaffelse av 10 stk. 76 m/m reservekanoner med ammunition . . .	kr.	440 000,00
b)	Anskaffelse av 25 stk. 6,5 m/m rekylgeværer .	«	55 000,00
	Tilsammen	kr.	495 000,00

Ad a. Anskaffelse av 76 m/m reservekanoner. Siden 1912 er anskaffet 19 stk. 76 m/m L/28 kanoner fra Bofors som reserveskyts.

Disse og endel hurtigskytende kanoner fra utrangerte fartøier er anbragt som bestykning paa leiede bevogtningsfartøier. Hermed er imidlertid praktisk talt alt hvad Marinen raader over av reserveskyts disponert, saaledes at der i tilfælde intet haves til armering av flere leiede fartøier til mineutlægning og mineslæpning m. v. Desuten vil der mangle skyts til bestrykning av provisoriske minespærringer der er planlagt og som nu, efterhvert som beholdningen av Marinens miner er vokset, kan etableres paa forskjellige steder paa kysten.

Kommanderende Admiral har paapekt nødvendigheten av, at der til forsvar av de provisoriske minespærringer anskaffes saavel hurtigskytende kanoner som transportable lyskasteranlæg, og foreslaar opført til 20 stk. 76 m/m kanoner med ammunition. I denne forbindelse har Kommanderende Admiral, under hensyntagen til erfaringerne fra den paagaaende krig, endvidere anbefalt at vore større fartøier utstyres med antiballonkanoner, og finder det derfor ønskelig at de fleste av de ovenfor foreslaaede reservekanoner konstrueres som antiballonskyts. Av disse foreslaaes anbragt 2 paa hvert av de 4 panserskibe, «Ellida» og de 2 1ste klasses kanonbaater samt 1 paa hver av jagerne og «Valkyrjen», mens det tilsvarende antal hurtigskytende kanoner av de nævnte fartøiers bestykning tages iland for at anvendes som reserveskyts.

Departementet er enig i Kommanderende Admirals forslag om anskaffelse av reserveskyts, men kan her kun opføre til anskaffelse av 10 stk. 76 m/m kanoner med tilstrækkelig ammunition efter en pris av kr. 44 000,00 pr. stk.

Kanonene er forutsat bygget ved Marinens artilleriverksted, hvor der allerede er igangsat bygning av 76 m/m kanoner av Bofors' konstruktion, med hvilket firma der er sluttet kontrakt om ret til efterbygning av 10 c/m og 76 m/m kanoner. Prisen er beregnet til den samme som nu betales ved Bofors for kanoner av den omhandlede slags, idet man vistnok gaar ut fra, at der efterhvert vil kunne opnaaes adskillig besparelse ved hjemmefabrikationen, men herom kan man ikke faa oversigt før de første kanoner er færdig, og desuten maa forutsættes at prisene paa materialer fremdeles vil stige.

Til den her omhandlede anskaffelse av 10 stk. 76 m/m kanoner med ammunition vil saaledes trænges kr. 440 000,00, som departementet opfører.

Ad b. Anskaffelse av rekylgeværer. Efter at de rekylgeværer, som er anskaffet til endel av Marinens fartøier, nu har været prøvet en tid, har man indhentet uttalelser fra Marinens skyteskole samt fra eskadre- og avdelingschefene angaaende spørsmaalet om at forsyne Marinens fartøier med rekylgeværer.

Marinens skyteskole anfører, at de fleste av vore fartøier for tiden ikke har andre vaaben mot angripende flyvemaskiner end geværer, og disse ogsaa kun i meget begrænset antal. Paa grund av den store fart, hvormed de moderne flyvemaskiner bevæger sig, vil den tid, hvori en flyvemaskine under angrep vil være indenfor geværernes effektive rækkevidde være meget kort, og da anlægsstillingen under skytning med gevær mot flyvemaskiner blir ubekvem, vil skytningen ogsaa bli usikker. Skyteskolen anser det derfor av meget stor vigtighet at fartøiernes bevæbning mot angrep fra luften forsterkes, og hertil egner rekylgeværer sig særlig godt,

paa grund av deres store skuddhastighet. Endvidere vil rekylgeværer være til stor nytte ved forsvar av smale løp mot indtrængende lettere fartøier, og som støtte for artilleriforsvaret av provisoriske minespærringer, likesom de for landstigningsavdelinger av den styrke som kan opsættes av vore fartøier, vil være det ideelle skyts.

Under hensyntagen til det ovenfor anførte og til opstillingsforholdene ombord har skyteskolen anbefalt, at panserskibene og «Ellida» utstyres hver med 6 rekylgeværer, de 1ste klasses kanonbaater og jagerne med 4, 2den klasses kanonbaater samt undervandsbaatene med 2, og torpedobaatene og bevogtningsfartøierne med hver 1 rekylgevær.

For at skaffe Marinens fartøier et saadant utstyr av rekylgeværer tiltrænges 100 stkr., men departementet finder foreløbig kun at burde foreslaa anskaffet 25 stkr. rekylgeværer med tilbehør til en pris av ca. kr. 2 200,00 pr. stk., og opfører overensstemmende hermed kr. 55 000,00.

Med hensyn til de øvrige av artilleriet foreslaaede anskaffelser henvises til artilleriets skrivelse av 4de februar 1916 (utrykt bilag).

Titel 4. Anskaffelser til navigationsvæsenet.
Kr. 113 000,00.

Overensstemmende med navigationsvæsenets forslag opføres til følgende anskaffelser av navigationsinventar m. v. til undervandsbaatene:

a)	4 reserveperiskoper til undervandsbaatene «A 1»—«A 4» . . . . kr.	33 000,00
b)	2 reservegyroskopkompasser	80 000,00
	Tilsammen kr.	113 000,00

Ad a. Reserveperiskoper. Undervandsbaatenes periskoper er meget ømfindtlige instrumenter, som jevnlig kræver indgaaende eftersyn og ofte reparationer, som tildels kan ta lang tid. Man har nu ialt 4 reserveperiskoper, hvorav 1 imidlertid er et ældre, som i sin tid medfulgte «A 1», og som nu ikke længer kan ansees fuldt effektivt. Denne reserve er ikke tilstrækkelig til vore 4 undervandsbaater, hvis man til enhver tid skal kunne faa utskiftet de periskoper, som maatte kræve eftersyn. Da det desuten er ønskelig at faa ombyttet «A 1»s nuværende periskop med et nyt, foreslaaes anskaffet 4 nye periskoper til reserve for tilsammen kr. 33 000,00.

Ad b. Reserve-gyroskopkompasser. De undervandsbaater, vi nu har er utstyrt hver med et Anchütz gyroskopkompas, hvormed har fulgt endel reservedeler, som i tilfælde kan indskiftes. Skulde imidlertid et større havari indtræffe, saa der maa foretages en større reparation, kan man bli nødt til at sende det hele til fabrikken, eller reparationen kan i alle tilfælde bli langvarig, og imidlertid vil vedkommende undervandsbaats effektivitet være betydelig nedsat. For i saadanne tilfælde at kunne indskifte helt nye gyroskopkompasser har navigationsvæsenet foreslaat opført kr. 75 000,00 til anskaffelse av 2 reservegyroskopkompasser. Efter de sidste oplysninger som foreligger angaaende prisen paa disse kompasser, maa man regne med kr. 40 000,00 pr. stk, saaledes at utgiften ved anskaffelse av to bør sættes til kr. 80 000,00.

Departementet er enig i foranstaaende og opfører under nærværende titel kr. 113 000,00.

Titel 5. Anskaffelse av reservekjeler og reservemaskindeler til Marinens fartøier.
Kr. 200 000,00.

Som det vil fremgaa av den hemmelige del av budgetpropositionen for kommende termin har Marinens Hovedverft foreslaat avsat kr. 250 000,00 til et kjelefond, for at man altid skulde kunne ha de fornødne midler til disposition for reparation av krigsskibenes kjeler. Desuten foreslaar verftet opført kr. 50 000,00 til reservemaskindeler til torpedobaater. Likeledes foreligger fra 3dje Sjømilitære Distriktskommando forslag om anskaffelse av reservekjeler og reservemaskindeler til de i Bergen oplagte fartøier.

Under den nuværende utrustning kræves stadig reparationer og skiftning av rør i torpedobaatenes kjeler, og det er sandsynlig at det i tiden fremover vil vise sig nødvendig

helt at skifte kjeler paa enkelte av de ældre torpedobaater.

Departementet anser det derfor paakrævet saa snart som mulig at gaa til videre anskaffelse av reservekjeler til torpedobaater og reserve kjelerør til vandrørskjeler, for at reparationer av fartøierne i paakommende tilfælde kan paaskyndes mest mulig. Av samme grund bør der anskaffes en noget større beholdning av reservemaskindeler til torpedofartøier, da disse letbyggede fartøiers maskiner stadig trænger reparationer, som til sine tider foraarsaker lange ophold ved verksted, fordi man ikke har tilstrækkelig beholdning av reservedeler.

Man undlater dog ikke i denne forbindelse at minde om at der ved kgl. resolution av 11te december 1914 blev besluttet anvendt kr. 70 000,00 til anskaffelse av reservekjeler og reservemaskindeler.

Under henvisning til foranstaaende og til det i ovennævnte hemmelige del av budgetpropositionen anførte vil departementet foreslaa bevilget kr. 200 000,00 til reservekjeler og reservemaskindeler til Marinens fartøier.

Redegjørelse angaaende allerede iverksat ekstraordinær nybygning for Marinen samt forslag om anvendelse av den endnu udisponerte del av de ved Stortingets beslutning av 17de august 1915 til disposition for nybygning stillede midler.

Ved Stortingets behandling av st. prp. nr. 114 for 1915 angaaende ekstraordinære bevilgninger til forsvaret blev der under 17de august 1915 med hensyn til nybygning for Marinen fattet saadan beslutning:

«Regjeringen anmodes om for Stortinget at fremlægge forslag til anvendelse av restbeløpet, kr. 10 366 000,00, tillagt renter av de paa byggekontraktene for de to kystforsvarsskibe og en undervandsbaat utbetalte beløp samt i tilfælde overskuddet av den av Stortinget under 6te juli 1914 besluttede ekstraordinære forsvarsskat til nybygning m v. for flaaten. Det er forutsætningen, at nævnte overskud kun skal anvendes til dækning i den utstrækning, som er nødvendig for at de i 1912 til nybygning for flaaten bevilgede kr. 16,2 mill. i sin helhet blir anvendt til saadan nybygning m. v.

Indtil saa kan ske, bemyndiges Regjeringen til at iverksætte nybygning av krigsskibe og anskaffelse av minemateriel og flyvemateriel for flaaten i den utstrækning, som maatte findes paakrævet inden beløpets ramme».

Ifølge denne beslutning har man til disposition for nybygning til Marinen kr. 15 131 000,00, naar fra beløpet kr. 16,2 mill. trækkes det av Stortinget ved samme beslutning av 17de august 1915 til forskjellige anskaffelser m. v. bevilgede beløp paa kr. 1 069 000,00, hvilket kommer til anvendelse ved Marinens nybygning, og som væsentlig omfatter anskaffelse av torpedoer, reservedeler til undervandsbaater, ammunition foruten reparation av «Sleipner» samt tillægsbevilgning til fuldførelse av 2 oljelægtere.

I nævnte st. prp. nr. 114 for 1915 foreslog departementet en nybygning av:

4 større undervandsbaater,
2 større torpedobaater og
3 kanonbaater, foruten
flyvemateriel og
minemateriel.

I henhold til den kgl. res. av 10de december 1915 der vedligger som utrykt bilag, er besluttet paabegyndt bygning av:

4 undervandsbaater for tilsammen	ca.	kr.	9 000 000,00
2 kanonbaater	«	«	1 140 000,00
2 torpedobaater	«	«	1 840 000,00
samt anskaffelse av:			
flyvemateriel	«	«	140 000,00
minemateriel	«	«	880 000,00
		Sum kr.	13 000 000,00

Efter indhentede anbud fra forskjellige norske verksteder er — som anført i den hemmelige del av budgetpropositionen for kommende termin — bygningen av de 4 undervandsbaater overdrat firmaet Thunes mekaniske verksted i samarbeide med Kaldnæs patentslip og mekaniske verksted, idet sidstnævnte firma bygger skrogene, mens Thune utfører maskinerne og monterer fartøierne. Kontraktprisen er kr. 1 600 000,00 pr. baat, hvortil kommer akkumulatorbatterier, artilleri

og torpedoer m. v., saaledes at den samlede anskaffelsessum antagelig vil bli ca. kr. 2 250 000,00 pr. fartøi.

Fartøierne skal bygges efter det amerikanske Electric Boat Co.s type, med hvilket firma departementet har sluttet kontrakt om efterbygning av dets undervandsbaater. Disse vil faa et deplacement paa ca. 420 ton i overflatestilling og ca. 530 ton neddykket, farten blir henholdsvis 14 og 10½ knop, og armeringen kommer til at bestaa av 4 torpedorør og 1 stk. 76 mm. hurtigskytende kanon.

Efter kontrakten skal den første baat være færdig til prøve 25 maaneder efterat skrogmaterialene er ankommet til Kaldnæs. De øvrige 3 baater skal leveres med 6 maaneders mellemrum, efterat den første er avlevert.

I skrivelse av 18de november 1915 har A/S Thunes mekaniske verksted meddelt, at det for at kunne utføre bygning av undervandsbaater og andre mindre fartøier for Marinen vil anordne en slip eller et andet arrangement for landsætning av saadanne fartøier, likesom firmaets verksteds- og støperianlæg vil bli betydelig utvidet.

Sammen med Kaldnæs mekaniske verksted, hvor der ogsaa paagaar forskjellige arbeider med utvidelse av bedriften, antar Thunes mekaniske verksted at det vil være istand til paa en hurtig, tilfredsstillende og konkurrancedygtig maate at levere undervandsbaater og mindre fartøier for Marinen.

Bygningen av de 2 kanonbaater er overdrat til Kaldnæs patentslip og mekaniske verksted. Fartøierne, som vil bli forsynet med motormaskineri — levert av Thunes mekaniske verksted — blir paa ca. 270 tons deplacement, bestykkes med 3 stk. 10 cm. kanoner — eventuelt ogsaa 1 antiballonkanon — og er beregnet paa at kunne føre 50 miner.

De to fartøier skal leveres henholdsvis juli og oktober 1917.

Naar der ikke blev iverksat bygning av 3 kanonbaater er den væsentlige grund hertil, at det ikke lykkedes at faa bortsat 3 saadanne baater paa en og samme kontrakt, idet den billigste anbyder kun kunde paata sig bygningen av 2 av disse baater samtidig.

De to torpedobaaters skrog blir bygget ved Marinens Hovedverft, mens maskinerne skal leveres fra A/S Hamar Jernstøperi og mekaniske verksted i samarbeide med A/S Thunes mekaniske verksted. Disse fartøier blir paa ca. 220 ton, faar 4 torpedoutskytningsrør arrangert i 2 dobbelte torpedokanoner, 2 stkr. 76 mm. kanoner og 2 stk. 6,5 mm. mitraljøser.

Leverancetiden for maskineriene til de 2 torpedobaater er ifølge kontrakten med Hamar Jernstøperi henholdsvis 21 og 27 maaneder, og fartøiene maa kunne paaregnes færdige om 3 à 4 aar, hvis ikke altfor vanskelige arbeidsforhold indtræder.

Som ovenfor anført har man anslaat utgifterne ved den her nævnte nybygning til ca. kr. 13 000 000,00, mens der haves til disposition av givne bevilgninger kr. 15 131 000,00.

Der staar saaledes til rest kr. 2 131 000,00, hvilket beløp d e p a r t e m e n t e t vil foreslaa anvendt til:

1.	Anskaffelse av undervandsbaater	kr. 1 800 000,00
2.	Fuldførelse av 2 specielle mineutlæggere	« 250 000,00
3.	Fabrikation av haandminer med magasin . . .	« 81 000,00
	Tilsammen	kr. 2 131 000,00

Ad 1. A n s k a f f e l s e a v u n d e r v a n d s b a a t e r.

Der blev for nogen tid siden av repræsentanten for Electric Boat Co. rettet en mundtlig forespørsel til departementet, om man vilde reflektere paa et eventuelt tilbud om leverance av et par mindre undervandsbaater, idet der blev antydet at disse baater vilde kunne leveres inden et aar efterat kontrakt var avsluttet. Baatene skulde være av det amerikanske firmas almindelige type, idet størrelsen dog kun var 130 tons deplacement i overflatestilling, 175 ton neddykket. (Til sammenligning anføres at den under bygning værende B-type er paa henholdsvis 420 og 530 ton. De nyeste A-baater er paa ca. 340 ton helt neddykket). Fremdrivningsmidler 1 dieselmotor og 1 elektrisk motor, armering 2 torpedoutskytningsrør, men ingen kanon

(B-typen 2 dieselmotorer, 2 elektriske motorer, 4 torpedoutskytningsrør og 1 kanon, men vore nuværende undervandsbaater har 3 torpedoutskytningsrør). Prisen blev antydet til 7 à 800 000 kroner pr baat, idet der senere er meddelt, at torpedoer ikke var inkludert i den rent foreløbige prisopgave.

Departementet har fundet at man, om et antagelig tilbud paa 2 mindre undervandsbaater skulde kunne foreligge inden en kortere tid, burde ha til disposition de fornødne midler til anskaffelsen av disse baater, som i tilfælde inden en forholdsvis kort tid vil tilføre vort forsvar en betydelig styrkelse.

Departementet har forelagt spørsmaalet om anvendelse av ovennævnte restbeløp for Norges forsvarskommission, som enstemmig har sluttet sig til departementets forslag, idet kommissionen har anbefalt at der, forsaavidt man opnaar fordelagtig tilbud om levering av 2 saadanne mindre baater inden et kort tidsrum — f. eks. 1 aar — anvendes ca. kr. 1 800 000,00 hertil. I andet fald foreslaaes, at man fortsætter med bygning av undervandsbaater av den sidst fastsatte type, og at beløpet saaledes anvendes til paabegyndelse av undervandsbaat nr. 7 av B-typen.

Ad 2. Fuldførelse av 2 specielle mineutlæggere. Paa det ordinære budget for Marinen for 1915—1916 er blandt andet git bevilgning til bygning av 2 specielle mineutlæggere for anvendelse i Kristianiafjorden.

Ved propositionens fremsættelse forelaa et foreløbig overslag fra verftet, hvorefter disse fartøier var beregnet til ca. 300 ton og prisen til ca. kr. 330 000,00 pr. fartøi, idet dog forutsattes nogen reduktion i tilfælde av, at mineutlæggerne blev bygget ved privat verksted. Overensstemmende hermed blev av departementet opført kr. 650 000,00 til begge fartøier.

I september 1915 avsluttedes kontrakt med Akers mekaniske verksted om bygning av de to fartøier til en pris av ca. kr. 310 000,00 pr. fartøi, hvortil kommer artilleriets, minevæsenets, navigationsvæsenets og intendanturens anskaffelser, samt kontrol, prøver m. v., hvorved prisen pr. fartøi er kommet op i ca. kr. 450 000,00 pr. fartøi eller tilsammen kr. 900 000,00 for begge fartøier.

Det bemerkes, at verftets oprindelige overslag var utarbeidet høsten 1914, altsaa før de voldsomme prisstigninger indtraadte.

Som nævnt vil nu anskaffelsesomkostningerne ved de 2 mineutlæggere andra til ca. kr. 900 000,00 og der vil mangle et beløp paa kr. 250 000,00 for at faa fartøierne færdigbygget.

Til fuldførelse av de to specielle mineutlæggere opfører derfor departementet kr. 250 000,00.

Ad 3. Fabrikation av haandminer. I planen for mineanskaffelser til Marinen indgaar ogsaa fabrikation i flere av de saakaldte «haandminer», som er lettere end de almindelige miner og kan utlægges av mindre fartøier uten permanent utlægningsarrangement. Vore 4 panserskibe er utstyret med et mindre antal av disse miner, som tænkes anvendt til spærring av mindre løp samt til sikring av egen styrkes ankerpladser. Til utlægningen anvendes større robaater, torpedobaater eller andre mindre fartøier, som for anledningen forsynes med en utlægningsskaal. Det antal haandminer, man for tiden raader over, indskrænker sig til det antal som haves paa panserskibene, men da de bør kunne suppleres under en eventuel krig, og der likeledes bør haves ved de forskjellige replipunkter en beholdning av disse miner, der som nævnt kan utlægges med ganske enkle midler fra smaafartøier, vil man anbefale, at fabrikation av haandminer paabegyndes snarest mulig.

Departementet vil under henvisning til foranstaaende foreslaa igangsat fabrikation av haandminer, og opfører hertil kr. 81 000,00, hvorfor man antagelig vil kunne faa forarbeidet ca. 81 miner med magasinrum.

C. Flyvevæsenet.

Hæren.

Titel 11. Kr. 750 000,00.

At flyvevæsenet spiller en overordentlig betydningsfuld rolle i nutidens krige, er almindelig kjendt fra de beretninger som daglig strømmer ind fra de krigførende land. Man anser det for overflødig nærmere at paavise dette.

Skal imidlertid et organisert militært flyvevæsen ogsaa hos os kunne løse sin opgave, maa det saa hurtig som vor økonomiske evne tillater, utstyres med fornødent materiel, underbringelse, verkstedsanordninger etc. etc.

Departementet opfører ved nærværende anledning kr. 750 000,00 i nævnte øiemed, idet bemerkes, at der fra flyvevæsenet og generalstaben foreligger detaljerte forslag om opsætning av henholdsvis 14 og 16 flyvegrupper omfattende ialt 90 og 80 flyvemaskiner, anslaat til ca. kr. 3 300 000,00 og ca. kr. 2 800 000,00.

Ovenstaaende beløp vil antagelig være tilstrækkelig til bygning av de maskiner m. v., der overhodet kan skaffes i heromhandlede termin.

Det opførte beløp agtes i tilfælde anvendt til følgende anskaffelser og bebyggelse m. v., idet man saavidt mulig har tat hensyn til de seneste prisstigninger etc.

1.	2 stkr. kampflyvemaskiner à kr. 50 000,00	kr. 100 000,00	
	5 stkr. rekognosceringsflyvemaskiner à ca. kr. 30 000,00 .	« 150 000,00	
	9 stkr. motorer à kr. 15 000.00	« 135 000,00	
			kr. 385 000,00
2.	1 feltreparationsverksted paa motorvogn	kr. 30 000,00	
	1 personautomobil	« 10 000,00	
	Reservemateriel	« 10 000,00	
			« 50 000,00
3.	Mobiliseringsforraad av materiel for fabrikation av ca. 10 flyvemaskiner ved forcert drift ved mobilisering		« 70 000,00
4.	Grunderhvervelse og bebyggelse m. v. paa Kjeller		« 190 000,00
5.	Flyveetablissementer (underbringelse, verksteder m. v.) — utenforKjeller:		
	a) Nord-Norge	kr. 35 000,00	
	b) Bergensavsnittet	« 10 000,00	
			« 45 000,00
6.	Tilfældige utgifter		« 10 000,00
			Sum kr. 750 000,00

ad 1. De opførte flyvemaskiner — tilsammen 7 samt 9 motorer er et minimum av hvad der ved nærværende anledning bør bevilges, saafremt planen for flyvevæsenets ordning skal kunne gjennemføres i en nogenlunde nær fremtid. Generalstaben og Kommanderende General har uttalt at alle med denne plan forbundne anskaffelser m. v. bør være gjennemført inden 3, høist 5 aar.

ad 2. Materiel til paabegyndelse av opsætning av en automobiltrænpark, særskilt indrettet og utrustet for dette bruk.

ad 3. Flyvevæsenets tekniske avdeling med tilslutning av generalfelttøimesteren fore-

slaar at der anskaffes en mobiliseringsbeholdning av raamaterialer m. v., saaledes at man ved mobilisering sættes istand til ved forcert drift at fabrikere 25 flyvemaskiner med motorer og fuldt tilbehør.

En saadan forcert oparbeidelse av flyvemaskiner vil være nødvendig til erstatning av maskiner som tapes under et felttog og til at utfylde mulige mangler i det planmæssige antal ved mobiliseringens begyndelse — paa samme tid som man ogsaa i krig maa ha adskillig raamaterialer m. v. til det almindelige vedlikehold.

Departementet opfører hertil som begyndelsesbevilgning kr. 70 000,00.

ad 4. Angaaende anvendelsen av beløpet kr. 190 000,00 henvises til den som utrykt bilag medfølgende redegjørelse.

ad 5. Av flyveetablissementer utenfor Kjeller medtages ved nærværende anledning:

a) Centralflyvestation for Nord-Norge.

Som resultat av foretagne rekognosceringer har departementet bestemt, at centralflyvestation for Nord-Norge overensstemmende med kommanderende generals, generalstabens og 6te brigades forslag skal oprettes ved Øvrevand i Salangen, hvilket sted av de sakkyndige er fundet meget heldig beliggende for dette øiemed.

Pladsen er beliggende paa samme sted, hvor det nye arsenal for 6te brigade er tænkt placert, hvorfor en del av de planlagte bygninger kan opføres med saavel flyvestationens som arsenalets behov for øie.

Likeledes vil lys, kraft og vandanlæg kunne haves fælles.

De samlede utgifter til heromhandlede flyvestation er av chefen for flyveväsenets tekniske avdeling anslaat til ca. kr. 60 000,00.

Hvad det først gjælder at faa opført er flyveskur og verkstedsbygning, den sidste fælles med arsenalet, samt beboelsesrum for flyverne.

Departementet opfører som en første bevilgning hertil kr. 35 000,00.

b) Flyvestation i Bergensavsnittet.

Indsamlingskomiteen i Bergen har foræret 1 flyvemaskine til Bergensavsnittets forsvar.

Denne flyvemaskine vil være til disposition i indeværende budgettermin, mens man imidlertid ikke har noget flyveskur eller nogen flyveplads for samme.

Kostendet av en mindre station er av flyveväsenets tekniske avdeling anslagsvis opført saaledes:

1.	Opvarmet flyveskur for en flyvemaskine med rum for flyvere, mekanikere m. v. samt bensin- og oljebod . .	kr. 10 000,00
2.	Slip, brygge, motorbaat, prammer	« 5 000,00
3.	Grunderhvervelse m. v. . .	« 5 000,00
	Sum	kr. 20 000,00

Departementet opfører kr. 10000,00 som en første bevilgning i heromhandlede øiemed, idet endelige planer for stationen vil bli fremlagt, naar nærmere undersøkelse angaaende placement og utstyr er foretat.

ad 6. Departementet anser det nødvendig at kunne disponere kr. 10 000,00 som tilfældige utgifter — bl. a. fordi man under den nuværende situation med stadige prisstigninger og andre vanskeligheter ikke altid kan stole fuldt ut paa de oprindelige overslag.

Marinen.

Titel 6. Kr. 300 000,00.

I skrivelse av 14de januar 1916, der oversendes som utrykt bilag, har chefen for marinens flyvevæsen foreslaat anskaffet i terminen 1916—1917 ialt 8 flyvebaater m. v. Den samlede plan i det nævnte forslag fra marinens flyvevæsen gaar ut paa anskaffelse av ialt 52 flyvebaater — hvorav man i indeværende termin vil ha færdig 6 — fordelt i grupper paa 4 flyvebaater til forskjellige stationer langs kysten.

Under henvisning til det fremsatte forslag til ny organisationsplan for flyvevæsenet vil departementet foreslaa, at der for kommende termin bevilges til bygning av 4 flyvebaater med skurplads og reservedeler m. v. Av de 4 flyvebaater er 1 forutsat indkjøpt fra utlandet, for at man kan faa anledning til at se de seneste forbedringer paa omraadet, mens de 3 øvrige flyvebaater bygges paa Horten. Desuten forutsættes samtidig anskaffet 1 reservemotor, 1 sæt reserveflot-

tører og 2 reservepropeller. Disse anskaffelser er anslaat til kr. 190 600,00.

Til underbringelse av de 4 nye flyvebaater og deres besætninger, til et mindre reparationsverksted, baatutstyr, samt til et opholdsrum for flyvere paa Karljohansvern opføres kr. 48 700,00.

Hver av de nye flyvebaater er tænkt utstyrt med 1 rekylgevær samt en lanceringsanordning for bomber. Der er derfor til anskaffelse av 4 rekylgeværer og bomber m. v. opført kr. 12 000,00.

I forbindelse med sit forslag om flyvebaatanskaffelser har flyvevæsenet endvidere fremholdt nødvendigheten av at skaffe mere verkstedsplads med utstyr, for ved siden av de forefaldende reparationer at kunne montere 1 ny flyvebaat pr. maaned.

Fabrikationen av flyvebaater for Marinen foregaar saaledes, at de enkelte deler forarbeides ved Marinens Hovedverft eller de andre verksteder paa hovedstationen, mens flyvevæsenet besørger alt monteringsarbeide. De herhen hørende arbeider, som i sine hovedtræk bestaar i sammensætning m. v. av bæreflaterne og hele flyvebaaters montering med indsætning av motorer, kræver stor plads og delvis adskilte rum. Flyvevæsenet foreslaar derfor bygget en ny verkstedsbygning, som med det nødvendige utstyr av maskiner, der trænges under monteringen og ved forskjellige reparationsarbeider er anslaat at ville koste kr. 76 000,00. Efter flyvevæsenets uttalelse kan anlægget av verkstedet ske i to terminer, og departementet opfører overensstemmende hermed kr. 38 000,00 som første termin.

Likeledes opføres som av flyvevæsenet foreslaat kr. 10 000,00 til anskaffelse av forraad, da der til bygning av flyvebaater delvis maa benyttes materialer, som det i kritiske tider kan bli ugjørlig at skaffe fra utlandet.

I henhold hertil og til den specifiserte oversigt, der vedligger som utrykt bilag, opfører departementet under nærværende titel:

1.	Anskaffelse av 4 flyvebaater	kr.	190 600,00
2.	Underbringelsesrum m. v.	«	48 700,00
3.	Armering	«	12 000,00
4.	Verksted paa Karljohansvern (1ste termin) . . .	«	38 000,00
5.	Anskaffelse av forraad .	«	10 000,00
	Tilsammen kr.		299 300,00

som avrundes til kr. 300 000,00.

For hærens og marinens flyvevæsen opføres saaledes ialt kr. 1 050 000,00.

II. Personel m. v.

A. Hæren.

Titel 1. Utnyttelsen av infanteriets opøvede vernepligtige mandskapsstyrke.

Kr. 166 000,00.

De sidste krige og særlig den nuværende krig viser med fornøden klarhet nødvendigheten av at kunne utnytte for krigen hele landets vaabenføre befolkning.

Talrike reserveavdelinger er opsat, foruten en række landverns- og landstormsavdelinger. En saadan opsætning var i de krigførende land mere eller mindre godt forberedt allerede i fred undtagen i stater som Belgien og tildels Østerrike, der ikke hadde forberedt sig paa at utnytte hele landets vernekraft, og som derfor har faat føle de skjæbnesvangre følger herav.

Da alle herhen hørende spørsmaal i alle land behandles med den største hemmelighetsfuldhet, ser man sig ikke istand til her at meddele fuldt paalidelige oplysninger, og finder man endvidere at der heller ikke hos os bør bli spørsmaal om offentlig behandling av denne sak, hvorfor den er optat til behandling i nærværende hemmelige forelæg.

Hos os er forholdet for tiden det, at vi ikke paa langt nær kan utnytte vor opøvede vernepligtige mandskapsstyrke, idet det overtallige personel, for hvilket der er redegjort i særskilt bilag, ikke kan enkadreres i de nuværende organisationsmæssig opsatte avdelinger med depoter. Det synes indlysende at vi hos os, kanske i høiere grad end i noget andet land, snarest mulig maa søke at faa denne overskytende mandskapsstyrke planmæssig indordnet i avdelinger og forband, saaledes at de indgaar i hærens krigsopsætning, og kan utnyttes for landets forsvarsplaner allerede ved krigens utbrud.

Da vor øvelsesordning og vore avdelingers utstyr naturlig medfører, at avdelingernes kampværdi og dermed deres anvendelighet vil være noget forskjellig eftersom de tilhører de egentlige linjeavdelinger, reserveavdelingerne eller landvernsavdelingerne vil det være nødvendig at tilgodese hver av disse kategorier i den utstrækning forholdene tillater.

Efterat disse spørsmaal i den senere tid har været behandlet av vore militære myndigheter er der til departementet fremkommet forslag fra generalstaben og Kommanderende General, hvilke medfølger blandt de utrykte bilag.

Departementet har derefter utarbeidet nedenstaaende forslag, som — efter at sakens behandlingsmaate har været drøftet i Norges forsvarskommission — har været gjennemgaat av departementschefen sammen med Kommanderende General og generalstabschefen, som begge har git forslaget sin tilslutning (jfr. side 42).

a) Linjeavdelinger.

Det opøvede mandskapsoverskud fordeler sig saavel paa linje- som paa landvernsopbudet. For organisationsmæssig at kunne indordne linjens overskud i avdelinger, er man blit staaende ved følgende som en foreløbig ordning, der snarest bør søkes iverksat.

De nuværende selvstændige bataljoner — nemlig Jægerkorpset, Søndhordland og Nordfjord bataljoner i 4de brigade og Finmarkens bataljon — bør opsættes som regimenter, hvorved man vil kunne opnaa — foruten en væsentlig forøkelse av den mobile felthær — en høist ønskelig egalisering av vore operative enheter, brigaderne, som derefter bør overgaa til at benævnes divisioner.

I saagodtsom alle europæiske armeer betegner en brigade ikke en selvstændig operativ enhet, saaledes som tilfældet er hos os med de nuværende brigader.

Disses nuværende benævnelse virker derfor indad og kanske særlig utad misvisende

og gir indtryk av, at vort lands forsvarskræfter er langt ringere end dé i virkeligheten er.

Departementet tiltræder derfor Kommanderende Generals og generalstabens foreslag om, at de fremtidig benævnes divisioner som er den betegnelse for vore operative enheter, der gir et rigtigere uttryk for disse enheters sammensætning og styrke, særlig naar de nye reserveformationer blir opsat.

---

1. Som det fremgaar av de blandt de utrykte bilag medfølgende dokumenter har Kommanderende General i tilslutning til generalstaben foreslaat, at J æ g e r k o r p s e t opsættes som et regiment.

Principalt foreslaaes, at Jægerkorpset opsættes med regimentstab og 3 linjebataljoner, subsidiært med regimentstab og 2 linjebataljoner, idet den manglende 3dje bataljon ved mobilisering opsættes som en reservebataljon.

De nye bataljoner er foreslaat opsat av nu ikke anvendt overskud av personel fra Kristiania og Oslo bataljoner.

Av den som bilag til generalstabens forslag medfølgende uttalelse fra 2den brigade, datert 21de januar 1916, fremgaar, at mandskapsstyrken tillater at Jægerkorpset opsættes som regiment paa 3 linjebataljoner. Departementet finder derfor, at man som maal bør stille sig at faa denne avdeling opsat som et fuldstændig linjeregiment, men av budgetmæssige grunde finder man som en foreløbig ordning at maatte foreslaa, at Jægerkorpset opsættes med regimentstab og 2 linjebataljoner samt 1 reservebataljon, for hvilken fuldstændig opsætningsplan medfølger som utrykt bilag.

Dette vil medføre nyopsætning av kun 1 linjebataljon samt av 1 reservebataljon (se herom nedenfor).

Departementet foreslaar at den nye bataljon kun opsættes med fastlønnede kadre for 3 kompanier, idet det fjerde kompani opsættes med befal fra garden.

Forøvrig henvises til medfølgende specifikationer, hvorav fremgaar hvorledes staber og kompanier foreslaaes opsat.

De samlede utgifter, iberegnet befalets deltagelse i vaabenøvelser, beløper sig for kommende termin til kr. 57 000,00.

Generalstaben foreslaar at det nye regiment bør benævnes: «J æ g e r k o r p s e t. I n f a n t e r i r e g i m e n t n r. 1 7», da det gamle historiske navn «Jægerkorps», bør beholdes.

Bataljonerne bør benævnes I., II. og III. jægerbataljon.

Departementet er enig heri.

Som det fremgaar av den blandt de utrykte bilag medfølgende grafiske plan for hærens ordning gjennemført efter nærværende forslag, skulde Jægerkorpset indgaa i 1ste division (brigade), mens Telemarkens infanteriregiment nr. 3, som nu hører til 1ste brigade, til gjengjæld skulde overføres til 3dje division (brigade).

Dette er gjort — foruten for at opnaa en egalisering av brigaderne — ogsaa av hensyn til opsætning av reserveregimenter.

Da imidlertid opsætning av reserveregimenter som nedenfor nærmere omhandlet, først vil kunne ske skridtvis, vil departementet — for mindst mulig at gjøre brudd paa den bestaaende hærordning — foreslaa at Jægerkorpset, infanteriregiment nr. 17 indtil videre som nu forblir underlagt 2den brigade.

Kompanichefs- og premierløitnantsstillingene foreslaaes foreløbig besat paa samme maate som nu ved Jægerkorpset, saaledes at vedkommende officærer uttrær surnumerære i sin brigade og beordres at tjenstgjøre ved Jægerkorpset.

---

2. Generalstaben foreslaar med tilslutning av Kommanderende General, at der i 4de brigade opsættes et tredje regimentsforband, foreløbig paa 2 bataljoner, saaledes:

Søndfjord og Nordfjord bataljoner sammenfattes i et nyt regiment: F j o r d e n e s i n f a n t e r i r e g i m e n t n r. 1 8, med standkvarter i Bergen og ekserserplads paa Nordfjordeid. Søndhordland bataljon indordnes i Nordre Bergenhus infanteriregiment nr. 10 istedetfor som nu Søndfjord bataljon.

Departementet er enig heri, men finder at der ogsaa her bør opsættes 1 reservebataljon som indgaar i Fjordenes infanteriregiment nr. 18 som dettes tredje bataljon, idet mandskapsstyrken i 4de brigade tillater en saadan opsætning.

Den aarlige merutgift beløper sig til kr. 23 000,00, jfr. medfølgende specifikation.

---

3) Generalstaben med tilslutning av Kommanderende General foreslaar, at infanteriet i Finmarken organiseres som et regiment: Finmarkens infanteriregiment nr. 19 paa 2 grupper (bataljoner), Vestfinmarkens og Østfinmarkens, hver gruppe (bataljon) paa 4 linjekompanier.

Departementet som finder det av særlig vegt at utvikle forsvaret av de nordligste deler av vort land, er likeledes enig heri, men antar at der ogsaa her snarest bør opsættes 1 reservebataljon, hvad mandskapsstyrken tillater.

Der vil efter dette her kræves en nyopsætning av 1 regimentstab, 1 linjebataljonstab og 2 linjekompanier samt 1 reservebataljon med stab og 4 kompanier. Hvert kompani, saavel i linjen som i reserven, opsættes med 1 mitraljøsetrop, dog foreløbig kun med ulønnet befal.

Ved kompanierne opføres foreløbig ikke premierløitnanter i distriktstjeneste og heller ikke nogen nye sersjanter i distriktstjeneste, idet den nuværende Finmarkens bataljons 24 sersjanter fordeles paa de 8 linjekompanier med 3 til hvert.

Den aarlige merutgift til lønninger m. v. beløper sig til kr. 44 000,00, jfr. medfølgende specifikation.

b. Reserveformationer.

Forinden departementet nærmere gaar ind paa behandlingen av spørsmaalet om oprettelse av reserveformationer hos os skal man nedenfor kortelig redegjøre for hvorledes forholdet — saavidt man har kunnet bringe i erfaring — er i Sverige efter hærordningen av 1914.

Der skal oprettes en reserveetat for armeens officerer og underofficerer.

Reserveetatens første opsætning sker for en periode av 5 aar (1916—1920), efter hvis slutning reserveetaten skal omfatte følgende reserveetatstillinger:

2 generals-, 7 obersts-, 29 majors-, 114 kompaniofficers- og 120 underofficersstillinger foruten læger.

Paa budgettet for 1917 er reserveetaten opført med 1 general, 3 oberster, 11 majorer, 47 kompaniofficerer og 48 underofficerer.

For overgang til reserveetat fordres foruten fuld tjenestedygtighet av kompaniofficerer en alder av 32 aar samt 10 aars aktiv tjeneste som officer, for underofficer en alder av 32 aar og 8 aars aktiv tjeneste som underofficer.

Ovennævnte personel er — foruten i krig og naar vernepligtige indkaldes til tjeneste — forpligtet til at gjøre indtil følgende tjeneste:

Generals- og regimentsofficerer i 45 dage i løpet av hver 2 aars periode.
Kompaniofficerer i alderen 37—42 aar samt underofficerer indtil fyldte 42 aar i 50 dage i løpet av hver 2 aars periode.
Kompaniofficerer efter fyldte 43 aar og underofficerer efter fyldte 42 aar i 50 dage i løpet av hver 3 aars periode.
Kompaniofficerer indtil fyldte 37 aar i 100 dage i hver 3 aars periode.

Personalet i reserveetaten avlønnes saaledes:

Generaler	kr.	5 400,00
Oberster av høieste lønningsklasse	«	4 500,00
Oberster av laveste lønningsklasse	«	4 200,00
Majorer	«	3 100,00
Kompaniofficerer av høieste lønningsklasse	«	2 100,00
Kompaniofficerer av mellemste lønningsklasse	«	1 650,00
Kompaniofficerer av laveste lønningsklasse	«	1 200,00
Underofficerer av høieste lønningsklasse	«	1 000,00
Underofficerer av laveste lønningsklasse	«	800,00

Hertil kommer alderstillæg samt vanlige tillæg under tjenstgjøring.

Personel i reserveetat pligter at gaa av ved den for aktivt personel av tilsvarende grad fastsatte aldersgrænse.

For de aarsklasser som er utset til at indgaa i reserveformationerne — antagelig «beväringens» 2det opbud, 4 aarsklasser — skal der anordnes særskilte øvelser av varighet fra 15—25 dage i deres 9de eller 10de tjenesteaar.

Det vernepligtige befal følger sin aarsklasse.

Da som allerede nævnt detaljeopsætningen av reserveformationer i alle land strengt hemmeligholdes kan der ikke desangaaende gives helt sikre oplysninger fra noget land.

For Sveriges vedkommende tror man at vite at der ved infanteriet skal opsættes samme antal reservebataljoner som linjebataljoner, nemlig 83.

Hvad angaar reserveavdelingenes inddeling i høiere forband kjendes ingen detaljer. Dog har man vistnok sat sig som maal at kunne opsætte en styrke tilsvarende de 6 linjearmefordelinger — dog med noget svakere specialtropper end linjeforbandene og forøvrig tillempet efter forholdene i de forskjellige landsdele.

Hvorledes administrationen av reserveetatens personel og materiel i fred utføres har ikke kunnet bringes paa det rene.

Departementet skal derefter gaa over til den nærmere behandling av spørsmaalets løsning hos os, idet man henviser til generalstabens skrivelse av 8de juli 1915 og 17de februar 1916 samt til Kommanderende Generals skrivelser, datert 20de august 1915 og 26de februar 1916, som alle følger som utrykt bilag.

Generalstaben fremsætter i sin skrivelse av 17de februar 1916 to forslag til opsætning av reserveformationer.

Det p r i n c i p a l e — se den skematiske fremstilling som medfølger forslaget som bilag 3 — baseres paa at landvernets 3 yngste aarsklasser overføres til linjen, saaledes at denne faar 15 aarsklasser og landvernet 9.

Det s e k u n d æ r e forslag — se bilag 2 til generalstabens skrivelse — baseres paa det nuværende antal aarsklasser i linje og landvern.

Hver brigade (division) opsættes efter dette med 3 linjeregimenter à 3 linjebataljoner + 1 reservebataljon. (I 4de brigade opsættes dog Fjordenes infanteriregiment 18 med 2 linjebataljoner + 1 reservebataljon).

D e p a r t e m e n t e t finder for tiden ikke at kunne foreslaa, at antallet av aarsklasser i linjen økes paa bekostning av landvernet. Dette vilde bl. a. medføre, at vernepligtsloven atter maatte forandres. Efter de forandringer loven undergik ifjor finder man ikke nu at burde fremsætte noget forslag i denne retning.

Med hensyn til generalstabens sekundære forslag skal man bemerke, at departementet med Kommanderende General finder det uheldig som en fast ordning at binde sig til at ha en reservebataljon i regimentet — altsaa dette bestaaende av 4 bataljoner, hvilket ikke er en tilstrækkelig smidig formation for vore terrængforhold. En heldigere løsning opnaaes ved, at de 3 reservebataljoner pr. brigade slaaes sammen til 1 reserveregiment, hvis kadre allerede i fred opsættes.

Isaafald vil der — naar ordningen er gjennemført — av reserveavdelinger kunne opsættes:

1 reserveregiment pr. brigade à stab og 3 bataljoner à 4 kompanier o: tilsammen 6 regimenter = 18 bataljoner = 72 kompanier, hvortil vil komme en reservebataljon for Finmarkens bataljon.

Det maa tillægges stor vegt, at man allerede i fred har indordnet disse reserveavdelinger i regimenter, saaledes utstyret, at de ved mobilisering hurtigst mulig kan sættes ind med fuld styrke og fuldt organisert. Det antages ikke rationelt at basere reserveavdelingernes opsætning paa avgivelse av befal fra linjeregimenterne. Herved vilde der i mobiliseringsøieblikket, hvor det netop gjælder at ha alt befal paa sin plads ad organisationsmæssig vei, opstaa en omflytning av befalet med derav følgende usikkerhet, som maa undgaaes. Et av hovedprincipperne i vor nugjældende hærordning har netop været, at man ved mobilisering skal ha

mindst mulig forrykning av befalet, og dette hovedprincip bør saalangt gjørlig gjennemføres ogsaa ved reserveformationerne.

Det er imidlertid klart, at man — naar man vil ordne sig paa denne maate — blir nødt til i meget stor utstrækning at anvende ulønnet befal, eller befal, som staar til disposition paa grund av frivillig avgang i en forholdsvis tidlig alder.

Imidlertid blir det nødvendig som regimentschefer at ha fastlønnede officerer og man vil foreslaa som regimentschefer ansat garnisonerende oberstløitnanter med avlønning kr. 5 400,00 samt kontorhold kr. 400,00 og hestehold kr. 640,00. Ved hvert regiment foreslaaes ansat en regimentsforvalter med aarlig løn kr. 2 400,00 — tillike skriver.

Regimentet er forutsat at administrere saavel personel som materiel, beklædning, utrustning m. v. Det er derfor neppe tvilsomt, at disse regimenters staber, som altsaa kun vil bestaa av chefen og forvalteren, vil faa fuldt op at gjøre. Man vil dog forbeholde sig ved siden av disse gjøremaal at paalægge regimentschefene at staa til disposition for brigadechefene til utførelse av specielle forretninger ved brigadekontorene, og da kanske først og fremst brigadens efterretningsvæsen.

Hver reservebataljons stab foreslaaes opsat med

1 major, ulønnet eller pensionert officer, chef — med aarlig godtgjørelse kr. 1 200,00.
1 fanejunker, i distriktstjeneste, bataljonsforvalter, aarlig løn kr. 748,00.

Hvert kompani foreslaaes opsat med

1 kaptein, ulønnet officer eller fastlønnet underofficer — med løn henholdsvis kr. 360,00 og kr. 1 252,00. Av hensyn til budgetberegningen opføres disse stillinger med en gjennemsnitsløn av kr. 800,00.
1 kommandersersjant i distriktstjeneste kr. 736,00.

Heromhandlede opsætning maa sees i forbindelse med den i en anden proposition foreslaaede ordning av befalsspørsmaalet med øket tjenestepligt, eftersom det ulønnede befal rykker op i graderne, og hvorved antages at det ulønnede befal vil erholde en efter norske forhold betryggende utdannelse for her nævnte stillinger i reserveformationerne.

Hvad kompanichefsstillingerne angaar, maa administrationen staa helt frit i valget mellem ulønnede officerer og fastlønnede underofficerer — idet adgangen til konkurranse holdes aapen for begge.

Dette gjælder saavel for reserveformationer som for landvernet.

Departementet tror ikke, at den foran skitserte ordning, som er indført i Sverige med befal paa reserveetat, og som av generalstaben ogsaa er anbefalt indført hos os, passer for vore forhold. Man anser det derhos som en fordel kun at faa 2 kategorier av befal nemlig fastlønnet og ulønnet, hvilket sidste faar et litet tillæg for administration av vedkommende avdeling. Yderligere at indføre en tredje kategori, der avlønnes som en mellemklasse mellem disse, kan man ikke anbefale.

Det fast ansatte personel ved reserveregimenterne forutsættes beordret i linjens regimentsøvelser saaledes:

Regimentschefen, hvert aar i de 15 sidste dage, hvis han ikke i vakanse- eller sygdomstilfælde faar anledning til at føre kommandoen over et linjeregiment i den hele regimentssamling.

Bataljonscheferne, hvert andet aar i hel regimentsamling.

Kompanicheferne, hvert 3dje aar i hel regimentsamling.

Underofficererne tilpligtes — i likhet med hvad der nu gjælder for landvernets fastlønnede kommandersersjanter — at tjenstgjøre i rekrutskoler i tur og omgang med linjens underofficerer samt at delta i linjens regimentsamlinger.

Regiments-, bataljons- og kompanichefer tilpligtes desuten at delta i befalsøvelser samt i skyteskoler.

Under deltagelse i regimentsøvelser skal dette befal gives anledning til at føre henholdsvis regiment, bataljon og kompani.

Samme regler forutsættes at gjælde for de tilsvarende grader i landvernet.

Det ulønnede og pensionerte officersbefal

ansættes for en tid av 5 aar, hvorefter der kan rekapituleres for 5 og 5 aar ad gangen, uanset om de efter sin vernepligtstid skulde været overført til landvernet.

De fastlønnede officerer og underofficerer kan naarsomhelst overføres til linjeregimentet, forsaavidt dette skulde vise sig ønskelig av tjenstlige grunde, likesom der maa være adgang til saadan overføring efter ansøkning.

Administrationen av reserveavdelingens materiel og personel forutsættes overtat av avdelingerne selv efter samme regler, som gjælder for landvernsavdelingerne.

Gjennemførelsen av denne ordning vil bl. a. avhænge av hærens utstyr med materiel, beklædning og utrustning. Man vil derfor efter forholdenes natur være nødsaget til at gaa skridtvis frem.

For snarest at faa nyttiggjort sig endel av det overskud av personel som nu haves, foreslaar departementet at der fra 1ste juli 1916 opsættes følgende reservebataljoner:

1	ved	Smaalenenes infanteriregiment	nr. 1,
1	«	Vestre Akershus —	« 2,
1	«	Østoplandenes —	« 5,
1	«	Jægerkorpset —	« 17,
1	«	Fjordenes —	« 18 og
1	«	Finmarkens —	« 19.

De 3 sidstnævnte reservebataljoner forutsættes ved mobilisering at indgaa som en 3dje bataljon i vedkommende linjeregiment, som foreløbig kun er opsat med 2 bataljoner. Den aarlige merutgift herved — iberegnet befalets deltagelse i vaabenøvelser — beløper sig til kr. 26 000,00 (se medfølgende omkostningsoverslag).

c. Landvernet.

Generalstaben med tilslutning av Kommanderende General har, som det fremgaar av de blandt de utrykte bilag følgende skrivelser foreslaat, at der nu organiseres landvern ogsaa i 6te brigade, idet dette opbud i 6te brigade fra 1ste januar 1916 av tæller 7 aarsklasser. Det foreslaaes opsat paa samme maate som i de 5 sydlige brigader, nemlig 1 landvernsbataljon à 6 kompanier pr. infanteriregiment.

Departementet er enig heri, men finder, at man for kommende termin faar indskrænke sig til at opsætte 1 kompani pr. linjebataljon, altsaa 3 pr. regiment. Ved Finmarkens bataljon foreslaar Kommanderende General og generalstaben opsat 1 à 2 landvernskompanier pr. gruppe. Departementet foreslaar opsat 1 kompani pr. gruppe.

Ved Fjordenes infanteriregiment nr. 18 foreslaaes landvernsbataljonen, indtil mandskapsstyrken tillater den vanlige opsætning av 6 kompanier, kun opsat med 4 kompanier.

Departementet er med Kommanderende General og generalstaben enig i, at det mobile forsvar snarest mulig maa styrkes derved at landvernsavdelingerne gjøres mobile. Landvernsbataljonerne bør i den hensigt ved mobilisering opsættes med 4 kompanier, mens bataljonernes 2 øvrige kompanier i forbindelse med fæstningsartilleriets overskud av personel (jfr. under fæstningsartilleriet) anvendes som dækningstropper.

Landvernsbataljonerne bør imidlertid allerede i fred være indordnet i regimentsforband og landvernsregimenterne opsat fuldstændig paa samme maate som reserveregimenterne, hvad befal angaar.

Infanteriets landvern vil — naar ordningen er gjennemført — efter dette bli opsat med ialt 6 regimenter, 18 bataljoner, hvortil kommer foreløbig 2 kompanier ved Finmarkens infanteriregiment nr. 19. Saasnart mandskapsstyrken tillater det, forutsættes ogsaa her landvernet organisert paa vanlig maate.

Det er sandsynlig, at mandskapsstyrken senere vil tillate opsætning av 8 kompanier pr. regiment, og at fæstningsartilleriets overskud vil bli tilstrækkelig til helt ut at dække behovet av dækningstropper. Man vil isaafald kunne opsætte 2 landvernsbataljoner pr. regiment, hvilke i forbindelse med regimentets reservebataljon vil kunne opsættes i et reserve- og landvernsregiment for hvert linjeregiment — ialt 19 regimenter — altsaa 57 bataljoner.

Efter nærværende forslag foreslaaes opsat dog kun ialt 5 regimenter — 15 bataljoner — 99 kompanier.

Merutgiften ved dette forslag vil isaafald beløpe sig til kr. 16 000,00 (se medfølgende specifikation samt tablaaet over hærens opsætning efter nærværende forslag).

d. Bataljonschefernes grad.

I st. prp. nr. 26, 1915 foreslog departementet, at samtlige bataljonschefer skulde gives oberstløitnants grad.

Overensstemmende med militærkomiteens indstilling vandt dette forslag ikke Stortingets bifald. Et mindretal i militærkomiteen henstillet imidlertid til departementet, hvis spørsmaalet siden kom til behandling, at opta til overveielse at gi samtlige bataljonschefer majors grad, saaledes som et mindretal i den forsterkede militærkomite i 1908—1909 foreslog.

Som foran anført har departementet i infanteriet foreslaat opsat reserveregimenter og landvernsregimenter med garnisonerende oberstløitnanter som chefer.

Ved den nuværende ordning av gradspørsmaalet for linjebataljonschefene gives den ene av disse oberstløitnants grad som næstkommanderende ved regimentet og utpekes herved paa forhaand som selvskreven til at overta kommandoen over regimentet i vakancetilfælde og naar regimentschefen paa grund av sygdom eller av andre grunde maa avgi kommandoen over sit regiment.

Denne ordning, der under større forhold har meget for sig, har hos os i praksis vist sig ugjennemførlig. Betænkeligheterne ved paa forhaand at utnævne f. eks. yngste bataljonschef til næstkommanderende med forbigaaelse av de to øvrige bataljonschefer ved samme regiment, har været saa mange og hvor det har været gjort medført saa megen misnøie og friktion, at administrationen i mange tilfælde ikke har fundet at kunne fastholde og konsekvent gjennemføre den tanke, der ligger til grund for den hele ordning.

Som følge herav kan der for nærværende inden vor hær paapekes ikke saa faa eksempler paa bataljonschefer, der er tildelt oberstløitnants grad, men som det i krigstilfælde ikke kan bli spørsmaal om at betro kommandoen over et regiment.

Dette forhold har i enkelte tilfælde sin grund deri, at vedkommende bataljonschef har vist sig ikke at holde maal, saasnart de sættes paa prøve; dels har det paa forhaand været paa det rene, allerede hos enkelte av vedkommende indstillende myndigheter, at man har foretrukket at se utnævnt til oberstløitnant bataljonschefer, som ikke kan betroes regimentskommando i krig for at undgaa de mange ulemper, som under fredsforhold vil opstaa ved altfor hyppige og altfor mange forbigaaelser av officerer, som ikke har været tilstrækkelig prøvet i bataljonschefs eller høiere kommando.

Efter departementets opfatning kan ved den her foreslaaede opsætning av reserveregimenter træffes en væsentlig mere rationel ordning av gradspørsmaalet end den nuværende derved, at regimentschefen i landvern og i reserveformationer gives oberstløitnants grad, mens de tre sideordnede linjebataljonschefer alle gives majors grad.

Herved kan der ikke i noget tilfælde herske tvil om, hvilke kvalifikationer der maa kræves hos de chefer, der rykker op i oberstløitnants grad — nemlig at de i krig skal føre regimentskommando.

Likesaa staar man herved langt mere ubundet av anciennetetshensyn, naar uundgaaelige forbigaaelser ikke medfører direkte oprykning av en yngre bataljonschef over ældre og forøvrig sidestillede bataljonschefer inden samme regiment.

Denne ordning foreslaaes gjennemført efterhaanden, saaledes at de nuværende oberstløitnanter ved linjeregimenterne litt efter litt erstattes med majorer.

Gjennemført vil dette medføre en besparelse paa kr. 9 600,00 aarlig.

For specialvaabnenes vedkommende skal man bemerke følgende:

I ingeniørvaabnet vil der efter departementets forslag bli ialt 1 ingeniørregiment (Søndenfjeldske) og 2 selvstændige bataljoner (Nordenfjeldske og Nord-Norges).

Oberstløitnanten ved regimentet foreslaaes ved indtrædende ledighet erstattet med en major, mens cheferne for de selvstændige bataljoner foreslaaes tildelt oberstløitnants grad.

For feltartilleriets vedkommende bør her omhandlede gradspørsmaal løses i forbindelse med det forslag, der snarest mulig vil bli fremlagt, angaaende de organisationsspørsmaal, der maa løses i anledning av de bevilgninger til en betydelig forøkelse av bergartilleriet som blev git av forrige aars

Storting, men som endnu vil kræve adskillig tid, forinden anskaffelsen kan ansees helt sikret.

For fæstningsartilleriets vedkommende er disse grader knyttet til kommandantstillingerne paa en maate, der stiller dette vaaben i en særstilling. Ogsaa her maa spørsmaalet optages til revision, men finder departementet, at dette først bør ske, naar det ad organisationsmæssig vei er avgjort, hvorvidt marinens kommandørkapteiner fremtidig bør deles i en 1ste klasse tilsvarende oberstløitnants grad og en 2den klasse, tilsvarende hærens majors grad.

Ved nærværende anledning fremsættes som følge herav intet forslag angaaende gradspørsmaalet i de 2 artillerivaaben.

Departementet foreslaar overensstemmende hermed:

1. Infanteriet. Linjeregimenterne opsættes med en oberst som chef og majorer som bataljonschefer, landverns- og reserverigimenterne med en oberstløitnant som chef og majorer (ulønnede) som bataljonschefer.
2. Ingeniørvaabnet. Søndenfjeldske ingeniørregiment opsættes med en oberst som chef og majorer som bataljonschefer, Nordenfjeldske og Nord-Norges ingeniørbataljoner med oberstløitnanter som chefer.
3. Ved de øvrige vaaben beholdes indtil videre den nuværende ordning.

Som det av foranstaaende vil fremgaa har man foreslaat en række fastlønnede administrationsstillinger ved reserveformationerne og ved landvernet, stillinger, som alle forutsættes besat med underofficersutdannede mænd. Ved denne anledning er i en anden proposition ogsaa bragt i forslag ansættelse av regimentsforvaltere, som likeledes skal tages blandt underofficererne. Ialt er der foreslaat oprettet ved infanteriet 24 regimentsforvalterstillinger, 18 nye bataljonsforvalterstillinger og 25 nye kompaniadministrationsstillinger, foruten de ved nyopsætninger av infanteriregiment nr. 17, 18 og 19 paaregnede nye underofficersstillinger.

Departementet har imidlertid ikke kunnet gaa til en saa betydelig forøkelse av forvalter- og underofficersstillingerne uten samtidig at gjenopta sit forslag i st. prp. nr. 66 1915 om, at antallet av fastlønnede sersjanter ved infanteriets linjekompanier indskrænkes fra 4 til 3.

Derved vil, naar ordningen er helt gjennemført, indspares aarlig kr. 120 000,00.

Ved den her foreslaaede indskrænkning av de fastlønnede sersjanters antal vil vistnok tjenestebyrden for de øvrige sersjanter bli noget større hvad beordring i rekrutskole angaar.

Denne vil imidlertid paa den anden side opveies ved den økede tjenestepligt som ved kgl. res. av 23de december 1915 er paalagt de fra underofficersskolerne uteksaminerte elever samt ved den ekserserpligt der ifølge foranstaaende er paalagt (reserve- og landvernsbefalet se side 39).

Departementets foranstaaende forslag har været forelagt Kommanderende General og generalstabschefen som erklærte sig enig i:

1. At landvernsbataljonerne opsættes i regimenter efter departementets forslag, med oberstløitnanter som regimentschefer. De nuværende oberstløitnanter ved linjeregimenterne erstattes efterhaanden med majorer.
2. At reserveregimenter efter departementets forslag (med hensyn til befal kongruente med landvernsregimentet) er maalet, men ikke for tiden kan opsættes. Derimot opsættes straks 6 reservebataljoner, foreløbig tilknyttet vedkommende linjeregiment.
3. De 2 generaler fremholdt, at det var ønskelig at kunne beholde den 4de sersjant pr. kompani. I betragtning av den store vegt, det maa tillægges snarest at faa enkadrert den størst mulige del av de overtallige mandskaper, fandt de dog at maatte gi forslaget om oprettelse av de 3 nye regimenter fortrinnet fremfor at bibeholde den 4de sersjant.

Titel 2. Kavaleriet.
Kr. 2 700,00.

Kavaleriets landvern er nu organisert saaledes:

Ved hvert av de Søndenfjeldske dragonregimenter opsættes 1 landvernskorps à 2 landvernsavdelinger, ved Nordenfjeldske dragonregiment kun 1 landvernsavdeling.

Som landvernskorpschef er opført 1 major, pensionert, og ved hver landvernsavdeling:
1 ritmester i distriktstjeneste eller pensionert,
1 standartjunker i distriktstjeneste eller pensionert og
1 kommandersersjant i distriktstjeneste.

Som det fremgaar av det med Kommanderende Generals paategningsskrivelse av 26de februar 1916 oversendte forslag av 29de januar næstfør fra generalinspektøren for kavaleriet tillater mandskapsstyrken i kavaleriets landvern en yderligere opsætning av landvernsavdelinger.

Generalinspektøren foreslaar, at der ved hvert av de søndenfjeldske dragonregimenter opsættes:

1 landvernskorps à 3 eskadroner tilfots og 1 eskadron tilhest.

Ved Nordenfjeldske dragonregiment:

2 eskadroner tilfots — uten fælles chef — og 1 eskadron tilhest.

Med tilslutning av Kommanderende General foreslaar generalstaben, at de av generalinspektøren foreslaaede beredne landvernseskadroner bør opløses i melderytteravdelinger til infanteriregimenterne.

Departementet er enig heri.

Hvad avdelingernes opsætning med befal angaar finder departementet at denne for specialvaabnene i store træk bør være som for infanteriets landvern foreslaat.

Dog finder man — av hensyn til remontering og dressur under krig — at der som nu bør være 1 fastlønnet ritmester pr. regiment som eskadronchef.

Efter hvad foran er anført vil et landvernskorps i tilfælde bli opsat saaledes:

Korpsstab:

1 major, ulønnet eller pensionert	kr. 1 200,00
1 standartjunker i distriktstjeneste, korpsforvalter og skriver . .	« 796,00

3 eskadroner
med eskadronchefer:

1 ritmester i distriktstjeneste, og som chefer for de 2 øvrige eskadroner enten en ulønnet ritmester eller fastlønnet standartjunker.

Ved hver eskadron desuten 1 kommandersersjant i distriktstjeneste.

Ved Nordenfjeldske dragonregiment, hvor der kun opsættes 2 eskadroner, forutsættes chefsstillingen ved den anden eskadron at skulle besættes med enten en ulønnet ritmester eller fastlønnet standartjunker.

Merutgiften pr. aar blir — iberegnet befalets deltagelse i vaabenøvelser — kr. 2 700,00.

Titel 3. Feltartilleriet.
Kr. 2 000,00.

Feltartilleriets landvern er nu organisert med 1 landvernsbataljon à 2 landvernsavdelinger pr. regiment.

Som bataljonschef er opført en pensionert major og

som avdelingschefer
1 kaptein, i distriktstjeneste eller pensionert.

Desuten er der ved hver avdeling ansat:
1 stykjunker, i distriktstjeneste eller pensionert samt
1 kommandersersjant, i distriktstjeneste.

Generalstaben med tilslutning av Kommanderende General foreslaar, at der som nu opsættes 1 landvernsbataljon pr. feltartilleriregiment. Hver bataljon foreslaaes imidlertid opsat med 3 marsjerende batterier (+ 1 depotbatteri).

Bataljonscheferne opføres som fastlønnede i distriktstjeneste (løn kr. 4 000,00). Foruten det nuværende fastlønnede befal i landvernet foreslaaes ansat saa mange kommandersersjanter og sersjanter i distriktstjeneste, at man faar 1 stykjunker pr. bataljonsstab og 1 kommandersersjant (stykjunker) og 2 sersjanter pr. batteri.

Som batterichefer opføres — foruten de 3 fastlønnede kapteiner (1 pr. landvernsbataljon) — ulønnede kapteiner.

Under henvisning til, hvad der er anført foran under kavaleriet, finder departementet at ogsaa feltartilleriets landvern — hvad be-

fal angaar — bør opsættes paa samme maate som ved infanteriet.

Departementet har været i nogen tvil, om man ved feltartilleriet nu kan gaa til en ordning med ulønnede eller tidligere fastlønnede officerer som bataljonschefer i landvernet. For tiden er nemlig forholdet det, at man kun har løitnanter som ulønnede officerer, og der bør selvsagt gaa endel aar, inden det bør bli tale om at la disse rykke op til bataljonschefer. Av tidligere fastlønnede officerer, som frivillig er gaat av før aldersgrænsen, haves kun 1 forholdsvis ganske ung kaptein, som det heller ikke for tiden kan være tale om at ansætte som bataljonschef. For tiden er som bataljonschefer ansat 1 oberst, 73 aar gammel, og 1 major, pensionert kaptein, 62 aar gammel.

For at faa størst mulig nytte av feltartilleriets landvern har departementet været inde paa den tanke, at man som en foreløbig og rent midlertidig foranstaltning maatte ansætte fastlønnede majorer som bataljonschefer, indtil man fra de ulønnede eller forhenværende fastlønnede officerer kunde skaffe fuldt kvalificerte bataljonschefer. Da særlig berg- og positionsartilleriet er under stadig utvikling og det maa forutsees, at man maa opsætte flere bataljoner, eftersom man faar materiel til raadighet, skulde der i og for sig ingen betænkeligheter være ved at ansætte fastlønnede majorer som bataljonschefer, idet disse naarsomhelst kunde beordres til at overgaa til andre bataljonschefsstillinger. Merutgiften vilde kun andra til kr. 13 400,00 pr. aar, som yderligere vilde kunne reduceres til kr. 6 000,00, idet de nuværende fastlønnede kapteiner ved landvernsbataljonerne litt efter litt vilde kunne sløifes.

Departementet nærer imidlertid betænkelighet ved at bryte med det foran opstillede princip om bataljonschefer i landvernet og er derfor blit staaende ved, at der som bataljonschefer opføres ulønnede eller forhenværende fastlønnede officerer. Foreløbig maa da imidlertid den nuværende fastlønnede kaptein ved hver landvernsbataljon beholdes.

Som chefer for de øvrige batterier opføres enten en ulønnet kaptein eller en fastlønnet stykjunker i distriktstjeneste.

Ved hvert batteri opføres 1 fastlønnet kommandersersjant i distriktstjeneste.

Merutgiften andrar til kr. 2 000,00 pr. aar, heri iberegnet befalets deltagelse i vaabenøvelser.

Titel 4. Ingeniørvaabnet.

Kr. 47 800,00.

I en anden proposition er behandlet endel forslag vedrørende nyopsætninger og anordninger i ingeniørvaabnet, hvortil man tillater sig at henvise.

Her skal behandles spørsmaalet om nyopsætninger, der bør hemmeligholdes, vedrørende radiotelegraf- og lyskasteravdelinger, Nord-Norges ingeniørbataljon, fæstningsingeniørkorpset og landvernet.

a. Radiotelegraf- og lyskasteravdelinger.

Nogen saadanne avdelinger til betjening av det nyanskaffede lyskaster- og radiomateriel findes for tiden ikke opsat.

Generalinspektøren foreslaar opsat under telegrafbataljonen av Søndenfjeldske ingeniørregiment:

1ste radiotelegrafkompani (3 stationer for det østen- og søndenfjeldske).

Søndenfjeldske lyskasterkompani for opsætning av 4 lyskasteravdelinger.

Departementet finder at maatte foreslaa, at radiotelegrafkompaniet og Søndenfjeldske lyskasterkompani ihvertfald foreløbig opsættes og administreres som et kompani (radio- og lyskasterkompani), altsaa med 1 kaptein som fælles chef og med 1 kommandersersjant og 1 furer som administrationsunderofficerer. Av yderligere fastlønnet personel vil departementet foreslaa kompaniet utstyrt med:

5 sersjanter,
1 trompeter.

Dette kompanis krigsopsætning maa da ordnes saaledes, at det ved mobilisering inddeles i fornødent antal radio- og lyskasteravdelinger, som efter behovet detacheres eller disponeres hver for sig, idet avdelingskommandoerne foreløbig ialfald overdrages dertil skikkede ulønnede officerer med fornøden tek-

nisk utdannelse. Av hensyn til dette kompanis utdannelse og materiellets forsvarlige vedlikehold, bør der senere kanske bli spørsmaal om at utstyre det med 1 eller 2 premierløitnanter i distriktstjeneste.

Merutgiften ved dette kompani utgjør kr. 7 500,00 (jfr. den særskilte utgiftsberegning).

Generalinspektøren foreslaar ved Nordenfjeldske ingeniørbataljon opsat 2det radiotelegrafkompani med 5te lyskasteravdeling.

Departementet foreslaar overensstemmende med hvad der foran er anført for det østenfjeldske, at der ved nordenfjeldske ingeniørbataljon opsættes et radio- og lyskasterkompani med følgende fastlønnede personel:

1 kaptein i distriktstjeneste.
1 kommandersersjant —«—
1 furer —«—
2 serjanter —«—

Forøvrig maa ulønnet befal anvendes i fornøden utstrækning.

Merutgiften herved utgjør kr. 5 000,00 (jfr. den særskilte utgiftsberegning).

Angaaende radio- og lyskasterkompani ved Nord-Norges ingeniørbataljon henvises til hvad der nedenfor er anført.

b) Nord-Norges ingeniørbataljon.

Nord-Norges ingeniøravdelinger, 6te telegraf- og 6te sappørkompani, er for tiden henlagt under Nordenfjeldske ingeniørbataljon.

Generalinspektøren for ingeniørvaabnet foreslaar oprettet Nordlands ingeniørbataljon, bestaaende av:

Stab.
6te sappørkompani (haves nu).
7de do. (nyt).
6te telegrafkompani (haves nu).
7de do. (nyt).
3dje radiotelegrafkompani med 6te og 7de lyskasteravdeling.

Bataljonsstaben

foreslaaes av departementet indtil videre git følgende sammensætning:

1 oberstløitnant, garn., chef.
1 sekondløitnant, garn., bataljonsforvalter.
1 bataljonstrompeter, i distriktstjeneste.
1 bøssemaker, —«—
3 haandverkerunderofficerer, garn. (1 instrumentmaker, 1 hjulmaker, 1 smed).
2 do. i distriktstjeneste (1 skrædder, 1 skomaker).

Adjutant- og intendantforretningerne forutsættes indtil videre utført ved indbeordring av 1 officer, i likhet med, hvad der i en anden proposition er foreslaat for Nordenfjeldske ingeniørbataljon.

7de sappør- og 7de telegrafkompani finder departementet av økonomiske grunde ikke for tiden at kunne foreslaa opsat.

Merutgiften for kommende termin ved departementets ovennævnte forslag blir kr. 17 000,00 (jfr. den særskilte utgiftsberegning).

Departementet antar, at bataljonen, som av generalstaben foreslaat, bør benævnes Nord-Norges ingeniørbataljon.

Radio- og lyskasterkompani.

Generalinspektøren foreslaar opsat 3dje radiotelegrafkompani med 6te og 7de lyskasteravdeling.

Departementet foreslaar, at der opsættes ved Nord-Norges ingeniørbataljon 1 radio- og lyskasterkompani med følgende fastlønnede personel:

1 kaptein, i distriktstjeneste.
1 kommandersersjant, do.
1 furer, do.
4 sersjanter, do.

Merutgiften for kommende termin utgjør kr. 7 500,00 (jfr. den særskilte utgiftsberegning).

c) Fæstningsingeniørkorpset.

Departementet finder for tiden ikke at kunne opta generalinspektørens forslag herom. Der henvises til, hvad der foran er omtalt vedrørende fæstningsartilleriets reserveavdelinger, hvor som en foreløbig og midlertidig ordning foreslaaes tilknyttet dækningskompanierne mindre detachementer av ingeniørvaabnets landvern.

d. Landvernet.

Ingeniørvaabnets landvern er nu organisert saaledes:

Ved Søndenfjeldske ingeniørregiment:

1 landvernsbataljon, chef, 1 major, pensionert, 2 landvernsavdelinger med chef, 1 kaptein i distriktstjeneste eller pensionert.

Ved hver avdeling er desuten ansat 1 fanejunker i distriktstjeneste eller pensionert.

Ved Nordenfjeldske ingeniørbataljon er der organisationsmæssig 2 landvernsavdelinger, 1 for 5te og 1 for 6te brigades ingeniørkompanier.

Imidlertid vil landvern ikke kunne opsættes i 5te brigade før i 1923 og i 6te brigade i 1927.

Overensstemmende med generalinspektøren for ingeniørvaabnets forslag foreslaar generalstaben med tilslutning av Kommanderende General at der opsættes 6 landvernskompanier ved Søndenfjeldske ingeniørregiment, idet dog de av generalinspektøren opførte 2 jernbanesappørkompanier bør opføres som sappørkompanier.

Likeledes finder generalstaben og Kommanderende General at det ikke er nødvendig at det nuværende stabspersonel ved landvernet økes ved ansættelsen av en fastlønnet stabsofficer m. v., idet de finder at landvernskompanierne i fred kan underlægges de respektive linjebataljoner.

Foruten det nuhavende fastlønnede befal ved ingeniørvaabnets landvern foreslaaes 1 kommandersersjant i distriktstjeneste ved hvert landvernskompani.

Departementet finder imidlertid at landvernskompanierne ved Søndenfjeldske ingeniørregiment bør opsættes som en bataljon med en ulønnet eller pensionert major som chef samt med en sekondløitnant i distriktstjeneste som bataljonsforvalter og skriver.

Da der mangler materiel for at opsætte brokompanier av landvernet forutsættes brobataljonens personel, som overgaar til landvernet, anvendt som sappører. Der vil saaledes ialt kunne opsættes 4 sappørkompanier og 2 telegrafkompanier, d. v. s. en nyopsætning av 3 sappørkompanier og 1 telegrafkompani.

Under henvisning til hvad foran er anført om landvernskompaniernes utstyr med befal (se kavaleriet) foreslaaes kompanierne opsat med en ulønnet kaptein eller en fanejunker i distriktstjeneste som chef.

Ved hvert kompani foreslaaes desuten ansat 1 kommandersersjant i distriktstjeneste. Merutgiften hermed — iberegnet befalets deltagelse i vaabenøvelser — andrar aarlig til kr. 6 000,00.

Generalstaben antyder et forslag om at infanteri- og feltartilleriregimenterne i felt bør tildeles en mindre styrke av sappører og brosoldater av landvernet — eksempelvis 12 — for at utføre specielle ingeniørarbeider, forsaavidt angaar infanteri- og feltartilleriregimenterne.

Departementet er enig heri, men forbeholder sig at komme tilbake til spørsmaalet senere forsaavidt angaar infanteri- og feltartilleriregimenterne.

For fæstningskompaniernes vedkommende henvises til utrykt opsætningsplan for disse.

Titel 5. **Fæstningsartilleriet.**
Kr. 27 900,00.

a. Garnisonsavdeling paa Værdalens befæstninger.

I departementets skrivelse av 27de februar 1915 til Stortingets militærkomite angaaende byggearbeider paa Værdalens befæstninger anføres bl. a.:

«Departementet anser det imidlertid nødvendig at der ogsaa her opsættes garnisonsavdeling, hvorfor et mindre etablissement foreslaaes opført hertil.»

Gjennem Kommanderende General er der indkommet forslag til oprettelse av garnisonsavdeling paa Værdalens befæstninger fra fæstningsartilleriet, 5te brigade og generalstaben, hvilke følger som utrykt bilag.

Departementet slutter sig til Kommanderende Generals forslag og opfører garnisonsavdelingens styrke med:

1 premierløitnant, garn., chef.
1 kommandersersjant, —

2 sersjanter, —
40 menige stridende,
1 sanitetskorporal og
3 kokker.

Av denne styrke haves nu:

1 premierløitnant, garn.,
1 kommandersersjant, i distriktstjeneste og
1 sersjant, i distriktstjeneste.

De 2 underofficerer foreslaaes saaledes at skulle overgaa til garnisonerende stilling hvorhos der foreslaaes oprettet en ny garnisonerende sersjantstilling.

Merutgiften hermed blir kr. 3 900,00 aarlig til faste lønninger (jfr. den særskilte utgiftsberegning).

Indtil der kan bli bygget familieboliger for disse garnisonerende underofficerer foreslaar departementet at der tilstaaes dem en aarlig husleiegodtgjørelse av kr. 360,00, som utredes av den ordinære bevilgning til kvarterutgifter.

b. Narvikdetachement.

Med paategningsskrivelse av 18de november 1915 har Kommanderende General oversendt til departementet generalstabens skrivelse av 1ste november næstfør bilagt med skrivelse fra fæstningsartilleriet og 6te brigade av henholdsvis 4de september og 7de august 1915 angaaende opsætning av et Narvikdetachement som besætning for de til Ofotbanens sikring anlagte Sildvikbefæstninger, og det anskaffede pansertog til nævnte bane. Samtlige skrivelser vedligger som utrykte bilag.

Sildvikbefæstningerne, for hvilke der er redegjort i utrykt bilag, indgaar som et led i Ofoten befæstninger, som desuten bestaar av Forholten og Ramsundets befæstningsanlæg.

Nærværende forslag maa betragtes som en foreløbig ordning, idet departementet senere vil komme tilbake til befæstningsanlæggenes opsætning med personel i det hele, naar de øvrige befæstningsanlæg blir færdige.

Som det sees — jfr. de utrykte bilag — foreslaaes detachementet opsat som et kompani med følgende fastlønnet befal:

1 kaptein — garnisonerende.
1 premierløitnant — i distriktstjeneste.
1 kommandersersjant —« —
2 sersjanter — garnisonerende.

Det øvrige personel utskrevet og vernepligtig. — Jfr. generalstabens skrivelse side 5 og 6.

Departementet er enig i, at den foreslaaede ordning vilde være særdeles ønskelig at faa gjennemført, men finder at Narvikdetachementet indtil videre kun faar opsættes med følgende fastlønnet personel:

1 premierløitnant — garnisonerende.
(Naar kompanichefen senere ansættes, er det forutsætningen at premierløitnanten overgaar til stilling i distriktstjeneste.)
1 kommandersersjant — garnisonerende.
1 sersjant — garnisonerende.

Med Kommanderende General, generalstaben og fæstningsartilleriet er departementet enig i at nogen overføring av befal fra Vardøhus til Ofoten befæstninger som tidligere har været forutsætningen, jfr. bl. a. generalstabens vedliggende skrivelse side 7, ikke ialfald for tiden bør finde sted.

Den fornødne infanteribesætning og lokomotivbetjening vil som i generalstabens skrivelse anført bli avgit fra Nordre Haalogaland infanteriregiment nr. 15.

Generalstaben har endvidere foreslaat at der etableres grænsevakter og besætning i blokhusene aaret rundt for at istandbringe nogen militær betryggelse for Narvik og Ofotbanen.

Departementet har her som ved vore øvrige befæstningsanlæg tænkt sig forlagt en sikkerhetsbesætning, hvis styrke sættes til 30 mand — der i fred indgaar og utdannes ved Narvikdetachementet.

Sikkerhetsbesætningen forutsættes at ha tjenestepligt som for vaabnets garnisonerende avdelinger forøvrig bestemt — likesom utskrivningen ordnes som for disse, idet mandskaperne, fortrinsvis frivillige, tages fra de nærmest liggende distrikter.

Merutgiften ved departementets forslag blir kr. 8 000,00 aarlig (jfr. den særskilte utgiftsberegning).

Reserve- og dækningsavdelinger av fæstningsartilleriet.

Paa foranledning av departementet har Kommanderende General under 27de mars 1916 oversendt til departementet et forslag fra generalstaben, datert 18de næstfør, til hvorledes dækningsavdelinger ved befæstningene kan faaes ved opsætning av reserveavdelinger av fæstningsartilleriets overskud av personel.

Idet man henviser til dette forslag som følger som utrykt bilag skal departementet anføre, at man intet har at bemerke til den av generalstaben — efter konferanse med fæstningsartilleriet — opgjorte plan for den fremtidige opsætning av reserveavdelinger ved fæstningsartilleriet, forsaavidt antallet og styrken angaar, idet man dog forutsætter hvert kompani tildelt en ingeniøravdeling paa 12 mand avgit fra ingeniørvaabnets landvernsavdelinger.

Generalstaben har ikke fremsat noget forslag til, hvad der for kommende termin bør opsættes av reserveavdelinger i fæstningsartilleriet, men foreslaar at kr. 10 000,00 stilles til disposition til en paabegyndelse av opsætningen.

Da det imidlertid er av stor betydning at faa opsat reserveavdelinger ved fæstningsartilleriet, hvormed tilsvarende avdelinger av infanteriet blir disponible for den mobile hær, finder departementet at der snarest bør opsættes saa mange reserveavdelinger i fæstningsartilleriet som overskuddet av personel tillsteder.

Efter konferanse med fæstningsartilleriet har departementet beregnet overskuddet av mandskaper ved de forskjellige befæstninger pr. 30te juni 1916 at bli:

Oscarsborg med Svelvik befæstninger .	1350
Kristiansands befæstninger	640
Bergens —«—	1170
Agdenes —«—	660
Vardøhus —«—	45
Sarpsborg —«—	760
Kongsvinger —«—	250
Stjørdalens og Vardøhus befæstninger ÷	60
Fossumavsnittets befæstninger	120

Av dette overskud vil der pr. 1ste juli 1916 kunne opsættes følgende reserveavdelinger:

Oscarsborg med Svelvik	1	bataljon à	4 kompanier.
Kristiansands befæstninger			2 —
Bergens —«—	1	— à	4 —
Agdenes —«—			2 —
Sarpsborg —«—			2 —
Kongsvinger —«—			1 —
Tilsammen	2	bataljonstaber og	15 kompanier.

Disse foreslaaes opsat fra 1ste juli 1916. Hvad reserveavdelingernes opsætning med befal angaar, finder departementet det ikke nødvendig at der ved fæstningsartilleriet ansættes fastlønnet administrationspersonel, idet administrationen av materiellet utføres ved vedkommende befæstningers forsorg.

Opsætningsplan for disse avdelinger vedlægges blandt de utrykte bilag.

Bataljonstaben opføres derfor kun med en ulønnet eller pensionert major og hvert kompani kun med kompanichef, ulønnet officer eller fastlønnet underofficer.

Utgifterne hermed vil for kommende termin bli kr. 16 000,00 til lønninger og til tillæg under vaabenøvelser.

Efter departementets forslag vil den mobile felthær fra 1ste juli 1916 bli øket med:

	Linje:	Reserve:	Landvern:
Infanteri	3 regimentstaber. 2 bataljonsstaber. 6 kompanier.	6 bataljoner à stab og 4 kompanier.	5 regimentsstaber. 15 kompanier.
Kavaleri			3 eskadroner.
Feltartilleri			3 batterier.
Ingeniørvaaben	1 bataljonsstab. 3 radio- og lyskasterkomp.		4 kompanier.
Fæstningsartilleri		2 bataljonstaber og 15 kompanier.	

Tilsammen ca. 16 000 hoder.

Helt gjennemført vil departementets forslag øke den mobile felthær med:

	Linje:	Reserve:	Landvern:
Infanteri	3 regimentsstaber. 3 bataljonstaber. 10 kompanier.	6 regimentsstaber. 19 bataljoner à stab og 4 kompanier.	6 regimentsstaber. 2 bataljonsstaber. 26 kompanier.
Kavaleri			3 eskadroner.
Feltartilleri			3 batterier.
Ingeniørvaaben	1 bataljonsstab. 3 radio- og lyskasterkomp.		4 kompanier.
Fæstningsartilleri		5 bataljonsstaber og 25 kompanier.	

Tilsammen ca. 36 000 hoder.

Det faste kystforsvars organisation.

a. De fremskutte befæstninger i Kristianiafjorden, Tønsbergdistriktet og Hvalerdistriktet med tilstøtende landfronter.

Ved Stortingets beslutning av 11te august 1915 om anlæg av ovennævnte befæstninger blev der paa foranledning av repræsentanten Mjøen tilkjendegit et ønske om alternativt ogsaa at se en utredning av hvorledes spørsmaalet vil stille sig ved disse befæstningers eventuelle henlæggelse under marinen.

I henhold hertil har man — for erhvervelse av fornøden oversigt over hvilke konsekvenser en henlæggelse under marinen vilde føre med sig i organisationsmæssig og økonomis henseende samt for utdannelse av befal og mandskap, utskrivningen av den menige styrke, øvelse og samvirke med hærens avdelinger m. v. — æsket Kommanderende Admirals redegjørelse vedrørende endel nærmere formulerte punkter (se Kommanderende Admirals skrivelse av 27de november 1915 — trykt bilag).

Kommanderende Admiral uttaler at han paa grund av manglende arbeidshjælp ikke ser sig istand til at gi den ønskede detaljerte og utførlige utredning, men kommer dog til det resultat at heromhandlede befæstninger i princippet bør organiseres likt med de øvrige kystbefæstninger — at lægge enkelte av disse fæstninger under hæren og enkelte under marinen ansees uheldig.

Admiralen har tidligere sluttet sig til

det i st. prp. nr. 67 — 1915 side 9—10 fremsatte organisationsforslag, hvori forutsættes at heromhandlede befæstninger skulde underlægges fæstningsartilleriet (se trykt bilag 2 til nævnte prp. side 4 «fællesuttalelsen»).

Samtlige landmilitære autoriteter der har hat saken til behandling, uttaler ogsaa sin tilslutning til før nævnte organisationsforslag og fremholder bestemt at disse befæstninger ikke bør komme i nogen særstilling.

Saavel hærens som marinens myndigheter er altsaa i denne henseende enige.

Departementet maa derfor fasthølde det i st. prp. nr. 67 — 1915 side 9—10 fremsatte organisationsforslag vedrørende ovennævnte befæstninger, og at disse underlægges hærens administrations og kommandomyndigheter i likhet med de øvrige kystbefæstninger.

b. Fæstningsartilleriets organisation.

I forbindelse med den under punkt a omhandlede sak er kommanderende admiral kommet ind paa spørsmaalet om samtlige kystbefæstningers henlæggelse under marinen (en fuldstændig opløsning av fæstningsartilleriets nuværende organisation) og «det samlede kystverns» underlæggelse under en institution.

Admiralen fremsætter heller ikke i denne saks anledning noget bestemt formet forslag, men uttaler at det anførte kun maa opfattes som antydninger eller vink.

Departementet skal hertil bemerke:

Grundprincipperne for fæstningsartilleriets (oprindelig «kystartilleriets») organisation i et specialvaaben underlagt hærens administrations- og kommandomyndigheter er fastsat ved vaabnets oprettelse i 1899. Stortingets beslutning blev fattet overensstemmende med departementets forelæg og Stortingets militærkomites indstilling.

Paa basis herav er vaabnet utviklet til sin nuværende betydningsfulde plads i landsforsvaret

Senere har det nuværende fæstningsartilleri ved forskjellige stortingsbeslutninger optat i sig ogsaa landbefæstningerne — saaledes at samtlige permanente befæstningsanlæg mot land og sjøgrænsen indgaar i et fælles specialvaaben.

Principperne for fæstningsartilleriets organisation var atter oppe til drøftelse og utredning i forbindelse med den nye hærorganisation av 1909. Stortinget stadfæstet paany beslutningen av 1899 — ogsaa denne gang overensstemmende med departementets forelæg og militærkomiteens indstilling.

Begge gange har Stortinget bifaldt den nuværende organisation av fæstningsartilleriet paa grundlag av indgaaende utredninger av hærens og marinens myndigheter (jfr. bl. a. st. prp. nr. 85 — 1899 samt st. dok. nr. 2 — 1909 m. v.).

Denne sak har man derfor anset for endelig og definitivt avgjort ved statsmagternes tidligere gjentagne beslutninger.

Da Kommanderende Admiral imidlertid er kommet ind paa heromhandlede spørsmaal, har man fundet at burde indhente Kommanderende Generals, generalstabens, 1ste —6te distriktskommandoers, fæstningsartilleriets og generalfelttøimesterens uttalelse. Kommanderende Generals, generalstabens og fæstningsartilleriets skrivelser av henholdsvis 14de og 2den februar samt 10de januar følger som trykte, de øvrige autoriteters skrivelser samt foran nævnte autoriteters originalskrivelser som utrykte bilag.

Nævnte myndigheter er ikke alene uenig i Kommanderende Admirals skisserte synspunkter, men fremholder samstemmig og med styrke at de antydede organisationsforslag dels er praktisk ugjennemførlige og dels vilde virke likefrem skadelig paa landsforsvarets effektivitet og utvikling.

Uttalelsene kan kort resumeres i følgende hovedpunkter:

1. Der foreligger ingen momenter grundet paa virkelige militære hensyn som gjør det ønskelig eller nødvendig at foreta saa gjennemgripende og oprivende organisationsforandringer (eller nydannelser) med en derav følgende længere svakhetsperiode og overgang til nye, uprøvede ordninger som desuten vil medføre betydelige merutgifter paa budgettet.

   De synspunkter som blev hævdet i departementets forelæg 1899 (st. prp. nr.

85) har samme gyldighet nu som dengang. Væsentlige nye momenter som skulde kunne forrokke grundlaget for fæstningsartilleriets nuværende organisation kan ikke paavises.

2. Fæstningsartilleriet som et bestemt avgrænset specialvaaben underlagt hærens myndigheter har nu bestaat i ca. 16 aar. Med de indvundne erfaringer for øie, ved en retfærdig og upartisk bedømmelse vil den som virkelig kjender forholdene maatte erkjende at den nuværende ordning er bygget paa et rigtig grundlag. Kommanderende General og generalstaben m. fl. fremhæver at netop erfaringerne i de forløpne aar har godtgjort at den ordning som blev fastsat har virket heldig. Fæstningsartilleriet staar i mange retninger meget høit, den raske og anerkjendelsesværdige utvikling synes at være et avgjørende bevis for den nuværende organisations levedygtighet.

At vi er paa den rigtige side i dette spørsmaal tyder ogsaa det faktum, at det store flertal av fremmede lande har en lignende ordning som hos os. I Danmark, Rusland, England, Spanien, Italien, Østerrike-Ungarn, De forenede stater og Japan er kystbefæstningerne nemlig lagt under armeen — i Tyskland og Frankrike dels under armeen og dels under marinen — i Sverige under marinen.

Erfaringer fra andre land kjender man litet til, da alle spørsmaal vedkommende fæstningsforhold er strengt hemmelige. Kun vet man av dersteds offentliggjorte dokumenter samt av presseuttalelser at der i nabolandet Sverige har hersket stærk misnøie med forvaltningen av kystbefæstningerne (se fæstningsartilleriets utredning).

3. Samarbeidet mellem kystbefæstningerne og tropperne i land (dækningsavdelinger eller dele av felthæren) er permanent saavel strategisk som taktisk. Marinen maa vistnok staa i strategisk forbindelse med kystbefæstningerne, idet disse danner støtte- og replipunkter; men det taktiske samvirke er langt mere begrænset. Marinen maa i størst mulig utstrækning løses fra — ikke bindes til — kystbefæstningerne av hensyn til sin hovedopgave at forsvare kysten utenfor befæstningernes omraade.

Krigshistorien viser at selv om sjøfronten betragtes som en hovedfront vil allikevel tyngdepunktet i en kystfæstnings forsvar ligge paa landfrontene, idet angriperen omtrent undtagelsesfrit vælger disse til hovedangrepsobjekt for at bringe fæstningen til fald. Den nuværende krig har tilfulde godtgjort, at hvor man har forsøkt at sætte sig ut over disse krigshistoriens lærdomme, har resultaterne alene ført til en yderligere bekræftelse av disse. De sidste og avgjørende facer i kampen utspilles som landoperationer eller som angrep og forsvar ved landbefæstninger.

Disse faktiske forhold knytter kystbefæstningerne langt sterkere til landforsvarets øvrige organer end til sjøforsvaret. Grænsen mellem hærens og marinens virksomhet falder naturlig mellem det faste og flytende kystforsvar — i k k e mellem det egetlige landforsvar og det faste kystforsvar.

4. Marinens myndigheter og personel har ingen erfaring i og staar ikke rustet til at overta den egentlige kystfæstningstjeneste og den hermed forbundne administration m. v. i fred og i krig. Marinens opgaver og naturlige interesser ligger desuten paa andre felter. Det er kun hærens overkommando som har den herhen hørende erfaring, og som til enhver tid har oversigt over hvorledes det nødvendige samarbeide mellem felthærens avdelinger og kystbefæstningerne maa etableres under de forskjellige krigseventualiteter. Det er endvidere kun fæstningsartilleriets personel som er i besiddelse av den specielle utdannelse og opøvelse, der kræves for utøvelsen av den rent tekniske og taktiske fæstningstjeneste og som er nødvendig for løsningen av de opgaver som de forskjellige krigsforhold kræver.

5. Den av Kommanderende Admiral antydede ordning av utdannelse og tilveiebringelse av befal, avancementsforhold

m. v. er praktisk ugjennemførlig. Den vilde iethvertfald medføre skjæbnesvangre konsekvenser.

Alene for officersbefalets vedkommende vilde man faa mindst 7 forskjellige kategorier, hvorav en flerhet vilde bli uskikket for den egentlige fæstningstjeneste. Fælles officerer og underoffirerer for kystbefæstningerne og flaaten med alternerende tjeneste iland og ombord vilde føre til at man ikke fik folk med fornødne kvalifikationer i nogen av de to etater. Fæstningstjenesten kræver sin mand helt ut, hvilket maa antages at være tilfældet ogsaa for marinetjenesten. Tendensen har hittil endog været og vil fremtidig end mere bli den at en officer (eller underofficer) som skal kunne dygtiggjøres for en av de specialgrene hvorav disse etater bestaar, maa ofre sig utelukkende for denne. Kommanderende Admirals forslag vil ikke levne mulighet for utdannelse og opøvelse for de høiere kommandostillinger paa kystbefæstninger. At et saadant hensyn overhodet ikke er tat i betragtning, tyder ogsaa den omstændighet at forhenværende sjøfficerer uten enhver utdannelse for eller kjendskap til fæstningstjenesten foreslaaes anbragt som kommandanter. Det omvendte — fæstningsartillerister i høiere kommandoer i marinen — forutsættes derimot at være utelukket. Ordningen vilde da visselig kunne medføre enkelte fordele for sjøofficererne i spørsmaalet om avancement; men for fæstningsartilleristerne vilde det bety en endnu ringere utsigt til at komme op i høiere stillinger og dermed selvsagt lamme tilgangen paa dygtige unge mænd.

Den skisserte befalsordning vilde bære i sig spiren til friktioner, rivninger, misnøie og utryghet og dermed dræpe initiativet og interessen for tjenesten i fæstningsartilleriet. Dermed er givet at dette vaaben vilde miste sin levedygtighet.

I denne forbindelse sees bort fra at den nye ordning vilde medføre en væsentlig merutgift.

Kommanderende Admiral uttaler forøvrig selv — i forbindelse med visse alternativer — at den antydede ordning «vil vistnok medføre vanskeligheter» og at personellet «vil bli noget heterogent hvad utdannelse angaar».

Efter den nuværende ordning (fæstningsartilleriets nuværende organisation) faar befalet en saa solid og alsidig teoretisk utdannelse som det overhodet kan skaffes her i landet. De fastlønnede officerer avslutter saaledes sin utdannelse ved den militære høiskole og underofficererne ved den av stortinget i 1914 besluttede skole paa Oscarsborg. Haand i haand med den teoretiske utdannelse gaar den praktiske utdannelse og opøvelse der avpasses efter den tjenestegren hvori vedkommende befal placeres.

Fæstningsartilleriet, generalstaben og Kommanderende General m. fl., der præsumtivt har de bedste forutsætninger og erfaringer for at kunne dømme i dette spørsmaal, finder den nuværende ordning vel avpasset for fæstningstjenesten.

Dette gjælder vel at merke erfaringsmæssig ogsaa den gren av fæstningsartilleriet som utgjør minetjenesten, hvor en begrænset maritim og sjømandsmæssig utdannelse og øvelse er nødvendig.

Fæstningsartilleristens nuværende utdannelse og øvelse gir ham endvidere fornødent kjendskap til egen marine samt til fremmede mariners fartøier, angrepsmidler og angrepsmetoder mot kystbefæstninger. De kilder og hjælpemidler som er tilgjængelige for en marineofficer i dette øiemed, er ogsaa tilgjængelige for en fæstningsartillerist.

Den nuværende utdannelse gir fæstningsartilleristen fornødent kjendskap til og øvelse i fæstningstaktik — ikke alene forsaavidt angaar operationer paa landfronterne i forbindelse med hærens avdelinger, men ogsaa hvad angaar forsvaret av sjøfronten, hvad enten dette for tilfældet sker med eller uten assistanse av egne flaateavdelinger.

Skulde fremtiden vise at det er ønskelig at foreta visse tillempninger i fæstningsartilleristens utdannelse, kan dette selvsagt uten nogensomhelst vanskelighet ske inden fæstningsartilleriets nuværende organisation.

6. Den menige besætning foreslaar Kommanderende Admiral i alt væsentlig rekruttert som nu — at ta menige ved kystartilleriet væsentlig fra sjøfarende anbefales ikke. Kun foreslaaes betjeningen til mine — torpedo og bevogtningsfartøier samt til signalstationer ved sjøen tat væsentlig av sjøvernepligtige. Dette kan imidlertid resultere i at der ved mobilisering paa langt nær ikke møter frem det nødvendige antal. Man maa ogsaa for disse tjenestegrene basere sig paa fastboende sjøvante folk som hittil.
7. En saa gjennemgripende organisationsforandring med nye, uprøvede forhold og anordninger vil nødvendigvis kræve en lang overgangstid med en til saadanne nydannelser svarende svakhetsperiode.

   Det bør være helt utelukket, at et vaaben hvis organisation erfaringsmæssig opfylder sin hensigt, hensættes i en fuldstændig opløsningstilstand. Tidspunktet — de nuværende utrygge forhold i Europa — synes ikke meget egnet til saadanne eksperimenter.

   Generalstaben med tilslutning av Kommanderende General anfører at dette spørsmaal er reist paa et løst og noget søkt grundlag. Det er heller ikke sprunget ut av talende kjendsgjerninger eller ledsaget av beviser for at der her foreligger et behov eller en nødvendighet for overgang til noget ganske nyt og uprøvet.

   De myndigheter som har de bedste betingelser for at dømme i denne sak mener tvertimot at den nuværende organisation byder de gunstigste betingelser for en fortsat utvikling av vort fæstningsartilleri saaledes at dette ogsaa i fremtiden kan indta den plads i landsforsvaret som det bør ha. At denne opfatning er den rigtige tyder ogsaa den omstændighet at det nuværende fæstningsbefal samstemmig og ubetinget holder paa den nuværende ordning.

   Den nuværende organisation byder bedre betingelser for samarbeide mellem kystvernets forskjellige dele end den av Kommanderende Admiral foreslaaede ordning — naar der kun fra alle sider vises loyalitet mot statsmagternes beslutninger og mot fastsatte bestemmelser eller forordninger.
8. Marinen staar midt oppe i en rask utvikling. Paa det rent sjømilitære omraade har nye opfatninger gjort sig gjældende, man har faat nye vaaben og kampmidler hvis virksomhet maa studeres indgaaende for at dra fuld nytte av dem.

   Midt i denne sterke utvikling maa det for marinen gjælde først og fremst at kunne følge med og holde sig paa høide med tiden.

   Under arbeidet for at kunne opta i sig alt dette nye og tilpasse sig efter de nye forhold og krav synes det meget litet rimelig at marinen skulde kunne evne ogsaa at opta i sig fæstningsartilleriet eller en væsentlig del derav. Mere end nogensinde tidligere er det nødvendig at disse to etater holdes ut fra hinanden hvis man skal bevare muligheten for at kunne skape noget helt av hver enkelt og derefter paa grundlag herav skape et intimt samarbeide til styrkelse av det samlede landsforsvar og med tilsidesættelse av særlige etatsinteresser.
9. En deling av fæstningsartilleriet med kystbefæstningernes overgang til marinen og landbefæstningernes ordning som en egen etat eller tilknytning til et andet vaaben vilde medføre en betydelig aarlig merutgift paa budgettet.

Departementet vil forøvrig henvise til fæstningsartilleriets, generalstabens og Kommanderende Generals utførlige motiveringer som man helt ut tiltrær.

Det her omhandlede spørsmaal — fæstningsartilleriets organisation — maa ansees definitivt avgjort ved statsmagternes tidligere gjentagne beslutninger, og der foreligger ingen grund til at omstøte disse ved gjennemgripende organisationsforandringer, der vilde bety en meget betænkelig svækkelse av vort forsvar.

Den enhet i ledelsen, der er tænkt opnaadd ved at Kommanderende Admiral over-

tar den overordnede ledelse av det hele kystforsvar — baade det flytende og det faste med dertil knyttede dækningsavdelinger — kan og bør alene tillægges landets øverste krigsherre, repræsentert ved en fælles overkommando for det samlede landsforsvar.

Efter de hittil indvundne erfaringer under den nuværende situation vil neppe nogen regjering overdra en rent militær kommandomyndighet uten konstitutionelt ansvar den ubetingede bestemmelsesret over, hvorledes nøitralitetsvernet skal organiseres, og departementet maa derfor ta bestemt avstand fra den plan, der ogsaa i saa henseende er skissert av Kommanderende Admiral.

Flyvevæsenet.
Kr. 100 000,00

hvorav til A. Hæren, titel 6 kr. 47 000,00
B. Marinen, « 1 « 53 000,00

Som uttalt i st. prp. nr. 26, 1915 var det departementets agt saa snart som omstændigheterne tillot det at opta til behandling spørsmaalet om en organisation av hærens flyvevæsen.

1. Flyvevæsenets ledelse og ordning.

Det ansees paakrævet for tilveiebringelse av den nødvendige enhet i ledelsen og utviklingen, at hærens og marinens flyvevæsen undergives en fælles ledelse. Erfaringen har saavel hos os som andetsteds — eksempelvis i England — godtgjort nødvendigheten herav.

Flyvevæsenets ordning bør forøvrig baseres paa principet:

Flyvebaater til marinens flyvevæsen.
Flyvemaskiner til hærens do.

Det fastlønnede personel bør saavidt mulig ha like tjeneste — og lønningsvilkaar — i begge etater.

Flyveavdelingene opsættes med vernepligtig personel dog med 1 fastlønnet officer pr. avdeling — i marinen pr. station — som dennes chef.

Til utdannelse som flyvere uttages — utenfor behovet for fastlønnet befal — frivillige vernepligtige som efter gjennemgaat flyveskole forpligtes til tjeneste i et bestemt antal aar — jfr. nedenfor — med adgang til rekapitulation enten som flyver eller som observatør.

Som observatører benyttes utdannede flyvere (tidligere flyvere) og tilbeordrede officerer, som gjennemgaar et observatørkursus.

2. Flyvevæsenets organisation.

Under den raske utvikling som aeroplanmotortekniken i de senere aar har gjennemgaat og som utvilsomt vil fortsætte og med henblik paa den overordentlig store betydning flyvetjenesten under den paagaaende krig har, finder departementet uttrykkelig at maatte gjøre opmerksom paa, at den nedenfor optrukne ramme ikke maa betragtes som bindende for senere budgetforslag saa meget mere, som det ialfald hittil ikke har lykkes at skaffe helt paalidelige oplysninger om flyvevæsenets organisation fra noget andet land — idet dette vistnok overalt strengt hemmeligholdes.

Paa den anden side har man imidlertid fundet det nødvendig — for at planlægge vaabnets utvikling — at arbeide mot et maal som militært set maa antages at tilfredsstille behovet for dette vaaben under hensyntagen til landets økonomiske evne.

Som foran nævnt er saavel hærens som marinens flyvevæsen forutsat underlagt en fælles vaabeninspektør med stab.

Under vaabeninspektøren foreslaaes direkte henlagt begge etaters flyveapparatfabrikker og flyveskoler (jfr. senere).

Likeoverfor flyveavdelingerne — der for hærens vedkommende underlægges vedkommende brigader og for marinens vedkommende de respektive sjømilitære distriktskommandoer — indtar vaabeninspektøren samme stilling, som specialvaabnenes generalinspektører i hæren har overfor disse vaabens avdelinger.

Vaabeninspektøren foreslaaes sidestillet med de øvrige vaabeninspektører, der har generalmajors grad. Man finder det imidlertid rigtigst at der er adgang til at gi ham efter omstændigheterne generalmajors (kontreadmirals) eller stabsofficers grad avhængig av vedkommendes tjenestealder. Da der saaledes blir adgang til at utnævne ham til generalmajor (kontreadmiral) opføres han med generalmajors gage kr. 7 200,00.

Til sin assistanse foreslaaes han tildelt en stab bestaaende av:

1 kaptein garnisonerende adjutant og

1 kommandersersjant garnisonerende, skriver, der avlønnes som ved de øvrige vaabeninspektørers staber med henholdsvis kr. 4 000,00 og kr. 1 980,00 aarlig.

Baade hærens og marinens officerer forutsættes at kunne komme i betragtning ved ansættelse i vaabeninspektørstillingen og den garnisonerende kapteins stilling ved staben, idet man gaar ut fra, at forsaavidt vaabeninspektørstillingen besættes med en officer fra hæren, bør den garnisonerende kaptein være marineofficer eller omvendt.

I tekniske spørsmaal vil vaabeninspektøren derhos ha til sin assistanse en raadgivende kommission — den permanente (faste) flyvekommission — paa 4 medlemmer — 2 fra hæren og 2 fra marinen, hvorav mindst 1 fra hver etats flyvevæsen.

Medlemmene forutsættes tilstaat vanlig godtgjørelse som for medlemmer av saadanne kommissioner bestemt kr. 300,00 pr. aar.

De samlede utgifter til vaabnets stab og flyvekommissionen utredes med en halvpart paa hærens og den anden halvpart paa marinens budget.

Hærens flyveavdelinger er tænkt at skulle omfatte:

Søndenfjeldske flyveravdeling,
Kjeller pr. Lillestrøm . . . à 6 grupper
Nordenfjeldske flyveravdeling,
Vernes . . . . . à 3 —
Nord Norges flyveravdeling,
Øvrevand, Salangen . . . . à 2 —
hver gruppe bestaaende av 4 maskiner samt 1 reservemaskine.

Derhos 8 fæstningsflyvegrupper nemlig ved:

Sarpsborg	befæstninger
Fossumavsnittet	—
Oscarsborg med Svelvik .	—
Tønsberg	—
Kristiansand	—
Bergens	—
Agdenes	— og
Narvik	—

Hver gruppe bestaaende av 2 maskiner + 1 reservemaskine.

Marinens flyveavdelinger er tænkt stationert saaledes i krig:

	Antal grupper.
Kristianiafjorden	3
Arendal	1
Kristiansand	2
Stavanger	1
Bergen	2
Aalesund	1
Trondhjem	2
Ofoten	1

hver gruppe bestaaende av 3 flyvebaater samt 1 reserveflyvebaat.

Det vilde være det ideelle, om flyvebaatene ogsaa i fred var oplagt paa de steder, hvor de skulde brukes i krig. En saadan ordning vilde imidlertid foraarsake store omkostninger og kræve stort personel. Der er derfor opsat følgende fredsfordeling:

	Antal grupper.
Karljohansvern	2
Bolærne	1
Kristiansand	3
Bergen	3
Agdenes	3
Ofoten	1

Som det sees, er samtlige grupper opsat med en reserveflyvebaat hvilket erfaringsmæssig ansees for minimum av reserve, naar gruppen til enhver tid skal være krigsberedt.

Hærens flyveavdelingers personel.

Ved flyveavdelingerne forutsættes ansat som chefer fastlønnede officerer, som for hærens vedkommende uttrær surnumerære i sit vaaben. De forpligtes til efter gjennemgaat flyveskole at tjenstgjøre i 4 aar med adgang til at rekapitulere efter Forsvarsdepartementets nærmere bestemmelse. Efter endt tjenestetid maa vedkommende gaa tilbake til sin brigade (vaaben) i tilsvarende eller høiere tjenestestilling end den, som han hadde før sin overgang til flyververæsenet.

Chefen for Søndenfjeldske flyveavdeling foreslaaes tillagt kapteins eller premierløitnants grad, de to øvrige premierløitnants grad og avlønnes henholdsvis som kaptein paa ældst

avlønning i distriktstjeneste og som premierløitnants i distriktstjeneste ved specialvaabnene, ɔ: kr. 3 200,00 og kr. 1 620,00 pr. aar.

Utenfor vaabenøvelserne maa disse en tid av aaret indbeordres til flyvemaskinfabrikken og flyverskolen som hjælpelærere i flyvning og for til enhver tid at være kjendt med nykonstruktioner og forbedringer. Under saadan indbeordring oppebærer de vanlig indkommanderingstillæg.

Mekanikere forutsættes i fornødent antal lønnet av driftsbevilgningen ved hærens flyvemaskinfabrik.

Hærens Flyvegruppers utstyr med personel.

Til hver flyvemaskine er forutsat 1 flyver og 1 observatør, for gruppen 4 flyvere og 4 observatører, hvortil kommer 25 pct. i reserve. Ialt 76 flyvere og 76 observatører. Ved gruppen disponeres derhos 2 utskrevne mekanikere og 12 utskrevne — fortrinsvis frivillige — menige flyversoldater.

Marinens flyvestationers personel.

Til Marinens 6 flyvestationer i fred trænges av fastlønnede officerer:

3 paa ældste avlønning.
3 « yngste do.
(1 Nordlandstillæg).

Disse officerer forutsættes samtidig knyttet til de sjømilitære distriktskommandoer, saaledes at kun endel av deres avlønning kommer paa flyvevæsenets budget.

De forutsættes i likhet med hærens officerer at kunne indbeordres til flyverskolen og fabriken.

Mekanikerne forutsættes lønnet av driftsbevilgningerne, medmindre de staar i marinens haandverkskorps, da lønningerne posteres paa dette og kun ekstratillægget gaar av driftsbevilgningen.

Mekanikerne forutsættes likeledes anvendt til almindelig verkstedsarbeide ved stationerne i den tid de ikke er optat med flyvevæsenet

Marinens flyvegruppers utstyr med personel etc.

Til hver gruppe: 3 flyvere (+ 1 reserve).
3 observatører (+ 1 reserve).

For 13 grupper: 39 flyvere (+ 13 reserve).
39 observatører (+ 13 reserve).

Da der under fredsstationerne er opført 6 fastlønnede officerer skulde der saaledes ialt trænges:

72 vernepligtige flyvere og observatører (+ 26 i reserve).

Paa stationerne maa der være skurplads med bedding til alle fordelte flyvebaater samt et reparationsverksted av passende størrelse.

Der forutsættes anledning til privat indlosjering av stationens mandskaper.

Til stationen maa der fordeles 1 motorbaat og fornødne robaater.

Av mekanikere haves nu 7 mand, nemlig:
1 underofficer (vaabenhaandverker).
1 rekapitulant ved sjømilitære korps.
5 fyrbøtere (haandverkskorpset).

Disse bør beholdes og gives underofficers grad i likhet med armeens. Der kan fordeles 1 til hver av stationerne og den 7de til fabrikken. Imidlertid bør fabriken ha 2 faste mekanikere, hvorfor antallet av faste mekanikere bør sættes til ialt 8 mand.

Utdannelse.

Flyverne gjennemgaar en 12 maaneders flyverskole og har derefter i hvert av de 4 følgende aar 1 maaneds sammenhængende vaabenøvelser og forøvrig mindst 10 trænings-flyvedage pr. aar. Da flyverne som nævnt tænkes uttat blandt frivillige, maa man gjøre flyverstillingen saavidt tiltrækkende, at betryggende tilgang kan paaregnes, hvorfor man foreslaar:

Efter gjennemgaat flyverskole tildeles vedkommende sersjants grad og kan forsaavidt han dertil findes skikket de følgende aar tildeles furers, kommandersersjants og sekonløitnants grad — eller tilsvarende grader i marinen.

Viser nogen av de paa flyveskolen optagne elever sig uskikket til utdannelse som flyvere blir de snarest at dimittere fra skolen.

Under opholdet ved flyverskolen har elevene frit ophold, utstyr og utrustning samt kr. 50,00 pr. maaned. I de følgende 4 aar kr. 300,00 pr. aar (kr. 25,00 pr. maaned) samt

kr. 10,00 pr. dag og frit ophold, utstyr og utrustning under de 30 dages aarlige øvelser. Under træningsøvelsene har de frit ophold, utstyr og utrustning.

Reiseutgifter og godtgjørelse for reisedage utbetales efter vedkommendes grad og efter gjældende regulativ.

Dygtige flyvere aapnes adgang til at fortsætte i flyveväsenet enten som flyvere eller observatører og tildeles da officers grad.

Observatører gives samme avlønning som flyvere.

For fastlønnede officerer holdes ved flyverskolerne 1 maaneds observatørkurser efter behovet, hvor eleverne faar vanlig indkommanderingstillæg samt kr. 50,00 pr. maaned.

Som flyverskyttere og bombekastere søkes utdannet personel som staar i flyveväsenet — flyvere, observatører, mekanikere mulig ogsaa flyversoldater, som viser anlæg herfor. Erfaring bør imidlertid vindes i dette spørsmaal, hvorfor man ikke for nærværende finder at kunne gaa nærmere ind paa denne side av opsætningen.

Menig hjælpepersonel til flyveväsenet uttages fortrinsvis blandt frivillige. Deres utdannelse (rekrutskole) henlægges til flyverskolerne og fabrikkerne — hvorefter de deltager i flyveavdelingens aarlige øvelser.

De forutsættes at ha for hærens vedkommende 8 maaneders sammenhængende tjenestetid i 1ste tjenesteaar samt 1 repetionsøvelse i 4de tjenesteaar, for marinens vedkommende 12 maaneders sammenhængende tjenestetid.

Ved Søndenfjeldske og Nordenfjeldske flyveavdelinger maa opsættes mobile reparationsparker.

Parkenes personel avgives for mekanikernes vedkommende fra hærens aeroplanfabrik og bestaar forøvrig av utskrevne menige (hjælpemandskaper). 24 ved Søndenfjeldske og 12 ved Nordenfjeldske flyveavdelings reparationspark.

Flyvegruppens behov for person- og lastautomobiler samt motorbaater for krigsopsætning forutsættes for den væsentligste del skaffet tilveie ved rekvisition.

Flyvemaskinfabrikkerne og flyver- og observatørskolerne.

Fabrikken og skolen ledes i hver etat av en chef, der avlønnes som hærens fabrikdirektører forøvrig ɔ: kr. 4 800,00 samt bolig med lys og brænde (ɔ: kr. 1 200,00).

Han har kapteins- eller stabsofficers grad og forutsættes ikke ansat for noget bestemt tidsrum.

Til sin assistanse har han

a) Ved fabrikken:

1 assistent — kontrolofficer — med premierløitnants- eller kapteins grad, der avlønnes med kr. 3 600,00 aarlig — samt bolig m. v. (kr. 800,00).

Fabrikkens øvrige personale lønnes av driftsbevilgningen, idet det her som ved hærens øvrige fabrikker vil avhænge i væsentlig grad av produktionens størrelse, hvor meget personale der er nødvendig.

b) Ved flyverskolen:

1 assistent — 1ste lærer — med samme løn m. v. som opført for kontrolofficeren ovenfor.

Som hjælpelærere i flyvning m. v. ved skolen indbeordres flyveavdelingenes chefer efter vaabeninspektørens nærmere bestemmelse.

Nogen lærerassistanse i enkelte teoretiske fag blir derhos nødvendig. Utgifterne til undervisningsmateriel og lærerassistance vil variere med antal elever og materialprisene.

Til flyverelevenes militære utdannelse og som kaserneunderofficer ansættes ved skolen en garnisonerende sersjant. For marinens vedkommende tilbeordres en underofficer av sjømilitære korps.

Alt fastlønnet flyverpersonel, for hvem flyvertillæg ikke særskilt er nævnt foran oppebærer under flyvning hver dag dette finder sted flyvertillæg à kr. 10,00 pr. dag indtil kr. 1 800,00 pr. aar.

Spørsmaalet om pension og invaliditet som følge av uheld ved flyvning vil bli behandlet i en særskilt proposition. Foreløbig har man tænkt sig saken ordnet ved forsik-

ring for offentlig regning av samtlige angjældende tjenestemænd.

Der henvises forøvrig til vedliggende plancher som grafisk fremstiller nærværende organisationensforslag dels fuldt gjennemført og dels for kommende budgettermin.

Hærens flyvevæsen i kommende budgettermin.

De organer, som departementet anser nødvendige for planens gjennemførelse og som forutsættes ansat fra 1ste juli 1916 er følgende:

Flyveväesenets inspektør med stab.
Den faste flyvekommission.
Chef for flyvemaskinfabrikken med flyver- og observatørskole med dennes 2 assistenter.
Cheferne for de 3 flyveravdelinger, samt den garnisonerende sersjant ved flyverskolen.

Flyverskolen er forutsat at skulle begynde 1ste juli med 20 elever.

Maskiner avgives fra Søndenfjeldske flyveravdeling.

1ste juli vil der være fuldt disponible 8 maskiner som fordeles

til Søndenfjeldske flyveavdeling med 6 apparater ɔ: 1 gruppe + 1 maskine,[1])
« Nordenfjeldske flyveavdeling med 1 maskine og
« Nord-Norges flyveavdeling med 1 maskine.

1ste januar 1917 forutsættes yderligere 6 maskiner at være færdig, der fordeles med 2 maskiner til hver av de 3 flyveavdelinger (se forøvrig planchen).

Merutgifterne for kommende termin vil utgjøre kr. 47 000,00 (jfr. specifikationen).

Marinens flyvevæsen i kommende budgettermin.

Til bestridelse av driftsutgifter vedrørende det nuværende materiel (6 flyvebaater), det materiel, som skal anskaffes i terminen (4 apparater) og til flyverskolen er opført kr. 69130.00.

[1]) Denne maskine tilhører Bergensavsnittet.

Til lønninger, dels for det personel som nu haves, dels for det personel som blir ansat overensstemmende med det nye organisationsforslag er opført kr. 43 706,00. Ialt kr. 112 836,00. Herav er imidlertid kr. 60 000,00 opført paa det ordinære budget. Der skulde saaledes gjenstaa til bevilgning kr. 52 836,00, hvilket avrundes til kr. 53 000,00.

Detaljert opsætning vedlægges.

Nuværende materiel.

Marinen vil ved terminens begyndelse ha 6 flyvebaater, som alle er bygget paa Horten.

Drifts- og vedlikeholdsutgifter vedrørende dette materiel er beregnet til kr. 45 000,00. Man er kommet til dette beløp efter tidligere erfaringer og under hensyntagen til de nuværende høie priser. Der er opført kr. 3 600,00 til drift i en kortere tid av de 4 apparater, der er foreslaat bygget i terminen.

Til flyverskolen er opført kr. 20 530,00.

Overensstemmende med den nye organisationsplan har man forutsat optat paa flyverskolen 12 utskrevne mandskaper for utdannelse til flyvere. Der er dernæst tænkt indkaldt 5 officerer til et observatørelevkursus av en maaneds varighet. 4 officerer og 2 underofficerer, der er uttat til utdannelse som flyvere overensstemmende med den nugjældende plan, vil i kommende termin gjennemgaa et 6 maaneders kursus ved skolen. Utgifter til lærerløn, undervisningsmateriel, ammunition etc. er opsat skjønsmæssig.

Lønninger.

Til lønninger er ialt opført kr. 43 706,00.

Overensstemmende med den nye organisationsplan er opført for marinen halvparten av utgifterne til staben. Desuten er opført lønninger til chefen for fabriker og skolen, til 1 kontrolofficer ved fabriken og til 1stelæreren ved skolen, samt til 2 stationschefer (i Kristianssand og Bergen). Disse 2 stationschefsposter er tænkt besat fra 1ste januar

1917. Det forutsættes at officerene som overtar disse poster samtidig gjør tjeneste ved de respektive sjømilitære distriktskommandoer.

Til 2 medlemmer av den raadgivende kommission er opført kr. 600,00.

For tiden haves av utdannede flyvere 6 officerer og 1 underofficer.

Under lønning til flyvere og observatører er opført lønningen til de nu utdannede officersflyvere, som ikke er rykket op i poster, der skal besættes efter den nye organisationsplan, til de officersflyvere som i løpet av terminen fuldender sin utdannelse, samt til 6 observatører. Desuten er opført for hele det faste personel det maksimale beløp for flyvetillæg. Dette skal beregnes efter kr. 10,00 pr. flyvedag, dog ikke over kr. 1 800,00 pr. mand pr. aar.

Av mekanikere haves 7 mand færdig utdannede, saaledes at der kun skulde mangle 1 til den fuldt opsatte plan, med 1 fast mekaniker ved hver station samt 2 ved fabriken. Disse mekanikere forutsættes at rykke op i underofficers grad i likhet med hærens.

Underofficersflyveres og mekanikernes faste løn opføres under vedkommende korpser, mens flyvetillægget er opført paa flyvevæsenets budget.

Ovenstaaende forslag har været forelagt Norges forsvarskommission, som har sluttet sig til forslaget. Kommanderende Admiral og admiralstabschefen har dog fundet at burde reservere sig med hensyn til den fælles inspektør for flyvevæsenet, mens Kommanderende General og generalstabschefen har fundet en saadan stilling paakrævet.

Som utrykte bilag vedrørende flyvevæsenet medfølger:

Kommanderende generals skrivelse av 1ste december 1915 med bilag.
Kommanderende generals skrivelse av 4de mars 1916 med bilag.
Generalfelttøimesterens skrivelse av 10de november 1915 med bilag.
Do. do. med bilag.
2den brigades skrivelse av 29de oktober 1915 med 3 bilag.
Kommanderende admirals skrivelse av 29de januar 1916 med bilag.
Marinens flyvevæsens skrivelse av 3dje februar 1916.

I henhold til det anførte tillater departementet sig at

indstille:

At Deres Majestæt vil bifalde og underskrive vedlagte utkast til en proposition til Stortinget om ekstraordinære bevilgninger til hæren og marinen.

Hans Majestæt Kongens proposition til Stortinget om bevilgninger til hæren og marinen for budgetterminen 1916—1917.

Vi **Haakon**, Norges Konge,

gjør vitterlig:

Stortinget indbydes til at fatte beslutning om bevilgninger m. v. til hæren og marinen for budgetterminen 1916—1917 overensstemmende med vedlagte utkast.

Forsvarsdepartementets indstilling i saken vedligger i avtryk.

Git paa Kristiania slot den 28de april 1916.

Under Vor haand og rikets segl

Haakon.
(L. S.)

Gunnar Knudsen.

Hesselberg.

Utkast

til beslutning om bevilgninger m. v. til hæren og marinen for budgetterminen 1916—1917.

I.

At der for terminen 1ste juli 1916—30te juni 1917 gives følgende bevilgninger til hæren og marinen:

I. Vedrørende materiel m. v. (paa det ekstraordinære statsbudget).

A. Hæren.

Titel 1.	Infanteriet	kr.	415 000,00
— 2.	Feltartilleriet	«	1 380 000,00
— 3.	Ingeniørvaabnet	«	625 000,00
— 4.	Fæstningsartilleriet	«	1 034 000,00
— 5.	Kavaleriet	«	55 000,00
— 6.	Intendanturen	«	2 000 000,00
— 7.	Sanitetet	«	200 000,00
— 8.	Trænkorpset	«	50 000,00
— 9.	Flyvevæsenet	«	750 000,00
— 10.	Artilleriets tekniske fællesetat	«	5 250 000,00
— 11.	Arsenal og magasin m. v. for 6te brigade	«	230 000,00
		Sum kr.	11 989 000,00

B. Marinen.

Titel 1.	Forskjellige utvidelser og moderniseringsarbeider vedrørende Karljohansvern station m. v.	kr.	602 800,00
— 2.	Anskaffelser til minevæsenet	«	557 000,00
— 3.	— « artilleriet	«	495 000,00
— 4.	— « navigationsvæsenet	«	113 000,00
— 5.	— « flyvevæsenet	«	300 000,00
— 6.	— av reservekjeler og reservemaskindeler til marinens fartøier	«	200 000,00
		Sum kr.	2 267 800,00

II. Vedrørende personel m. v. (paa de ordinære budgetter).

A. Hærbudgettets kap. 11.

Titel 1.	Utnyttelse av infanteriets vernepligtige styrke	kr.		166 000,00
— 2.	Kavaleriet	«		2 700,00
— 3.	Feltartilleriet	«		2 000.00
— 4.	Ingeniørvaabnet	«		47 800,00
— 5.	Fæstningsartilleriet	«		27 900,00
— 6.	Flyvevæsenet	«		47 000,00
	Sum	kr.		293 400,00

B. Marinebudgettets kap. 4 a, 2.

Titel 1.	Flyvevæsenet	kr.		53 000,00

II.

At der i opsætningen av

a) Infanteriet
b) Kavaleriet
c) Feltartilleriet
d) Ingeniørvaabnet
e) Fæstningsartilleriet og
f) Flyvevæsenet

fra 1ste juli 1916 foretages de forandringer som er foreslaat i den til grund for nærværende stortingsproposition liggende indstilling.

III.

At der av de ved Stortingets beslutning av 11te august 1915 bevilgede kr. 9 750 000,00 til fremskutte befæstninger i Kristianiafjorden m. v. mot senere refusion anvendes kr. 1 000 000,00 til oparbeidelse av ammunition for hæren.

IV.

At der av de ved Stortingets beslutning av 17de august 1915 til disposition for nybygning m. v. til Marinen stillede 16,2 millioner kroner, fratrukket de ved samme stortingsbeslutning til forskjellige anskaffelser bevilgede kr. 1 069 000,00 — rest kr. 15 131 000,00 — anvendes til nybygning av

4 undervandsbaater	ca. kr.	9 000 000,00	
2 kanonbaater	« «	1 140 000,00	
2 torpedobaater	« «	1 840 000,00	
flyvemateriel.	« «	140 000,00	
minemateriel	« «	880 000,00	
			kr. 13 000 000,00

samt at restbeløpet anvendes til:

1) Anskaffelse av undervandsbaater	kr.	1 800 000,00	
2) Fuldførelse av 2 specielle mineutlæggere . . .	«	250 000,00	
3) Fabrikation av haandminer med magasin . . .	«	81 000,00	
			kr. 2 131 000,00

Bilag 1.

Skrivelse fra Forsvarsdepartementets chef til Kommanderende Admiral, datert den 6te oktober 1915.

Fremskutte befæstninger i Kristianiafjorden, Tønsbergdistriktet og Hvalerdistriktet med tilstøtende landfronter.

Den 11te august d. a har Stortinget besluttet anlæg av ovennævnte befæstninger i alt væsentlig overensstemmende med departementets forslag i st.prp. nr. 67, 1915, titel 1 (kun den avvikelse, at der blev bevilget til 1 torpedobatteri paa Rauø og 4 stkr. 28 cm. haubitzer istedenfor 2).

I Junikomiteens indstilling (side 7—8) og i nævnte st.prp. (side 3) er disse befæstningers strategiske opgave og rolle i forsvaret kort angit. De skal være et led i det hele landsforsvar, saaledes indfældt i de allerede eksisterende fremskutte landmilitære linjer, at de samtidig med at dække marinens etablissementer i Kristianiafjorden m. v. tillike yder sin medvirkning til at beskytte de tilgrænsende landdistrikter mot fiendtlig okkupation, og at hindre en angripers fremtrængen sjøværts eller overland mot hovedstaden eller andre bakenforliggende objekter.

Heri er de militære autoriteter enige — kfr. fællesuttalelsen av 20de februar 1915 — og Stortinget har ved at følge departementets forslag ogsaa vedrørende forsvarets anordning i flankestillingene bifaldt den foranciterte opgave for disse befæstningsanlæg.

Opsætningen av personel, forsvarets organisation m. v. maa da naturligen baseres paa denne opgave. Det egentlige fæstningspersonel maa foruten at være utdannet og opøvet for den rene kystfæstningstjeneste tillike ha det fornødne kjendskap til og utdannelse i de landmilitære discipliner.

I Junikomiteens indstilling (side 10—11) er derfor foreslaat, at befæstningstroppene opsættes av fæstningsartilleriet med 6 av befæstningsgruppene organisert væsentlig overensstemmende med et regiment, hvor regimentskommandoen er henlagt til et kommandantskap under fæstningsartilleriet, mens den 7de — Glommenmundingens — befæstningsgruppe er forutsat underlagt chefen for 6te fæstningsbataljon.

Ved mobilisering er desuten forutsat avgit dækningstropper av infanteriet samt øvrige nødvendige specialtropper av hæren.

Organisationsforslaget er tiltraadt av Kommanderende General, Kommanderende Admiral, generalstabschefen, generalinspektøren for ingeniørvaabnet (fællesuttalelsen side 4) og av departementet (propositionen side 9—10).

Samtidig skal bemerkes at i det forslag som ligger til grund for Stortingets beslutning om opsætning av Fossumavsnittets befæstninger, har departementet git en nærmere fremstilling av, i hvilke avsnit det falder naturlig at dele Glommenlinjens forsvar — nemlig et øvre avsnit (Fetsundbatteriet og Kongsvinger befæstninger), et midtre avsnit (Fossumavsnittets befæstninger) og et nedre avsnit, omfattende Ravnebergets batteri, Sarpsborg østre batteri, Greaaker fort og Glommenmundingens befæstninger paa Kjøkøen og Kragerøen.

Fossumavsnittets opsætning blev bifaldt av Stortinget overensstemmende med forelægget og de deri fremholdte synspunkter vedrørende inddelingen (grupperingen) av Glommenlinjens forsvar.

Samtidig med Stortingets beslutning av 11te august vedrørende Kristianiafjordens befæstninger blev der efter forslag fra repræsentanten Mjøen tilkjendegit et ønske om ogsaa at se en utredning av spørsmaalet om disse befæstningers underlæggelse under marinen, idet denne repræsentant under debatten præciserte sin opfatning derhen, at alt personel, til og med den menige fæstningsartillerist i tilfælde kunde avgives av marinen.

Man skal derfor henstille til Kommanderende Admiral at avgi uttalelse i sakens anledning, idet specielt ønskes redegjort for:

1. Fordeler og mangler ved at befæstningskomplekset underlægges marinen.
2. Detaljert forslag til organisation med omkostningsoverslag.
3. Redegjørelse med planer for utdannelsen av tilgaaende befal og underbefal med omkostningsoverslag for nødvendige skoler eller utvidelser av havendes undervisningsanstalter.
4. Hvor lang tid det antages at medgaa, før de nødvendige kadre er fuldt opsat.
5. Utredning av forholdet mellem fæstningspersonellet og flaatens personel og avancementsforholdet, samt førstnævntes videre opøvelse efter endt skoleutdannelse. Om fæstningsbefalet skal opøves som specialister i en egen avancementskreds, eller om de skal alternere med flaatens øvrige personel.
6. Utskrivning og tjeneste for den menige styrke med redegjørelse for dens mobiliseringsforhold.

Man skal av hensyn til bearbeidelsen av de forelæg for kommende Storting, der skal utarbeides angaaende nævnte befæstninger, henstille at den begjærte uttalelse m. v. indsendes saa snart som mulig — senest inden 1ste december d. a.

Th. Holtfodt.

Bilag 2.

Skrivelse fra Kommanderende Admiral til Forsvarsdepartementets chef, datert den 27de november 1915.

Ved skrivelse av 6te oktober sidstleden har hr. statsraaden henstillet til kommanderende admiral at gi en uttalelse i anledning av spørsmaalet om Kristianiafjordens befæstningers eventuelle henlæggelse under Marinen, idet der særlig ønskes redegjort for:

1. Fordeler og mangler ved at befæstningskomplekset underlægges Marinen.
2. Detaljert forslag til organisation med omkostningsoverslag.
3. Redegjørelse med planer for utdannelsen av tilgaaende befal og underbefal med omkostningsoverslag for nødvendige skoler eller utvidelse av havendes undervisningsanstalter.
4. Hvor lang tid det antages at medgaa, før de nødvendige kadrer er fuldt opsat.
5. Utredning av forholdet mellem fæstningspersonellet og flaatens personel og avancementsforholdet, samt førstnævntes videre opøvelse efter endt skoleutdannelse. Om fæstningsbefalet skal opøves som specialister i en egen avancementskreds, eller om de skal alternere med flaatens øvrige personel.
6. Utskrivning og tjeneste for den menige styrke med redegjørelse for dens mobiliseringsforhold.

Som man allerede tidligere har tilladt sig mundtlig at meddele hr. statsraaden er det antal faste officerer som nu, mens flaaten er mobilisert, staar til disposition til kontorarbeide for kommanderende admiral meget sterkt reducert og kan ikke greie væsentlig mer arbeide end det ganske betydelige, som følger med nøitralitetsvernets daglige administration. Man ser sig derfor ikke istand til for tiden at gi nogen saa utførlig og detaljert uttalelse som ønsket, da dette vil kræve et betydelig arbeide, som man ikke med den assistance som for tiden haves kan faa utført inden en rimelig tidsfrist.

Indledning.

Kommanderende admiral finder at alt som direkte vedrører forsvaret av vor kyst saavel i fred som i krig bør underlægges en øverste militær ledelse. Alene herved vil man faa den enhet i handling og optræden, som vil betinge størst effektivitet og kraft under krig eller krigerske forhold, samtidig som man under fred vil faa den mest rationelle øvelse og forberedelse for krig og det greieste administrative forhold. Herved vil man ogsaa faa den bedste forstaaelse og det bedste samarbeide mellem kystforsvarets forskjellige dele.

At ledelsen av det samlede kystvern — naar dette har til opgave at hævde vor nøitralitet — bør ligge hos en institution har efter kommanderende admirals mening traadt klart frem under den nuværende situation. En mand bør være den militære leder av kystens nøitralitetsvern og utstede alle vigtige direktiver og bestemmelser for dette. Det blir ikke altid tid til konferancer og det er derfor av den største betydning at alle bestemmelser om nøitralitetens hævdelse og om optræden likeoverfor de krigførende og avgjørelsen av forefaldende spørsmaal er ensartede og konsekvente.

Alle vigtigere meddelelser om hvad der foregaar paa kysten bør straks sendes den militære leder, saaledes at han altid har fuld oversigt over situationen. Det er en selvfølge, at han, hvor tiden tillater, bør konferere med regjeringsmyndigheten om avgjørelsen av vigtigere spørsmaal og følge de av denne givne bestemmelser, men avgjørelsen bør dog som regel formelt ske i den militære chefs navn, saaledes at regjeringsmyndigheten staar frit i tilfælde av protester eller lignende.

Det samme krav paa mere enhet i kystvernets ledelse og optræden vil formentlig i end høiere grad gjøre sig gjældende under krig.

Foruten den øverste ledelse vil det selvfølgelig ogsaa være en fordel at saa mange av kystvernets organer som mulig ogsaa er fælles for dette verns to dele — det faste kystforsvar og det flytende forsvar. At slaa det hele sammen til en etat med samme utdannelse for alt befal — fastlønnet og vernepligtig — saa dette kan tjenestgjøre ved hvilkensomhelst gren av vernet, anser man neppe gjennemførbart, og i ethvert fald vil der medgaa adskillig tid før en saadan ordning kan gjennemføres for det hele land.

I hr. statsraadens skrivelse er det kun tænkt eventuelt at lægge Kristianiafjordens befæstninger under Marinen. De samme hensyn som taler herfor gjælder imidlertid i samme grad for de øvrige kystbefæstninger. Der er derfor efter kommanderende admirals mening ingen grund til organisationsmæssig at stille disse befæstninger anderledes end de øvrige paa kysten. Spørsmaalet bør straks tages op i hele sin bredde, men som før nævnt vil dets detaljebehandling kræve et omfattende arbeide.

Kommanderende admiral skal derfor i det følgende indskrænke sig til at gi en kort utredning av sit standpunkt til saken. Man tillater sig ogsaa at henvise til kommandokomiteens indstilling av 12te februar 1898 angaaende det faste kystforsvars organisation. Den nuværende kommanderende admiral var medlem av denne komites flertal i denne sak og finder at meget av hvad der er anført i flertalsindstillingen fremdeles har sin gyldighet.

Grunde som taler for at det faste kystvern sorterer under Marinen.

Det store maal ved en organisationsforandring av vort kystvern maa være at stille de forskjellige dele, hvorav dette maa bestaa i saadant forhold til hinanden indbyrdes, at det hele kan virke som et sammenarbeidet maskineri uten knirken og med mindst mulig friktion. Det er ingen let sak og det kan være delte meninger om, hvorledes dette maal bør søkes naaet, men ett maa man dog formentlig kunne være enig om, og det er at den øverste ledelse og ledelsen av hvert enkelt forsvarsavsnit saavel under øvelser som under krig bør være fælles, det vil sige ligge i en mands haand, og skal dette være tilfældet maa alle befæstninger, som væsentlig skal virke mot sjøen, med tilhørende miner, bevogtningsfartøier, torpedobatterier m. m. lægges under Marinen, under hvilken flaaten maa sortere og hvem forsvaret av kysten utenfor befæstningene maa paahvile. Samtidig maa der bli størst mulig ensartethet for flaate og kystartilleri i befalets utdannelse og fællesskap i øvelser. Alene herved vil befæstningenes befal faa den maritime indsigt, den forstaaelse av skibe, deres manøvrer, kampmidler og kampmaate som er nødvendig baade for samvirken med egen flaate og for kamp mot en fiendtlig.

Artilleriet paa krigsskibene og paa kystbefæstningene er væsentlig av samme typer og benytter samme ammunition, torpedoer er de samme og minetypene bør ogsaa være fælles, og til enhver kystbefæstning maa der direkte knyttes bevogtningsfartøier og andet fartøismateriel. Flyvemateriellet bør ogsaa være av samme konstruktion og kan formentlig samtidig tjene baade befæstninger og vedkommende flaateavdeling. Alt dette materiel kan og bør derfor saavel av hensyn til utviklingen som av økonomiske grunde administreres av vedkommende grene inden Marinens tekniske etat.

Planlæggelsen av kystforsvaret og utviklingen av dets enkelte grene bør foregaa under stadig samarbeide, og dette vil bedst fremmes gjennem en fælles ledelse.

Det er vistnok saa, at kystbefæstningene,

ialfald for fleres vedkommende, er led ogsaa i landforsvaret. Det samme kan imidlertid ogsaa siges om flaaten uten at man av den grund finder at denne skal sortere under Hæren. Den strategiske samvirken kan allikevel opnaaes, og de dækningstropper som avgives til dækning av kystbefæstningenes landfronter maa uten større vanskelighet kunne stilles under vedkommende kommandants overkommando selv om denne særlig er utdannet som kystartillerist eller sjøofficer.

Den intime taktiske samvirken som er ønskelig mellem kystforsvarets øvrige vaaben og mellem de forskjellige grene av kystbefæstningene, hvorav flere naturligen henhører under Marinen og absolut kræver maritimt utdannet personel, vil meget vanskelig kunne naaes uten fælles ledelse og uten at der skapes den forstaaelse mellem befalet som fælles utdannelse og fælles tjeneste gir. Man vil i denne forbindelse peke paa den nøiagtige overensstemmelse der bør være i regler for signalering og for bevogtning, for indbyrdes meldetjeneste og efterretningsvæsen, for avgjørelser vedkommende slukning og tænding av fyrer m. m.

En fælles ledelse er ogsaa nødvendig for at skaffe enhet med hensyn til opsynet paa kysten, særlig under krig, men ogsaa under hævdelse av vort lands nøitralitet og under fredelige forhold, og organisationen bør være mest mulig ens under alle disse forhold. Forholdet nu er efter kommanderende admirals formening litet rationelt, idet marinen skal ha kontrol med fremmede krigsskibe og i det hele med skibsfarten, undtagen i krigshavnene Kristiania, Kristiansand, Bergen, Trondhjem og Vardø. I disse vigtige havner paahviler denne kontrol m. v., som ubetinget kræver maritim sakkyndighet, hærens autoriteter.

Organisation.

I en fælles uttalelse fra de militære autoriteter har kommende admiral allerede git sin tilslutning til den kongelige propositions forslag om styrken av personellet ved Kristianiafjordens befæstninger. Alle kystbefæstninger bør organiseres i hovedtræk likt og som foran fremholdt under marinen. At ha enkelte av disse under hæren, andre under marinen, vil utvilsomt skaffe uklare administrative forhold og kun i ringe grad avhjælpe den nu herskende uheldige mangel paa enhet. Stilles derfor Kristianiafjordens befæstninger i nogen særstilling i organisationsmæssig henseende bør dette kun være foreløbig, idet forutsætningen da maa være at de øvrige kystbefæstninger senere kommer i samme forhold.

De bemerkninger man nedenfor skal tillate sig at fremkomme med er derfor avfattet paa grundlag av at alle befæstninger, som væsentlig virker mot sjøen, underlægges marinen. Som tidligere nævnt vil bemerkningene kun omfatte hovedtrækkene og maa kun opfattes som antydninger eller vink.

Øverste ledelse.

Den øverste ledelse av det samlede kystværn bør paahvile kommanderende admiral, som skal bære det øverste ansvar for dets krigsberedskap og som ved admiralstaben lar utarbeide eller approbere mobiliseringsplaner, forsvarsplaner o. l. Materiellet anskaffes av marinens administrationsgrene og sorterer under disse i samme utstrækning, som andet til kommandomyndigheten overdraget materiel.

Disse institutioner maa faa forøket personel, men mindst tilsvarende reduktion vil formentlig kunne foretages i hærens tilsvarende institutioner. Alt personel tilhørende det faste kystvern og de til dette fast knyttede bevogtningsfartøier bør organiseres som et eget vaaben og stilles under en egen chef og inspektør.

Hvert kystavsnit med tilhørende kystbefæstninger bør lægges under en sjømilitær distriktskommandochef, som fører den øverste kommando under krig og leder alle store øvelser i fred. Han maa tildeles en næstkommanderende (stabsofficer) som under krigsforhold selvstændig besørger de administrative forretninger iland. Hans stilling skulde bli væsentlig som i kommanderende admirals og admiralstabschefens forslag anført for chefen for 3dje sjømilitære distriktskommando (Bergen) med det tillæg at ogsaa kystbefæstningene blir ham underlagt. Dette maa i tilfælde indpasses i marinens organisation, men vil neppe nødvendiggjøre nogen nævneværdig forøkelse i antallet av høiere officerer i marinen.

Officersutdannelsen.

Det er sandsynlig at flaaten vil utvikle sig derhen, at den vil kræve et uforholdsmæssig antal yngre officerer. Undervandsbaats-, torpedobaats- og flyvetjeneste kræver absolut yngre folk, helst ikke over 35 aar. Det kunde derfor være meget som talte for, at alle faste officerer var fælles for flaaten og kystbefæstningene, hvorved man formentlig vil faa flere stillinger for de ældre officerer. En saadan ordning bør derfor ogsaa utredes og komme under nærmere overveielse. Den vil vistnok medføre vanskeligheter. Det tør saaledes være tvilsomt, hvorvidt man med bibehold av kravet til sjøfart hos kadetaspirantene — et krav som kommanderende admiral finder under ingen omstændigheter bør fravikes for flaatens officerer — kan paaregne at faa det tilstrækkelige antal til ogsaa at møte kystartilleriets behov. Om hvorvidt disse vanskeligheter er uoverkommelige tør der være delte meninger. Personlig er kommanderende admiral av den mening, at en saadan ordning ikke hensigtsmæssig vil la sig gjennemføre. En anden vanskelighet vil være at gi et officerskorps med saa omfattende gjøremaal den tilstrækkelige øvelse til at holde det paa høide med tiden, selv om man indskrænker antallet av faste officerer og gjør de flest mulige til stadige tjenstgjørende. Men kan der ikke skaffes fuld enhet saa bør der ihvertfald søkes opnaaet størst mulig ensartethet mellem alle faste officerer i kystforsvarets forskjellige grene baade med hensyn til utdannelse og øvelse.

Naar man i det foregaaende kun har nævnt de faste officerer er grunden den, at man under enhver omstændighet anser det for ugjørlig at skaffe det forholdsvis store antal vernepligtige officerer til disposition inden landet naar sjøfart skal kræves ved optagelsen. Efter at ha gjennemgaat sjøkrigsskolens nederste avdeling, vil nemlig et stort antal av disse officerer søke sit erhverv paa sjøen og kun en brøkdel kan paaregnes til tjeneste straks ved en mobilisering. Det vil derfor formentlig være nødvendig at ha egen utdannelse for kystartilleriets vernepligtige officerer. Hvilke fordringer der bør stilles til aspiranterne er tvilsomt. Formentlig bør der fortrinsvis gives unge mænd med nogen teknisk utdannelse adgang til at tjene sin vernepligt paa den maate. Disse vernepligtige officerer bør kun tjenstgjøre ved artilleriet og ved signalavdelingene.

Alle kystvernets officerer bør utdannes ved sjøkrigsskolen. Da utdannelsen for alle faste offcerer som nævnt helst burde være helt fælles, bør man, selv om dette maal av praktiske grunde ikke kan naaes, dog søke at gjennemføre fællesskap i utdannelsen saa langt som det lar sig gjøre. Utdannelse ved samme skole vil derfor være nødvendig, og herved opnaar man formentlig ogsaa at skape kameratskap og bedre forstaaelse mellem officerene i de forskjellige grene. Enhver officer bør under sin utdannelse i nogen tid ha tjenstgjort ved øvelser saavel ved kystfæstning som ombord.

Blir det nødvendig at ha en egen kystartillerilinje for faste officerer uten krav til sjøfart ved optagelsen og derfor at la disse officerer i hele sin tjenestetid være knyttet til befæstningene, bør dette dog i tilfælde kun indskrænkes til det egentlige kystartilleri.

Officerene ved mine-, torpedo- og bevogtningsavdelingene bør ihvertfald ha sjøofficers utdannelse og tilhøre marinen.

Ved signalavdelingen bør de faste officerer være sjøofficerer mens de vernepligtige formentlig bør tilhøre kystartilleriet og væsentlig uttages blandt elektroingeniører. I den tid sjøofficerer eller andet av marinens personel tjenstgjør ved det faste kystforsvar overføres de til dette vaaben og sorterer helt under vaabnets chef.

Som kommandant paa kystbefæstning bør kunne beordres enten en officer av kystartilleriet eller en sjøofficer.

Underbefal.

Alt underbefal til mine-, torpedo- og bevogtningsavdelingene og muligens delvis signavdelingene utdannes ved marinens underbefalsskoler (sjømilitære korps og haandverkskorpset). Utdannelsen bør være ens med flaatens tilsvarende og de stadig tjenstgjørende underofficerer bør i de første aar avvekslende gjøre tjeneste ved flaaten og ved de nævnte grene av det faste

kystvern. De ældre stadig tjenstgjørende underofficerer og de nationale bør derimot — om mulig efter eget valg — tjenstgjøre enten udelukkende i flaaten eller udelukkende ved en befæstning.

Kystartilleriets og helt eller delvis signalavdelingens underofficerer utdannes væsentlig av hensyn til som nu derved at styrke sikkerhetsbesætningen ved fæstningene.

Menig besætning.

Denne bør ialt væsentlig rekrutteres som nu, idet dog av de til marinen utskrevne sjøvernepligtige avgives og opøves et tilstrækkelig antal til mine-, torpedo- og bevogtningstjenesten paa fartøier. Endvidere bør besætningen paa signalstationer ved sjøen tages av sjøvernepligtige. Man gaar ut fra at der er eller blir adgang til at utskrive til tjeneste i Marinen fiskere og andre sjøvante folk inden vedkommende distrikt, og at der indføres en bedre kontrol end den nuværende med hjemmeværende sjøvernepligtige sjømænd, saaledes at der altid kan holdes fordelt av fastboende, som hurtig kan møte frem, det nødvendige antal til nævnte tjeneste ved mobilisering. Likeledes at der altid av hvervede eller vernepligtige holdes den tilstrækkelige styrke inde til ialfald at begynde mineutlægning.

At ta de menige ved kystartiileriet væsentlig fra sjøfarende kan man ikke anbefale. Kun ca. 30 pct. av disse folk kan paaregnes til disposition inden landet, saa det vilde under enhver omstændighet være nødvendig at opøve det tredobbelte antal av det som kræves. Dette forbold vil ogsaa i høi grad vanskeliggjøre enhver specialisering i opøvelse av mandskapene.

Der vil formentlig heller ikke kunne skaffes det tilstrækkelige antal sjøfolk. Efterat vernepligtsalderen er nedsat vil man neppe, høit regnet, i en aarsklasse av maskinister, fyrbøtere og matroser tilsammen ha mere end ca. 1 200 mand med over 18 maaneders sjøfart og av disse vil flaaten for tiden trænge ca. 900, hvortil kommer behovet ved de ovennævnte grene av det faste kystvern, saaledes at der ikke blir ret mange igjen til kystartilleriet. Det er imidlertid mulig at man kan finde en ordning hvorved disse faa, supplert med andre sjøfarende med mindre fartstid — hvilke formentlig heller ikke er mange — kunde tjene sin vernepligt i fred overet som sikkerhetsbesætning ved kystbefæstningene. At faa vernepligten avgjort med én gang er av saa stor betydning for disse folk, at de antagelig vil foretrække at tjene den for marinen bestemte længere tid, 12 maaneder under ett, fremfor hærens kortere, men mere opdelte tid. Ihvertfald kan de naar befæstningene sorterer under marinen utskrives til denne og avgives til sikkerhetsbesætning ved befæstningene. Lønnen maatte dog bibeholdes som den for den længere tjenestetid i marinen bestemte.

Den væsentlige del av kystartilleriets menige bør som hittil utskrives av distriktets mandskaper tilhørende landrullene.

Overgangstid.

Selvfølgelig vil en saavidt gjennemgripende omorganisation som den her omhandlede ikke helt kunne gjennemføres uten gjennem en lang overgangstid. Denne behøver dog ikke at bli nogen svakhetsperiode, idet der ikke trænges lang tid for at organisationen kan anta faste former; det vil kun bli personellet som i overgangstiden vil bli noget heterogent hvad utdannelse angaar, idet der vil kræves en forholdsvis lang aarrække inden man faar dette helt omdannet.

Den øverste ledelse kan gjennemføres naar man vil.

Det samme gjælder kystavsnitskommandoene, den tekniske ledelse m. v.

I overgangstiden er det en selvfølge at det nuværende personel ved fæstningsartilleriet, som ikke trænges ved landbefæstninger og derfor blir bibeholdt i det faste kystvern — væsentlig ved kystartilleriet, men ogsaa i alfald i nogen tid ved dets øvrige avdelinger — beholder de rettigheter de har efter nuværende organisation. Man vil herved i det væsentlige ha det personel som trænges til de nuværende befæstninger.

Der vil imidlertid mangle personel til de nye kystbefæstninger og til utvidelser ved de ældre, og det bør skaffes mest mulig efter den nye ordnings former. Der bør saaledes straks optages flere elever ved sjøkrigsskolen og ved minekonstabelskolen for at skaffe det

fornødne befal og underbefal ved mine-, torpedo- og bevogtningsavdelingene. Av vernepligtige underofficerer ved sjømilitære korps har man formentlig for tiden tilstrækkelig til ialfald i alt væsentlig at tilfredsstille behovet ogsaa for bevogtningsavdelingene, men den nuværende plan for disse underofficerers utdannelse er ikke heldig og bør snarest forandres (se forslag til ny organisation for marinen).

En kystartillerilinje bør oprettes ved sjøkrigsskolen.

Til veiledning ved dennes oprettelse tillater man sig at henvise til kommandokomiteens indstilling angaaende det faste kystforsvars organisation, bilag 2.

Om fornødent bør fæstningsartilleriets underofficersskole utvides.

At utdanne officerer ved ekstraordinære kurser kan ikke i sin almindelighet anbefales.

For hurtigst mulig at avhjælpe mangler kan det imidlertid vise sig paakrævet at sætte igang saadanne kurser til utdannelse av faste og vernepligtige officerer.

Til elever ved eventuelle kurser for utdannelse av faste officerer bør i tilfælde utvælges dertil villige vernepligtige officerer, som under sin tjeneste ved nøitralitetsvernet har vist sig praktisk duelige. For marinens vedkommende kan man imidlertid neppe paaregne noget større antal. Der findes nemlig kun faa vernepligtige officerer i de senest fra sjøkrigsskolens nederste avdeling uteksaminerte kuld, og av de noget ældre kuld vil der vel kun rent undtagelsesvis findes nogen som er villig, idet man ikke vil kunne byde saadanne avancementsforhold at stillingene blir tilstrækkelig tillokkende.

Ekstraordinære kurser for utdannelse av vernepligtige officerer maatte for sjøofficerenes vedkommende opta som elever sjøvernepligtige med skippereksamen og fortrinsvis med sprogkundskaper og som har tjenstgjort nogen tid, f. eks. 6 maaneder som menige. Kurset kunde formentlig indskrænkes til 1 eller muligens $^3/_4$ aar, idet utdannelsen kun tok sigte paa at utdanne officerer for bevogtningstjeneste.

Til vernepligtige underofficerer til tjeneste paa bevogtningsfartøier kan man formentlig utdanne sjøvernepligtige med styrmands- eller skippereksamen i de sidste 6 maaneder av deres tjenestetid.

Som et rent nødmiddel har man under nøitralitetsvernet delvis benyttet sjøvernepligtige, som har gjennemgaat et ca. 1 maaneds kursus, til mindre selvstændig underofficerstjeneste. De kan imidlertid paa grund av manglende artilleristisk utdannelse ikke benyttes i større utstrækning.

K. Fr. Dawes.

Petersen.

Bilag 3.

Skrivelse fra generalinspektøren og chefen for fæstningsartilleriet til Kommanderende General, datert 10de januar 1916.

Fremskutte befæstninger i Kristianiafjorden, Tønsbergdistriktet og Hvalerdistriktet med tilstøtende landfronter etc.

Kommanderende General har under 17de december 1915 oversendt fæstningsartilleriet gjenpart av en skrivelse fra Forsvarsdepartementets chef, datert 16de december 1915 og anmodet generalinspektøren om at indsende de uttalelser, hvortil de i skrivelsen berørte spørsmaal maatte gi anledning.

I den anledning skal generalinspektøren tillate sig at anføre:

Av Forsvarsdepartementets skrivelse av 6te oktober 1915 til kommanderende admiral fremgaar at der kun var forlangt en utredning av spørsmaalet om ovennævnte befæstningers underlæggelse under marinen.

Kommanderende admiral uttaler imidlertid i skrivelse av 27de november 1915 til Forsvarsdepartementets chef at det er ingen grund til organisationsmæssig at stille disse befæstninger anderledes end de øvrige paa kysten og fremholdt at alle befæstninger, som væsentlig skal virke mot sjøen, bør lægges under marinen.

Generalinspektøren er fuldt ut enig i, at der er ingen grund til organisationsmæssig at stille ovennævnte befæstninger anderledes end de øvrige paa kysten.

Naar Stortinget i 1899 paa grundlag av indgaaende utredninger fra hærens og marinens autoriteter bifaldt den nuværende ordning overensstemmende med departementets forslag og militærkomiteens indstillinger og naar Stortinget i 1909 efter fornyede undersøkelser fastholdt denne ordning, synes det ikke nu at foreligge grunde til atter efter kun 7 aars forløp at opta spørsmaalet om kystartilleriets henlæggelse under marinen.

I st. prp. nr. 120 for 1914, side 4—7 er git en utredning av den betydning Kristianiafjordens forsvar maa tillægges i det hele landsforsvar.

Kristianiafjordens fremskutte befæstninger skal ikke alene sikre en i fjorden værende flaatestation, men tillike beskytte de fjorden tilgrænsende distrikter mot fiendtlig okkupation samt hindre en angripers fremtrængen saavel sjøværts som over land mot hovedstaden eller andre objekter bakenfor de valgte forsvarslinjer. Disse befæstninger er derfor i utpræget grad direkte tilknyttet feltarmeens operationsomraader og indeholder i sig befæstningsavsnit, der ene og alene er anlagt med landoperationer for øie. Der bør saaledes ved disse befæstninger som ved de øvrige befæstninger paaregnes en kyndighet hos befæstningenes befal og mandskap, der gjør dem skikket til at operere i forstaaelse og samvirken med armeens avdelinger.

Der er saaledes ingen grund til at stille Kristianiafjordens fremskutte befæstninger i nogen særstilling og ikke indordne disse i den nuværende organisation av fæstningsartilleriet.

Naar kommanderende admiral imidlertid ved nærværende anledning fremholder at alle kystbefæstninger bør underlægges marinen, tillater man sig at henvise til fæstningsartilleriets skrivelse av 22de oktober 1908, hvori blandt andet var uttalt:

«For at kunne danne sig en begrundet formening om, hvorvidt det vil være i forsvarets interesse at skride til en omlægning av det faste kystforsvar paa en saadan maate, at dette helt eller delvis overføres fra armeen til marinen, er det nødvendig at behandle saken noksaa utførlig, idet spørsmaalet jo dreier sig om, hvorvidt det kan paavises, at fæstningsartilleriet efter den utvikling, det har gjennemgaat, ikke fylder kravene og om det kan antages, at marinen bedre og paa i det hele tat en hensigtsmæssigere maate kan forutsættes at ville kunne løse opgaven. Selvfølgelig maa ogsaa spørsmaalet om utgiftene ved en eventuel overføring ha betydning.

Den komite — den saakaldte kommandokomite av 1896 — der hadde i opdrag at utrede spørsmaalet om kystartilleriets fremtidige organisation, og som bestod av følgende medlemmer: G. v. Krogh, Per Nissen, Peter Holst, Axel Motzfeldt, Olaf Færden, K. Fr. Dawes, Gustaf Gade, avgav sin indstilling til Forsvarsdepartementet i februar 1898.

De maritime medlemmer og Olaf Færden holdt paa, at kystfæstningene skulde staa under marinestyrelsen. Olaf Færden er imidlertid med støtte i den efter gjennemførelsen av kystartilleriets organisation indvundne erfaring kommet til den bestemte opfatning, at kystartilleriet som hittil bør sortere under armestyrelsen og ikke under marinestyrelsen.

Forøvrig delte komiteen sig i flere grupper, hver med sit særvotum — saaledes som det vil fremgaa av st. prp. nr. 85 for 1898—1899, pag. 1 og videre, og ved den paafølgende behandling av saken hos de militære autoriteter spaltet likeledes disse sig paa samme maate, idet hver enkelt av komitegruppene fandt meningsfæller blandt de militære autoriteter.

Som det var at vente, vilde der vanskelig paa det tidspunkt, da komiteen avgav sin indstilling, kunde samles nogen større og homogen majoritet om de endelige principper for disse forhold; ti den erfaring man skulde bygge paa, maatte for den væsentligste del hentes utenfra — dels fra forhold der vanskelig lot sig tillempe paa vore egne og dels derfra, hvor man var næsten like uerfaren i disse spørsmaal som hos os.

I andre land var desuten forholdene dels at anse som ikke endelige, og dels gjorde der sig et brytningsforhold gjældende angaaende opfatningen av, hvorvidt kystbefæstningene skulde henlægges under arme eller marine.

Samtlige komiteens medlemmer undtagen daværende artillerikaptein Motzfeldt var dog dengang enig om, at det nye vaaben organisationsmæssig skulde opsættes med hovedorganene artilleri, signalvæsen og minevæsen, og at samtlige disse brancher med hensyn til administration og kommando skulde underlægges en administrende chef — kommandanten.

Dette grundprincip tør nu være almindelig anerkjendt, og anerkjendes formentlig fremdeles av vor marine, saaledes som det den gang anerkjendtes av marinens repræsentanter i komiteen.

I ethvert fald ser man, at vedkommende marineofficer i den forsterkede militærkomite, der specielt har foranlediget organisationen tat op til fornyet drøftelse, i sine uttalelser ikke nævner noget om at fæstningsartilleriet burde deles mellem armeen og marinen.

Heller ikke inden fæstningsartilleriet har saadanne krav kommet frem, eller spørsmaalet om saadan deling bleven reist. Opfatningen inden vaabenet er tvertimot den, at de forskjellige brancher under den nuværende ordning har vist sig at samvirke fortrinlig til løsningen av den fælles opgave.

Herpaa har man nu ca. 8 aars erfaring under tildels fuldt feltmæssige forhold.

Angaaende bedømmelsen av, hvorvidt fæstningsartilleriets henlæggelse under armeen, saaledes som det dengang fastsloges, har været rigtig valgt eller bør forandres, vil man være henvist til de erfaringer, man derom har høstet ikke alene hos os, men ogsaa i andre stater — først og fremst i lande, hvor forholdene ligger vore egne nær.

I komiteindstillingen av 1898 side 37 findes en opgave over hvorledes kystforsvaret er ordnet i andre lande. Denne opgave kan suppleres med den oplysning, at ogsaa i Spanien og Japan kystbefæstningene nu sorterer under armeen.

Det har været paastaat av dem, der holder paa en overførelse av det faste kystforsvar til marinen, at Norge nu er det eneste land, hvor dette fremdeles sorterer under armeen. Uholdbarheten av denne paastand

vil tydeligen fremgaa av de her anførte oplysninger.

Det er vistnok saa, at det kan være vanskelig med sikkerhet at bringe paa det rene, hvilke erfaringer man i spørsmaal av her omhandlede art i fremmede landes krigsforvaltning virkelig har høstet; ti man betragter jo altid disse erfaringer — hvadenten de er gunstige eller ikke — som militære hemmeligheter, der ikke meddeles; men tilfældet har gjort, at man ved nærværende anledning har kunnet skaffe sig et ganske godt indblik paa dette felt fra et hold, hvor det netop for os kan være av betydning at kjende erfaringerne, fordi forholdene der ligger saa nær vore egne, nemlig hos vort naboland Sverige; og saameget interessantere er de oplysninger, man har kunnet skaffe derfra om de her behandlede forholde, som disse netop har været søkt tat til indtægt hos os for en forandring av det bestaaende (se indst. XXXXII side 159 1ste spalte under kommandørkaptein Eidems særvotum).

Der foreligger nemlig en rapport fra den tidligere generalinspektør for kystartilleriet general Centervall til Kongen, av 1905, hvori generalen under trykket av, at det ikke lykkes for ham at vinde gehør hos marineforvaltningen for nogen av de mange og store mangler, han i sine tidligere rapporter har paapekt, ser sig tvungen til at offentliggjøre vigtige dele av rapporten i dagspressen for paa denne maate at opnaa sin hensigt. Da de til vedkommende blade givne oplysninger var temmelig detaljerte og kom i kollision med, hvad der maatte betragtes som konfidentielt, indbragte saken generalen adskillige ubehageligheter.

Hvad der i rapporten kan tjene til at belyse den foreliggende sak, skal her refereres:

«Chefen for Karlskrona regiment paapeker alle de «olägenheter», som er avstedkommet ved den «olyckliga åtgärden» at gi kystartilleriets to høieste lønningsgrader lavere avlønning end «sjömandskårens» tilsvarende grader, «hvilken åtgärd nästen desorganiserat kustartilleriet.»

Inden officerskorpset findes en særdeles stor mangel paa officerer paa grund av en aldeles upaaregnet avgang.»

Der nævnes som eksempel paa den store officersmangel «at en løitnant under beväringsrekrytskolan maatte i længere tid føre kommandoen som chef for tre kompanier.

Den tidligere paapekte mangel paa flytende materiel ved saavel Vaxholms og Oscar—Fredriksborgs som Karlskrona fæstninger er fremdeles like aktuel; ja forholdene kunne siges at være næsten værre, idet det i sin almindelighet forældede og utslitte flytende materiel viser stadig mindre brukbarhet.

Forholdene er ved Vaxholms regimente i denne henseende «rent unika», og antagelig er det, at den tilbøielighet til at forlate tjenesten, som synes at findes inden kystartilleriets officerskorps for en stor del er at søke i disse forhold. Hvad Karlskrona angaar har mangelen paa flytende materiel og derav opstaaede vanskeligheter ved at føre tropper til de forskjellige øvelsespladser indenfor befæstningsomraadet gjort, at øvelsene har maattet utskytes eller indstilles.

Ved samtlige batterier har der vist sig en betydelig mangel paa betjeningsmandskaper. Dette har sin grund deri, at der ved beregning av behovet for kystpositionernes bemanding i fredstid har gjort sig en altfor stor sparsommelighet gjældende.

Forholdet er ogsaa nu, hvad artilleriavdelingene angaar, meget værre, end hvad tilfældet var, da de gamle «artillerikåren» eksisterte.

Neppe en eneste opsætning av betjeningsmandskap kan for nærværende tildeles de temmelig faatallige batterier, som skal bemandes.

Denne mangel paa mandskap gjælder til en viss grad endog mineavdelingene.»

Generalen fortsætter videre:

«Av de i foregaaende inspektionsrapport gjorte forestillinger har kun et par foranlediget forføining (åtgärd) fra marineforvaltningen, hvorimot de fleste kun er bleven optat i en hemmelig v. p. m. fra «ämbetsverkets mineafdeling» og heri er blot optat, hvad der er paapekt for mineforsvarenes vedkommende.

Chefen for marineforvaltningens mineavdeling har paapekt nødvendigheten av, at

det for mineforsvaret anskaffede flytende materiel alene maa bli at anvende efter sin hensigt; det turde imidlertid efter generalens mening være umulig, saalænge mangelen paa baatmateriel for mangfoldig behov ved kystpositionerne fremdeles vedvarer, og trods gjentagne forestillinger ikke hitindtil er avhjulpne.»

Generalen omtaler, hvorledes krav paa nødvendige mobiliseringsbarakker og avstandsmaalere etc. er forbleven upaaagtet. De 12 cm. kanoner paa «Värmdö» kan ikke med nuværende sideretningsanordninger anvendes mot bevægelig maal. Saavel Vaxholms som Oscar—Fredriksborgs og Karlskronas fæstninger mangler ytre belysning. Likedes mangler stormhindere og pigtraad. Der paapekes videre den uimotstaaelige svakhetstilstand, hvori Vaxholms og Oscars—Fredriksborgs fæstninger befinder sig paa grund av manglende proviant ved mobilisering.

En stor del av minemateriellet er i utjenstdygtig stand efter avsluttede regimentsøvelser.

Som det vil fremgaa av den her refererte ekstrakt av general Centervalls rapport, er de erfaringer, man i Sverige har gjort med hensyn til det faste kystforsvars henlæggelse under marineforvaltning, neppe synderlig egnet til at anbefale en saadan ordning til efterlignelse; og naar eksemplet fra Sverige til trods herfor har været benyttet som et heldig forbillede, saa kan dette kun komme derfra, at vedkommende ikke nærmere har undersøkt forholdet, hvad der jo for ham kunde ha været opfordring til.

Til belysning av, hvorledes heromhandlede forhold staar i den svenske opinion, har det ogsaa sin interesse at referere, hvorledes enkelte svenske aviser avspeiler denne:

«Sv. Dagbl.» skriver saaledes under 20de januar 1906:

«E i e r v i e t k y s t a r t i l l e r i?

Et allarmsignal — egnet til at vække alvorlig uro — har chefen for kystartilleriet latt lyde i sin til Kongen avgivne aarsrapport. Det særdeles vigtige led i forsvarskjeden, som kystartilleriet danner, skal — efter dets chefs dom — være skjørt og svakt og blot et skin av, hvad man med dette har tænkt og tilsigtet, et forsvar paa papiret og paa det nærmeste intet andet. Vedkommende chefer for sjøforsvarsdepartementet er aar efter aar blit underrettet om forholdet, og har faat forslag til manglenes avhjælpelse; men intet er foretat, ikke engang forsøk i den retning.

Nu synes kystartilleriets chef at ha villet gripe til den sidste utvei: at gi sin aarsrapport en form, saa den blev et vækkelsesrop for landet. Kystartilleriet spiller, som bekjendt, en yderst vigtig rolle i vort forsvars organisation, saadan som denne skaptes av 1901 aars riksdag. Det skal danne rikets sikkerhetsvakt i første linje, bestemt til — i tilfælde av fredsbrudd — at avslaa et overraskende angrep og berede pusterum for mobiliseringen paa flaatestationerne og i landet. Krigshistoriens vidnesbyrd — endog av nyeste dato — lærer os, at saadant angrep vanlig indtræffer før eller samtidig med krigserklæringen. Av denne grund maa krigspositionene allerede i fredstid holdes i saa høi grad av krigsberedskap, at deres fredsbesætning formaar til snart sagt hvilketsomhelst øieblik at besætte de dele av forsvarsmidlerne, som er nødvendige for at møte et saadant angrep.

Er kystartilleriet en saadan opgave voksen?

— — — — — — — — — — — —

Bladet slutter saaledes:

«Et er vist, at forføininger uopholdelig maa træffes til at gjøre vort kystartilleri effektivt; effektivt ei blot til et forsvar paa papiret. Da spørsmaalet ikke synes at fremkomme for riksdagen som kongelig proposition, staar det tilbake for en enkelt forslagsstiller at gripe intiativet. Faar de raadende forholde tid til at utvikle sig, saa skulde stadig flere officerer uttrættes og utslites i et skinforsvars tjeneste og vakancerne vokse og vokse, og da skal den tid ikke være fjern, da vi med endnu større føie end nu maa besvare spørsmaalet, om vi virkelig eier et kystforsvar — egnet til at fylde sin virkelige opgave — med n e i».

De bitre erfaringer, som man efter dette har gjort i vort naboland med at underlægge det faste kystforsvar under marineforvaltningen — en ordning, som enkelte ogsaa søker at paatvinge os — har man allerede høstet, efterat organisationen kun har virket i

faa aar; allerede i nydannelsesperioden er det kommen klart frem, at den mangel paa ensartethet, som en saadan ordning efter sin natur indebærer i sig, maa føre til rivninger, der kan bli skjæbnesvangre for forsvarets effektivitet. Selve det faste kystforsvar — betragtet som et hele — hænger intimt sammen med landsforsvaret, og maa søke sin støtte i dette.

De krav, som kystbefæstningene saavel under sin nydannelse som under sin videre utvikling maa stille for at kunne løse sin vigtige opgave, vil vinde en ganske anden forstaaelse hos den administrationsgren, der omfatter armeen end hos maritime myndigheter.

Erfaringene fra Sverige er i høi grad naturlige og burde været forutset.

Man har ogsaa hos os for Hortens befæstningers vedkommende et eksempel paa, hvor liten interesse marinen synes at ha hat for sine kystbefæstninger, og paa hvor litet interessen har formaaet at gjøre sig praktisk gjældende i form av vedlikehold, nyanlæg eller modernisering.

Hortens befæstninger har nemlig altid tilhørt marinen.

Oscarsborg har derimot altid sorteret under armeen.

Men likesaa sikkert som en forkjert ordning i denne henseende ogsaa hos os vilde ha medført farlige konsekvenser, likesaa sikkert vilde man erfare, at en løsrivelse av de enkelte grene av det faste kystforsvar fra dette med henlæggelse under andre etater vilde virke uheldig. Naar man saaledes har søkt at anføre grunde for, at mineforsvaret bør henlægges under marinen, saa kan man med stor bestemthet forutse, at en saadan ordning vilde medføre skadelige følger. De grunde, som anføres for en saadan utskillelse, er ogsaa helt uvæsentlige. Betydningen av enhet og ensartethet i ledelsen er saa iøinefaldende og opveier saa fuldstændig de indvendinger, der er gjort mot den nuværende ordning, at disse neppe fortjener at komme i betragtning.

I den periode, hvori det faste kystforsvar har været organisert hos os, har det selvfølgelig været gjenstand for en utvikling i alle sine brancher, og man tør vistnok med tryghet kunne paastaa, at denne utvikling har foregaat saa hurtig, som økonomisk mulig, og at der nu inden de dele av vort land, der henhører under de forskjellige befæstningsomraader, er nedlagt et arbeide av overordentlig betydning, ei alene for disse omraaders avsperring fra sjøsiden, men ogsaa for de forføininger, som er truffet mot de sandsynlige angrep paa befæstningenes landfronter. Det tør være en sak, hvorom der ikke længer er delte meninger, at en fiende vil betænke sig, før han vover den risiko, der er forbundet med at gaa op med sit kostbare materiel mot sjøfronten av en kystbefæstning av moderne art. Han vil da ofte søke fæstningen tat ved angrep paa dens landfront, hvis denne ikke er effektivt forsvaret; og den store betydning, som disse landfronters forsvar har i den moderne kystfæstningskrig, og det grundige taktiske studium, som det er nødvendig at underkaste disse under øvelsene, tør nu være almindelig kjendt. Det er saaledes nødvendig at ha den fornødne lydhørhet herfor paa det hold, der fører den øverste kommando.

Vort fæstningsartilleri er og maa være beregnet paa at løse en række opgaver, der i enkelte lande med et rummeligere budget, og hvor der kan disponeres over større troppestyrker — ikke altid behøver at tilligge dette vaaben Det er dog, saavidt vites, overalt almindelig, at fæstningsartilleriet er opøvet fuldstændig som infanteri.

Vort fæstningsartilleri har som opgave at betjene det egentlige fæstningsskyts — ved kystfæstningene, saaledes det skyts, hvis hovedopgave det er at bekjæmpe de fiendtlige fartøier — samt de hjælpemidler, der anvendes, for at fæstningsskytset kan virke efter sin hensigt, f. eks. distancemaalere, lyskastere og signalvæsen. Ved siden herav skal det besørge mineforsvaret og den indre bevogtning paa sjøfronten samt direkte delta i saavel bevogtning som forsvaret paa kystbefæstningenes landfronter.

De discipline r, der skal indøves ved fæst ningsartilleriets foranstaltning er mange. Men den etablerte ordning medfører som væsentlige og overveiende fordele, at der ved vort fæstningsforsvar er opnaaet greie og klare kommandoforhold, hvad der danner en hovedbetingelse for et rationelt ordnet forsvar. Og hvad der ogsaa er vigtig — vort Fæstningsartilleri utdannes ikke alene for hovedfor

svaret mot angrep fra sjøen, men ogsaa for den gren av fæstningsforsvaret som det ved vore kystbefæstninger vilde være en stor feil at se bort fra — nemlig forsvaret av deres landfronter. Hver ny krig bekræfter paa en mere og mere uimotsigelig maate, at endog kystfæstningstaktikkens tyngdepunkt ofte kan komme til at ligge paa landtaktikkens omraade, og det er av megen interesse at lægge merke til, at desto større, kraftigere og kostbarere fartøistyper angrepsflaaten raader over, jo mindre tilbøielig er den til at komme indunder en kraftig kystbefæstnings kanoner. Begivenheterne ved Wei-hai-wei under den japansk-kinesiske krig, ved San-Jago under den spansk-amerikanske krig taler et tydelig sprog. Men ingen krigsbegivenheter kan i denne henseende maale sig med Port-Arthurs beleiring, hvor man blir vidne til, at den mægtigste flaate, som nogensinde har været i engament med et kystbefæstning, i et tidsrum av hele 11 maaneder holder det gaaende utenfor kanonernes porte, uten en eneste gang at gjøre noget alvorligere forsøk paa at ødelægge kystbefæstningene.

Og vel at merke, dette tiltrods for, at den japanske flaate om en saadan ødelæggelse var lykkedes, vilde opnaadd helt avgjørende resultater for det hele felttogs forløp, idet for det første de 250 000 mand, der i løpet av krigen blev bundet til angrepet paa Port-Arthur, vilde være frigjort for feltarmeen i Manschjuriet, og for det andet vilde den ikke ubetydelige del av den indespærrede østasiatiske russiske flaate, samtidig med Port-Arthurs fald være ødelagt. For det tredje vilde avsendelse rundt Sydafrika av russernes europæiske eskadre være umuliggjort.

I sandhet resultater, der var adskillige ofre værd.

Men alt dette tiltrods foretok altsaa japanerne intet alvorlig angrep paa sjøfronten av frygt for den risiko, flaaten vilde løpe.

Man ser da ogsaa, at russerne lærte at ta forholdene paa Port-Arthurs sjøfront med saa stor koldblodighet, at de efter hvert overførte ikke mindre en 13 grove haubitzer (23 cm.), 6 15 cm. kanoner og 18 57 mm. kanoner fra kystbatteriene til fæstningens landfronter samtidig med, at de øvrige kystbatterier efterhaanden indrettedes for anvendelse mot land og derefter ogsaa anvendte en meget stor del av sin ammunition mot japanernes landangrep.

Av de mange lærdomme, der kan utdrages av Port-Arthurs langvarige beleiring, er det her paapekede forhold ubetinget en av de vigtigste for fæstningsartilleriet til belysning av spørsmaalet om landfrontenes betydning ved en kystbefæstning.

At man ogsaa i vor marine har øinene aapne for det her paapekede forhold fremgaar med fornøden tydelighet av den betænkning, der under 25de mai 1907 er avgit av Hortenskomiteen av 1906.

Denne komite bestod av:

Kommandør Dawes, oberstløitnant i fæstningsartilleriet Andersen. kommandørkaptein Dahl, konsul Falch og driftsbestyrer Wegger.

Denne komite uttaler nemlig følgende (se pag. 48—49):

«Bombardementet fra fartøier i saadanne positioner, at de er under ild fra kystbatterier lægger komiteen ikke saa særlig megen vegt paa, da den flaateavdeling, der utfører bombardementet utsætter sig for ødelæggelse,

a) vil ha langt større værdi end kystbatteriet,
b) være langt mere saarbart end kystbatteriernes enkle kanonstande,
c) vil ha liten utsigt til heldige træffere i de forholdsvis smaa virkelig saarbare arealer av stationen og
d) vil ikke være istand til at utføre et saadant bombardement uten at medføre særskilte ammunitionsreserver.

Historien kan da heller ikke opvise et eneste vellykket bombardement utført av fartøier mot kystbefæstninger, uten hvor artilleriilden fra fartøiene har været i den grad overmægtig, at den har totalt jaget besætningene ved kystbatteriene fra sine kanoner.

Og selv hvor dette forhold har været tilstede, er overmaade liten virkning, som f. eks. ved St. Jago de Cuba, opnaaet.»

«Av større betydning end angrep mot sjøfronten er de, som en fiende retter mot en kystbefæstnings landside.

Da krigsskibe ikke konstrueres for kamp

mot kanoner iland og derfor er mindre skikket til bruk mot kystbefæstninger, maa disse i almindelighet tages fra landsiden.»

Men er det saa, at ved en kystbefæstning kan dens landfronter komme til at utgjøre det mest sandsynlige angrepsobjekt, saaledes at ogsaa kystfæstningsforsvarenes tyngdepunkt ligger paa landfrontene, synes det litet rationelt, at overføre disse fæstningsforsvar til en etat, der ikke har og ikke kan ha kjendskap til, og som ikke disponerer over de troppeavdelinger, der skal anvendes ved forsvaret av vore kystfæstningers landfronter.

Det er kun armeens overkommando og generalstab, der til enhver tid sitter inde med fornøden oversigt over, hvor og hvorledes vor feltarme under forskjellige krigseventualiteter vil bli disponert.

Og kun gjennem disse autoriteter kan avgjørelse træffes angaaende styrke og antal av de dækningsavdelinger, der under forskjellige krigseventualiteter maa disponeres til hver enkelt fæstning.

Det er en opgave for armeen og ikke for marinen at planlægge de forsvarsordninger, der skal træffes for landfronternes forsvar, og denne opgave falder temmelig nøiagtig sammen med den opgave, der fremstiller sig ved de rene landfæstninger, som det jo under ingen omstændigheter kan bli spørsmaal om at overføre til marinen.

Saavel ved landfæstningene som ved kystfæstningerne kræves der fra fæstningsartilleriets side et indgaaende kjendskap til og et intimt samarbeide med feltarmeens avdelinger.

Det tør være overflødig nærmere at utrede dette for landfæstningernes vedkommende, naar erindres, at disse fæstninger som regel direkte indgaar som vigtige led av de strategiske forsvarsfronter, hvorpaa feltarmeen skal operere.

Derimot synes det for kystfæstningerne ikke at herske tilstrækkelig forstaaelse av fæstningsartilleriets rolle i landfronternes forsvar. Her skal derfor opmerksomheten yderligere henledes paa enkelte momenter, der vil belyse nødvendigheten av, at fæstningsartilleriet utgjør et led av armeen og ikke av marinen.

De dækningsavdelinger, der avgis til kystfæstningerne, utgjøres for den aldeles overveiende del av infanteriet, der tilhører landstormens opbud.

Disse avdelinger er i numerisk henseende svake, deres utstyr med befal er baade kvantitativt og kvalitativt seet meget beskedent, saavel befal som mandskap har i et tidsrum av 6—10 aar været uten nogensomhelst øvelse. Avdelingerne er aldeles ukjendte i det terræng hvor de skal optræde under fæstningskrige, likesom de er ganske ukjendte med fæstningsforsvarenes indviklede mekanisme. Alle disse forhold vil bevirke, at fæstningsartilleriet naturligen vil komme til at danne kjernen i fæstningsforsvaret ogsaa paa kystfæstningernes landfronter.

Fæstningsartilleriet erhverver sig et mere indgaaende kjendskap til det terræng, hvori det skal optræde i krig, end tilfældet er ved noget andet vaaben, derved at dets personel gjennem hele sin vernepligtstid driver alle sine øvelser netop i det terræng, hvor kampen i tilfælde skal utkjæmpes.

Gjennem sit signalvæsen disponerer fæstningsartilleriet over et organ, der i fæstningskrigen overtar en rolle, der tilsvarer eklæreringskavaleriets under feltarmeens operationer — men paa en langt mere fuldkommen maate.

Fæstningsartilleriets signalvæsen — rationelt anordnet og indøvet — vil gjennem sit indgaaende kjendskap, gjennem sit net av telefoniske forbindelser formaa at bringe hurtige, fuldstændige og sikre meldinger til forsvarschefen baade fra kystlinjerne og fra landterrænget.

Under de første dage av mobiliseringsperioden — forinden dækningsavdelingerne er mobilisert og naadd frem til sit bestemmelsessted — er fæstningsartilleriet helt overlatt til sig selv. Som følge herav maa det helt og holdent overta saavel bevogtningen som forsvaret av landfrontene i dette kristiske tidsrum.

Dette forhold nødvendiggjør, at vaabenet maa gives nødtørftig utdannelse som infanteri og i denne egenskap indøve baade infanteriets ekserserreglement og dets bevogtningstjeneste. Men gjennem denne utdannelse opnaaes ogsaa, at fæstningsartilleriets avdelinger blir særlig egnet til direkte understøttelse av og samvirken med de dækningss-

avdelinger av andre vaaben, der er disponert for landfrontene.

Endelig skal fæstningsartilleriet for landfrontenes vedkommende ikke alene betjene fæstningens flytbare skyts, men ogsaa for det pivoterte fæstningsskyts vedkommende anordne og indøve dettes utnyttelse for kamp mot land, hvad der som foran nævnt fandt sted under Port-Arthurs beleiring, hvor efterhaanden de egentlige kystbatteriers skyts i stor utstrækning blev anvendt til indirekte beskytning under landangrepet paa denne fæstning. Denne anvendelse av det faste fæstningsskyts i de faste kystbatterier falder fuldstændig sammen med fæstningsartilleriets anvendelse ved landfæstningerne og er som følge herav en rent landmilitær opgave.

Det er derfor av vigtighet, at fæstningsartilleriets officerer gjennem en vekslende tjenstgjøring ved landbefæstningene og ved kystbefæstningene — saaledes som for nærværende er tilfælde — faar fuldt kjendskap til den ildtaktik, der befølges under fæstningskrigen saavel paa land som paa sjøen — likesom det er et spørsmaal av stor økonomisk rækkevidde, at der kan ske en gjensidig supplering og forflytning av befal mellem alle landets fæstninger, idet man herved kan nøie sig med et knappere utstyr med befal ved hver enkelt fæstning end ellers vilde bli tilraadelig.

Derved at planlæggelsen av Fæstningsartilleriet, naar undtages for Hortens befæstningers vedkommende, hittil har ligget i armeens hænder, er der opnaadd en enhet i ledelsen av vore fæstningsforsvar og en saa rationel forbindelse mellem fæstningsforsvarene og det hele landsforsvar, at vi paa dette omraade sikkert er meget langt fremme.

Det er selvfølgelig, at vore kystfæstninger maa søke samarbeide med vor flaate, de maa danne replipunkter for vore fartøier, saaledes at disse kan søke dækning bak fæstningene, og — dækket av fæstningernes kanoner — kan utføre nødvendige reparationer samt fornye sine beholdninger av ammunition, kul og proviant m. v.

Ved vore kystfæstninger maa derfor forsvarsanordningene paa sjøfronten sikre vore egne fartøier fri passage ut og ind, naarsomhelst flaatens operationer paa kysten kræver det.

En opgave, der her stilles kystartilleriet er den, at kunne skjelne egne fartøier fra angriperens.

For de større fartøiers vedkommende er dette en meget let opgave, noget blandt andet observationer ved fremmede flaaters ankomst har vist os, idet man paa meget store distancer let uttar hvert fartøi ved de hjælpemidler, der haves.

Vore egne faatallige, større fartøiers utseende er meget hurtig lært, og ved kystbefæstningerne besitter man foruten bedre, faststaaende kikkerter de samme hjælpemidler som marinen, for at erhverve kjendskap til angriperens fartøistyper.

Vanskeligheten ved at skille ven fra fiende opstaar først ved torpedobaatene i mørke og taake, men da kan vanskelig nogen greie saken, ialfald er det i beretningene fra Port-Arthur specielt fremholdt eksempler paa, at sjøofficererne begik skjæbnesvangre feiltagelser. Saa var ogsaa tilfælde, da den russiske flaate passerte Doggerbank; og i England — verdens største sjømagt — er landets egne torpedobaater forbudt at søke ind til fæstningerne, naar veirforholdene er til hinder for, at fartøierne kan skjelnes eller kjendingssignaler kan opfattes med fuld sikkerhet.

Man hører ogsaa fremmede officerer uttale, at dersom en torpedobaat under saadanne veirforhold nærmet sig hans skib, maatte han øieblikkelig beordre den skudt i sænk uten at forsøke at utfinde, om den var ven eller fiende.

Spørsmaalet er for fæstningerne, som forøvrig ikke kan sænkes av en torpedobaat, væsentlig et signalspørsmaal. —»

Hvad der i 1908 i samme saks anledning blev fremholdt m o t en ordning som av kommanderende Admiral antydningsvis foreslaat har fremdeles sin fulde gyldighet.

Generalinspektøren har i sakens anledning indhentet uttalelser fra vaabnets kommandanter med stabsofficerers grad og fra signalkonsulenten og minedirektøren.

Samtlide fraraader en organisation som den av kommanderende Admiral antydet og man skal i væsentlig overensstemmelse med

de avgivne uttalelser tillate sig at fremkomme med følgende bemerkninger til kommanderende Admirals forslag:

Ad Indledningen.

Kommanderende Admiral uttaler «at alt som direkte vedrører forsvaret av vor kyst saavel i fred som i krig bør underlægges en øverste ledelse».

Denne øverste ledelse, som skulde være av marinen, skulde ha kommandoen over det faste kystforsvar og det flytende forsvar.

Kystvernet kan imidlertid ikke deles alene i det faste og flytende, men tilknyttes ogsaa mobile avdelinger av armeen, der dels er intimere knyttet til kystbefæstningene som dækningsavdelinger for disse, dels kan det være avdelinger av feltarmeen som under givne forhold opererer i fællesskap med befæstningene.

Det samlede kystvern vil saaledes bli en temmelig heterogen masse; det vil formentlig ikke trænges nærmere paavisning at det for en specielt marineutdannet mand vil være umulig paa en sakkyndig maate at træffe avgjørelse i de mange vanskelige spørsmaal, som her vil opstaa.

Et fiendtlig hovedangrep rettet mot vor langstrakte kyst maa vel søkes møtt med en samvirken mellem arme og marine.

Det øieblik maa indtræ da begge disse institutioner samvirker. Spørsmaalet blir da, hvor grænsen mellem disse kommandomyndigheter skal ligge.

Skal den trækkes ind i landet?
eller

Skal den som nu er tilfældet følge kystlinjen saaledes, at forsvaret av de faste og tilfældige positioner paa land forberedes av armeen, mens det flytende forsvar forberedes av marinen?

Den sidstnævnte opfatning er hidindtil blit hævdet som den rigtige, trods gjentagne forsøk paa at faa forholdene forandret.

Erfaringer fra den nu paagaaende krig synes at bekræfte at ved forsvar av en kyst har hovedopgaven faldt paa armeen og kystbefæstningernes landfronter.

Ententemagternes vældige flaater med nutidens kraftigste og bedste slagskibe kommer ikke nogen vei mot Dardanellernes kystbefæstninger. Kampen paa sjøfronten maatte efter store ofre forholdsvis snart opgives, og man gik over til at søke hitført befæstningernes fald ved angrep fra land. Det er samarbeide mellem det faste kystforsvar og armeen som har avvist de alliertes angrep paa Dardanellerne.

Nogen optræden av den tyrkiske flaate med avgjørende virkning har man derimot ikke hørt tale om under denne aktion.

Ved et angrep paa kysten er det som fremholdt av kommanderende admiral den mobile flaates opgave at forsvare kysten utenfor kystbefæstningene.

Lykkes ikke dette marinen kommer kystbefæstningene med sine landfronter til at spille ind, — eventuelt ved samvirken med flaateavdelinger. Angrep som skal kunne hitføre nogen avgjørelse maa følges av landgang, hvorved hærens avdelinger vil optræ og kystbefæstningene maa da delta i forsvaret av landfrontene.

Erfaringene viser at kystbefæstningenes skyts i disse tilfælder anvendes vel saa meget mot landgangstroppene som mot maal paa sjøen.

Naar det anføres at det under den nuværende situation har traadt klart frem at ledelsen av det samlede kystvern — naar det har til opgave at hævde vor nøitralitet — bør ligge under ens ledelse er ikke dette nærmere begrundet.

Man tror imidlertid at det vil bli en særdeles skadelig centralisation, om det hele nøitralitetsvern paa kysten samlet skal underlægges en institution og man er fuldt ut enig naar følgende fremholdes av en av befæstningene:

Inden de forskjellige forsvarsavsnit bør alle kampmidler været samlet under en distriktskommandochef, der bør ha betydelig selvstændighet. Denne chef kan ingen anden være end brigadechefen, til hvis stab der maa tilbeordres en høiere marineofficer.

Det er ugjørlig, at en sjømilitær distriktskommandochef kan ha kommandoen over flaateavdelinger, fæstninger samt de meget

betydelige og spredte fordelte landavdelinger, som holder nøitralitetsvern. Ogsaa fordi nøitralitetsvernet naarsomhelst kan gaa over til krigstilstand, maa brigadechefen være den som altid har den fulde oversigt, det fulde ansvar og den fulde kommando.

Inden hvert større bevogtningsomraade paa kysten kan de disponible fartøier av marinen være underlagt en sjømilitær distriktskommandochef. Hvor der imidlertid blir tale om samvirken under kamp, kan ikke kampmidlerne paa sjøen være nogen egen stat i staten, og disse kampmidler er intet sted av den betydning, at marinen derfor ogsaa skulde ha overkommandoen over de meget større kampmidler tillands.

Likesaalitt som en fæstning organisationsmæssig maa underlægges infanteriet, fordi den skal ha avgit infanteri og bekjæmpe infanteri, likesaalitt maa fæstningen underlægges marinen, fordi den faar enkelte fartøier og skal være klar til at bekjæmpe skibe.

Ad Grunde som taler for at det faste kystvern sorterer under marinen. Kommanderende admiral anfører:

1. «Det store maal ved en organisationsforandring av vort kystvern maa være at stille de forskjellige dele, hvorav dette maa bestaa i saadant forhold til hinanden indbyrdes, at det hele kan virke som et samarbeidet maskineri uten knirken og mindst mulig friktion».

I tilslutning til hvad indledningsvis er fremholdt skal anføres, at man finder det litet sandsynlig at en saa heterogent sammensat etat som admiralens forslag antyder vil kunne arbeide uten friktion.

Faren ved den foreslaaede ordning vil netop bli den at friktion vil opstaa inden den enkelte fæstnings egne organer.

«Et samarbeidet maskineri uten knirken og med mindst mulig friktion» er naaet ved den nuværende organisation av det faste kystforsvar.

Det synes da paafaldende nu at ville forandre det bestaaende om det fra ensidig maritimt forhold fremkalder nogen misnøie og indføre noget uprøvet, som selv av forslagsstilleren medgis at indebære vanskeligheter.

Hvis der mangler samarbeide mellem det faste og flytende kystforsvar kan dette ordnes paa administrativ vei uten organisationsforandring.

2. Skal fælles ledelse opnaaes «maa alle befæstninger, som væsentlig skal virke mot sjøen, med tilhørende miner, bevogtningsfartøier, torpedobatterier m. m. lægges under marinen, under hvilken flaaten maa sortere, og hvem forsvaret av kysten utenfor befæstningene maa paahvile. Samtidig maa der bli størst mulig ensartethet for flaate og kystartilleri i befalets utdannelse og fællesskap i øvelser. Alene herved vil befæstningernes befal faa den maritime indsigt, den forstaaelse av skibe, deres manøvre, kampmidler og kampmaate, som er nødvendig baade for samvirken med egen flaate og for kamp mot en fiendtlig».

Generalinspektøren skal til denne uttalelse tillate sig at anføre:

At det skulde være nødvendig for kystbefæstningernes befal at sitte inde med marineutdannelse for at erhverve den fornødne forstaaelse av fartøistypene, disses kampmidler, manøvrer og taktik, og at kun derigjennem tilstrækkelig kjendskap skulde kunne erhverves til, hvorledes disse fartøistyper paa bedste maate bør bekjæmpes, synes ved en overfladisk betragtning at maatte være rigtig.

En dypere indgaaen i saken fører imidlertid til et noget andet resultat.

Selv den dygtigste specialist inden marinekredse vil ikke straks han ser et hvilkensomhelst krigsfartøi kunne si, hvilket bestemt fartøi han har for sig. For at indentificere det maa han bruke sin flaatekalender. Naar fartøiet er indentificert og bestemmelsen om eventuelt projektilvalg, angrepspunkt o. s. v. skal træffes, sitter han ikke inde med saa detaljert kjendskap til pansringens tykkelse, utstrækning etc. at han ikke ogsaa da maa ta sin tilflugt til kalenderen. Men nøiagtig det samme hjælpemiddel har kystartilleristen. For ved hjælp av flaatekalender at kunne indentificere et fartøi og utlæse dettes pansring og kampmidler tiltrænges imidlertid ikke nogen marineutdannelse.

Hvad marineofficerene som saadanne specielt studerer er sjøtaktikken; men det er ikke denne, som har interesse for kystfæstningsofficeren. Hvad han trænger at ha kjend-

skap til er fartøiernes kysttaktik, og dennes enkle former vil en fæstningsartillerist uten vanskelighet tilegne sig, hvadenten han har faat sin utdannelse gjènnem armeens eller marinens skoler og hvilken av de to etater han end tilhører. Forholdet vil her utvilsomt stille sig saaledes, at en officer av armeen der er fast bundet til fæstningsartilleriet vil erhverve sig mere indgaaende kjendskap til denne specielle gren av taktikken end en marineofficer som dels gjør tjeneste paa fæstning dels tilsjøs.

Likesaa enkel som i det store og hele fartøienes operationer blir likeoverfor kystbefæstningene, og likesaa grei som ledelsen av disses kamp likeoverfor den angripende flaate som følge derav blir, forutsat at befæstningene er forsynet med kampmidler, der staar i nogenlunde rimelig forhold til angrepsflaaten, og med midler for en let og uhindret ordreoverføring, likesaa indviklet og vanskelig blir i almindelighet ledelsen av de mot befæstningernes landfronter førte angrep og samvirken mellem befæstningene og de disse tildelte tropper av armeen.

Krigshistorien skulde da synes i den senere tid mere og mere bestemt at maatte ha klargjort for dem, som vil se med uhildet blik paa saken, at det er kampen paa landfrontene som bringer kystbefæstningene til fald. (Cfr. hvad der foran i «indledningen» er anført om Dardanellerne).

Medens i løpet av de sidste 17 aar kystfæstninger 4 ganger er blit tat fra landsiden, har man ikke et eneste eksempel paa at noget punkt, der med rette kan bære navnet av en kystfæstning, er blit tat fra sjøsiden.

3. «Artilleriet paa krigsskibene og paa kystbefæstningene er væsentlig av samme typer og benytter samme ammunition, torpedoer er de samme og minetypene bør ogsaa være fælles, og til enhver kystfæstning maa der direkte knyttes bevogtningsfartøier og andet fartøismateriel. Flyvemateriellet bør ogsaa være av samme konstruktion og kan formentlig samtidig tjene baade befæstninger og vedkommende flaateavdeling. Alt dette materiel kan og bør derfor saavel av hensyn til utviklingen som av økonomiske grunde administreres av vedkommende grene inden Marinens tekniske etat».

Hertil skal anføres:

Likeoverfor paastanden om at marine- og kystbefæstninger har de samme maal til bekjæmpelse og de samme kampmidler og derhos bør høre sammen skal bemerkes:

Maalene er vistnok de samme saalænge man kun henser til sjøfronten. Kampmidlerne er likeledes og med samme forbehold ogsaa for en væsentlig del de samme, idet praktisk talt de samme kanontyper kommer til anvendelse, likeledes torpedoer.

Men den maate, hvorpaa vaabnene, specielt artillerivaabnet, brukes, er og maa bli væsensforskjellige beroende paa de høist forskjellige hjælpemidler som staar til raadighet for marineartilleristen og fæstningsartilleristen. Man behøver her kun at nævne de fra marinen høist forskjellige skytemetoder som man ved kystartilleriet med fordel har kunnet indføre paa grund av orografene med bevægelig indeks og kanonenes faste distancedelte høideretningsbuer med bevægelig viser, for ikke at tale om de indirekte skytemetoder, basert paa straalekart og fremskudte orografer, hvortil der ved marineartilleriet ikke forefindes noget sidestykke.

En sammenligning mellem marinens og fæstningsartilleriets skyteregler (saavel de norske som utenlandske) viser til evidens hvor forskjelligartet bruken av artilleriet er og maa være inden de to vaaben.

Hertil kommer, at befæstningene normalt er utstyret med kasteskyts, hvis ildledelse ubetinget er den vanskeligste som forekommer paa sjøfronten, og hvortil marineartilleristen som saadan savner ethvert kjendskap.

Den væsentligste indvending imot dem, som hævder maalenes og kampmidlenes enhet ved marinen og kystbefæstningene er imidlertid, at de alle synes at ha glemt, at befæstningene har landfronter og at kampene paa og om disse er de farligste og vanskeligste, og her blir saavel maalene som kampmidlerne ganske andre end dem, marinen er opøvet til at behandle. Her gjør de samme bemerkninger sig gjældende som tidligere er anført for ledelsen: likesaa enkel og grei som skytningen og avdelingenes taktiske anvendelse almindeligvis er paa sjøfronten, naar befæstningene er utstyret med de fornødne hjælpemidler, likesaa indviklet og vanskelig

er disse discipliner under kampen paa landfrontene.

Naar kommanderende admiral anfører, at minetypene ogsaa bør være fælles, har man formentlig ikke lov til at opfatte denne uttalelse andet end som en feil, der uforvarende er glidd ham ut av pennen. Man er ikke berettiget til at tro, at kommanderende admiral ikke er fuldt opmerksom paa, at mens marinen bruker hurtig utlægbare, ukontrollerbare elektromekaniske og mekaniske støtminer, er kystbefæstningene ved hovedmassen av indløpene av hensyn til egne fartøiers passage henvist til at bruke fra land kontrollerbare elektriske støt- eller sigteminer.

At materiellet av økonomiske grunde burde underlægges marinens tekniske etat har ikke hittidige erfaringer godtgjort. For minevæsenets vedkommende har vi eksempelvis gjort den erfaring, at anbud fra marinen ligger meget — undertiden indtil 50 pct. — høiere end de private verksteders.

4. «Planlæggelsen av kystforsvaret og utviklingen av dets enkelte grene bør foregaa under stadig samarbeide, og dette vil bedst fremmes gjennem en fælles ledelse.»

Hertil skal anføres:

At denne ledelse bør ligge under marinen er imidlertid høist tvilsomt; ti den del av planlæggelsen, som angaar fællesoptræden mellem fæstningen og det flytende forsvar vil bli meget kort og enkel i forhold til spørsmaalene om samvirken paa land: befæstnings-, kommunikations- og vaktspørsmaal; taktiske-, tekniske-, eiendoms- og indkvarteringsspørsmaal.

De fleste av disse spørsmaal hænger uløselig sammen med brigadens opmarsj- og forsvarsplaner.

Hertil kommer at fæstningene altid maa sortere under armeens distriktsintendanter hvad forpleiningen angaar og ikke forpleies fra marinen.

Samarbeidet og planlæggelsen av forsvaret opnaaes lettest ved at avsnittets forsvarschef utgaar fra den etat, som raader de vigtigste kampmidler og at der tilbeordres sakkyndig assistance fra marinen, saaledes som nu gjøres.

5. Naar der i forbindelse med den fælles ledelse fremholdes at denne er nødvendig for at opnaa nøiagtig overensstemmelse i regler for signalisering og for bevogtning skal anføres:

Ensartethet er allerede opnaad gjennem fastsættelse av ensartede og tildels fælles reglementer og bestemmelser. Hvad bevogtningen angaar er denne paa sjøfronten særdeles enkel og grei sammenlignet med bevogtnings- og signalanordninger paa landsiden.

Man skal i denne forbindelse kun henpeke paa den under signalvæsenet liggende disciplin: Skudobservationstjenesten paa landsidene. Tiltrods for maalbevist og ihærdig arbeide gjennem længere tid er det først i det aller sidste lykkedes vort fæstningsartilleri at bringe denne tjenestegren frem til et brukbart standpunkt. Helt tilfredsstillende kan skudobservationstjenesten paa land endnu neppe siges at være ordnet. Men naar denne — efter erfaringer fra den nu paagaaende krig — saa umaadelig vigtige tjenestegren har vist sig saa vanskelig at faa ordnet for befal, der er tilknyttet armeen og vant til at ta landkrigens fordringer med i betragtning, maa man spørre sig selv, hvorledes marineutdannet personel, der ifølge hele sin utdannelse vil være litet skikket til en dypere indtrængen i og forstaaelse av kampen paa land, vil kunne hævde og videre utvikle denne del av signaltjenesten.

Det kan i forbindelse med hvad ovenfor er utviklet være av interesse at citere en utenlandsk autoritets opfatning av forholdet: Daværende major H. W. Westin anfører i sin bok «Striden om kustbefästningar» bl. a. følgende:

«En omständighet, som också gör det vanskligt att för kustkriget fastslå almänna förskrifter, är, att de båda motstandarnes stridsmedel äro af så olika beskaffenhet, att de knappt kunna jämföras. I fält- och fästningskriget på land likasom i striden mellan flottor äro de båda stridande mera likställda; deras vapen och skydd äro merendels af samma slag, och i allmänhet är det endast styrkeförhållandena samt personalens utbildning och ledningen, som blifva olika. En jämförelse

mellan deras ömsesidiga förmåga af kraftutveckling blir således jämförelsevis enkel; men stridsfartyg och kustbatterier äro däremot så inkommensurabla storheter, att endast krigserfarenheten kan gifva en pålitlig måtstock för styrkeförhållandet.

Bland sakkunniga börjar man numera ocksaa att enas om, att en artilleristrid från ett flytande underlag och ett stillaliggande batteri äro tvo alldeles olika begrepp, att kunskapen om det ena slaget skjutning ingalunda ger någon kännedom om det andra, ock ett till följd häraf marinartilleriet ej till följd af sin utbildning och verksamhet, som — från artilleristisk synpunkt — alltid bör komma i andra rummet, kan betrakta kustartilleriet som förfeladt, där det äger särskilda villkor för sitt uppträdande.

Det på sin tid mycket upprepade påståendet, at kustbatterier bäst kunde skötas av marinpersonal, därföre att denna bäst kände målen, anses numera af ingen betydelse; ty dels har hvarje kustartillerist fullkomligt samma möjlighet som flottisten att lära känna främmande mariners skeppstyper, dels skulle man af ett dylikt yttrandes berättigande med lika skäl kunna påstå, att under en strid mot kustbatterier behöfde äfven flottan kustartillerister att sköta sina pjeser.

Likaledes kan man med skäl säga, att man kommit ifrån den föraldrade satsen, att kustartilleristen ej, så vida han icke var utbildad ombord å flottan, hade behöflig kunskap om «Sjötaktik». Nu behöfves endast kännedom om «Kusttaktik», där fartygen endast få användning för ett af sina i sjötaktiken begagnade vapen (rammen, torpeden, och artilleriet), och kännedom härom nödvenvändiggör ej marinutbildning. Dessutom synes, att döma bland annat af befintliga läroböcker och tidsskrifter, uppfatningen om sättet att anfalla en kustfästning visa olika meningar att ej säga en viss oklarhet äfven inom de större marinerna.

Ej heller hafva någonsin några egentliga skäl för kustartilleriets förläggande under flottan till bättre fördel för det hela kunnat framdrages. annat än att det fasta minförsvaret i samband med kustartilleriet fordrar en enhet i försvaret, som endast kan åstadkommas, om kustartilleriet flyttas öfver till flottan. Men hvarföre behöfver det fasta minförsvaret tillhöra flottan? I Norge tillhör det samma det nybildade kustartilleriet, och i England lyder det under fortikation. Att i Tyskland kustartilleriet tillhör flottan, lär väl andast vära af politiska skäl.»

Det maa formentlig være berettiget at opfatte som en erkjendelse av rigtigheten av de ovenfor hævdede synsmaater, naar det overveiende flertal av de fremmede nationer har henlagt sine kystbefæstninger under armeen.

Ved de stater hvortil kjendskap haves i heromhandlede henseende er forholdet følgende:

Kystfæstningen underlagt armeen i
Danmark,
Rusland,
England,
Spanien,
Italien,
Østerrike-Ungarn,
Forenede stater,
Japan.

Kystfæstningen dels underlagt armeen, dels marinen i
Tyskland,
Frankrike.

Kystfæstningene underlagt marinen i
Sverige.

Mens Forenede stater og Østerike efter den faglige literatur at dømme har de teoretisk bedst utdannede og praktisk mest fremstaaende kystartillerister i verden, arter kystartilleriet sig i Sverige, hvor det er underlagt marinen, paa en maate, som neppe maner til efterligning.

Øverste ledelse.

Kommanderende admiral anfører bl. a.:

«Den øverste ledelse av det samlede kystvern bør paahvile kommanderende admiral, som skal bære det øverste ansvar for dets krigsberedskap og som av admiralstaben lar utarbeide eller approbere mobiliseringsplaner, forsvarsplaner o. l.»

Hertil skal anføres:

Kystbefæstningenes mobiliserings- og forsvarsplaner indeholder bl. a.:

Besætningenes anvendelse som sikringstropper paa landsidene indtil dækningstroppenes ankomst.

Dækningsavdelingenes fordeling og anvendelse.

De mobile og faste batteriers samvirken med avdelinger paa landsidene.

Fortifikatoriske anordninger saavel for infanteri som artilleri.

Fæstningenes etappevæsen.

Disse vigtige dele av krigsberedskapet kræver landmilitær tjeneste og erfaring, hvorfor saavel mobiliserings- som forsvarsplaner — efterat være utarbeidet av fæstningsartilleriofficerer — maa behandles av armeens generalstab og ikke av marinens admiralstab, hvis personel har en tjeneste som udelukkende gaar i maritim retning.

Dette er saa meget mere nødvendig som flere av vore kystbefæstninger indgaar i vore hovedoperationsteatre paa land; mens derimot vore flaateavdelinger, som ogsaa av kommanderende admiral anført, skal ha sine opgaver paa kysten utenfor befæstningene.

Som følge herav maa kystbefæstningenes opgaver i landsforsvaret i sidste haand bestemmes av Kommanderende General.

Det mobile kystforsvar, flaaten, bør derimot i saa stor utstrækning som det overhodet lar sig gjøre under sine operationer frigjøres fra kystbefæstningene, derved at disse overtar forsvaret av flaatens basis i de forskjellige kystavsnit.

Overensstemmende med hvad foran er nævnt tror man ogsaa det vilde være ugjørlig for en sjømilitær distriktskommandochef at føre den øverste kommando under krig og lede alle store øvelser i fred, som av kommanderende admiral fremholdt.

Officersutdannelsen.

Kommanderende admiral har i dette spørsmaal, som er en livsbetingelse for vaabnets eksistens, ikke levert noget positivt forslag.

Generalinspektøren tror ogsaa at løsning av dette spørsmaal vil by paa nærsagt uoverkommelige vanskeligheter efter de forutsætninger, som kommanderende admirals forslag antydningsvis er basert paa.

Kommanderende admirals forslag vil gi følgende befal paa befæstningene:

1. Officerer med hel marineutdannelse fast knyttet til fæstningene.
2. Officerer med hel marineutdannelse og som gjør tjeneste i kortere tid.
3. Officerer fra en egen krigsskolelinje.
4. Ældre officerer fra det gamle fæstningsartilleri.
5. Ulønnede officerer fra det gamle fæstningsartilleri.
6. Ulønnede officerer utdannet i særskilt kursus.
7. Ulønnede officerer med marineutdannelse

I sandhet en broget forsamling.

I sin utredning anfører kommanderende admiral angaaende ovenstaaende sak, i tilfælde av at kystbefæstningene underlægges marinen, bl. a., at det kunde være meget som talte for, at alle faste officerer var fælles for flaaten og kystbefæstningene.

Hertil skal bemerkes:

En saadan ordning vilde være i fuld overensstemmelse med forholdet dengang (før 1899) da der hersket officersfællesskap mellem felt- og fæstningsartilleriet. Resultatet dengang blev, at de yngre officerer følte sig mere tiltrukne av den livligere tjeneste ved feltartilleriet end av den mere videnskabelige og roligere tjeneste ved fæstningene. Der blev følgelig fra de yngre officerers side almindeligvis kun git gjæsteroller av kortest mulig varighet ved befæstningene. Først i en mere moden alder viste der sig større tilbøielighet hos officerene til for alvor at forbli ved fæstningsartilleriet, men da manglet de gjerne den tjenesterutine og det detaljekjendskap til vaabnet, der kun kan erhverves i de yngre aar og i de lavere grader. Fæstningsartilleriet var med andre ord et underbruk under feltartilleriet med derav følgende stagnation inden vaabnets samtlige tjenestegrener. Først efterat fæstningsartilleriet blev utskilt som helt selvstændig vaaben og med officererne fast forblivende i samme hele sin tjenestetid tok den forholdsvis raske utvikling fart som vaabnet utvilsomt har gjennemgaat i de sidst forløpne 16 aar.

Med en til visshet grænsende grad av

sandsynlighet kan man forutsi at det vil gaa nøiagtig likedan, om der blir officersfællesskap mellem det flytende forsvar og kystbefæstningene. De yngre officerers interesse vil fortrinsvis bli bundet til tjenesten ombord. Opholdet paa befæstningene vil bli nødtvungne forvisninger. Fæstningene vilde bli et underbruk med derav følgende stagnation.

En befalsordning med passagesystem mellem de to etater maa som følge herav i tilfælde paa det bestemteste fraraades. De erfaringer man sitter inde med fra før i saa henseende maner ikke til gjentagelse.

Kommanderende admiral kommer imidlertid ogsaa, men paa en ganske anden basis, til det resultat, at en ordning som den ovenfor angivne ikke hensigtsmæssig vil la sig gjennemføre. Han blir derefter som det næste alternativ staaende ved en ordning, hvorefter der ved sjøkrigsskolen skal etableres en egen kystartillerilinje for faste officerer. Paa denne linje skal ikke stilles krav til sjøfart, og de derfra uteksaminerte officerer skal hele sin tjenestetid være knyttet til befæstningene, men vel at merke kun som artillerister.

De faste officerer ved mine-, torpedo-, bevogtnings- og signalavdelingene skal være sjøofficerer og snart kunne overføres til marinen, snart til kystbefæstningene.

Kommandantstillingene skal kunne besættes enten av officerer av kystartilleriet eller av sjøofficerer.

En ordning som denne kan med sikkerhet forutsiges om mulig at ville komme til at virke endnu uheldigere end den foran behandlede og dette væsentlig av følgende grunde:

1. For mine-, torpedo-, bevogtnings- og signalavdelingene vil nøiagtig de samme ulemper komme til at gjøre sig gjældende som foran er paavist, at et passagesystem mellem marine og kystbefæstninger vil medføre.
2. I tillæg hertil kommer, at de forskjellige kategorier av officerer ikke faar det fornødne kjendskap til de øvrige inden befæstningene forekommende tjenestegrener. Artilleristene faar liten eller ingen erfaring i mine- og sinaltjenesten m. v. De øvrige officerer faar intet eller i hvert fald et rent overfladisk kjendskap til fæstningsartilleritjenesten m. v. Den av kommanderende admiral selv med styrke krævede enhet og gjensidige forstaaelse blir derved brudt og paa en saa meget desto farligere maate end den av ham paastaatte mangel paa enhet, der nu hersker, som bruddet vil bli inden fæstningenes egne enemerker.
3. Der vil ved denne ordning ikke bli nogen officer, der faar saadan utdannelse, at han blir skikket som kommandant ved nogen fæstning. En ufravikelig betingelse for skikkethet til kommandant maa naturnødvendig være, at vedkommende er i besiddelse av indgaaende kjendskap til befæstningens samtlige tjenestegrener. Kun derved kan han i fornøden grad utnytte disse til fælles samarbeide. Men et saadant indgaaende kjendskap er ved den her omhandlede befalsordning, som foran paavist, udelukket. Det synes av kommanderende admirals forslag at fremgaa, at ordningen skulde kunne medføre, at endog sjøofficerer, der ikke har gjort nogensomhelst tjeneste ved befæstningene, og som altsaa intetsomhelst kjendskap har til fæstningstjenesten, skulde bli kommandanter. At disse folk dertil være helt uskikket trænger formentlig ingen nærmere paavisning.

En meget væsentlig side av saken, der ikke kan sees nærmere omtalt, men som vilde gjøre sig sterkt gjældende saafremt en ordning i den foreslaaede retning skulde finde sted, er den økonomiske.

Den nuværende utdannelse av officersbefalet tillater, at der kan ske en gjensidig supplering og forflytning av befal mellem alle landets fæstninger, saavel land- som kystbefæstninger, likesom officerer fra de forskjellige grene kan supplere hinanden, hvorved man kan nøie sig med et knappere utstyr med befal ved hver enkelt fæstning end ellers vilde bli tilraadelig.

Foruten at dette er et spørsmaal av stor økonomisk rækkevidde har det ogsaa stor betydning for mobilisering.

Skulde der nemlig under denne opstaa uventede forsinkelser ved en tjenestegren, kan mobiliseringens gang paaskyndes ved avgivelse av officerer fra de øvrige brancher.

Skulde de av kommanderende admiral antydede principper gjøres gjældende, maatte officersbefalet opstilles ganske anderledes rikelig end nu er tilfældet.

Den i sin tid av kommandokomiteens flertal foreslaaede organisation krævede eksempelvis ca. 75 pct. flere kapteiner og løitnanter for Oscarsborg og ca. 33 pct. flere stabsofficerer end der nu er. Dette maatte selvfølgelig forholdsvis gjennemføres overalt.

Underbefal.

I alt væsentlig gjælder for underbefalets vedkommende hvad ovenfor er anført ved officerer.

Underbefalet maa, hvis det skal helt utnyttes, være fast knyttet til sin branche, saaledes som efter vundne erfaringer nu er fastsat i fæstningsartilleriet.

Kommanderende admirals antydede forslag om en passage av yngre underofficerer mellem fæstningene og marinen vilde bli et betænkelig tilbakeskridt fra den nugjældende ordning.

Av hensyn til at detaljeutdannelsen av befæstningenes menige styrke er overdradd underbefalet er det absolut paakrævet at dette befal altid er vel hjemme i sin tjenestegrens discipliner.

Dette passagesystem vil ogsaa medføre den ulempe, at avdelingerne blandt sine faste kadre vil faa en del underofficerer, der vil søke bierhverv paa sjøen.

Da mobiliseringshurtigheten for en fæstning spilles større rolle end for nogen anden militær avdeling, er det av væsentlig betydning, at fordelingstjenesten virker raskt og sikkert.

At ordne denne med forannævnte underofficerer, vil medføre betænkelige vanskeligheter, medmindre man vil ordne sig med hovedsagelig garnisonerende underofficerer ved avdelingene, hvorved utgiftene uforholdsmæssig vil økes.

Menige.

Noget væsentlig nyt kan ikke sees anført utenfor den ting, at man til mineavdelingene agter at utskrive sjøvernepligtige og at besætningene paa signalstationene tages av de sjøvernepligtige.

Til mineavdelingene fordeles nu fastboende fiskere og sjøvante folk samt de sjøfolk som utskrives til fæstningsartilleriet.

Erfaringsmæssig er en saa stor procent av de sidstnævnte permittert i utenriksk sjøfart, at man for mobilisering maa basere sig paa fastboende.

Det viser sig derhos at disse og likesaa besætningene paa vore signalstationer er fuldt brukbare paa de poster, hvortil de fordeles.

Man maa fraraade at der til mine-, torpedo- og bevogtningstjenesten utskrives sjøvernepligtige, som ikke paa kortest mulig tid kan mobiliseres.

Det eneste rigtige princip er det samme som hittil har været benyttet, nemlig det at utskrive den fæstningen nærboende og fastboende kystbefolkning.

Overgangstiden.

Man er med kommanderende admiral enig i at overgangstiden i tilfælde vilde bli lang ved en saavidt gjennemgripende omorganisation som den omhandlede.

Derimot kan man ikke være enig i at overgangstiden ikke behøver at bli nogen svakhetsperiode.

Fæstningsartilleriets organisation er ikke ældre end at den, i betragtning av de reduktioner, forandringer m. v. den i tidens løp har undergaaet, først i de sidste aar har faat den fasthet og stabilitet, som er en ufravikelig betingelse for en sund utvikling av vaabnets effektivitet.

Disse forhold vil ved kommanderende admirals forslag atter sønderrives, da forslaget indebærer i sig vidtrækkende forandringer saavel inden fæstningene som i deres forhold utad.

Tjenesten i 1905 og det nuværende nøitralitetsvern beviser tilfulde, at den nuværende organisation har bestaaet de prøver, hvorpaa den har været stillet.

Naar den absolutte majoritet av utenlandske stater har fundet at burde henlægge kystartilleriet under armeen, kan dette ikke antages at være en tilfældighet. Det maa forutsættes at være i fuld overensstemmelse med de erfaringer, de har høstet, og de logiske slutninger som de har ment at kunne dra med hensyn til kystfæstningenes rette plads

i landsforsvaret. Det vilde da være høist forkastelig om vi ikke i tilbørlig grad saa hen til det vink som utlandet herigjennem gir os, men kastet os ind i forhold, som vi fra vort nærmeste naboland har grund til at anta virker deprimerende paa vaabnets utvikling.

Dette vilde hos os virke saa meget desto mere uheldig som det vilde oprive og nedbryte de forhold som nu i et tidsrum av over 16 aar har faat anledning til at fæstne sig og skape tradition og utvikling og som i det store og hele maa siges at ha vist sig bra. Det vil formentlig fra alle hold, der har hat anledning til at følge vort kystartilleri fra dettes opsætning i 1899 til nu maatte erkjendes at der fra dets befals side har været levert et energisk arbeide til vaabnets utvikling saavel taktisk som teknisk, og at dette arbeide i betydelig utstrækning har lyktes, saaledes at vaabnet maa erkjendes at ha undergaat en forholdsvis meget rask utvikling. En forandring av de nu eksisterende forhold vil utvilsomt for kortere eller længere tid bringe denne utvikling til stagnation.

Et andet og ikke uvigtig moment bør i denne forbindelse nævnes, nemlig at vaabnets nuværende officerskorps vistnok omtrent mandjevnt ikke ønsker at komme ind under marinen. Den juridiske side av spørsmaalet her uberørt, er det utvilsomt at den utilfredshet som en ufrivillig overføring til marinen eventuelt vilde medføre, kunde bevirke for lange tider en viss svakhetstilstand inden vaabnet. Naar der gjennemgaaende ytrer sig en uvilje som foran anført mot overgangen til marinen, kan dette neppe skyldes personlige, men kun saklige grunde. Det er nemlig utvilsomt at en underlægning under marinen med dens langt rummeligere lønningssatser end armeens vilde bety en økonomisk fordel for officerene.

Man skulde i det hele tat nu ha ventet at spørsmaalet om hvilken etat fæstningsartilleriet skal tilhøre ikke paanyt burde været optat til drøftelse efterat statsmagterne to gange har bestemt dets underlægning under armeen — sidste gang saa sent som i 1908.

Naar marinen ikke vil bøie sig for disse avgjørelser, men stadig paanyt med korte mellemrum uten tilstrækkelig saklig fundament ripper spørsmaalet op paany, maa dette selvsagt tilslut komme til at virke skadelig paa det kollegiale samarbeide og paa den rolige utvikling.

I henhold til hvad ovenfor er anført, kan der, naar saken betragtes kun saklig, ikke være tvil om at fæstningsartilleriets rigtige plads i organisationen er ved armeen og at enhver forandring i dette forhold vil betegne en tilbakegang.

E. Steenstrup.

H. P. Schnitler.

Bilag 4.

Skrivelse fra Generalstaben til Kommanderende General, datert 2den februar 1916.

Fremskutte befæstninger i Kristianiafjorden, Tønsbergdistriktet og Hvalerdistriktet med tilstøtende landfronter.

(Kommanderende Generals j.-nr. 117/16 m. fl.).

Samtidig med Stortingets beslutning av 11te august 1915 om Kristianiafjordens befæstninger blev tilkjendegit et ønske om ogsaa at se en utredning av spørsmaalet om disse befæstningers underlæggelse under marinen, som da i tilfælde ogsaa skulde opsætte alt personel til disse befæstninger.

Forsvarsdepartementet har i den anledning indhentet uttalelse fra Kommanderende Admiral om spørsmaalet og bedt om redegjørelse for organisation, opsætning og utdannelse av befal og andet personel m. v.

Kommanderende Admiral kommer i sin uttalelse til det resultat, at Kristianiafjordens befæstninger bør organiseres i likhet med de øvrige kystbefæstninger.

Samtidig reiser imidlertid Kommanderende Admiral atter spørsmaalet om at lægge alle kystfæstninger under marinen.

Kommanderende Admiral fremholder de grunde, som efter hans mening taler for at lægge kystfæstningene under marinen og antyder ogsaa, hvordan en saadan organisationsforandring skulde gjennemføres. Admiralen gaar imidlertid ikke ind paa spørsmaalet i detalj og kan derfor heller ikke fremsætte fuldt utarbeidede forslag til organisationsforandringer, omkostningsberegninger eller bestemmelser for overgang fra den nuværende ordning.

I forbindelse med forslaget om at lægge alle kystfæstninger under marinen uttaler ogsaa Kommanderende Admiral, at ledelsen av «det samlede kystvern» — bør ligge under én institution — og anfører, at den nuværende situation (under nøitralitetsvernet) har vist, at dette er paakrævet. Admiralen begrunder dog ikke denne uttalelse nærmere.

I anledning av disse uttalelser og forslag fra Kommanderende Admiral er de her reiste spørsmaal forelagt 1ste—6te distriktskommando, fæstningsartilleriet og generalfelttøimesteren, hvis uttalelser sammen med Kommanderende Admirals redegjørelse er forelagt Generalstaben.

Idet man — foruten sakens øvrige dokumenter — vedlægger et utdrag av uttalelsene fra distriktskommandoene, fæstningsartilleriet og generalfelttøimesteren, vil Generalstaben anføre følgende:

A. Vedrørende spørsmaalet om at lægge samtlige kystfæstninger under marinen.

Som anført i Forsvarsdepartementets skrivelse av 16de december f. a. er grundprincippene for fæstningsartilleriets organisation i et specialvaaben, underlagt hærens administrations- og kommandomyndigheter, fastsat ved vaabnets oprettelse i 1899.

Baade dengang og i 1909 — ved den nye hærorganisations vedtagelse — har Stortinget efter indgaaende utredninger fra alle parter — bifaldt den nuværende ordning. At foreta en forandring i denne ordning, som allerede gjentagne ganger er fastsat og gjennem flere aar prøvet og vel indarbeidet, synes alene mulig, hvis meget sterke grunde skulde tale derfor. Efter Generalstabens mening maatte en forandring ialfald kræve

at erfaringerne hadde godtgjort, at den nuværende ordning er uheldig, eller

at der var fremsat et forslag til ny organisation, som saavel i sine hovedtræk som i detaljerne frembød saa store fordele, at de anerkjendtes av alle sakkyndige myndigheter, og at man derfor for at opnaa disse fordele fandt at burde ta den risiko som en organisationstids svakhet og usikre forhold medfører, eller endelig

at den militære utvikling hadde ført med sig, at der var kommet væsentlig nye momenter til saaledes, at spørsmaalet om fæstningsartilleriets stilling maa ses ut fra væsentlig nye synspunkter.

Efter Generalstabens mening er intet av disse tilfælde indtruffet.

Erfaringen har i løpet av de 15 aar godtgjort, at den ordning som dengang blev fastsat har virket heldig. Fæstningsartilleriet har utviklet sig raskt og staar i mange retninger meget høit. Generalstaben er derfor av den opfatning, at fæstningsartilleriet med sin nuværende organisation har de bedste betingelser for at kunne løse sin opgave.

Kystfæstningenes hovedopgave er at beskytte tilgangene til de vigtigste punkter paa kysten og hindre, at en fiende ad korteste vei over sjøen skal kunne gaa til direkte angrep paa disse punkter (Kristiania, Kristiansand, Bergen, Trondhjem o. s. v.).

Samtidig skal kystfæstningene frigjøre marinen, saa at denne ikke bindes til disse punkter paa kysten, men kan føre et bevægelig forsvar langs vor kyst.

For at kunne utnytte forsvarskræftene og opnaa de bedste resultater kræves et godt samarbeide paa den ene side mellem kystfæstningene og deres dækningstropper og de dele av hæren, som er disponert til samme operationsteater, paa den anden side mellem kystfæstningene og marinen.

Medens samarbeidet mellem kystfæstningene og troppene tillands er permanent saavel strategisk som taktisk, maa marinen vistnok stadig staa i strategisk forbindelse med kystfæstningene, som danner dens støtte- og replipunkter, men den taktiske samvirken vil indskrænke sig til de leiligheter, da marinen av en overlegen motstander drives væk fra sin hovedopgave: — frigjort av kystfæstningene at forsvare kysten utenfor disse befæstningers omraade — og tvinges ind under kystfæstningene til direkte samarbeide med disse eller endog til at søke tilflugt bak dem.

Naar man videre ser hen til, at vore kystfæstninger er anlagt ikke i første række som støttepunkter for flaaten, men som led i det hele landsforsvar for sammen med de mobile tropper og marinen at kunne beskytte de vigtigste landsdele og hindre landgang i nærheten av de vigtigste objekter — finder Generalstaben at der avgjort er sterkere grunde som taler for at stille kystfæstningene under hærens myndigheter end under flaatens.

Til støtte for denne opfatning tør Generalstaben ogsaa henvise til sine tidligere uttalelser, likesom man finder, at fæstningsartilleriets uttalelse indeholder en langt sterkere og mere vegtig begrundelse for bibehold av den nuværende ordning end Kommanderende Admirals begrundelse for en forandring i denne ordning.

Ved at gjennemgaa det av Kommanderende Admiral fremsatte forslag kan Generalstaben ikke komme til andet resultat, end at forslaget i sine hovedtræk ikke paa noget avgjørende punkt kan siges at frembyde nogen egentlig fordel fremfor den nuværende organisation. Og hvad dette forslags detaljer angaar, er disse ikke utarbeidet. Man finder endog med generalinspektøren og chefen for fæstningsartilleriet at maatte uttale, at forslaget indeholder en række svake punkter.

Dette har generalinspektøren og chefen for fæstningsartilleriet i sin uttalelse utførlig søkt at paapeke og Generalstaben vil derfor væsentlig henvise til hans uttalelser, som man i alle hovedpunkter kan tiltræde.

Særlig finder man at burde fremhæve:

Marinens og fæstningsartilleriets opgaver, øvelser og utdannelse er saa forskjellige, at det efter Generalstabens mening vanskelig lar sig gjøre at sammenarbeide dem til «ét maskineri» paa den av Kommanderende Admiral antydede maate. Et forsøk herpaa vilde føre til, at de forskjellige dele av fæstnlngens «maskineri», som med den nuværende organisation er sammenarbeidet, let vilde falde fra hinanden. Som ogsaa anført i St.prp. nr. 50 1909, side 322, har fæstningsartilleriet betingelsen for at kunne opnaa en vaabenvirkning som intet andet vaaben, men der kræves ogsaa da en saadan øvelse og et saadant arbeide for

at kunne beherske det hele apparat, at de mænd som skal kjæmpe paa vore fæstninger, bør kunne anvende hele sit militære arbeide til sin utdannelse for sine specielle opgaver og til videre utvikling av de metoder og midler, de i kampen skal anvende.

Derfor bør fæstningsartilleriet danne en bestemt avgrænset etat med særskilt rekrutering, utdannelse og øvelse.

Her kommer man ind paa den side av Kommanderende Admirals forslag, som frembyr den kanske mest betænkelige svakhet, nemlig officersutdannelsen og befalsutdannelsen i det hele. I fæstningsartilleriets uttalelse er denne svakhet sterkt belyst, og Generalstaben vil kun fremhæve, at der efter den av Kommanderende Admiral antydede ordning neppe vil bli nogen officer, som er fuldt fortrolig med alle en fæstnings tjenestegrene.

Videre vil Generalstaben fæste opmerksomheten ved, at en række av de spørsmaal, som vedrører fæstningenes krigsberedskap og mobiliseringsforberedelser maa ses i forbindelse med hærens krigsberedskap i det hele og derfor behandles av Generalstaben. Kommanderende Admirals forslag om den øverste ledelse kan derfor heller ikke ansees tilfredsstillende.

Hertil kommer, at man ved at gaa til en gjennemgripende forandring av fæstningsartilleriets organisasion vil maatte gjennemgaa en lang og vanskelig overgangstid med alle dens friktioner og svakheter. Man vilde gaa til en ny og uprøvet ordning, hvis mange svake sider synes let iøinefaldende. Av betydning er ogsaa fæstningsartilleriofficerenes samstemmige ønske om ikke at forlate den nuværende ordning. Dette ønske maa efter Generalstabens mening tillægges stor vegt. Det er kanske et av de bedste argumenter for, at den nuværende ordning ogsaa er den bedste. Der gives neppe noget bedre bevis paa en organisations godhet og levedygtighet end at de, som lever og arbeider under organisationen, føler sig vel og gaar op i sit arbeide. Dertil kommer at flere av fæstningsartilleriets officerer — deriblandt den nu fungerende generalinspektør — tidligere har været sjøofficerer og derved har gode betingelser for at se uhildet paa det her reiste spørsmaal.

Som en væsentlig grund til at forandre organisationen er fremholdt, at samarbeidet mellem marinen og fæstningsartilleriet ikke er tilstrækkelig. Generalstaben kan medgi, at samarbeidet kunde være bedre. Men man tror ikke at grunden hertil maa søkes i organisationen. Der har — kanske med like stor berettigelse — været nævnt, at samarbeidet mellem fæstningsartilleriet og hærens avdelinger ogsaa burde være bedre.

Efter Generalstabens mening er grunden til dette forhold i begge tilfælde at søke væsentlig i den korte øvelsestid og de knappe bevilgninger til øvelser og hvad dermed staar i forbindelse. Men den tid og de midler man har til raadighet, har man først og fremst maattet lægge arbeidet an paa at sammenarbeide den enkelte avdeling, den enkelte fæstning til et hele. Samarbeidet med marinen og med hærens øvrige avdelinger har derimot maattet komme i anden række.

Med utvidede øvelser og større bevilgninger maa man kunne naa videre og da ogsaa gjennemføre det samarbeide mellem fæstningsartilleriet og marinen, henholdsvis ogsaa med hærens avdelinger, som er paakrævet. Generalstaben tror derimot ikke, at man vil opnaa noget i denne retning ved den organisationsmæssige sammenblanding som vil være følgen av en ordning, som den av Kommanderende Admiral antydet.

Generalstaben er efter det foran anførte av den opfatning, at en ny organisation av fæstningsartilleriet ikke er paakrævet eller ønskelig paa grund av de erfaringer man har gjort og heller ikke paa grund av, at der er fremsat noget nyt og væsentlig bedre forslag til organisation. Det staar da tilbake at undersøke, om utviklingen har gaat i en saadan retning, at spørsmaalet om fæstningsartilleriets stilling maa sees ut fra nye synspunkter.

Efter Generalstabens mening har de nye momenter, som man maa ta i betragtning ved bedømmelsen herav, endog bidrat til i væsentlig grad at styrke den opfatning, som blev lagt til grund for fæstningsartilleriets organisation i 1899 og 1909. Det maa her være tilstrækkelig under henvisning til tidligere uttalelser at fremhæve, hvordan al krigser-

faring har vist den store betydning som en kystfæstnings landfronter maa tillægges. Særlig er dette tilfældet hos os, hvor kystfæstningene indgaar som led i det hele lands forsvar.

Videre vil Generalstaben peke paa, at marinen staar midt oppe i en rask utvikling. Paa det rent sjømilitære omraade har nye opfatninger gjort sig gjældende, man har faat nye vaaben og kampmidler, hvis virksomhet maa studeres indgaaende for at dra fuld nytte av dem. Midt i denne sterke utvikling maa det for marinen gjælde først og fremst at kunne følge med og holde sig paa høide med tiden.

Under arbeidet for at kunne opta i sig alt dette nye og tilpasse sig efter de nye forhold og krav, synes det meget litet rimelig, at marinen skulde evne ogsaa at opta i sig fæstningsartilleriet eller en væsentlig del derav. Mere end nogensinde tidligere er det nødvendig, at disse to etater holdes ut fra hinanden, hvis man skal bevare muligheten for at kunne skape noget helt av hver enkelt og derefter paa grundlag herav skape samarbeide.

Tar man en enkelt side av saken — befalsspørsmaalet — ser man, at marinen for sit eget behov kræver utdannet mere befal. Det vil neppe være heldig da ogsaa at henlægge utdannelsen av fæstningsartilleriets befal under marinen. Og som det er paa befalsomraadet, saa er det ogsaa paa mange andre omraader.

Generalstaben maa derfor alene paa dette grundlag fraraade en organisationsforandring, som vilde medføre sammenblanding.

Generalstaben finder ogsaa, at det — til nærmere belysning av saken — har sin interesse at se, hvordan spørsmaalet om at omorganisere fæstningsartilleriet nu er reist.

At spørsmaalet kom frem ved gjennemførelsen av den nye hærordning synes naturlig. Kommanderende Admiral uttalte ogsaa dengang som sin mening, at kystfæstningene burde tilknyttes marinen, men fandt ikke at kunne fremsætte noget positivt forslag, væsentlig fordi der ikke forelaa detaljerte planer for en saadan omordning, saaledes at man ikke hadde fuld oversigt over forskjellige praktiske sider av saken (K. A.s uttalelse av 14de november 1908. St.prp. nr. 50, 1909, side 273).

I løpet av de aar, som siden er gaat, er spørsmaalet ikke reist paany fra marinens side. Ingen av de myndigheter, som daglig har arbeidet under den nuværende organisation, og som skulde være de mest sakkyndige, har følt ulempene ved organisationen saa meget, at de har fundet at maatte fremsætte eller utarbeide i detalj forslag til nyordning. Dette maa kunne betegnes som et av de mange bevis for, at den nuværende ordning er den bedste og denne opfatning styrkes, naar man ser fæstningsartilleriets raske utvikling og at endog samarbeidet med marinen bedres.

Naar Kommanderende Admiral i 1908 fandt ikke at burde fremsætte forslag til organisationsforandring, fordi der ikke forelaa detaljerte planer og fuld oversigt over saken, synes dette langt mere at gjælde nu.

Spørsmaalet er nemlig dennegang foran lediget reist, ikke av nogen som arbeider under organisationen og bedst skulde kjende dens fordele og mangler — men under debatten i Stortinget om Kristianiafjordens befæstninger av en repræsentant, som i forhold til fæstningsartilleriets og marinens egne autoriteter neppe kan kaldes specielt sakkyndig paa omraadet.

Paa henvendelse fra Forsvarsdepartementet om Kristianiafjordens befæstningers stilling har derefter Kommanderende Admiral optat spørsmaalet om omorganisation av hele fæstningsartilleriet og utarbeidet et utkast, som dog ikke er gjennemarbeidet i detaljerne, og som — idet det kun indeholder «antydninger eller vink» — ikke k a n gi fuld oversigt over de forskjellige sider av saken og dens konsekvenser. Paa et saa litet fast grundlag kan man ikke gaa bort fra en organisation, som erfaringen har styrket, og som de fleste vil beholde, og foreta et sprang ut i mørket, over i en ny, ukjendt og uprøvet organisation, særlig i en tid som den nuværende.

Generalstaben maa derfor bestemt og indtrængende hævde, at fæstningsartilleriet maa beholde sin nuværende stilling.

B. Spørsmaalet om Kristianiafjordens befæstningers stilling i organisationen.

Det oprindelige spørsmaal, som har git anledning til at hele spørsmaalet: fæstningsartilleriet—Marinen er gjenoptat, blev reist i Stortinget og gjaldt, hvorvidt det skulde være grund til at stille Kristianiafjordens fremskudte befæstninger i en anden stilling end de øvrige kystbefæstninger og lægge disse nye befæstninger under marinen.

Beslutningen om anlæg av disse befæstninger er fattet paa grundlag av den opgave for disse befæstninger i landsforsvaret, som i junikomiteens indstilling og st.prp. nr. 67, 1915, er angit:

«Befæstningene skal være et led i det hele landsforsvar, saaledes indfældt i de allerede eksisterende landmilitære linjer, at de — samtidig med at dække marinens etablissementer i Kristianiafjorden m. v. — tillike yder sin medvirkning til at beskytte de tilgrænsende landdistrikter mot fiendtlig okkupation og at hindre en angripers fremtrængen sjøværts eller overland mot hovedstaden eller andre bakenforliggende objekter» (Forsvarsdepartementets skrivelse av 6te oktober 1915).

Paa grundlag av denne opgave er forslag om befæstningenes opsætning og organisation fremsat. Ingen av de militære myndigheter finder, at der foreligger grund til at stille disse befæstninger i nogen anden stilling end de øvrige kystfæstninger. Samtlige distriktskommandochefer, hvem spørsmaalet har været forelagt, har den samme opfatning, og Kommanderende Admiral er ogsaa enig i, at Kristianiafjordens fremskudte befæstninger ikke bør stilles i nogen særstilling i forhold til de andre kystfæstninger.

Generalstaben er enig heri — og finder efter hvad foran er anført, at Kristianiafjordens fremskudte befæstninger m. v. bør stilles under fæstningsartilleriet. Man finder ikke grund til at fremsætte noget forslag, avvikende fra organisationsforslaget i st.prp. nr. 67, 1915.

C. Spørsmaalet, om kystens forsvar kan og bør utskilles som særskilt organisert led i landsforsvaret.

Kommanderende Admiral har i sin uttalelse av 27de november 1915 uttalt, at «ledelsen av det samlede kystvern bør ligge hos én institution» og mener «at forholdene under nøitralitetsvernet har vist dette.» Paa grundlag herav har Forsvarsdepartementets chef anmodet om særskilt utredning av spørsmaalet, hvorvidt kystens forsvar kan og bør utskilles som særskilt organisert led i landsforsvaret.

Om dette spørsmaal har distriktskommandochefene og fæstningsartilleriets chef uttalt sig og fraraader enstemmig en saadan ordning. De allerfleste betegner en saadan ordning som umulig eller praktisk ugjennemførlig. Idet Generalstaben henviser til disse uttalelser og den begrundelse distriktskommandoene og fæstningsartilleriet gir herfor, skal man i korthet anføre:

Den ordning, at samle ledelsen av kystværnet i én haand kan ved en foreløbig betragtning paa mange maater synes at være heldig.

For imidlertid at komme tilbunds i spørsmaalet maa man først og fremst tænke sig ind i, hvordan forholdene vil stille sig ved et angrep paa et punkt av kysten.

Ved ethvert angrep av nogen betydning maa man gaa ut fra, at hensigten er at landsætte tropper og at sætte sig i besiddelse av et punkt eller et omraade av betydning.

Forat tropper skal kunne landsættes, maa fiendens flaate paa forhaand ha drevet vor flaate væk fra det omraade av kysten, hvor landsætning skal foregaa.

Marinens hovedopgave og væsentligste virksomhet vil falde i tiden f ø r landsætningen under kamp mot den fiendtlige flaate eller under angrep paa fiendtlige transportfartøier.

Som regel vil landsætning maatte fore-

gaa utenfor rækkevidden av kystfæstningenes kanoner.

Saasnart landstigning er foretat, maa marinens opgave bli sekundær i forhold til den opgave, som tilfalder kystfæstningene, deres dækningstropper og de dele av hæren, som disponeres frem mot den landsatte fiende.

Ledelsen av kampen maa da ligge hos chefen for den hæravdeling, som skal kaste den landsatte fiende tilbake.

I korthet kan man si:

Marinen skal verne kysten og hindre landgang utenfor kystfæstningenes omraade.

Kystfæstningene hindrer landgang indenfor de vigtigste punkter paa kysten, til hvis forsvar de er anlagt, hæren i forbindelse med kystfæstningene kjæmper mot den landstegne fiende.

Det synes da indlysende, at «det samlede kystvern» for den hele 3 000 km. lange kyst ikke kan eller bør samles under én ledelse, men at forsvaret maa organiseres avsnitsvis og i dybden. Enhet i ledelsen av det samlede forsvar opnaaes da bedst ved, at stillingen som forsvarschef inden brigadedistriktet tillægges brigade- og distriktskommandochefen saaledes, som nu er tilfælde. Det har ogsaa vist sig, at denne ordning er den mest tilfredsstillende.

Ordningen hindrer heller ikke, at saavel marinen gives fuld frihet i sine operationer, som at kystfæstningenes forsvarsevne utnyttes. Den byr desuten de bedste betingelser for et frugtbringende samarbeide.

Generalstaben maa derfor fraraade den av Kommanderende Admiral antydede ordning.

Strugstad.

G. Schnitler.

Bilag 5.

Skrivelse fra Kommanderende General til Forsvarsdepartementet, armeen, datert 14de februar 1916.

Fremskutte befæstninger i Kristianiafjorden, Tønsbergdistriktet og Hvalerdistriktet med tilstøtende landfronter m. v.

I anledning av det kongelige Departements skrivelse av 16de december 1915 har Kommanderende General, efterat vedlagte uttalelser fra Distriktskommandoerne, fæstningsartilleriet og Generalfelttøimesteren har været Generalstaben forelagt, mottat hosfølgende uttalelse av 2den ds. fra Generalstaben.

Kommanderende General slutter sig til Generalstabens uttalelser i sin helhet og skal for mest mulig at undgaa gjentagelser alene fremhæve følgende:

A. Vedrørende spørsmaalet om at lægge samtlige kystfæstninger under Marinen.

Man er med Generalstaben enig i, at en forandring i den nuværende ordning maatte baseres paa:

Indvundne erfaringer angaaende den nuværende ordnings uhensigtsmæssighet, eller

et positivt gjennemarbeidet forslag frembydende overveiende, av alle sakkyndige myndigheter anerkjendte fordele, eller

gjennem den militære utvikling tilkomne nye momenter, som kræver Fæstningsartilleriets stilling set fra nye synspunkter.

Man finder likeledes med Generalstaben, at intet av dette er indtruffet, og man kan med hensyn til de to første av disse punkter i tilknytning til Generalstabens uttalelser ogsaa i det væsentlige tiltræde, hvad Fæstningsartilleriet anfører saavel for bibehold av den nuværende ordning som mot den av Kommanderende Admiral skisserte nyordning.

Vort Fæstningsartilleris raske og anerkjendelsesværdige utvikling under den gjældende ordning synes at være et avgjørende bevis for dennes levedygtighet.

Hvad det tredje punkt, eventuelle nye momenter, angaar kan man heller ikke andet end være enig i, at den fremtrædende betydning som krigserfaringen viser at kystfæstningenes landfronter maa tillægges, knytter kystfæstningene betydelig stærkere til landforsvarets øvrige organer end til sjøforsvaret, paa samme tid som den sterke utvikling, der for tiden finder sted paa det sjømilitære omraade og som synes at maatte kræve Marinens hele opmerksomhet, i og for sig taler mot, at kystfæstningene nu skulde underlægges Marinen.

Et hovedmoment, som ikke synes tilstrækkelig paaagtet fra Marinens side, er, at

den samvirken, som i fuld gjensidig forstaaelse maa finde sted mellem Marinen og kystfæstningene for sjøfronternes vedkommende, væsentlig er av strategisk art og at det maa være av vital betydning, at Marinen, for at ha størst mulig frihet i sine dispositioner utenfor kystfæstningenes omraade, mest mulig frigjøres fra disse. Den taktiske samvirken vil først indtræde, naar Marinen tvinges til med kystfæstningene at delta i det direkte forsvar mot angrep paa vedkommende forsvarsavsnit. Derimot vil kystfæstningenes og deres dækningsavdelingers samvirken paa landfrontene med de til forsvarsavsnittet disponerte avdelinger av hæren til stadighet være saavel av strategisk som taktisk art og efter sin natur bli væsentlig intimere, samtidig som denne samvirkens betydning staar i direkte forhold til den fremtrædende vegt, landfrontenes forsvar som nævnt maa tillægges. Videre maa bemerkes, at kystfæstningene særlig er anlagt med det for øie at indgaa som integrerende led i det hele landsforsvar, der for vor utstrakte kysts vedkommende nødvendigvis maa organiseres i dybden og i adskilte forsvarsavsnit til dækning av de derværende vigtigste landsdele, om end kystfæstningene samtidig skal danne støttepunkter for Marinen.

Som følge av hvad her er anført maa det ansees paakrævet, at kystfæstningenes forsvarsplaner og mobiliseringsforberedelser samt hvad dermed staar i forbindelse maa bli at bearbeide av Generalstaben i tilknytning til arbeiderne med hærens krigsberedskap idetheletat, hvad der ikke vil være forenlig med at kystfæstningene underlægges Marinen.

B. Spørsmaalet om Kristianiafjordens befæstningers stilling i organisationen.

Overensstemmende med samtlige militære myndigheters uttalelser finder heller ikke Kommanderende General nogen grund til i organisationsmæssig henseende at sætte disse befæstninger i nogen særstilling i forhold til de øvrige kystbefæstninger, men at de bør underlægges Fæstningsartilleriet.

C. Spørsmaalet om kystens forsvar kan og bør utskilles som særskilt organisert led i landsforsvaret.

I tilslutning til hvad Generalstaben anfører kan man ogsaa her med denne henvise til Distriktskommandoernes og Fæstningsartilleriets uttalelser, naar de samstemmig fraraader en saadan ordning.

Hovedspørsmaalet maa bli, hvor grænsen mellem Marinens og Hærens myndighetssfærer for vor kyststrækning's vedkommende mest hensigtssvarende bør ligge.

Kommanderende Admiral uttaler, at ledelsen av det samlede kystvern, det flytende og det faste kystforsvar, bør ligge hos «én institution», men finder samtidig, at «alt personel tilhørende det faste kystvern og de til dette fast knyttede bevogtningsfartøier bør organiseres som et eget vaaben og stilles under en egen chef og inspektør.» Dette synes ikke at staa i samklang med, at der skulde søkes gjennemført saa langt som det praktisk lot sig gjøre fællesskap i utdannelse ved Sjøkrigsskolen for kystvernets samtlige faste officerer, og at efter tildels avvekslende tjenstgjøring ved det flytende og det faste kystforsvar baade officerer av Kystartilleriet og sjøofficerer burde kunne beordres som kommandanter paa kystfæstningene. Paa den anden side synes der i nævnte uttalelse at ligge en erkjendelse av, at den sammenarbeiden, som inden Fæstningsartilleriet har fundet sted av hver kystfæstnings samtlige forsvarsmidler til et hele, er rigtig og paakrævet, hvad Kommanderende General i likhet med Generalstaben og Fæstningsartilleriet maa hævde. Men dette forutsætter ogsaa en særskilt officersutdannelse, der helt kræver sin mand, naar han skal dygtiggjøre sig for løsningen av kystfæstningenes mangesidige opgaver.

Av det her anførte, set i sammenhæng med hvad ovenfor er uttalt om nødvendigheten av vore forsvarsmidlers gruppering i dybden inden vore kystforsvarsavsnit og kystfæstningenes sterkere tilknytning til landforsvaret, fremgaar, at disse forsvarsavsnits chefer ikke kan være sjømilitære, men at den landmilitære

distriktkommandoschef som nu naturligen maa tillægges stillingen som avsnittets forsvarschef.

Det synes hermed ogsaa givet, at grænsen mellem Marinens og Hærens virksomhet ikke kan falde mellem det egentlige landforsvar og det faste kystforsvar, men maa ligge mellem det faste og det flytende kystforsvar.

Naar Kommanderende General saaledes kommer til det samme resultat som de øvrige landmilitære myndigheter, at Fæstningsartilleriet bør beholde sin nuværende organisationsmæssige stilling og at der ikke av det flytende og faste kystforsvar bør opsættes noget samlet kystvern, er det imidlertid Kommanderende Generals bestemte overbevisning og ønske, at et frugtbringende samarbeide allikevel kan og vil finde sted mellem Marinen og Hæren saavel i fred — navnlig naar de fornødne økonomiske midler stilles til disposition for fælles øvelser m. v. — som i krig.

W. Krohn.

Gustaf Grüner.

Bilag 6.

Budgetoversigt.

ad Titel 1. **Utnyttelse av infanteriets vernepligtige masse.**

a) *Jægerkorpset*

(Inf.reg.nr. 17).

Opsættes med regimentstab og 2 linjebataljoner + 1 reservebataljon.
Herav haves nu 1 linjebataljon (Jægerkorpset).

	Kr.	Kr.	Kr.
Regimentstab:			
1 oberst, garn.	6 000,00		
1 kaptein, garn., reg.intd.	3 720,00		
1 pr.løitnant, garn., reg.adj.	2 140,00		
1 sersjant, garn., skriver	1 450,00		
1 kontorhold	400,00		
1 rationsgodtgj. for reg.adj	200,00		
1 regimentsforvalter, garn.	2 400,00		
Alderstillæg 3 à kr. 144,00	432,00		
	2 832,00		
		16 742,00	
Mindreutgift:			
1 pr.løitn., garn., adj. og intd.	2 620,00		
		14 122,00	
1 bataljonstab:			
1 major, garn.	4 800,00		
1 bataljonsforvalter, garn., sek.ltn.	1 980,00		
Alderstillæg 3 à kr. 144,00	432,00		
1 kontorhold	200,00		
		7 412,00	
Mindreutgift ved at alle bataljonschefer skal være majorer kr. 5 400,00 ÷ kr. 4 800,00	600,00		
		6 812,00	
		Overføres	20,934,00

			Kr.
		Overført	20 934,00

1 kompani:	Kr. Ældst.	Kr. Yngst.	
1 kaptein i distr.tj.	2 400,00	2 160,00	
1 pr.løitn. i distr.tj.	1 420,00	1 420,00	
1 kom.sersj. i distr.tj.	736,00	736,00	
1 furer i distr.tj.	592,00	592,00	
3 sersjanter i distr.tj. à kr. 544,00	1 632,00	1 632,00	
1 hornblæser	144,00	144,00	
4 byfordelingstillæg à kr. 72,00	288,00	288,00	
Fanejunkertillæg	12,00	0,00	
Chefsgaardsavsavn	640,00	480,00	
	7 864,00	7 452,00	

3 kompanier:

2 kompanier à kr. 7 864,00	15 728,00	
1 — à kr. 7 452,00	7 452,00	
		23 180,00
2 hestehold à kr. 640,00		1 280,00

1 reservebataljon à stab og 4 kompanier.

Stab:

	Kr.	Kr.
1 bataljonschef, ul. eller pens. major	1 200,00	
1 kv.mester, fanejkr. i distr.tj.	748,00	
		1 948,00

1 kompani:	ul. off. som chef. Kr.	fastl. u.off. som chef. Kr.		
1 kompanichef	360,00	1 252,00		
1 kom.sersj. i distr.tj.	736,00	736,00		
1 fanejunkertillæg	12,00	0,00		
	1 108,00	1 988,00		
	gjennemsnitl.	1 550,00		
4 kompanier à kr. 1 550,00			6 200,00	
				8 148,00
				53 542,00

Pensionstilskud:

Underofficerer 25 à kr. 36,00		900,00
		54 442,00
	Overføres	54 442,00

		Kr.
	Overført	54 442,00
Vaabenøvelser:		
2 stabsofficerer i 35 dager à kr. 4,00	280,00	
8 kapteiner eller pr.løitn. i 35 dager à kr. 4,00	1 120,00	
17 sek.løitn. eller uoff. i 35 dager à kr. 3,00	1 785,00	
3 hornbl. i 35 dager à kr. 2,00	210,00	
		3 395,00
(Reservebataljonens befal se under reserveavd.)		
	Tilsammen	57 837,00
som avrundes til		57 000,00

b) *Fjordenes infanteriregiment nr. 18.*

Opsættes av de nuværende Søndfjord og Nordfjord bataljoner + 1 reservebataljon.

Regimentstab som ved Jægerkorpset		14 122,00
1 hestehold		640,00
Mindreutgift ved at alle linjebataljonschefer skal være majorer		600,00
		15 162,00
1 reservebataljon: som ved Jægerkorpset		8 148,00
		22 310,00
Pensionstilskud: 9 underoff. à kr. 36,00		324,00
		22 634,00
Vaabenøvelser:		
1 oberst i 35 dage, indk.tillæg à kr. 4,00	140,00	
1 kaptein, reg.intd. og 1 pr.løitn., reg.forvalter, i 35 dage, indk.till. à kr. 4,00	280,00	
1 sersjant i 35 dage, indk.tillæg à kr. 3,00	105,00	
		525,00
(Reservebataljonens befal, se under reserveavd.)		
	Tilsammen	23 159,00
som avrundes til		23 000,00

c) *Finmarkens infanteriregiment nr. 19.*

Opsættes med stab og 2 linjebataljoner + 1 reservebataljon, hver à 4 kompanier + mitraljøsetropper.

Nu haves 1 bataljon (Finmarkens bataljon) à 6 kompanier + mitraljøsetropper.

Foreløbig opføres ikke premierløitnanter i distriktstjeneste eller fastlønnede sersjanter ved kompanierne. Finmarkens bataljons 24 fastlønnede sersjanter fordeles paa de 8 kompanier med 3 til hvert.

Mitraljøsetropperne opføres kun med ulønnet befal.

Regimentstab:	Kr.	Kr.	
Som ved Jægerkorpset	14 122,00		
1 hestehold	640,00		
2 Nordlandstillæg à kr. 400,00			
2 — à « 100,00			
	1 000,00		
		15 762,00	
1 bataljonstab:			
Som ved Jægerkorpset	6 812,00		
1 hestehold	640,00		
1 Nordlandstillæg à kr. 400,00			
1 — à « 100,00			
	500,00		
		7 952,00	
2 kompanier:			
1 kaptein, ældst avl. kr. 2 400,00 + chefsg.avs. kr. 640,00	3 040,00		
1 — yngst — « 2 160,00 + — « 480,00	2 640,00		
2 Nordlandstillæg à kr. 400,00	800,00		
2 kommandersersjanter i distr.tj. à kr. 736,00	1 472,00		
1 fanejunkertillæg	12,00		
2 furerer i distr.tj. à kr. 592,00	1 184,00		
4 Nordlandstillæg à kr. 100,00	400,00		
2 hornblæsere à kr. 144,00	288,00		
		9 836,00	
		33 550,00	
1 reservebataljon: Som ved Jægerkorpset		8 148,00	
		41 698,00	
Pensionstilskud:			
Underofficerer 7 à kr. 36,00		252,00	
		41 950,00	
Vaabenøvelser:			
2 stabsoff. i 35 dager à kr. 4,00	280,00		
8 kapt. eller pr.løitn. i 35 dage á kr. 4,00	1 120,00		
7 uoff. i 35 dager à kr. 3,00	735,00		
2 hornbl. i 35 dager à kr. 2,00	140,00		
		2 275,00	
(Reservebataljonens befal, se under reserveavd.)			
		44 225,00	
som avrundes til		44 000,00	

d) Reserveformationer.

Der foreslaaes opsat:

1	reservebataljon	ved I. R. 1	
1	—	« I. R. 2	
1	—	« I. R. 3	
(1	—	« I. R. 17	Indgaar i linjereg. som dettes 3. btl.
1	—	« I. R. 18	
1	—	« I. R. 19)	

3 (+ 3) reservebataljoner à 4 kompanier = 12 (+ 12) kompanier.

1 reservebataljon.

Stab:

	Kr.	Kr.	Kr.
1 bataljonschef — ul. eller pens. major	1 200,00		
1 kvartermester, fanj. i distr.tj.	748,00		
		1 948,00	
3 bataljonsstaber kr. 1 948,00 × 3			5 834,00

1 kompani:	ul. off. Kr.	fastl. u.off. Kr.	
1 kompanichef	360,00	1 252,00	
1 kom.sersj. i distr.tj.	736,00	236,00	
fanj.tillæg	12,00		
	1 108,00	1 988,00	
	Gjennemsn.	1 550,00	
12 kompanier à kr. 1 550,00			18 600,00
			24 434,00
Hertil kommer pensionstilskud til 21 u.off. à kr. 36,00			756,00
			25 190,00

Vaabenøvelser:

	Kr.	Kr.
3 majorer, ul., i 35 dage indk.till. à kr. 4,00 pr. dag . . .	420,00	
4 kompanichefer gjennemsnitlig à kr. 258,00	1 032,00	
(gage og indk.till. for ul. + indk.till. for fastl. i 35 dage).		
		1 452,00
	Tilsammen	26 642,00
som avrundes til		26 000,00

e) Infanteriets landvern.

Pr. brigade (1.—5.) opsættes 1 landvernsregiment à 3 bataljoner à 4 kompanier.
Hertil kommer 2 kompanier pr. landvernsbataljon, at anvende som dækningstropper.
I 6. brigade opsættes foreløbig 1 landvernskompani pr. linjebataljon.

	Foreslaat opsætning.	Nu haves.
1. division:	1 reg. à 3 btj. à 4 + 2 kp.r = 18 kp.r	3 btj. 18 kp.r
2. —	1 « « 3 « « 4 + 2 « = 18 «	3 halv « 20 «
	1 « (Jægerkorps) = 6 «	
3. —	1 « « 2 « à 4 + 2 « = 12 «	2 « 12 «
4. —	1 « « 3 «, hvorav 2 à 4 + 2 kp.r = 12 kpr. og	
	1 à 4 kp.r = 16 kp.r	2 halv « 16 «
5. —	1 « « 3 « à 4 + 2 kp.r = 18 «	3 « 18 «
6. —	. . . . . 11 «	0 0
	5 reg. 15 btj.r. . . . . 99 kp.r	13 + 3 halv btj. 84 kp.r

altsaa 15 nye kompanier.

Hvert landvernsregiments stab opsættes med:	Kr.	Kr.
1 oberstløitnant garn.	5 400,00	
1 kvartermester og skriver, pr.løitn., garn.	2 400,00	
Alderstillæg	432,00	
1 kontorhold	400,00	
1 hestehold	640,00	
	9 272,00	
5 regimentstaber à kr. 9 272,00		46 360,00
Hver bataljonsstab opsættes med:		
1 major, ul. eller pens.	1 200,00	
1 fanj., kv.m., i distr.tj.	748,00	
	1 948,00	
15 bataljonsstaber à kr. 1 948,00		29 760,00
Hvert kompani opsættes med:		
1 ul. off. eller fastl. u.off., komp.chef,		
1 fastl. kom.sersj., adm. uoff.		
Avlønn. som ved reservebatalj.s kompanier (se Jægerkorpset).		
99 kompanier à gjennemsnitlig kr. 1 550,00		151 750,00
Hertil kommer pensionstilskud for 54 u.off. à kr. 36,00		1 944,00
		229 814,00
Fragaar hvad det nuv. landvern koster	201 672,00	
8 hestehold à kr. 640,00	5 120,00	
13 chefsgaardsavsavn à kr. 640,00	8 320,00	
		215 112,00
	Merutgift	14 702,00

Vaabenøvelser:

Landvernet:

Infanteriet:	5 reg.chefer i ½ reg.s, 20 dager à kr. 4,00 . . .	400,00	
	8 bataljonschefer i 35 dage, indk.tilllæg à kr. 4,00	1 120,00	
	fragaar indk.till. til 8 landv.btj.chefer, nu bevilg.	456,00	
		664,00	
	Overføres	1 064,00	14 702,00

	Kr.	Kr.
Overført	1 064,00	14 702,00
4 kompanichefer i 35 dager, gage gjennemsnitlig à kr. 118,00 + indk.tillæg à kr. 4,00	1 032,00	
		2 096,00
		16 798,00
som avrundes til		16 000,00
Hovedsum titel 1		166 000,00

ad Titel 2. Kavaleriets landvern.

Opsættes saaledes:

Ved hvert av de søndenfj. drag.reg.: 1 korps à 3 esk.,
« « « « nordenfj. — 2 eskadr. uten korpsforb.
ɔ: 2 korpsstaber og 8 eskadroner.

			Kr.	Kr.	Kr.
1 landv. korpsstab:					
1 major, ul. eller pens.			1 200,00		
1 standartjkr. i distr.tj., kv.m. og skriver . . .			796,00		
				1 996,00	
2 korpsstaber kr. 1 996,00 × 2					3 992,00
1 eskadron:	fatsl. ritm. Kr.	ul. ritm. Kr.	fastl. standart.jkr. Kr.		
1 eskd.chef	3 120,00	360,00	1 300,00		
1 kom.sersj. i distr.tj	784,00	784,00	784,00		
Standartjkr.tillæg		12,00			
	3 904,00	1 156,00	2 084,00		
Hestehold	640,00				
	4 544,00				
8 esk.: 3 esk. à kr. 4 544,00				13 632,00	
3 « à « 1 156,00				3 468,00	
2 « à « 2 084,00				4 168,00	
					21 268,00
					25 260,00
Fragaar hvad det nuværende landvern koster:				19 496,00	
3 chefsgaardsavsavn à kr. 640,00				1 920,00	
3 hestehold à kr. 640,00				1 920,00	
					23 336,00
				Merutgift	1 924,00
Vaabenøvelser:					
1 major i 35 dage à kr. 4,00				140,00	
3 eskadronschefer gjennemsnitlig à kr. 220,00 (gage og indk.-tillæg for ul. + indk.tillæg for fastl. i 35 dage) . . .				660,00	
					800,00
					2 724,00
som avrundes til					2 700,00

ad Titel 3. Feltartilleriets landvern.

Opsættes med 1 landvernsbataljon à 3 batterier pr. feltartilleriregiment.
d: 3 landvernsbataljoner og 9 batterier.

		Kr.	Kr.
1 landvernsbatj. stab:			
1 major, ul. eller pens.		1 200,00	
1 stykjkr. i distr.tj., kvm. og skriver		796,00	
		1 996,00	
3 bataljonsstaber: kr. 1 996,00 × 3			5 988,00

1 batteri:	fastl. kapt. Kr.	ul. off. Kr.	fastl. stkjkr. Kr.		
1 batterichef	3 120,00	360,00	1 300,00		
1 kom.sersj. i distriktstj.	784,00	784,00	784,00		
stykjkr.tillæg.		12,00			
	3 904,00	1 156,00	2 084,00		
9 batt.: 3 batt. à kr. 1 156,00				3 468,00	
3 « à « 2 084,00				6 252,00	
3 « à « 3 904,00				11 712,00	
					21 432,00
Hertil kommer pensionstilskud til 5 uoff. à kr. 36,00					180,00
					27 600,00
Fragaar hvad det nuværende landvern koster				24 532,00	
3 chefsgaardsavsavn à kr. 640,00				1 920,00	
					26 452,00
				Merutgift	1 148,00

Vaabenøvelser:		
2 ul. majorer i 35 dage, indk.till. à kr. 4,00	280,00	
3 batterichefer à gjennemsnitlig kr. 220,00	660,00	
(gage + indk.till. pr. ul., indk.till. for fastl. i 35 dage).		
		940,00
		2 088,00
som avrundes til		2 000,00

ad Titel 4. Ingeniørvaabnet.

Søndenfjeldske ingeniørregiment.

1 radiotelegraf- og lyskasterkompani (nyt).

1 kaptein i distriktstjeneste, chef (ældst avlønning)	2 560,00	
Chefsgaardsavsavn	640,00	
1 kommandersersjant i distriktstjeneste	784,00	
1 furer i do.	628,00	
5 sersjanter i do. à kr. 580,00	2 940,00	
1 trompeter i do.	144,00	
Sum	7 696,00	
som avrundes til		7 500,00
Overføres		7 500,00

		Kr.
	Overført	7 500,00

Nordenfjeldske ingeniørbataljon.

1 radiotelegraf- og lyskasterkompani.

		Kr.	
1 kaptein i distriktstjeneste, chef (yngst avlønning)		2 320,00	
Chefsgaardsavsavn		480,00	
1 kommandersersjant i distriktstjeneste		784,00	
1 furer,	do.	628,00	
2 sersjanter	do. à kr. 580,00	1 160,00	
	Sum	5 372,00	
som avrundes til			5 000,00

Nord-Norges ingeniørbataljon.

Bataljonsstaben.

1 oberstløitnant, garn., chef	5 400,00	
Kontorhold	200,00	
Indbeordring av 1 officer som adjutant intendant	1 440,00	
1 bataljonsforvalter, sekondløitnant, garn. [1])	1 980,00	
1 bataljonstrompeter i distriktstjeneste	628,00	
1 bøssemaker do.	784,00	
3 haandverkerunderofficerer, garn. (1 instrumentmaker, 1 hjulmaker, 1 smed, 1 à kr. 1 534,00, 2 à kr. 1 486,00	4 506,00	
1 Nordlandstillæg à kr. 400,00, 6 à kr. 100,00	1 000,00	
1 verksmestertillæg	600,00	
Indbeordring av befal utenfor vaabenøvelserne ca.	500,00	
Sum	17 038,00	
som avrundes til		17 000,00

1 radiotelegraf- og lyskasterkompani.

1 kaptein, i distriktstjeneste	2 320,00		
Chefsgaardsavsavn	480,00		
Nordlandstillæg	400,00		
1 kommandersersjant, i distriktstjeneste	784,00		
1 furer, do.	628,00		
4 sersjanter, do.	2 320,00		
6 Nordlandstillæg	600,00		
Sum	7 532,00		
som avrundes til		7 500,00	
			24 500,00
		Tilsammen	37 000,00

[1]) Hertil kommer alderstillæg.

	Kr.	Kr.
Overført		37 000,00

Vaabenøvelser.

Det foreslaaede nye personel vil iaar kun komme til at delta i regimentssamling.

	Kr.
1 oberstløitnant, bataljonschef, indkommanderingstillæg i 35 dage à kr. 4,00	140,00
3 kapteiner, chefer for radio- og lyskasteravdelinger, do. do. à do.	420,00
1 sekondløitnant, bataljonsforvalter, indkommanderingstillæg i 35 dage à kr. 3,00	105,00
18 underofficerer, ved radio- og lyskasteravdelingerne, indkommanderingstillæg i 35 dage à kr. 3,00	1 890,00
12 haandverkerunderofficerer i 35 dage, indkommanderingstillæg à kr. 3,00	1 260,00
1 bataljonstrompeter do. do. à do.	105,00
1 trompeter, fastlønnet, do. do. à kr. 2,00	70,00
Sum	3 990,00
som avrundes til	4 000,00

Pensionstilskud til 23 underofficerer à kr. 36,00 = kr. 828,00, som avrundes til 800,00

Ingeniørvaabnets landvern.

opsættes med 1 bataljonsstab og 6 landvernskompanier søndenfjelds. Herav 4 nye (1 telegraf- og 3 sappørkompanier). (Nordenfjelds kan landvern først opsættes fra 1923 i 5te brigade og 1927 i 6te brigade).

Bataljonsstab:

	Kr.	Kr.
1 major, ulønnet eller pensionert		1 200,00
1 fanejunker i distriktstjeneste, bataljonsforvalter og skriver		796,00
		1 996,00

1 kompani:	Ulønnet kaptein. Kr.	Fastlønnet fanejunker. Kr.	
Kompanichef	360,00	1 300,00	
Kommandersersjant i distriktstjeneste	784,00	784,00	
Fanejunkertillæg	12,00		
	1 156,00	2 084,00	
	1 620,00		
6 kompanier à gjennemsnitlig kr. 1 620,00			9 720,00
			11 716,00
Fragaar hvad det nuværende landvern koster	5 960,00		
1 chefsgaardsavsavn	640,00		
		6 600,00	
Merutgift		5 116,00	
Hertil kommer pensionstilskud for 9 underofficerer à kr. 36,00		324,00	
			5 440,00
Overføres			5 440,00 41 800,00

		Kr.	Kr.
	Overført	5 440,00	41 800,00
Vaabenøvelser:	Kr.		
1 major i 35 dage, indkom.tillæg à kr. 4,00	140,00		
2 kompanichefer, gjennemsnitlig à kr. 258,00	516,00		
		656,00	
		6 096,00	
som avrundes til			6 000,00
	Hovedsum tilel 4		47 800,00

ad Titel 5. **Fæstningsartilleriet:**

Garnisonsavdeling paa Værdalens befæstninger.

1 pr.løitnant, garn.	2 180,00	
1 kommandersersj., garn.	1 728,00	
1 stykjunkertillæg	216,00	
2 sersjanter, garn., à kr. 1 486,00	2 972,00	
	7 096,00	
Nu haves:	Kr.	
1 pr.løitnant, garn.	2 180,00	
1 stykjunker, i distr.tj.	796,00	
1 sersjant —»—	580,00	
	3 556,00	
		3 540,00
Vaabenøvelser:		
1 sersjant i rekrutskole + regimentsamling + reisedage = 125 dage à kr. 3,00		375,00
		3 915,00
som avrundes til		3 900,00

Opsættelse av Narvik detachement.

1 pr.løitnant, garn.	2 180,00
1 kommandersersjant, garn.	1 728,00
(senere tilkommer stykjunkertillæg kr. 216,00).	
1 sersjant, garn.	1 486,00
Bestyrelse av kompani og materiel	360,00
	5 754,00
1 garn. pr.løitnant løusforbedring	240,00
	5 994,00
Overføres	5 994,00

		Kr.	Kr.
	Overført		5 994,00
2 Nordlandstillæg for underoff. à kr. 100,00 .	Kr. 200,00		
Pensionstilskud:			
1 officer	180,00		
2 underoff. à kr. 36,00	72,00		
		452,00	
		6 446,00	
som avrundes til			6 500,00

Vaabenøvelser:

Rekrutskole:

	Kr.
1 pr.løitn. indkom.tillæg i 93 dage à kr. 4,00 pr. dag . . .	372,00
2 underoff. —«— - 93 « à « 3,00 « « . . .	558,00
	930,00

Reg.saml.:

	Kr.	Kr.
1 pr.løitn. indkom.tillæg i 35 dage à kr. 4,00 .	140,00	
1 ul. løitn. gage i 35 dage à kr. 120,00 pr. maaned og indkom.tillæg à kr. 3,00 pr. dag	245,00	
2 fastl. underoff. indkom.tillæg. à kr. 3,00 pr. dag	210,00	
		595,00
		1 525,00
som avrundes til		1 500,00
Tilsammen		8 000,00

Reservеavdelinger.

Der opsættes
2 bataljonstaber og
15 kompanier.

1 bataljonstab:
1 major, ul. eller pens. kr. 1 200,00.

2 bataljonstaber	2 400,00

1 kompani:
1 chef, gjennemsnitlig kr. 830,00.

15 kompanier	12 450,00
	14 850,00
Overføres	14 850,00

	Overført	14 850,00
Vaabenøvelser:		
	Kr.	
1 bataljonchef i 35 dage à kr. 4,00	140,00	
5 kompanichefer gjennemsnitlig à kr. 258,00 (gage og indk.till. for ul. og indk.till. for fastl.)	1 290,00	
		1 430,00
	Tilsammen	16 280,00
som avrundes til		16 000,00
	Hovedsum titel 5	27 900,00

ad Titel 6. **Flyvevæsenet.**

A. *Hærens flyvevæsen.*

Budgetterminen 1916/17 og gjennemført plan.

Faste lønninger:

Kap. 1, tit. 27. Flyvevæsenet.

Flyvevæsenets inspektør med stab

1 inspektør	kr.	7 200,00
1 kaptein, garn.	«	4 000,00
1 kommandersersjant, garn.	«	1 980,00
	Kr.	13 180,00
Herav halvparten paa hærens budget	kr.	6 590,00
1 direktør for aeroplanfabrikken med flyver- og observatørskolen, kaptein, major eller oberstløitnant	«	4 800,00
1 kontrolofficer ved aeroplanfabrikken, kaptein eller premierløitnant	«	3 600,00
1 1ste lærer ved flyver- og observatørskolen —«—	«	3 600,00
1 chef for søndenfjeldske flyveravdeling —«—	«	3 200,00
2 chefer for Nordenfjeldske og Nordnorges flyveavdelinger, premierløitnanter à kr. 1 620,00	«	3 240,00
1 Nordlandstillæg à kr. 400,00	«	400,00
Medlemmer av flyvekommissionen:		
2 vedrørende hæren à kr. 300,00	«	600,00
	kr.	26 030,00

som avrundes til kr. 25 000,00 Hertil kommer eventuelt hestholdsgodtgjørelse til inspektøren kr. 640,00 samt til skriveren 1 pensionstilskud kr. 36,00 og alderstillæg gjennemsnitlig kr. 216,00.

Kap. 2 til 43. Flyver- og observatørskolen
(fra 1ste juli 1916 med 20 elever).

Indkommanderingstillæg til hjælpelærer i flyvning ca.		kr.	1 500,00
20 elever i 12 maaneder à kr. 50,00		«	12 000,00
Lærerløn og undervisningsmateriel		«	7 500,00
10 officers-observatørelever i 1 maaned:			
Indkommanderingstillæg à kr. 4,00 pr dag	kr. 1 200,00		
Løn à kr. 50,00	« 500,00		
		«	1 700,00
1 garn. sersjant		«	1 450,00
Øvelser utenfor Kjeller		«	3 000,00
	Overføres	kr.	53 180,00

		Overført kr.	53 180,00
Merutgift i:			
[1])Forpleining, utrustning m. v. for flyvereleverne ca.		«	10 000,00
[1])Kvarterutgifter		«	3 000,00
		kr.	40 150,00

som avrundes til kr. 40 000,00.

Kap. 3, tit. 25. Flyvevæsenet.	Terminen 1916/17.		Gjennemført plan.	
Løn og tillæg til vernepligtige flyvere (76)			kr.	45 600,00
Flyvertillæg for fastlønnede officersflyvere ca. . . .	kr.	10 000,00	«	12 600,00
Flyvertillæg og indkommanderingstillæg til observatører ca.	«	2 000,00	«	5 000,00
Indkommanderingstillæg til menige à kr. 0,15 pr. dag	«	1 215,00	«	2 600,00
Indkommanderingstillæg à kr. 1,00 til menige paa reisedag	«	60,00	«	500,00
Snerydningsarbeider m. v. under vinterøvelser . . .	«	1 000,00	«	2 000,00
Slitningsgodtgjørelse for leiede motorcykler	«	1 000,00	«	2 000,00
Øvelser utenfor standkvarteret.	«	1 000,00	«	10 000,00
	kr.	16 275,00	kr.	80 300,00
som avrundes til	«	15 000,00	«	80 000,00

Kap. 4, tit. 42. Anskaffelse og vedlikehold av flyvemateriel samt materialforbruk ved flyveväsenet.		
Tillægsbevilgning til benzin og olje	«	25 000,00

Brød og proviant samt slitningsgodtgjørelse for utskrevne flyversoldater antages for kommende budgettermin at kunne utredes av vedkommende forbrukskonti.

Lønninger og tillæg m. v. til mekanikere samt eventuelt tillæg til underofficerer er forutsat utredet av driftsbevilgningen til hærens aeroplanfabrik.

Utgifter til pensions- og invaliditetsforsikring som følge av ulykke eller død ved flyvning vil bli behandlet i særskilt proposition.

Sammendrag.

Foreslaat bevilget under kap. 1, 2 og 3	kr.	80 000,00
Opført paa det ordinære budget, kap. 1 og 3	«	57 400,00
Rest	kr.	22 600,00
Tillægsbevilgning kap. 4, titel 42	«	25 000,00
Samlet tillægsbevilgning	kr.	47 600,00
Som avrundes til	kr.	47 000,00

[1]) Vil ved næste budgetoversigt overføres til vedkommende forbrukskonti.

B. *Marinens flyvevæsen.*

		Terminen 1916—1917. Kr.	Gjennemført plan. Kr.
Faste lønninger.			
Staben:			
1 inspektør	kr. 7 200,00		
1 adjutant	« 4 000,00		
1 skriver	« 1 980,00		
	kr. 13 180,00		
Herav halvparten paa marinens budget		6 590,00	6 590,00
1 chef for fabriken og skolen, gage	kr. 4 800,00		
÷ officersgage	« 2 100,00		
		2 700,00	2 700,00
1 kontrolofficer ved fabriken og			
1 1ste lærer ved skolen			
2 officerer gage à kr. 3 600,00	kr. 7 200,00		
÷ 2 officersgager à kr. 1 700,00	« 3 400,00		
		3 800,00	3 800,00
2 stationschefer fra 1ste januar 1917			
2 officerer gage à kr. 3 200,00 i ½ aar	kr. 3 200,00		
÷ 2 officersgager à kr. 1 264,00	« 1 264,00		
		1 936,00	3 872,00
1 stationschef			1 936,00
3 stationschefer			4 608,00
1 Nordlands-tillæg à kr. 400,00			400,00
2 medlemmer av flyvekommissionen		600,00	600,00
2 flyvere (officerer) i ½ aar tjenestetillæg à kr. 1 280,00		1 280,00	
2 — — i « « — —« —		1 280,00	
1 flyver — i 1 « — —« —		1 280,00	
6 observatører (officerer) i 1 aar à kr. 200,00 pr. aar		1 200,00	
Flyvertillæg og godtgjørelse for bolig etc.		23 440,00	ca. 40 000,00
		44 106,00	64 506,00

Flyverskolen.

		Budgetterminen 1916—1917 og gjennemført plan. Kr.
12 utskrevne elever i 12 maaneder à kr. 50,00 pr. maaned		7 200,00
Lærerløn og undervisningsmateriel, ammunition, skrivemateriel, fotografimateriel etc.		6 000,00
Øvelser utenfor Karljohansvern		3 000,00
5 observatørelever (officerer) i en maaned:		
Indkommanderingstillæg à kr. 4,00 pr. dag	Kr. 600,00	
Løn à kr. 50,00	« 250,00	
		850,00
Overføres		17 050,00

		Budgetterminen 1916—1917. Kr.
	Overført	17 050,00
Lærerløn og diverse utgifter vedrørende mekanikerkursus		1 300,00
2 officerer (flyverelever) i 6 maaneder:		
Tjenestetillæg kr. 1 280,00 × 2 × ½	kr. 1 280,00	
Elevtillæg 50 × 6 × 2	« 600,00	
		1 880,00
1 underofficer (flyverelev) i 6 maaneder:		
Elevtillæg 50 × 6 × 1		300,00
		20 530,00

Drifts- og vedlikeholdsutgifter av flyvemateriel, materialforbruk, bensin, olje etc.:	
Vedrørende nuværende materiel	45 000,00
Vedrørende de 4 nye flyvebaater	3 600,00
	48 600,00

Sammendrag.

For terminen 1916—1917:		
Faste lønninger	kr.	44 106,00
Flyverskolen	«	20 530,00
Drift og vedlikehold	«	48 600,00
	kr.	113 236,00
Herav er opført paa det ordinære budget	«	60 000,00
Ekstraordinær bevilgning	kr.	53 236,00
hvilket avrundes til	kr.	53 000,00

Fortegnelse

over trykte bilag.

Bilag 1. Skrivelse fra Forsvarsdepartementets chef til Kommanderende Admiral, datert 6te oktober 1915.
« 2. Skrivelse fra Kommanderende Admiral til Forsvarsdepartementets chef, datert 27de november 1915.
« 3. Skrivelse fra generalinspektøren og chefen for fæstningsartilleriet til Kommanderende General, datert 10de januar 1916.
« 4. Skrivelse fra generalstaben til Kommanderende General, datert 2den februar 1916.
« 5. Skrivelse fra Kommanderende General til Forsvarsdepartementet, datert 14de februar 1916.
« 6. Budgetoversigt.

2 plancher vedrørende flyvevæsenet.

Hemmelig.

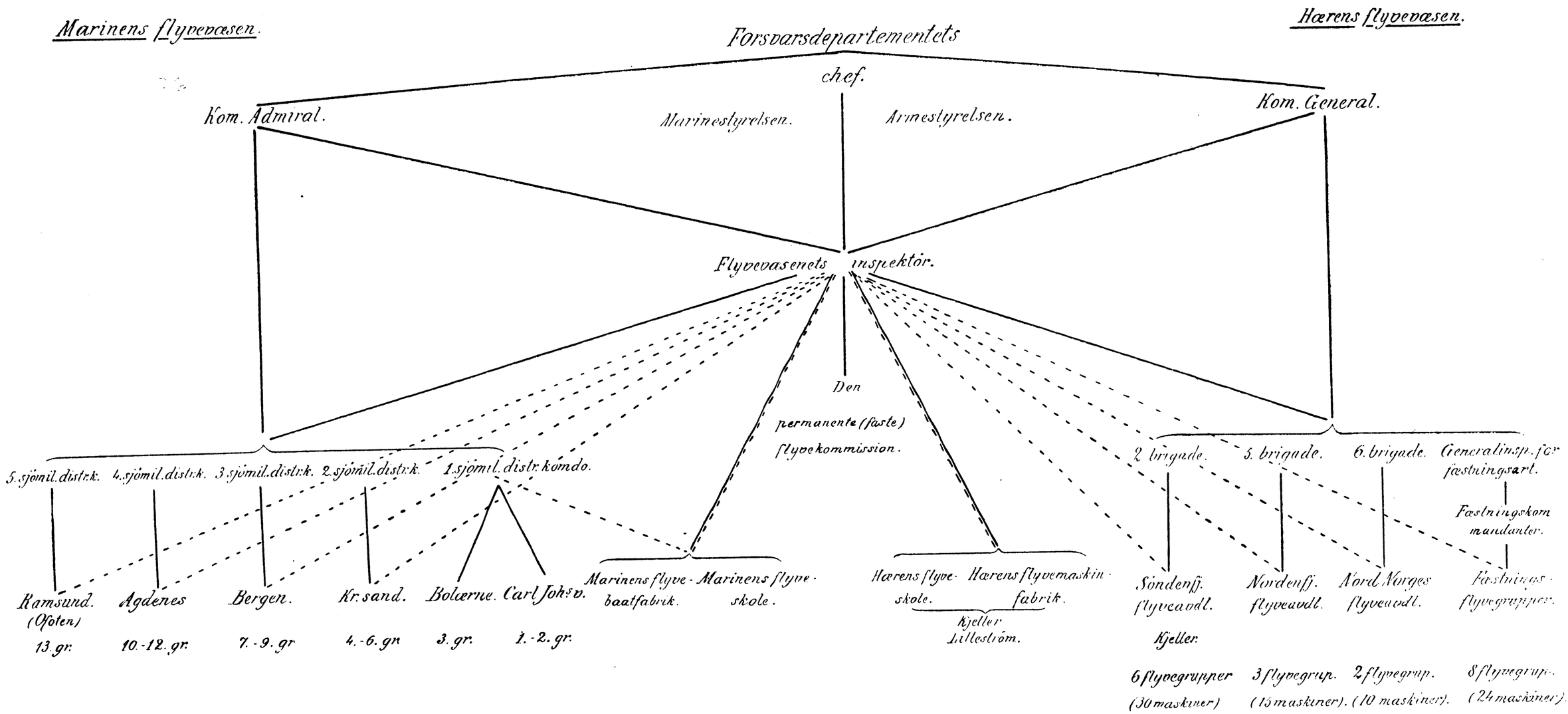

Gruppen á 3 flyvebaater + 1 reserveflyvebaat.

Hemmelig.

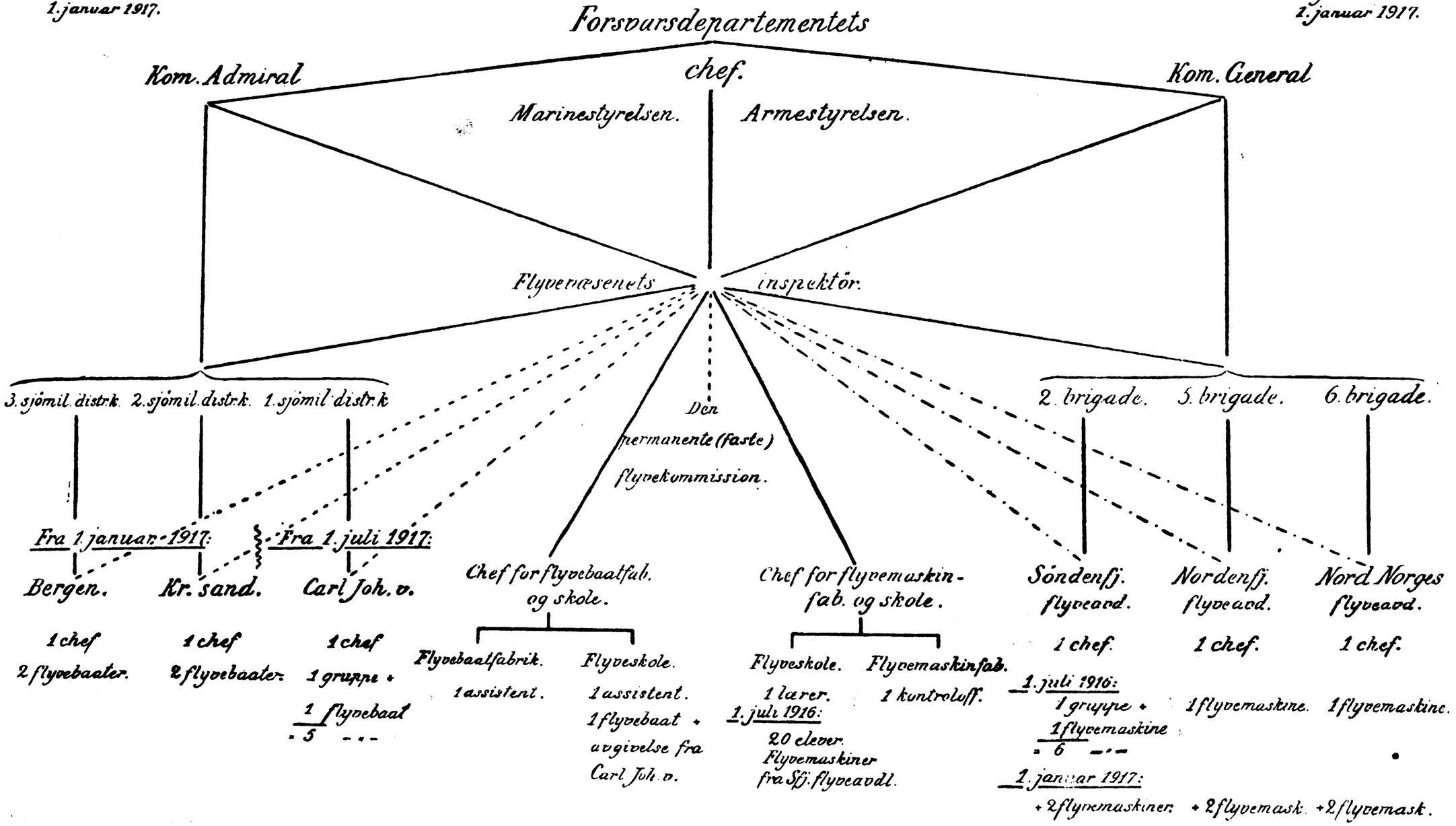
Marinens flyvevæsen.
1. juli 1916.
1. januar 1917.
Hærens flyvevæsen
1. juli 1916.
1. januar 1917.
Forsvarsdepartementets
Kom. Admiral
chef.
Kom. General
Marinestyrelsen.
Armestyrelsen.
Flyvevæsenets
inspektør.
3. sjømil. distrk.
2. sjømil. distrk.
1. sjømil. distrk
Den
permanente (faste)
flyvekommission.
2. brigade.
5. brigade.
6. brigade.
Fra 1. januar 1917:
Fra 1. juli 1917:
Bergen.
Kr. sand.
Carl Joh. v.
Chef for flyvebaatfab. og skole.
Chef for flyvemaskinfab. og skole.
Sondenfj. flyveavd.
Nordenfj. flyveavd.
Nord Norges flyveavd.
1 chef
2 flyvebaater.
1 chef
2 flyvebaater.
1 chef
1 gruppe +
1 flyvebaat
= 5 - - -
Flyvebaatfabrik.
1 assistent.
Flyveskole.
1 assistent.
1 flyvebaat +
avgivelse fra
Carl Joh. v.
Flyveskole.
1 lærer.
1. juli 1916:
20 elever.
Flyvemaskiner
fra Sjö. flyveavdl.
Flyvemaskinfab.
1 kontrolløff.
1 chef.
1. juli 1916:
1 gruppe +
1 flyvemaskine
= 6 - - -
1. januar 1917:
+ 2 flyvemaskiner.
1 chef.
1 flyvemaskine.
+ 2 flyvemask.
1 chef.
1 flyvemaskine.
+ 2 flyvemask.

[redacted]

Forsvarsdepartementet.

St. prp. nr. 112.

(1916)

Om anlæg av en telefonlinje fra Agdenes til Beian.

Forsvarsdepartementets indstilling av 26de mai 1916, som er bifaldt ved kongelig resolution av samme dag.

(Foredraget av statsraad Holtfodt.)

Av kommandanten paa Agdenes befæstninger er med tilslutning av 5te distriktskommando og marinens myndigheter foreslaat, at der bygges en telefonlinje Agdenes—Beian (over Trondhjemsfjorden).

Telefonforbindelsen til Garten kystsignalstation og Smellingen signalstation gaar nu den lange, utsatte omvei fra Hasselviken central over Haarberg, Fævaag, kabel over Skjørnfjorden—Eide, Ophaug, Beian.

Fra Ophaug central til Beian blev der i 1914 ophængt provisorisk en militærledning paa det private selskaps stolpelinje, da den eksisterende civile linje til Beian var saa belastet, at tilkobling var umulig, likesom den vigtige korrespondance heller ikke kunde gaa gjennem en civil abonnents apparat og optages der.

Det har gjentagende vist sig, at linjebrud indtræffer paa det meget utsatte strøk Ophaug—Beian. I militær henseende er ogsaa den lange omvei meget forkastelig. Linjen paa Ørlandet kan sees ute fra sjøen og ødelægges fra lang avstand. Ekstra bevogtning i betydelig utstrækning blir nødvendig.

Man er bekjendt med at telegrafinspektøren i Trondhjem har foreslaat at der for den civile trafiks skyld nedlægges kabel mellem Hæg og Beian, saa forbindelsen mellem Nordmørdistriktene og Fosenkysten kan foregaa direkte uten at gaa indenom Hasselviken eller Trondhjems centraler.

Denne kabel vil ha særdeles stor militær interesse, idet man derved faar en langt sikrere og langt mere direkte forbindelse med de ovenfor nævnte bevogtningsled samt med bevogtningsbaatene, og man maa fremhæve den store betydning av at forbindelsen med disse poster kan foregaa uten tidsspilde. Hvert eneste minut har her betydning.

Idet departementet helt ut sluttet sig til, hvad der av kommandanten var anført om den nævnte telefonlinjes betydning i militær henseende, anbefalte man i skrivelse til arbeidsdepartementet at der paa budgettet for terminen 1916—1917 blev opført forslag til bevilgning til linjens bygning.

I tilslutning til telegrafstyrelsen har imidlertid arbeidsdepartementet fremholdt, at det vistnok vilde være av betydning ogsaa for telegrafvæsenet at faa den nævnte forbindelse istand, men at den ikke maa bli til fortrængsel for nogen av de paa budgettet for terminen 1916—1917 opførte anlæg.

Arbeidsdepartementet har dog intet imot, at der bygges en telefonlinje Agdenes—Beian, hvis utgiftene hermed kan forskudsvis utredes av militæretaten for senere at opføres paa telegrafvæsenets budget, likesom militæretaten ogsaa maatte stille de vanlige garantier for en rikstelefonstation paa Beian, da nogen kommunegaranti neppe kan ventes.

En telefonlinje fra Agdenes til Beian er av telegrafvæsenet anslaat at ville koste kr. 19 000,00. Hvad militæretaten i tilfælde maatte garantere for en rikstelefonstation paa Beian, er hus, lys og brænde, rengjøring, budtjeneste samt betjening. En saadan garanti vil efter hvad man har bragt i erfaring, vistnok uten vanskelighet lade sig ordne paa Beian ved avtale med der boende.

Paa grund av den heromhandlede telefonlinjes store betydning under de nuværende forhold for en effektiv bevogtnings- og efterretningstjeneste i det vigtige forsvarsavsnit det her gjælder, maa departementet tilraade, at der ikke utsættes med dens bygning, til den kan finde plads paa telegrafvæsenets budget, men at anlægget iverksættes saa snart som omstændighetene tillater, og den nødvendige kabel er skaffet tilveie.

Anlægsutgiftene, som efter hvad foran er nævnt, vil andra til kr. 19 000,00, foreslaaes utredet paa en forskudskonto og forutsættes refundert av telegrafvæsenet saasnart anlægget blir bevilget paa dettes budget.

I henhold til det foran anførte tillater departementet sig at

indstille:

At Deres Majestæt vil bifalde og underskrive vedlagte utkast til en proposition til Stortinget om anlæg av en telefonlinje fra Agdenes til Beian.

Hans Majestæt Kongens proposition til Stortinget om anlæg av en telefonlinje fra Agdenes til Beian.

Vi **Haakon**, Norges Konge,

gjør vitterlig:

Stortinget indbydes til at fatte følgende

beslutning:

Stortinget samtykker i at utgifterne ved anlæg av en telefonlinje fra Agdenes til Beian forskudsvis utredes av militæretaten mot refusion, naar bevilgning til anlægget maatte bli git paa telegrafvæsenets budget.

Forsvarsdepartementets indstilling i saken vedlægges i avtryk.

Git paa Kristiania slot den 26de mai 1916.

Under Vor haand og rikets segl

Haakon.
(L. S.)

Gunnar Knudsen.

Hesselberg.

[redacted]

Forsvarsdepartementet.

St. prp. nr. 140.

(1916)

Om oprettelse av en akkumulatorfabrik i Norge og anskaffelse av akkumulatormateriel m. v. til Marinen.

Forsvarsdepartementets indstilling av 23de juni 1916, som er bifaldt ved kongelig resolution av samme dag.

(Foredraget av statsraad Holtfodt).

I st. prp. nr. 84 1916 er under B. Marinen opført kr. 250 000,00 til anlæg av en akkumulatorfabrik. Man skal henvise til propositionens side 23.

De førte forhandlinger med forskjellige utenlandske fabriker angaaende spørsmaalet har nu ført til det resultat at det har lykkedes at faa den engelske fabrik The Cloride Electrical Storage Co., Manchester, interessert i saken og direktøren for Marinens Minevæsen har i henhold til departementets bemyndigelse avsluttet en foreløbig kontrakt, som imidlertid ikke har gyldighet uten departementets approbation. Kontraktutkastet vedlægges som utrykt bilag. Av dette utkast vil fremgaa, at det engelske firma selv skal bygge en fabrik her i landet, hvor der foruten batterier for undervandsbaater vil bli fremstillet elektriske akkumulatorer for alslags bruk. Dette er naturligvis en national fordel, idet alle slags akkumulatorer hittil maa indføres fra utlandet. Firmaet skal ha leveransen i de 10 aar kontrakten skal gjælde av batterier og akkumulatorer for forsvarsvæsenet. Prisen paa undervandsbaatenes batterier er fastsat saaledes: Der skal betales en grundpris, som ligger 10 pct. over, hvad det engelske admiralitet betaler firmaet for et batteri av samme størrelse. Desuten skal der betales et tilskud, hvis der bestilles et mindre antal end 5 batterier pr. aar nemlig:

Hvis der et aar kun bestilles		4	batterier	£ 1 200
—»—	—»—	3	—	» 2 200
—»—	—»—	2	—	» 3 800
—»—	—»—	1	—	» 4 950

Hvis der ikke bestilles noget batteri et aar skal der betales £ 6 000.

Da vi kan gjøre regning paa et forbruk av foreløbig mindst 3 batterier pr. aar og der kan gaaes ut fra at vi ialfald ikke vilde kunne faa batterier indkjøpt fra utlandet for priser, der ligger under admiralitetsprisene + 10 pct., vil vi altsaa komme til at betale ekstra for at faa fabrikationen utført herhjemme og bli sat fuldstændig ind i den ca. £ 730 pr. batteri, hvilket er litt over 10 pct. av dets kostende, forutsat at vi bare bestiller 3 batterier pr. aar.

Hvis vi bestiller 4 batterier pr. aar, hvilket antagelig vil bli tilfældet de første aar, vil ekstrabetalingen bli £ 300 pr. batteri eller ca. 5 pct. ekstrapris.

Den britiske regjering har gjennem vedkommende utenlandske fabriks repræsentanter erholdt fornøden underretning om de førte forhandlinger, og den britiske legation har i skrivelse til Utenriksdepartementet av 4de mai 1916 (utrykt bilag) underrettet om, at den Britiske Regjering vil yde selskapet enhver mulig lettelse for at sætte det istand til at oprette kontrakten.

Departementet finder den foreløbige kontrakt i alt væsentlig tilfredsstillende og anser spørsmaalets avgjørelse at være av den største vigtighet for forsvaret, idet vi for fremtiden skulde kunne bli uavhængige av utlandet med hensyn til den overordentlig vigtige ting akkumulatorbatterier, som er undervandsbaatenes fremdrivningskilde under gang i neddykket stilling. Man vil dog eventuelt søke at faa endel ændringer i det foreløbige kontraktutkast.

Naar kontrakten med Chloride avsluttes, vil Marinen ikke selv behøve at anlægge nogen akkumulatorfabrik. Mineværsenet vil imidlertid tiltrænge et aarlig beløp til det personel, 1 ingeniør og 1 formand, som i henhold til kontrakten skal ha anledning til at sætte sig saaledes ind i fabrikationen og dens detaljer, at Marinen selv kan overta og drive fabrikken, om dette av en eller anden grund skulde bli nødvendig. Dette personel skal samtidig kontrollere alt materiel, som fabrikken skal levere til Marinen samt føre det specielle tekniske opsyn med alle Marinens akkumulatorbatterier, deres behandling, vedlikehold etc. Disse funktionærers lønning kan eventuelt føres paa vedkommende anskaffelsesbevilgnings-konto eller opføres paa budgettet. Herom vil der senere bli fremsat forslag. Men man maa altsaa i og med fabrikkens startning være bemyndiget til midlertidig at ansætte det forannævnte personel.

Det er departementets forutsætning for kontraktens avslutning at fabrikken blir oprettet og drevet overensstemmende med norsk lovgivning. Imidlertid — da fabrikken nærmest har militær interesse for os — vilde det være en fordel av hensyn til kontrol m. v., om det offentlige kunde ha en passende repræsentation i selskapets styre. Dette antar man maatte la sig ordne, hvis Staten i nogen grad blir økonomisk interessert i foretagendet. Hertil er der efter kontraktutkastet adgang, idet Forsvarsdepartementet har ret til at delta med indtil 20 pct. av den hele kapital, dog ikke over £ 3 000. Departementet vil foreslaa, at man benytter sig herav, og at av de i st. prp. nr. 84 opførte kr. 250 000,00 det fornødne beløp anvendes hertil, og resten av summen anvendes til anskaffelse av akkumulatorbatterier for Marinen, hvad enten nu dette sker paa den maate at der av summen utredes eventuelle tilskud til fabrikkens drift, hvis der bestilles et mindre antal end 5 batterier pr. aar, eller at der direkte kjøpes akkumulatormateriel, hvorav der altid maa haves ret betydelige reserver. Eventuel avkastning av det beløp, hvormed det offentlige i tilfælde skulde være interessert i bedriften, foreslaaes likeledes anvendt til anskaffelse av akkumulatorer. Man vil paa denne maate opnaa at faa et akkumulatorforraad til værdi kr. 250 000,00, heri indbefattet eventuel økonomisk interesse i fabrikken. Ordningen vil bli noget i likhet med hvad man allerede har for kul- og oljeforraad, og maa i nærværende tilfælde ansees særlig heldig, da man ved hjælp av forraadsbevilgningen til en viss grad vil kunne regulere den i kontrakten fastsatte mindste bestilling pr. aar.

Departementet foreslaar derfor, at der avsluttes kontrakt om oprettelse av en akkumulatorfabrik i Norge, samt at det i st. prp. nr. 84 1916 under B tit. 2 a til anlæg av akkumulatorfabrik opførte beløp kr. 250 000,00 tillates anvendt til akkumulatormateriel og de i denne forbindelse nødvendige foranstaltninger.

I henhold til det anførte

indstilles:

At Deres Majestæt vil bifalde og underskrive vedlagte utkast til proposition for Stortinget om oprettelse av en norsk akkumulatorfabrik og anskaffelse av akkumulatormateriel til Marinen.

Hans Majestæt Kongens proposition til Stortinget om oprettelse av en akkumulatorfabrik i Norge og anskaffelse av akkumulatormateriel til Marinen.

Vi **Haakon**, Norges Konge,

gjør vitterlig:

Stortinget indbydes til at fatte følgende

beslutninger:

1) Stortinget samtykker i at der avsluttes kontrakt om oprettelse av en akkumulatorfabrik i Norge i det væsentlige overensstemmende med det for Stortinget fremlagte utkast.
2) De i St. prp. nr. 84/1916 under B. Marinen tit. 2. a. til anlæg av akkumulatorfabrik opførte beløp, kr. 250 000,00 tillates anvendt til anskaffelse av akkumulatormateriel m. v. til Marinen.

Forsvarsdepartementets indstilling i saken vedlægges i avtryk.

Git paa Kristiania slot den 23de juni 1916.

Under Vor haand og rikets segl

Haakon.
(L. S.)

Gunnar Knudsen.

Hesselberg.

8.

Dokument nr. I.

(1916)

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøitralitet og de derved nødvendiggjorte forsvarsforanstaltninger som er truffet indtil 1ste januar 1916 siden de i st. med. nr. 10 (1914) omhandlede forføininger m. v.

Siden utfærdigelsen av St. med. nr. 10 (1914) er der truffet endel yderligere forføininger saavel vedrørende hæren som marinen.

Departementet har latt utfærdige en redegjørelse herom og vil tillate sig at foreslaa, at denne redegjørelse med bilag straks oversendes Stortinget.

I henhold til det anførte tillater departementet sig at

indstille:

At gjenpart av nærværende utrykte foredrag med bilag angaaende de forføininger, som i 1915 er truffet til hævdelse av rikets nøitralitet, og de derved nødvendiggjorte forsvarsforanstaltninger m. v. blir at tilstille Stortinget.

Indholdsfortegnelse.

Side.

Indledning 1

A. Hæren:

Nøitralitetsvernets avdelinger: 1
Nøitralitetsvernet paa kystbefæstningene 1
Nye ekstraordinære garnisonsavdelinger paa kystbefæstningene 1
Paa landbefæstningene 2
Ingeniørtropper til befæstningene 2
Bevogtning av Ofotbanen 2
Internering av besætningene fra den britiske hjælpekrydser «India» og den tyske hjælpekrydser «Berlin» 2

Vedrørende forskjellige kurser:
Instruktionskursus for de stedfortrædende distriktsintendanter 2
Tropchefskurser 2
Ekstraordinære reservebefalskurser 3
Kursus i traadløs tegrafi 3
Kursus med det nye radio- og lyskastermateriel 3
Mitraljøsekurser 3
De frivillige 8-maaneders befalskurser 3
Ekstraordinær optagelse i krigsskolens øverste avdeling 4

Arbeider i anledning av fæstningenes krigsberedskap:
Agdenes befæstninger 4
Oscarsborg med Svelvik 4
Kristiansands befæstninger 4
Tønsberg befæstninger 5

Bebyggelse, indkvartering og andre arbeider:
Befæstningene: 5
Oscarsborg med Svelvik 5
Tønsberg befæstninger 6
Kristiansands —»— 6
Bergens —»— 7
Agdenes —»— 7
Stjørdalens —»— 7
Vandforsyning Kristiansands og Agdenes befæstninger 7

Ekserserpladser m. v.: Side.

Kristiania 8
Kjeller 8
Gardermoen 8
Jørstadmoen 9
Fredrikstad 9
Kristiansand 9
Gimlemoen 10
Ulven 10
Værnes 10
Rindenleret 10
Arsenal for 6. brigade 10
Magasinrum for sanitetsmateriel 10
Magasinplads for sanitetsmateriel i Bergen 11
Vand- og kloakledning paa Odderøren 11
Indgjærdning av vigtigere vei- og jernbanebroer 11

Anskaffelser m. v.:

Vedrørende intendanturen 11
Indkjøp av kul 11
Vedrørende sanitetet 12
Veterinærmateriel 12
Utsendelse av kommissionær til Amerika 12

Materiel m. v.:

Oscarsborg med Svelvik 12
Tønsberg befæstninger 13
Kristiansands —»— 13
Bergens —»— 14
Agdenes —»— 15
Vardøhus fæstning 15
Kongsvinger befæstninger 15
Erstatning av forbrukt og utslitt minemateriel under nøitralitetsvernet 16
Stjørdalens og Værdalens befæstninger 16
Tønsberg og Bergens befæstninger — hydrograferingsfartøier 17
Tønsberg og Kristiansands befæstninger — moringsbøier 17
Fredrikstad mineforsvar — cykler 17
Fossumavsnittets befæstninger — automobil 17
Jørstadmoen — brandslukningsapparater 17
Mitraljøseanskaffelser 17
Haandgranater, bomber, bombekastere 18
Ski 18
Kabel- og signalløkter 18
Skansetøi 18
Anskaffelse av kompas 18
Vedlikehold av bergartillerimateriel 18
Anskaffelse av jernskap 18
Indkjøp av maskinoljer 19
Anskaffelse av skrivemaskiner 19
—»— » musikalier til Oscarsborg musikkorps 19

Side.

Fabrikationsvirksomhet:

Utvidelse av Kongsberg vaabenfabrik 19
—»— » Raufoss patronfabrik 19
Metalsmelteri paa Raufoss 21
Anlæg av tændhættefabrik 21
Brandrørfabrikation 21
Utvidelse av Engene ballistitfabrik 22
—»— » ammunitionsfabrikationen 22
Trinol 23
Hjemmefabrikation av skyts 24
Antiballonskyts 25
Flyvevæsenet 25
Arbeidstiden m. v. i fabrikkene 25

B. Marinen:

Vedrørende personellet 27
—»— materiellet 28
Foranstaltninger mot drivende miner 29
Forøkelse av marinens forraad m. v. 29
Vedrørende utgiftene 29

C. Forskjellig.

Bestemmelse vedrørende skibe 30
Nedsættelse av vernepligtsalderen 30
Krigsforsyningskommissioner 30
Vakthold paa Raufoss patronfabrik 31
Det militære efterretningsvæsen 31
Refusion av utgifter til postvæsenet 31
Ekstraarbeidshjælp ved generaladvokatembedet 32
Militærattachéen i Stockholm 32
Nye militærattachéer 32
Assistance for regimentsintendanten ved I. R. 5 32
Mekaniker til Bleriotaeroplanet 32
For til hesteholdspligtige officerers tjenestehester 32
Øvelser for brigadekommandoene 32
Leie av kontor for feltpostkontor nr. 8 32
Teknisk haandverker ved Kongsvinger befæstninger 33
Stipendier for læger og tandlæger 33
Veterinærstipendium 33
Trykningsutgifter 33
Bidrag til soldathjem 33

Angaaende utgiftene 33

Indledning.

Ved kgl. resol. av 16de april 1915 blev bestemt:

«At der meddeles godkjendelse av de forføininger, som Forsvarsdepartementet — efter avgivelsen av den i St. med. nr. 10 (1914) indeholdte redegjørelse — har truffet vedkommende nøitralitetsvernet.»

Idet man tillater sig at henvise til medfølgende gjenpart av den til grund for ovennævnte kgl. resol. liggende indstilling (bil. 1) skal departementet i det efterfølgende redegjøre for de forføininger, som efter denne tid og indtil utgangen av aaret 1915 er truffet til hævdelse av rikets nøitralitet og de derved nødvendiggjorte forsvarsforanstaltninger.

A. Hæren.

Nøitralitetsvernets avdelinger.

Nøitralitetsvernet har i alt væsentlig været opsat med samme styrke som i St. med. nr. 10 (1914) nævnt.

Overensstemmende med forutsætningen for forlængelsen av rekrutskolerne i 1915 har infanteriets rekrutavdelinger under den sidste del av rekrutskolen indgaat i nøitralitetsvernet.

De 22-aarige rekrutter av 2den—6te infanteriregiment, som gjennemgik ekstraordinær rekrutskole i 1915, skal efter departementets bestemmelse fortsætte tjenesten i nøitralitetsvernet i yderligere 90 dage, hvorved de avtjener 3 regimentsamlinger.

Derhos har samtlige landvernskompanier i infanteriet været indkaldt til 30 dages tjeneste ved nøitralitetsvernet.

Hvorledes dette har været ordnet vil fremgaa av det medfølgende grafiske tablaa over vaabenøvelserne 1915 (bilag 2).

Nøitralitetsvernet paa kystbefæstningene.

For at lette tjenesten for de ældre mandskaper (artillerister og signalister) av fæstningsartilleriet, som i 4 à 5 tørner har gjort tjeneste ved nøitralitetsvernet og for hvem nøitralitetsvakttjenesten derfor har maattet føles særlig trykkende, har departementet bestemt, at der til kystbefæstningene skal indbeordres personel av 2det opbud av feltartilleriet og 1ste og 2det opbud av bergbatterierne til at avløse en tilsvarende del av fæstningsartillerister og av 2det opbud av ingeniørvaabnet til at avløse et tilsvarende antal av fæstningsartilleriets signalmandskaper.

Ved denne beordring av personel fra andre vaaben samt ved anvendelsen av fæstningsartilleriets ordinært ekserserende avdelinger samt de ordinære og ekstraordinære garnisonsavdelinger (jfr. nedenfor) vil nøitralitetsvakttjenesten paa kystbefæstningene kunne bestrides uten ekstraordinær indkaldelse av fæstningsartilleriets ældre artillerister og signalister paa det nærmeste aaret 1916 ut. Fæstningsartilleriets minemandskaper har man derimot ikke kunnet avløse med personel fra andre vaaben.

Nye ekstraordinære garnisonsavdelinger paa kystbefæstningene.

Ved kgl. resol. av 10de december 1915 blev det bestemt:

1. At Forsvarsdepartementet bemyndiges til at oprette nye ekstraordinære garni-

sonsavdelinger paa kystbefæstningene overensstemmende med hvad der er anført i nærværende indstilling.

2. At utgiftene hermed utredes av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler.

Man tillater sig at henvise til medfølgende gjenpart av den til grund for resolutionen liggende indstilling (bilag 3).

Paa landbefæstningene har departementet under den nuværende situation fundet det paakrævet at styrke de derværende garnisonsavdelinger ved ekstraordinær indkaldelse av befal og mandskap for at faa et fuldt betryggende vakthold. Dette er saaledes tilfælde med Sarpsborg, Kongsvinger og Stjørdalens befæstninger, hvor garnisonsavdelingenes styrke — saalænge den nuværende situation varer — skal være:

Ved Sarpsborg bef. 40 mand mot tidl. 25
» Kongsvinger » 40 » » » 20
» Stjørdalens » 30 » » » 20
foruten befal.

Utgiftene hermed anslaaes til ca. kr. 5 400,00 pr. maaned.

Derhos blev der under aarets regimentsamling paa Værdalens befæstninger — for at faa opøvet den nødvendige styrke — indbeordret 15 signalmandskaper fra Agdenes befæstninger til at gjøre nøitralitetsvakttjeneste ved Værdalens befæstninger. Antagelig utgift ca. kr. 1 300,00.

Ingeniørtropper til befæstningerne.

For at faa utført endel nødvendige forsvarsarbeider har departementet git sit samtykke til, at der til Kongsvinger befæstninger blev indbeordret 40 mand med befal av Søndenfjeldske ingeniørregiments landvernsavdeling.

Utgiften hermed har andrat til ca. kr. 3 600,00.

Til Agdenes befæstninger har 5te sappørkompani ekstraordinært været indkaldt i 30 dage for at utføre endel nødvendige fortifikatoriske arbeider.

Utgiften hermed beløp sig til ca. kr. 9 000,00.

Bevogtning av Ofotbanen.

For opnaaelse av en betryggende bevogtning av Ofotbanen blev det bestemt, at 1ste kompani av Nordre Haalogaland infanteriregiment nr. 15 efter avslutningen av aarets regimentsamling skulde beordres til at overta bevogtningen av nævnte bane.

Avløsningene skal tjenstgjøre i 60 dage.

Internering av besætningene fra den britiske hjælpekrydser «India» og den tyske hjælpekrydser «Berlin».

Til at bevogte den paa Jørstadmoen internerte besætning fra den engelske hjælpekrydser «India», som sidstleden august blev skut isænk paa Vestfjorden, har departementet bemyndiget Kommanderende General til at beordre den nødvendige styrke.

Utgiftene hermed anslaaes til ca. kr. 5 800,00 pr. maaned.

De med interneringen av besætningen paa den tyske hjælpekrydser «Berlin» forbundne utgifter beløper sig til ca. kr. 10 000,00 pr. maaned.

Vedrørende forskjellige kurser.

Instruktionskursus for de stedfortrædende distriktsintendanter.

For under den nuværende situation at sætte det personel, som ved krigsmobilisering var utset til at overta de stedfortrædende distriktsintendanters forretninger, ind i disse, bestemte departementet, at nævnte personel — 1 pr. brigade — skulde indbeordres til et instruktionskursus, fortrinsvis hos vedkommende distriktsintendant, og eventuelt med bistand av vedkommende brigades stabschef.

Ved 4de brigade blev det dog ikke nødvendig at foreta saadan beordring.

Tropchefskurser.

Departementet har bestemt igangsat 6 kurser — 1 pr. brigade — til utdannelse av tropchefer i infanteriet. Der skulde uttages 36 til saadan utdannelse skikkede menige pr. regiment (12 pr. selvstændig bataljon)

av aarsklassen 1915. Kursene skulde vare i 60 dage og godskrives de indbeordrede elever som 2 regimentsamlinger. Efter endt kursus skal de dertil skikkede bli beskikket til utskrevne korporaler.

Derhos har man bestemt, at de som har gjennemgaat tropchefskursene skal beordres til tjeneste i 30 dage enten i nøitralitetsvernet eller ved utskreven avdeling for at skaffes mest mulig rutine som befal. De av disse, som yderligere paatar sig mindst 60 dages frivillig tjeneste, og som ansees skikket dertil, kan beskikkes til utskrevne sersjanter.

Ekstraordinære reservebefalskurser

har været holdt under rekrutskolen 1915 ved infanteriet, kavaleriet, feltartilleriet, ingeniørvaabnet og fæstningsartilleriet.

De med disse forbundne utgifter har været utredet av de vanlige øvelseskonti.

Kursus i traadløs telegrafi.

For at faa utdannet befal for radiotelegrafavdelingene har departementet samtykket i, at der kan utredes kr. 4 000,00 til avholdelse av et 9 ukers kursus i radiotelegrafering.

Kursus med det nye radio- og lyskastermateriel.

For i tilfælde av mobilisering at kunne utnytte det nyanskaffede transportable lyskastermateriel og traadløse telegrafmateriel har departementet fundet det nødvendig allerede paa nærværende tidspunkt at søke nødtørftig utdannet det nødvendigste personel for materiellets betjening.

Der er i den anledning beordret igangsat øvelser av 20 dages varighet, saavel med lyskasterne som med de traadløse stationer.

De hermed forbundne utgifter kan endnu ikke opgives.

Mitraljøsekurser.

Som nævnt har der av private været skjænket hæren et antal av 54 stkr. let mitraljøse m/1914 (Madsen), der dels ifølge givernes ønske, dels i overensstemmelse med Kommanderende Generals forslag for den overveiende del blev tildelt landvernet.

For at gi dettes befal og mandskap øvelse i behandlingen av de nye vaaben bestemte Forsvarsdepartementet, at der ved hver landvernsbataljon, der var tildelt mitraljøser, blev at avholde mitraljøsekurser av 30 dages varighet.

Departementet har derhos bestemt, at de officerer, som skal lede ovennævnte kurser paa 30 dage, skal indbeordres til et 6 dages teknisk kursus ved Kongsberg vaabenfabrik.

Utgiftene kan endnu ikke opgives.

De frivillige 8-maaneders befalskurser.

De i henhold til Stortingets bemyndigelse i mai maaned sidstleden igangsatte frivillige 8 maaneders befalskurser ved infanteriet, feltartilleriet, ingeniørvaabnet og fæstningsartilleriet er nu avsluttet med et efter omstændigheterne gunstig resultat.

Fra disse kurser er ialt uteksaminert:

Fra	infanteriets	72 elever
«	feltartilleriets	28 —
«	ingeniørvaabnets	23 —
«	fæstningsartilleriets	16 —

For at skaffe de uteksaminerte elever mest mulig rutine som befalingsmænd har departementet bestemt, at de av dem, som var villige dertil, snarest efter kursernes avslutning kunde faa avgjøre sin resterende fredstjeneste ved 2 × 30 dages tjeneste i nøitralitetsvernet eller ved utskrevet avdeling. I den første periode skal de tjenstgjøre som korporaler og i den anden som sersjanter.

For yderligere at opmuntre disse til at gjøre mere tjeneste og saaledes tilegne sig større dygtighet som befalingsmænd har departementet endvidere bestemt, at de av dem, som yderligere paatar sig 2 regimentssamlinger, skal faa utbetalt ekviperingspenger til anskaffelse av officersuniform.

Da resultatet av de nu avsluttede 8 maaneders frivillige befalskurser har været saa tilfredsstillende og da disse ikke fik den

tilslutning som beregnet, har departementet bestemt, at der fra 21de januar 1916 skal igangsættes nye 8 maaneders frivillige befalskurser, nemlig 1 for infanteriet og 1 for fæstningsartilleriet. Betingelserne er de samme som fastsat for de første kurser.

Paa infanteriets kursus er optat 37 elever
« fæstningsartilleriets .. .. 14 —

Utgiften er anslaat til kr. 40 000,00.

Ekstraordinær optagelse av kadetter i krigsskolens øverste avdeling.

For snarest i nogen grad at søke avhjulpet den inden hæren og specielt fæstningsartilleriet raadende mangel paa fastlønnede premierløitnanter har departementet bestemt, at der høsten 1915 skulde optages 60 kadetter i krigsskolens øverste avdeling. Man tillater sig at henvise til budgetforslaget for kommende termin, hvor saken er behandlet.

Utgifterne hermed er bestemt utredet av bevilgningen til krigsskolen.

Arbeider i anledning av fæstningenes krigsberedskap.

Agdenes befæstningers

orografer har hittil maattet staa helt ubeskyttet mot veir og vind.

Dette vil vistnok bli rettet, naar de nye kommandopladser blir færdige, men kommandanten har fremholdt nødvendigheten av, at orografene faar nogen beskyttelse indtil dette kan ske, da det hænder at de i det voldsomme veir, som kan indtræffe paa dette sted, blaaser overende, og derved utsættes for ødelæggelse.

Departementet har derfor tillatt anvendt kr. 750,00 til overdækning av fæstningens orografer.

Flytning av lyskasteren paa Hysnestaaen.

Ved Agdenes befæstninger har man under nøitralitetsvernet — særlig ved indtrædende høivand (springflod) og voldsomt uveir i høst- og vintertiden — gjort den erfaring, at sjøen ved lyskasteren paa Hysnestaaen gaar ind lyskastergrotten, saaledes at lamper og reguleringsinstrumenter utsættes for at bli ødelagt.

Sjøsprøiten har staat saa langt opover standpladsen, at lyskasterens effekt i høi grad forringes. Ved nordveststormer, som hyppig forekommer paa de kanter, kan lyskasteren omtrent ikke brukes.

Endvidere har kommandanten uttalt, at den nuværende standplads for lyskasteren ikke tilfredsstiller fordringene hvad angaar dækningsforhold og beredskap.

Da fæstningen er knapt utstyrt med lyskastere — kun 3 stkr. 110 cm. lyskastere — har man fundet det meget betænkelig, at den ene av disse (ca. 1/3 av fæstningens lyseffekt) leilighetsvis blir sat ut av funktion.

Departementet har derfor fundet at maatte approbere et forslag fra fæstningsartilleriet om at lyskasterne straks flyttes til en mere hensigtsmæssig og betryggende standplads.

Utgiften hertil er beregnet til kr. 6 700,00.

Oscarsborg med Svelvik.

Der forekom ved Svelvik paa grund av et voldsomt tordenveir forstyrrelser i minespærringen. Da dette sattes i forbindelse med den omstændighet, at minestationen var i samme hus som telefoncentralen, hvorved lynnedslag antokes at kunne gaa over fra telefonledningen til mineledningene, blev centralen forslaat flyttet for at undgaa lignende uheld. Utgiftene hermed var beregnet til kr. 2 500,00, hvilket beløp er stillet til disposition.

Kristiansands befæstninger.

a. Overdækning.

Fæstningsartilleriet har fremholdt nødvendigheten av, at overdækningen ved de 21 cm.s kanoner paa Odderøen utstyres med luker og dør over nedgangene paa samme maate som ved haubitsbatteriet.

Utgiftene hermed var beregnet til kr. 2 400,00.

Departementet har tillatt dette arbeide utført som en nødvendig foranstaltning for derved at gjøre overdækningen helt effektiv.

b. Maskering av skyts.

Foruten de tidligere utførte maskeringsarbeider ved befæstningene har kommandanten paa Kristiansands befæstninger foreslaat endel anordninger saaledes, at skytset ikke skal avtegne sig mot himlen saaledes som tidligere var tilfældet.

Departementet har tillatt utgiften hermed kr. 500,00 utredet.

c. Telefonarrangement Vaagsbygden.

Kommanderende General og Generalstaben samt forsvarschefen i Kristiansand har i tilslutning til et fra kommandanten paa Kristiansands befæstninger indsendt forslag anbefalt et telefonarrangement, der sikrer forbindelse mellem avsnittet Kjos—Flekkerø og befæstningene likesom det idethele betydelig vil bedre forbindelsen inden det hele avsnit.

Departementet har tillatt anvendt kr. 1 800,00 i dette øiemed.

Tønsberg befæstninger.

Ved minevæsenets tændstation paa Haaøen ved Tønsberg har man lagt merke til, at endel instrumenter influeres av skud fra kanoner i visse retninger paa grund av jordrystelsene. For at ophæve virkningen av disse rystelser har departementet overensstemmende med fæstningsartilleriets forslag paabudt visse anordninger i selve stationen. Man har derefter git tilladelse til, at resultaterne av disse anordninger konstateres gjennem etpar prøveskytninger.

Utgiften hertil ca. kr. 300,00.

For at nøitralisere virkningen av lynnedslag har man endvidere overensstemmende med fæstningsartilleriets forslag git samtykke til, at telefonlinjen mellem centralvakten og tændstationen — tidligere luftlinjer — anordnes som kabelforbindelse i grøft m. v. Utgiften hertil ca. kr. 1 100,00.

Bebyggelse, indkvartering og andre arbeider.

Befæstningene.

Der er fra nøitralitetsvernets avdelinger paa fæstninger og eksercerpladser m. v. paa grundlag av de erfaringer, der sidst vinter er gjort, fremkommet en række forestillinger angaaende bedring av en del forhold vedrørende underbringelsen — indsætning av ovner, dobbelte dører og vinduer, opførelse av skur, vinterindredning av hus m. v. — saaledes at forholdene kan siges at være nogenlunde forsvarlige ved vintertid.

Hertil har departementet tillatt anvendt en række mindre beløp — fra kr. 80,00 til kr. 800,00 paa hvert sted, tilsammen kr. 4 930,00.

Oscarsborg med Svelvik.

Ved kgl. resol. av 23de juli 1915 blev bestemt:

«At utgiften med endel av kommandanten paa Oscarsborg med Svelvik i anledning indkvartering av nøitralitetsvernet paa Oscarsborg m. v. iverksatte arbeider, ialt kr. 16 226,86, blir at utrede av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler.»

Gjenpart av den til grund for resolutionen liggende indstilling vedligger (bilag 4).

Andre utgifter ved indkvarteringen.

Departementet har approbert utgiftene i anledning av nøitralitetsvernets indkvartering paa Oscarsborg for vinteren 1915/16.

Utgiftene til leie av kvarter beløper sig til kr. 3 110,00 samt nødvendige indredningsarbeider i anledning av indkvarteringen til kr. 1 950,00.

Utbedringsarbeider i mineavdelingens barakke.

Til utbedringsarbeider i mineavdelingens barakke paa Oscarsborg for at gjøre denne skikket til vinterunderbringelse er stillet til disposition kr. 1 500,00.

Gjenopførelse av et vakt- og materialhus paa Haaøbryggen.

Til gjenopførelse av et for nøitralitetsvernet nødvendig vakt- og material-

skur paa Haaøbryggen paa Oscarsborg, hvilket skur nedbrændte sommeren 1915, er tillatt anvendt kr. 3 100,00.

Diverse vaktskur m. v.

Kommandanten paa Oscarsborg har fremholdt nødvendigheten av opførelse eller indredning av vaktskur for nøitralitetsvaktene ved Seiersten, Kopaas og Haubitsbatteriet, samt paa Bergholmen. Likeledes fremholdtes ønskeligheten av, at der paa Filtvedt blev leiet et rum for besætningen paa bevogtningsfartøiene paa dette sted, saaledes at besætningen kunde faa fornøden hvile.

Fæstningsartilleriet har anbefalt kommandantens forslag.

Overensstemmende hermed har departementet samtykket i, at der til ovennævnte vaktskur anvendes kr. 2 800,00 samt til leie av et rum paa Filtvedt kr. 25,00 pr. maaned.

Omlægning av det gamle lysnet.

Fæstningsartilleriet har indmeldt, at det gamle lysnet paa Oscarsborg ikke længere tilfredsstillet de i statens forskrifter opstillede krav til sikkerhet, hvorfor det var resikabelt at fortsætte længer med anlægget i denne tilstand.

Departementet har derfor gaat med paa, at lysnettet omlægges — foreløbig forsaavidt angaar vakt- og krigstjenesten — for en utgift av indtil kr. 2 500,00. Naar utgiften har kunnet indskrænkes saapas meget er det fordi man blandt de indkaldte vernepligtige har gjort regning paa at finde folk med fagkundskap i denslags arbeider.

Tønsberg befæstninger.

Ved Tønsberg befæstninger har de tjenstgjørende sanitetsofficerer med støtte av sanitetschefen fremholdt nødvendigheten av en mere gjennemgripende forandring av underbringelsesforholdene for de paa Haaøen i nærheten av batterier og stationer forlagte avdelinger.

De i denne anledning foreslaatte arbeider bestod i utbedring av minemagasinets kjøkken, opførelse av en barakke for 15 mand m. v.

Utgiftene var ialt beregnet til kr. 2 450,00.

Departementet har anset det nødvendig at faa de paaklagede forhold rettet, og har stillet ovennævnte beløp til disposition hertil.

Paa Kristiansands befæstninger.

Indredning av ammunitionsmagasin til indkvartering.

Ved Kristiansands befæstninger har man maattet ta i bruk haubitsbatteriets ammunitionsmagasin som indkvarteringsrum.

Da magasinet imidlertid er ganske mørkt, har departementet tillatt anvendt kr. 300,00 til takvinduer i dette.

Proviantmagasiner Odderøen og Gleodden.

Kommandanten paa Kristiansands befæstninger har fremholdt nødvendigheten av at befæstningene blir saaledes utstyrt med proviantmagasiner, at de kan utholde indeslutning ogsaa fra landsiden, idet det i et saadant tilfælde neppe vil være mulig at skaffe befæstningene de nødvendige levnetsmidler fra brigadedistriktets magasiner.

Kommandanten foreslog i den anledning indredet et magasin for Gleodden paa kabelmagasinets loft og paa Odderøen bygget et magasin.

Utgiftene blev ialt beregnet til kr. 5 000,00.

Kommanderende General samt Generalstaben og fæstningsartilleriet har fremholdt ønskeligheten av heromhandlede foranstaltning.

Overensstemmende hermed har departementet stillet kr. 5 000,00 til disposition hertil.

Indlægning av elektrisk lys paa Gleodden.

Departementet har overensstemmende med fæstningsartilleriets anbefaling samtykket i indlægning av elektrisk kraft og lys i etablissementet paa Gleodden.

Da arrangementet forholdsvis billig lot sig gjennemføre, og da det er av stor betydning saavel for befæstningens krigsberedskap som for den daglige bevogtning samt for verkstedsdriften at ha elektrisk lys og kraft ved anlægget, har departementet tillatt anvendt de med indlægningen forbundne utgifter ca. kr. 4 300,00.

Signalstation paa Prestøen ved Kristiansand.

Ved kgl. resol. av 21de oktober 1915 blev departementet bemyndiget til at avholde ekspropriation for erhvervelse av fornøden grund med adkomstvei og byggeplads for nøitralitetsvernets signalstation paa eiendommen Prestø i Oddernes herred.

Det i den anledning ved skjøn fastsatte erstatningsbeløp (iberegnet ulempeerstatning) utgjør kr. 1 200,00.

Vinterunderbringelse — Koholmen.

Paa Koholmen ved Kristiansands befæstninger er tillatt foretat indredningsarbeider for vinterunderbringelse til et beløp av kr. 800,00.

Bergens befæstninger.

Vakthytte for signalpost ved Bergens ytre befæstninger.

Til opførelse av en vakthytte til en fremskutt signalpost ved Bergens ytre befæstninger er tillatt anvendt kr. 850,00.

Vaktposten har hittil ligget i et kanonskur, men da postens styrke av militære hensyn er fordoblet, kunde den ikke længere rummes i kanonskuret.

Allarmarrangement for Bergens ytre befæstninger.

Ved Bergens ytre befæstninger haves ikke organisationsmæssige trompetere og forholdene er saaledes, at trompetsignal ikke kan paaregnes at bli hørt over større dele av avsnittene. Allarmering har derfor hittil maattet foregaa ved tilsigelse — en fremgangsmaate, som tar for lang tid.

Overensstemmende med et forslag fra fæstningsartilleriet har departementet derfor tillatt anordning av et system av elektriske allarmklokker ved de respektive anlæg og bevogtningsled m. v. — Utgift tilsammen kr. 800,00.

Agdenes befæstninger.

Underbringelse av dækningsavdelinger.

Der er fra sanitetets side klaget over de i hygienisk henseende litet tilfredsstillende underbringelsesforhold for dækningsavdelingene i Selven og Fævaag, hvor avdelingene er indkvarteret i leiede rum paa gaardene.

Disse er vanskelige at holde rene, og det tætte belæg gjør dem mindre sunde.

Departementet har derfor fundet at burde bestemme anskaffet 8 flytbare barakker til et samlet kostende av kr. 5 600,00 for i nogen grad at bedre disse forhold.

Paa Stjørdalens befæstninger.

De paa Stjørdalens befæstninger tidligere opførte bygninger er ikke skikket til vinterunderbringelse, hvorfor der ved befæstningene i den senere tid har optraadt adskillig sygdom. Efter forslag fra fæstningsartilleriet og ingeniørvaabnet har departementet tillatt foretat endel indredningsarbeider i krigsunderbringelsestunnellene saaledes at disse midlertidig kan benyttes, indtil den nye bebyggelse blir færdig.

Utgiften hermed har andraget til kr. 1 400,00.

Vandforsyningen. Kristiansands og Agdenes befæstninger.

Ved kgl. resol. av 24de september 1915 blev bestemt:

«At der av midler vedrørende nøitralitetsvernet utredes til

vandforsyning for Kristiansands befæstninger	.. ..	kr. 23 900,00
do. for Agdenes do...	.. .. ..	« 17 250,00
	Tilsammen	kr. 41 150,00.»

Gjenpart av den til grund for resolutionen liggende indstilling vedligger (bilag 5).

Eksercerpladser m. v.
Kristiania.

Heisehus i intendanturens verksted.

Generalintendanten har fremholdt, at arbeidet med opførelsen av den bestemte heiseanordning inde i intendanturens verkstedsbygning paa mange maater vil være yderst generende under den nu paagaaende forcerte drift ved intendanturen, likesom ogsaa en del plads vil bli tat væk. Generalintendanten foreslaar derfor heisen opført i et eget heisehus, der tilbygges verkstedsbygningen.

Utgiftene hermed er beregnet til kr. 9 500,00.

Departementet, der saavel under de nuværende forhold som senere anser dette arrangement betydelig heldigere end at lægge heisen inde i bygningen, har tillatt kr. 9 500,00 anvendt hertil.

Utbedring av den gamle krigsskolestald.

I anledning av det ekstraordinære befalskursus ved feltartilleriet var der indbeordret til underofficersskolen betydelig flere hester end ellers. Disse kunde imidlertid ikke skaffes plads i skolens stald paa Kontraskjæret. Departementet har derfor tilllatt anvendt kr. 700,00 til reparation av den gamle delvis forfaldne krigsskolestald for at skaffe nødtørftig staldrum for de heromhandlede hester.

Kjeller.

Aeroplanfabrik.

Ved kgl. resol. av 29de oktober 1915 er bestemt:

«At der av midler vedrørende nøitralitetsvernet tillates utredet kr. 37 300,00 til opførelse av aeroplanfabrik paa Kjeller — utover de tidligere til disposition stillede beløp.»

Herved er ialt disponert til aeroplanfabrik paa Kjeller kr. 111 000,00.

Gjenpart av den til grund for resolutionen liggende indstilling vedligger (bilag 6).

Indredning av flyveskur til monteringsplads.

Flyvevæsenets tekniske avdeling har fremholdt nødvendigheten av snarest at skaffe plads for montering av de færdige aeroplaner for at avhjælpe den nuværende nødstilstand med hensyn til plads indtil aeroplanfabrikken blir færdig.

Avdelingen har derfor med generalfelttøimesterens tilslutning foreslaat som den billigste ordning for at opnaa monteringsplads, at det bevilgede flyveskur straks indredes for vinterbruk, saaledes at monteringen vil kunne foregaa i dette skur.

Departementet har i tilslutning hertil stillet kr. 8 500,00 til disposition for heromhandlede arbeide.

Gardermoen.

Lagerhus.

Statens provianteringskommission har foreslaat for departementet at delta med en halvdel av utgifterne i opførelsen av et lagerhus for hæren paa Gardermoen.

Magasinet, der var beregnet for 1 000 tons korn, var av Strømmen trævarefabrik tilbudt for kr. 23 500,00 og lovet færdig 2½ maaned efter bestilling.

Det var da meningen at militæretaten skulde overta huset, naar krisen er over.

Da intendanturen i høi grad har bruk for heromhandlede magasinbygning, og da man ved at opføre det paa Gardermoen kunde opnaa en gavnlig rullering av det lagrede korn, samtykket departementet i ovennævnte arrangement, hvorfor kr. 11 750,00 blev stillet til disposition.

Gjærde om intendanturleiren.

Generalintendanten har fremholdt nødvendigheten av at de store beholdninger, som opbevares i intendanturleiren paa Gardermoen, beskyttes saa effektivt som mulig, og foreslaat at leiren — for at lette bevogtningen — omgives av et solid gjærde.

Utgiftene ved et saadant gjærde blev beregnet til kr. 5 000,00.

Departementet har stillet beløpet til disposition.

Jørstadmoen.

I anledning av internering av det engelske krigsskib «Indias» besætning paa Jørstadmoen har departementet truffet forføining til, at de nødvendige bygninger blir gjort skikket til beboelse ved vintertid.

Utgiftene hermed andrar til ca. kr. 25 000,00.

Derhos har man git samtykke til, at der opføres en indhegning om de av den internerte styrke benyttede lokaler.

Utgiftene hermed har utgjort ca. kr. 4 000,00.

Fredrikstad.

Infanterikasernen.

Departementet har bestemt, at de ivinter igangsatte kurser for utdannelse av underbefal skal forlægges til Fredrikstad, hvor ogsaa infanteriets befalskursus for tiden er forlagt.

Det har i den anledning været nødvendig at foreta endel indredningsarbeider i kasernen, likesom man har fundet det nødvendig saavel av militære og økonomiske som av brandhensyn at utstyre lokalene med elektrisk lys.

Denne foranstaltning er ikke mindst nødvendig i disciplinær henseende for at kunne istandbringe en fuldt ordnet indre tjeneste ved avdelingen, hvad der specielt ved befalsutdannelsen er av væsentlig betydning.

Departementet har derfor stillet til disposition for indredningsarbeidene kr. 2 200,00 og til indlæg av elektrisk lys kr. 5 340,00.

Vinterunderbringelse for Fredrikstad mineforsvar.

Til indredning for vinterbruk av bebyggelsen ved Fredrikstad mineforsvar er tillatt anvendt kr. 1 300,00 — da rekrutskolen ved mineforsvaret allerede begyndte i begyndelsen av januar 1915.

Kristiansand.

Magasin for haandvaaben og ammunition med reparationsverksted i Kristiansand.

I anledning av de forberedelser, der er gjort for sammendragning av tropper ved Kristiansand, har det været nødvendig at istandbringe et magasin for haandvaaben og ammunition med reparationsverksted for vaabenteknisk materiel.

Et hertil passende hus er indtil videre leiet for kr. 2 000,00 pr. aar. Departementet har for tiden under utredning spørsmaalet om opførelse av et eget hus til heromhandlede bruk, hvorved leien av dette hus vil bortfalde.

Til indkjøp av verktøi for reparationsverkstedet er tillatt anvendt kr. 3 427,00.

Diverse foranstaltninger i anledning av underbringelse.

For at faa underbragt de i Kristiansand stationerte dækningsavdelinger, har det været nødvendig at belægge underofficersskolens eksercerhus med tilliggende lokaler.

Departementet har derfor overensstemmende med brigadens forslag tillatt leiet turnhallen i Kristiansand som gymnastiksal for underofficersskolen. Utgiften hermed er kr. 125,00 pr. maaned.

Likeledes er kasernens geværrum tillatt utbedret til underbringelse av elever for kr. 300,00.

Vedskur.

Generalintendanten har i tilslutning til 3dje distriktskommando fremholdt nødvendigheten av at de for nøitralitetsvernets avdelinger anskaffede vedoplag skaffes i hus, saaledes at veden ikke skal ligge ubeskyttet i det fugtige klima ved Kristiansand.

Utgiftene ved opførelse av et vedskur i Kristiansand og 2 paa Gimlemoen var anslaat til kr. 1 500,00.

Departementet ansaa opførelsen av saadanne vedskur nødvendige, og har stillet ovennævnte beløp til disposition hertil.

Gimlemoen.

Officersmessen paa Gimlemoen, hvor der skal ligge tropper hele vinteren 1915/16, er tillatt utbedret for vinterbruk. Utgift kr. 750,00.

Ulven.

Utbedring av rum for feltpostkontor.

I anledning av at der omtrent hele aaret rundt ligger tropper paa Ulven, er der oprettet et feltpostkontor sammesteds. Dette har lokaler i etpar rum i opsynsmandsboligen.

Rummene er imidlertid saa trækfulde og kolde, at postmesteren har indsendt andragende om at faa disse utbedret saa de kan bli skikket for vinterophold. Departementet har tillatt kr. 750,00 anvendt hertil.

Vinterunderbringelse.

Paa grund av den store styrke som under I. R. 4's rekrutskole med 22-aarsklassen fra 23de september 1915 til jul underbringes paa Ulven, har det været nødvendig at indsætte ovner i alle barakkerum paa eksercerpladsen.

Endvidere er anskaffet en luxlampe til leirens belysning.

Utgiftene hermed har andrat til ialt kr. 1 600,00.

Værnes.

5te brigade har fremholdt nødvendigheten av at der i artillerileiren paa Værnes, hvor der 1915 skulde avholdes rekrutskole fra 23de september til 21de december, blev indlagt elektrisk lys, idet tjenesten (særlig staldtjenesten, der maa foregaa med lygter baade morgen og aften) ellers paa mange maater vilde vanskeliggjøres, og man ikke vilde kunne faa det nødvendige utbytte av øvelsene.

Departementet har tillatt anvendt kr. 2 500,00 hertil.

Rindenleret.

For at lette bevogtningen av etablissementet paa Rindenleret med de derværende store beholdninger, samt for at mindske ildsfarligheten ved arbeide ved lampelys i magasinene har departementet efter 5te distriktskommandos anbefaling tillatt anvendt kr. 600,00 til utvidelse av eksercerpladsens elektriske belysning.

Arsenal for 6te brigade.

Provisorisk anordning.

For krig er det nødvendig, at der inden 6te brigades distrikt findes et arsenal, hvor reserveammunition kan opbevares, og hvor nødvendige reparationer kan foretages, idet man ikke kan gjøre regning paa nogen sikker forbindelse med de sydlige landsdele.

Det vil ogsaa i længden falde billigere at ha et eget arsenal for 6te brigade saa de svære utgifter til transport kan undgaaes.

Indtil et saadant arsenal kan bli etablert har saavel brigaden og generalfelttøimesteren som generalstaben og Kommanderende General anset det nødvendig, at der utsees plads og lokaler for et provisorisk arsenal, der ved mobilisering straks kan træde i virksomhet.

Departementet har derfor efter at ha indhentet forslag fra disse autoriteter tillatt anvendt ca. kr. 6 000,00 til indkjøp av nødvendig verktøi og materiale for et saadant provisorisk arsenal samt kr. 3 000,00 til en bygning.

Magasinrum for sanitetsmateriel.

For de i det sidste aar anskaffede ganske betydelige beholdninger av sanitetsmateriel, hvilke er bestemt fordelt til de forskjellige avsnit og befæstninger, har det været nødvendig at skaffe det nødvendige magasinrum. For den største del er dette skaffet ved indredningsarbeider i bygninger, som man hadde.

Utgiftene hermed har andrat:

For Tønsberg befæstningers materiel til	kr.	500,00
» Agdenes befæstninger	»	250,00
» 3dje brigades materiel til ca.	»	1 600,00
» 4de » » » . .	»	1 500,00
» 5te » » » . .	»	300,00

» leie av rum i Narvik kr. 25,00 pr. maaned.

Magasinplads for sanitetsmateriel i Bergen. Vand- og kloakledning paa Odderøen.

Ved kgl. resol. av 24de juni 1915 er bestemt:

«At der av midler vedrørende neitralitetsvernet tillates anvendt:

1. Til magasinplads for sanitetsmateriel i Bergen .. .. kr. 1 500,00
2. Til vand- og kloakledning paa Odderøen .. .. .. » 4 800,00

Sum kr. 6 300,00.»

Gjenpart av den til grund for resolutionen liggende indstilling vedligger (bilag 7).

Indgjærding om vigtigere vei- og jernbanebroer.

Departementet har efter et paa foranledning utarbeidet forslag fra generalinspektøren for ingeniørvaabnet med tilslutning av generalstaben og Kommanderende General truffet forføining til indgjærding ved mobilisering av landets vigtigste vei- og jernbanebroer saaledes at bevogtningen av disse kan lettes.

Der er i den anledning bestemt indkjøpt og lagret ved de forskjellige broer gjærdeduk med stolper, saaledes at gjærdene ved krigsutbrudd hurtig kan sættes op.

Utgiftene hermed har andrat til følgende beløp:

a.	1ste brigades distrikt	kr.	7 900,00
b.	2den » »	»	6 000,00
c.	4de » »	»	1 000,00
d.	5te » »	»	4 000,00

Anskaffelser m. v.

Vedrørende intendanturen.

De i tidligere meddelelser omhandlede forcerte anskaffelser og oparbeidelser av beklædnings- og utrustningsgjenstande har fremdeles paagaat. Paa grund av at vaabenøvelserne i større utstrækning end tidligere maa henlægges til den kolde aarstid, har man maattet indkjøpe ca. 25 000 stk. uldtepper til supplering av havende beholdninger.

For at sikre de nødvendige lagerrum for furage under en eventuel feltopsætning er bestemt opført 4 høimagasiner, 2 paa Gardermoen, 1 paa Evjemoen og 1 i 6. brigade. Hvert magasin er beregnet for lagring av ca. 500 ton og koster ca. kr. 20 000,00.

I januar—mars 1915 ankom de fra Amerika ekstraordinært anskaffede 4 000 tons rug og hvete og 7 000 tons havre, som er fordelt saavidt mulig efter behovet over hele landet.

Da det i enkelte distrikter i 6. brigade har vist sig, at der ikke findes de fornødne møller til formaling av de havende kornbeholdninger, har man — som en nødforanstaltning — maattet anskaffe 3 mindre kverner med motorer, hvorav en er anbragt i Salangen, en paa Altengaard og en paa Nyborgmoen. Paa de to sidstnævnte steder er ogsaa opført mindre kvernhus.

Utgifterne pr. kvern med motor andrar til kr. 1 825,00. Kvernhusene koster kr. 3 000,00 pr. stk.

Lignende kvern med hus er anskaffet til Evjemoen. Kvernhuset koster her kr. 2 600,00.

Indkjøp av kul.

Med d/s «Orion» fulgte 1 920 tons Spitsbergenkul, som oprindelig var bestemt for den tyske hjælpekrydser «Berlin».

Da imidlertid skibets reder, da han fik vite, at kullene var bestemt for «Berlin», negtet at losse dem, fandt departementet — under hensyntagen til de vanskelige kulforhold — at burde overta kullene.

Utgiften hermed er kr. 115 179,00.

Til Fossumavsnittets befæstninger er departementet ved kgl. resol. av 1ste oktober 1915 bemyndiget at indkjøpe kul og koks for ca. kr. 14 000,00.

Gjenpart av den til grund for resolutionen liggende indstilling vedligger (bilag 8).

Vedrørende sanitetet.

Gaze.

Paa grund av stadig tiltagende vanskeligheter med at faa bomuld fra England er indtil kr. 25 000,00 stillet til sanitetschefens disposition til indkjøp av bløt gaze.

Serum.

Paa grund av at tilvirkningen av tetanus (stivkrampe)-serum nu er ophørt her i landet, er fra statens seruminstitut i Kjøbenhavn kjøpt saadant serum for kr. 2600,00. Mulig fremtidig behov kan paaregnes dækket fra institutet i Kjøbenhavn.

Vaksine.

For at holde kolera-, tyfus- og paratyfusvaksine paa lager har departementet tillatt oprettet kontrakt med overlæge Aaser. Utgiften indtil 1/7 1916 er kr. 500,00.

Transportable bakteriologiske laboratorier.

Departementet har tillatt sanitetschefen at bestille 2 transportable bakteriologiske laboratorier til en samlet pris av kr. 4 500,00, da det var nødvendig at faa anskaffet saadanne snarest fra utlandet.

Bæreskjæker til syketransport i 6te brigade.

Av hensyn til det vanskelige terræn i 6. brigades distrikt for sykekjærrer har man tillatt sanitetschefen til prøve at anskaffe 20 par bæreskjæker til et beløp av kr. 1 500,00.

Indkjøp i Amerika av sanitetsmateriel.

Endel sanitetsmateriel, som ikke kan faaes indenlands, er indkjøpt i Amerika. Der er i dette øiemed stillet til raadighet indtil kr. 17 000,00.

Opgjør er endnu ikke indkommet.

Medikamenter til Kristiansand og Bergen.

Ved kgl. resol. av 18de juni 1915 blev bestemt:

«Til indkjøp av medikamenter til sikring av medicinbeholdninger for Kristiansand og Bergen kan anvendes indtil kr. 11 700,00, som blir at utrede av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler.»

Gjenpart av den til grund for resolutionen liggende indstilling vedlægges (bilag 9).

Veterinærmateriel.

Til 40 ny-oparbeidede veterinærkasser manglet der medicin og forbinderisaker. Veterinærinspektøren er bemyndiget til at anskaffe disse saker.

Utgiften er anslaat til kr. 1 600,00.

Utsendelse av kommissionær til Amerika.

Da suppleringen av forskjellige krigsfornødenheter fra europæiske land støtte paa meget store vanskeligheter, medens man bragte i erfaring, at U. S. Amerika leverte betydelige kvanta til de krigførende, blev der i midten av oktober sendt en kommissionær til Amerika med det opdrag at undersøke leverancebetingelser, priser, leveringstider m. v. for forskjellige nærmere angitte varer og gjenstande, som er av betydning for den norske hærs og flaates krigsberedskap. Han har efter hjemkomsten fremlagt en række tilbud om leverancer av skyts, ammunition, sprængstof m. v., hvorav en del for tiden er under behandling hos vedkommende tekniske autoriteter, mens man for en del materiels vedkommende ikke har fundet at kunne reflektere paa de mottagne tilbud, dels fordi priserne er saa svære, at man ikke uten tvingende nødvendighet vil gaa til saa kostbare anskaffelser, dels fordi det i mellemtiden har lykkes at skaffe utførselstilladelse fra enropæiske land for flere av de ting, som var mest vanskelig at skaffe.

Materiel m. v.

Oscarsborg med Svelvik.

Baatmateriel.

Ny motor i færgen.

Fæstningsartilleriet har foreslaat anskaffelse av ny motor for kr. 1 575,00 til installering i fæstningens meget benyttede motorfærge istedetfor den tidligere 7 aar gamle

motor, som var omtrent utslitt, væsentlig under nøitralitetsvernet, og som det ikke vilde ha været regningssvarende at reparere. Departementet har approbert dette.

Motor til dampbarkasskrog.

Departementet har ved en tidligere anledning git tilladelse til bygning av et nyt dampbarkasskrog paa Oscarsborg for midler av ordinære bevilgninger.

Det var meningen i dette skrog at installere maskine og kjele m. v. fra det gamle dampbarkasskrog ved minedetachementets forsorg. Dette er imidlertid — efter hvad der er oplyst — nu under nøitralitetsvernet saa sterkt optat med andet arbeide, at det ikke kan overkomme omhandlede installering i den nærmeste fremtid. At bortsætte installeringen til privat verksted vil under de nuværende forhold bli meget kostbart.

Overensstemmende med fæstningsartilleriets forslag og for at spare leie av private baater under nøitralitetstjenesten har departementet derfor git tilladelse til anskaffelse av en motor for kr. 2 200,00, der indtil videre skal benyttes som drivemaskine i det nye dampbarkasskrog.

Det gamle skrog med maskineri vil da endnu nogen tid kunne benyttes som før.

Redningsmateriel.

Videre har fæstningsartilleriet foreslaat en rest av det reglementsmæssige redningsmateriel (bøier, belter m. v.) anskaffet for kr. 500,00, hvilken utgift ikke kunde utredes av vedlikeholdet.

Departementet har git samtykke til ovennævnte anskaffelser vedrørende Oscarsborg, hvortil den samlede utgift har andrat til kr. 4 275,00.

Reparation av d/s. «Olaf».

Fæstningsartilleriet har meddelt, at sjøkontrollen har paabudt endel arbeider utført paa d/s. «Olaf», Oscarsborg, hvortil ifølge anbud vil medgaa ca. kr. 3 500,00. Da baaten er uundværlig bl. a. for færgetrafikken mellem Kaholmen og Drøbak m. v. har departementet stillet nævnte beløp til disposition for at arbeidene straks kunde iverksættes.

Kontrolur.

For at faa en effektiv kontrol av bevogtningen av kabelindtakene ved Oscarsborg med Svelvik har departementet tillatt anskaffet 10 kontrolur til en pris av indtil kr. 750,00.

Lysbøier for minefeltet.

Fæstningsartilleriet har meddelt, at det under nøitralitetsvernstjenesten har vist sig, at de nuværende lygter til markering av seilleden i minefeltet kan slukkes under svær sjøgang og at det kan være vanskelig at faa dem tændt igjen.

Departementet har derfor overensstemmende med fæstningsartilleriets forslag git samtykke til anskaffelse av 2 nyprøvede lysbøier for tilsammen ca. kr. 1 700,00 til opmerkning av minefeltet.

Tønsberg befæstninger.

Lyskastere.

Departementet tillot i januar 1915 anskaffelse av 3 stk. Eurekalyskastere til Tønsberg befæstninger for kr. 1 500,00 til anvendelse paa bevogtningsfartøier.

Senere har fæstningsartilleriet foreslaat, at der istedetfor 2 av ovennævnte lyskastere anskaffes 2 stk. «Lux»-lyskastere for merutgift kr. 650,00. Endvidere foreslog fæstningsartilleriet ved samme anledning en 40 cm. «Robsons»-lyskaster omgjort for en utgift av kr. 1 200,00.

Av hensyn til det knappe lyskastermateriel ved Tønsberg befæstninger fandt departementet at maatte stille nævnte beløp — tilsammen kr. 1 850,00 — til disposition i omhandlede øiemed.

Kristiansands befæstninger.

Anskaffelse av sirene.

Efter forslag fra kommandanten paa Kristiansands befæstninger har departementet tillatt anskaffelse av en sirene med tilbehør for kr. 615,00 til bruk ved allarmering.

Baatmateriel.

Motorbaat.

Paa foranledning av kommandanten paa Kristiansands befæstninger har fæstningsartilleriet foreslaat indkjøp av en motorbaat til benyttelse under inspektion av bevogtningen m. v. under nøitralitetsvernet.

Befæstningerne hadde ingen motorbaat eller anden baat, som kommandanten kunde benytte, om noget kom paa ved bevogtningen eller andre tjenstgjørende organer ved nøitralitetsvernet, hvor det i tilfælde gjaldt personlig at gripe ind paa stedet saa hurtig som mulig.

For at avhjælpe denne mangel har man git tilladelse til anskaffelse av en motorbaat til ca. kr. 7 500,00.

Bevogtningsskøite.

Kommandanten paa Kristiansands befæstninger har oplyst, at der fra nøitralitetsvernets oprettelse og indtil slutten av november 1915 var utbetalt ca. kr. 6 500,00 for leie av en motorskøite til bevogtningen — eller ca. 3 ganger saa meget som skøiten ansaaes værd.

Efter forslag fra fæstningsartilleriet fandt man det derfor mere regningssvarende at kjøpe en passende motorskøite for ca. kr. 3 000,00.

Lyskastere til bevogtningsfartøierne.

I januar 1915 tillot departementet anskaffelse av 6 stk. Eureka-lyskastere til bevogtningsfartøierne ved Kristiansands forsvar — forutsat utgift kr. 3 200,00.

Det har ved senere prøver vist sig, at denne lyskastertype er mindre heldig (har bl. a. forliten lysstyrke).

Overensstemmende med Kommanderende Generals forslag har man derfor istedetfor de 6 Eureka-lyskastere tillatt anskaffelse av 6 stk. Lux-lyskastere — hvilket medfører en merutgift av kr. 2 800,00.

Materielanskaffelse vedrørende fortifikatoriske anordninger.

Forsvarschefen i Kristiansand har fremholdt ønskeligheten av at foreta endel forsterkningsarbeider i en stilling ved Søgneelven.

Da eieren av grunden har tillatt at disse gratis kan utføres paa hans eiendom, har departementet samtykket i, at de med arbeidene forbundne omkostninger (materialanskaffelser m. v.) kr. 400,00 utredes hertil.

Bergens befæstninger.

Motorbaat.

Fæstningsartilleriet har oplyst at der fra krigens begyndelse og indtil midten av september 1915 var medgaat ca. kr. 30 400,00 til leie av fartøier ved Bergens befæstninger, samt kr. 30,00 pr. dag til leie av vand- og slæpebaat. I de leiede baater indgaar ogsaa motorbaater.

Under disse omstændigheter har kommandanten og fæstningsartilleriet fremholdt, at det vil være mere regningssvarende at kjøpe mindst et par motorbaater, som man vil ha god bruk for ogsaa efter nøitralitetsvernets ophør, da befæstningerne er særdeles knapt utstyrt med baatmateriel.

Overensstemmende hermed har departementet git samtykke til at der anskaffes en motorbaat for kr. 6 000,00 til nævnte befæstninger.

Arbeidsvogner.

Departementet har overensstemmende med fæstningsartilleriets forslag git samtykke til anskaffelse av 4 2-hjulede langvogner med fjærer, 2 stolkjærrer og endel sæletøi til Bergens befæstninger — utgift kr. 1 000,00.

Anskaffelsen var nødvendig av hensyn til transport av proviant og forbruksgods mellem kaiene og avsnittene (samt dækningsavdelinger) ved de indre befæstninger. Samtidig kan man herved utløse endel laante og leiede kjøretøier.

Lyskastere til bevogtningsfartøier.

I februar 1915 tillot departementet anskaffelse av 11 stk. Eureka-lyskastere, saaledes at man kunde faa nødtørftig lyskastermateriel ombord paa de leiede bevogtningsfartøier m. v. ved Bergens forsvar.

Eureka-lyskasterne var imidlertid paa det tidspunkt ikke gjennemprøvet. Senere prøver har godtgjort, at det vil være mere formaalstjenlig at anskaffe lyskastere av en anden model av Eureka eller Lux. Overensstemmende med Kommanderende Generals forslag har man derfor tillatt at der istedenfor 9 av de forannævnte 11 Eureka-lyskastere anskaffes 10 lyskastere av den type, som efter avsluttende prøver viser sig at være den bedste.

Merutgiften hertil beløper sig til kr. 4 300,00.

Agdenes befæstninger.

Verktøi til ingeniørdetachementet.

Departementet har git samtykke til at der til det som nøitralitetsvern indkaldte ingeniørdetachement paa Agdenes anskaffes nødvendig verktøi (spader, hakker, økser m. v.) til et beløp av kr. 500,00.

Reservespeil og lamper til lyskastere.

Fæstningsartilleriet har overensstemmende med forslag fra kommandanten paa Agdenes befæstninger sterkt fremholdt nødvendigheten av at anskaffe 2 reservespeil og 2 reservelamper til fæstningens 110 cm. lyskastere. Ved længere tids drift som eksempelvis under længere nøitralitetsvernstjeneste maa lyskasterne underkastes reparationer. Men man maa ikke risikere at lyskasterne i reparationstiden sættes ut av funktion, hvorfor det er uomgjængelig nødvendig at ha reservesæt av speil og lamper.

Departementet har derfor fundet at maatte gi tilladelse til anskaffelse av nævnte materiel straks for tilsammen kr. 8 500,00.

Vardøhus fæstning.

Telefon-ledningsmateriel.

Overensstemmende med fæstningsartilleriets forslag har departementet git samtykke til at anvende indtil kr. 200,00 til at etablere en brukbar telefonforbindelse mellem Vardøhus fæstning og utkiksposterne paa Skagen og Vaarberget.

Elektrisk lyskaster.

Vardøhus fæstning har hittil ikke hat nævneværdig lysmateriel. For i nogen grad at raade bod paa denne meget væsentlige mangel og for at faa opøvet den for Ofoten befæstninger bestemte styrke, som nu utdannes ved Vardøhus, i bruken av lyskastere, har departementet efter indhentet uttalelse fra fæstningsartilleriet besluttet at en av de til Ramsundets søndre utløp bestemte 110 cm. lyskasteranlæg midlertidig disponeres og opsættes provisorisk paa Vardøhus fæstning.

Diverse anordninger, som staar i forbindelse hermed — anskaffelse av kabel, kontaktforbindelser, hus for anlægget, tralle, skikjælke, fragt m. v. — er beregnet at komme paa kr. 4 000,00.

Ski.

I henhold til indkommet forslag fra fæstningsartilleriet har departementet git tilladelse til anskaffelse av 50 par ski med tilbehør til Vardøhus for kr. 1 100,00.

Anskaffelsen var nødvendig av hensyn til fæstningens (personellets) vinterøvelser.

Kongsvinger befæstninger.

Departementet har overensstemmende med forslag fra befæstningernes kommandant fundet det nødvendig av hensyn til fæstningens krigsberedskap at anskaffe:

Telefonjordkabel	16 550	m. for ca. kr.	10 800,00
Telefonvandkabel	2 000	» » » »	5 000,00
Felttelefonkabel	15 000	» » » »	1 600,00
Tynd telef.traad	10 000	» » » »	80,00
Telefonapparater	28	stk. » » » »	2 000,00
Acetylenlygter	20	» » » » »	160,00

Gjærde omkring befæstn. (statens eiendom)	kr.	5 000,00
Høideretningsbuer til 12 cm. kanoner	»	3 000,00
Signallys, signalpistoler og fyrverkerisaker	»	4 100,00
Verktøi	»	1 844,00
Belysningsmidler (5 stk. Aladdin Invert 500 n.l.	»	642,50
Lyskastere	»	16 700,00

Erstatning for forbrukt og utslitt minemateriel under nøitralitetsvernet.

Fæstningsartilleriet har i flere forestillinger fremholdt nødvendigheten av at erstatte og supplere minemateriel som dels er utslitt under den lange og sterke paakjending i nøitralitetsvernet og dels forbrukt.

Da det av hensyn til minesperringernes effektivitet er uomgjængelig nødvendig straks at erstatte avgangen i dette materiel, har departementet efterhaanden fundet at maatte gi tilladelse til anskaffelse av nedennævnte minemateriel efterhvert som kravene er indløpet:

a. Ankere for miner, forbindelseskassebaater m. v. til Oscarsborg, Tønsberg-, Kristiansands- og Bergens befæstninger samt Fredrikstad mineforsvar. Efter opgave fra fæstningsartilleriet vil utgiften hertil beløpe sig til ca. kr. 7 000,00.
b. 4 stk. kombinerte minesystemer til Bergens befæstninger for ca. kr. 7 600,00.
c. 4 stk. kombinerte minesystemer, 2 til Oscarsborg og 2 til Tønsberg befæstninger for ca. kr. 7 600,00.
d. Ankertaug, kjettinger og hekser m. v. for ca. kr. 6 200,00.
e. 7-kjernet kabel til Kristiansands befæstninger og Fredrikstad mineforsvar for ca. kr. 6 800,00.
f. 1-kjernet kabel til Oscarsborg med Svelvik, Fredrikstad mineforsvar, Tønsberg-, Kristiansands- og Bergens befæstninger for ca. kr. 6 700,00.

Stjørdalens og Værdalens befæstninger.

Forandring av Robson-lyskasterne.

Ved Stjørdalens og Værdalens befæstninger har man nogen saakaldte Robson-lyskastere, hvor lyskilden er acetylen — en ældre model av denslags lyskastere. Utviklingen av acetylen under forbruket medfører den store ulempe, at man om vinteren maa sørge for at holde vandet opvarmet, hvis det ikke skal fryse, og dermed hele lyskasteren gaa istaa. Den sukcessive utvikling av surstof paa forbruksstedet medfører ogsaa væsentlige ulemper bl. a. derigjennem at der lettelig kan forekomme eksplosioner der kan stoppe driften.

For at raade bod paa disse mangler, og derved saavidt mulig bøte paa det knappe utstyr med belysningsmateriel ved disse befæstninger, har departementet tillatt at 2 Robson-lyskastere omdannes til prøve, saaledes at man faar lyskastere av omtrent samme type som den svenske S. B. — 1400, der har vist gode egenskaper. Utgiften ved denne første omdannelse er opgit til kr. 5 100,00.

Departementet har senere overensstemmende med forslaget fra fæstningsartilleriet git tilladelse til omdannelse av ogsaa de resterende Robson-lyskastere ved omhandlede befæstninger. Utgiften hertil vil beløpe sig til kr. 5 100,00 — muligens litt mindre.

Staalwire og blokker til Værdalens befæstninger.

Transportforbindelsen mellem nordre og søndre galleri — bl. a. vandtransport for personellets behov — foregaar paa streng. Den tidligere benyttede var blit saa daarlig (slitt), at det var risikabelt at benytte den, hvorfor man overensstemmende med fæstningsartilleriets forslag har samtykket i anskaffelse av en wire med blokker for ca. kr. 200,00.

Tønsberg og Bergens befæstninger.

Hydrograferingsfartøier.

Til assistance ved bevogtningen, transport m. v. under nøitralitetsvernet er der ved befæstningerne leiet endel private fartøier. I vintertiden har antallet av disse baater været noget større end i den lysere sommertid. For at spare utgifter til leie av saadanne fartøier har departementet truffet forføining til at 2 av Norges geografiske opmaalings hydrograferingsfartøier — «Hydrograf» og «Wilhelm Huth» — benyttes under vintertjenesten ved henholdsvis Tønsberg og Bergens befæstninger.

Utgiften hertil — nemlig assurance samt løn til fører og maskinist — beløper sig til kr. 695,00 pr. baat pr. maaned.

Tønsberg og Kristiansands befæstninger.

Moringsbøier.

Overensstemmende med fæstningsartilleriets forslag har departementet git tilladelse til anskaffelse av 2 moringsbøier til hver av Tønsberg og Kristiansands befæstninger for tilsammen kr. 1 400,00.

Naar veir- og strømforholdene er saadan, at fartøierne ikke kan holde det gaaende, men maa fortøie, maa dette være saaledes ordnet, at de av hensyn til en effektiv bevogtning kan gaa fra bøie paa kort varsel.

Fredrikstad mineforsvar.

Cykler.

Overensstemmende med fæstningsartilleriets forslag tillot departementet anskaffelse av 3 cykler til Fredrikstad mineforsvar for ca. kr. 450,00. Anskaffelsen var nødvendig av hensyn til tjenestereiser mellem de enkelte avsnit og Fredrikstad og — avhentning av post og proviant, inspektion av vakterne m. v.

Fossumavsnittets befæstninger.

Automobil.

Kommandanten for Fossumavsnittets befæstninger har med tilslutning av fæstningsartilleriet sterkt fremholdt nødvendigheten av at anskaffe en automobil for befæstningerne.

Denne fremholdes som absolut nødvendig for kommunikationen inden avsnittet, hvilken ellers vilde bli altfor tungvindt, og falde særdeles dyr paa grund av de lange distancer. Avstandene inden avsnittet er saa store, at man ved en inspektion av alle anlæg maa tilbakelægge en veilængde av 45 km.

For utsendelse av signalposter i forterrænget samt til forberedelse av en hurtig mobilisering er automobilen fremholdt at være likesaa nødvendig som hurtiggaaende motorbaater ved sjøfæstningerne.

Departementet har for at kunne etablere et effektivt vakthold i avsnittet samtykket i, at kr. 6 000,00 anvendes til indkjøp av en for øiemedet skikket automobil.

Jørstadmoen.

Brandslukningsapparater.

I etablissementet paa Jørstadmoen, hvor de engelske marinesoldater er internert, har man maattet indsætte ovner og lamper i alle belagte rum. Da etablissementet er av træ, vil der altid være adskillig brandfare forbundet med opildningen.

Brigaden har derfor paapekt nødvendigheten av ordentlige brandslukningsapparater paa pladsen.

Utgiften hermed har andrat til ca. kr. 1 250,00.

Mitraljøseanskaffelser.

Siden krisens begyndelse er fra Danmark anskaffet Madsens rekylgevær i et antal av 4 stk. pr. regiment i 1ste—5te brigade samt 2 stk. pr. eskadron ved 15 eskadroner og 4 stk. pr. hjulrytterkompani, altsaa ialt 102 stk.

Yderligere er anskaffet 52 stk. for privat indsamlede midler eller for et beløp av noget over kr. 200 000,00.

Disse mitraljøser er overensstemmende med forutsætningen for de indsamlede beløp fortrinsvis tildelt vedkommende distrikters landvern.

For yderligere at øke antallet av mitraljøser samt for at faa fabrikationen av lette mitraljøser igang paa Kongsberg vaabenfabrik har man igangsat oparbeidelse av 300 stk. lette mitraljøser m/1914 (Madsen-mitraljøser). Derav vil de 100 være færdig i løpet av 1916, senere 150 pr. aar.

Ogsaa fabrikation av Hotchkissmitraljøser paagaar ved vaabenfabrikken, omend i mindre maalestok, da den ikke er saa egnet som egentlig avdelingsmitraljøse, der kan følge infanteriet under alle forhold.

Haandgranater, bomber, bombekastere.

Haandgranat for infanteribevæbning er under prøve — man har specielt fæstet sig ved den saakaldte discosgranat.

Til befæstningerne er tidligere anskaffet endel mobiliseringsbeholdninger av Aasens haandgranater.

Likeledes paagaar prøver med den saakaldte exelciorgranat — en art haandgranat med utskytningsapparat.

Videre er optat spørsmaalet om tilveiebringelse av konstruktioner for bombekastning ved skyttergravskamper. En norsk opfindelse, som grænser nær ind paa det felt, har i nogen tid været under prøve.

Ski.

Da et feltsterkt kompani skulde forlægges paa Bjørnefjell, og for den væsentlige del vilde bli saaledes forlagt, at ski maatte benyttes, fandt departementet efter indstilling av regiment og brigade at maatte tildele kompaniet 150 par ski med bindinger og staver utover hvad der kunde skaffes ved utlaan fra havendes beholdninger ved I. R. 14 og I. R. 15 (150 par).

Utgift ca. kr. 3 200,00.

Kabel og signallygter.

Den for Ofotbanen opsatte nøitralitetsvakt har anholdt om at faa sig tildelt kabel og signallygter for at kunne holde forbindelse mellem de forskjellige poststeder m. v. og tilbake til Narvik.

Da heromhandlede forbindelser er av stor betydning har departementet hertil tillatt anvendt kr. 2 000,00.

Skansetøi.

Der har paa grund av avdelingernes tjeneste ved nøitralitetsvernet været en større avgang av skansetøi end under normale forhold.

Da dette under den nuværende situation er uheldig, og der skulde anskaffes skansetøi til bergartilleriet, fandt man derfor at burde benytte leiligheten til at supplere beholdningen, idet derved anskaffelsen ved den større bestilling blev billigere.

Departementet fandt derfor at burde stille et beløp av ca. kr. 2 800,00 til disposition til indkjøp av skansetøi.

Anskaffelse av kompas.

Instrumentmaker Krogh har forarbeidet endel kompasser med selvlysende punkter beregnet til orientering i mørke. Kompassene har været prøvet og har vist sig tilfredsstillende.

Departementet har i tilslutning til Kommanderende General og generalstaben anset det ønskelig, at hæren i nogen grad kan bli utstyrt med saadanne kompas, og har latt bestille 500 stk.

Utgiften hermed er kr. 2 500,00.

Vedlikehold av bergartillerimateriel.

1ste bergbatteri, der har hat ekstraordinært lang tjenestetid, væsentlig som nøitralitetsvern, fik ved skrivelse av 20de september 1915 stillet til disposition kr. 650,00 for at faa materiellet bragt i ordentlig stand efter tjenesten.

Anskaffelse av jernskap.

Stjørdalens befæstninger.

I henhold til indsendt forestilling fra fæstningsartilleriet om nødvendigheten av i tilfælde av ildebrand eller indbrud at ha ildfaste og dirkefri jernskaper for befæstningernes mobiliserings- og forsvarsplaner, har departementet git samtykke til, at der til

Stjørdalens befæstninger anskaffes et saadant skap til kr. 400,00 à kr. 500,00.

Bergens befæstninger.

Av samme grund som ovenfor nævnt og overensstemmende med fæstningsartilleriets forslag har departementet ogsaa git tilladelse til anskaffelse av et ildfast skap til kommandanten paa Bergens befæstninger, som tidligere ikke har hat saadant skap. Utgift ca. kr. 500,00.

Oscarsborg med Svelvik.

Likeledes har kommandanten paa Oscarsborg med Svelvik faat tilladelse til at anskaffe et ildfast jernskap til ca. kr. 600,00.

Indkjøp av maskinoljer.

Generalfelttøimesteren har med dette departements approbation avsluttet en 5-aars kontrakt med Vacuum Oil Company, Kristiania, om leverance av diverse maskinoljer til hæren.

Generalfelttøimesteren har oplyst, at befæstningernes og flyvevæsenets behov for et aar av oljesortene betegnet Gorgoyle, Mobile A og Mobile B. B. er tilsammen 5 600 kg. Med de beholdninger, man hadde paa lager i midten av december 1915 var behovet dækket til 1/7 1916.

Imidlertid har generalfelttøimesteren bragt i erfaring, at om man indkjøpte et aars beholdning før utgangen av 1915 istedetfor at vente til 1916 — hvilket man hadde adgang til efter kontrakten — vilde man paa grund av prisstigninger spare kr. 800,00.

Under disse omstændigheter fandt departementet at maatte gaa med paa generalfelttøimesterens forslag om indkjøp av 5 600 kg. olje i december 1915 for kr. 2 700,00 (vilde i 1916 ha kostet kr. 3 500,00).

Anskaffelse av skrivemaskiner.

Der er tillatt anskaffet 9 skrivemaskiner, nemlig 1 til fæstningsartilleriets stab, 1 til 2den og 1 til 6te fæstningsbataljons stab, 1 til Søndre Trondhjems infanteriregiment, 1 til feltartilleriregiment nr. 3, 1 til generaladvokaten og 3 til intendanturen, nemlig 1 til hver av distriktsintendanterne i 3dje, 4de og 6te brigade.

De hermed forbundne utgifter beløper sig ialt til kr. 3 125,00.

Anskaffelse av musikalier til Oscarsborg musikkorps.

Da musikkorpset paa Oscarsborg har været indkaldt til tjeneste helt siden nøitralitetsvernets oprettelse trængte saavel instrumenter som noter til delvis fornyelse.

Departementet samtykket derfor under 28de oktober i, at der i omhandlede øiemed kunde anvendes indtil kr. 500,00.

Fabrikationsvirksomhet.

Utvidelse av Kongsberg vaabenfabrik.

Ved kgl. resol. av 29de oktober 1915 blev bestemt:

«Forsvarsdepartementet bemyndiges til at iverksætte utvidelse av Kongsberg vaabenfabrik overensstemmende med hvad der i Forsvarsdepartementets foredrag av 29de oktober d. a. er anført.»

Gjenpart av den til grund for resolutionen liggende indstilling vedligger (bilag 10).

Utvidelse av Raufoss patronfabrik.

Ved kgl. resol. av 10de september 1915 blev Forsvarsdepartementet bemyndiget til at anvende ca. kr. 1 665 000,00 til en første utvidelse av Raufoss patronfabrik.

I den til grund for resolutionen liggende indstilling, hvorav gjenpart vedligger (bilag 11), anførte departementet, at man endnu ikke hadde kunnet ta standpunkt til alle detaljer i det foreliggende forslag, men for at fremme saken paa hurtigste maate, ansaaes det ønskelig at erholde bemyndigelse til straks at sætte iverk alle nødvendige byggearbeider m. v.

Departementet forbeholdt sig senere at fremlægge en ny indstilling med fornøden redegjørelse for de enkelte anlæg.

Efter den nu foreliggende oversigt, der i alt væsentlig er opgjort paa grundlag av foreliggende anbud, vil utgiftene ved nyanlægget stille sig saaledes:

A.	Ny fabrikbygning	kr.	116 700,00
	a. Kanonhylseverksted med tilbehør	»	182 500,00
	b. Brandrørsverksted med tilbehør	»	185 200,00
B.	Utvidelse av verktøiavdelingen i den gamle fabrik	»	81 800,00
C.	Bearbeidningsmaskiner til presseverket	»	133 000,00
D.	Ny fabrik for geværhylder, gløderi, tørreri m. v.	»	150 800,00
	tilbehør og maskiner ..	»	147 000,00
E.	Smie og blytraadspresser	»	41 900,00
F.	Kontrolmaskiner for den nye patronfabrik	»	44 400,00
G.	Brisantavdelingen	»	30 000,00
H.	Laboratorium for brandrør og tændskruer ..	»	58 000,00
	maskiner	»	49 600,00
I.	Laboratorium for sammensætning av skud ..	»	42 000,00
	verktøi	»	3 700,00
K.	Utvidelse av patronlaboratoriet, maskiner ..	»	60 000,00
L.	Magasinbygning for kanonammunition	»	26 400,00
M.	Kassesnekkeri med materialbod	»	52 000,00
N.	Krudtverket	»	58 500,00
	maskiner	»	151 900,00
O.	Barakker og spiselokaler for arbeidere m. v.	»	154 000,00
P.	Beitseverksted	»	5 100,00
Q.	Vaktskur	»	6 800,00
R.	Gasverk	»	22 500,00
S.	Fyrhus	»	18 000,00
T.	Funktionærboliger .. .	»	90 000,00
U.	Diverse lagerhus for krudtverket	»	30 000,00
V.	Lynavledere m. v.	»	10 000,00
W.	Veier, planeringer m. v.	»	37 000,00
X.	Vand, kloak m. v.	»	15 000,00
Y.	2 heiseindretninger med elektrisk motor	»	15 000,00
Z.	Tilfældig og uforutset (herunder forcert arbeidsdrift)	»	46 200,00
	Tilsammen	kr.	2 065 000,00

Den merutgift paa kr. 400 000,00, som det foreliggende overslag nu utviser, har væsentlig sin grund i den voldsomme stigning paa alle arbeids- og materialpriser, som har fundet sted siden første overslag blev opstillet av Raufoss patronfabrik.

Av hensyn til den indenlandske industri samt for at gi norske fabrikker anledning til opøvelse i forarbeidelse av maskiner for ammunitionsfabrikation, har man i flere tilfælder fortrinsvis antat norske anbud, selv om de var dyrere end de utenlandske, og har av den grund maattet anvende større beløp til maskinanskaffelser, end om de billigste anbud altid var antat.

Under sakens bearbeidelse har det derhos vist sig nødvendig at medta enkelte arbeider og anskaffelser, som ikke var forutsat i det første forslag.

Til kraftanlæg var der intet opført i det forslag fra Raufoss patronfabrik, som laa til grund for departementets indstilling av 10de september 1915 — bifaldt ved kgl. resol. av s. d. — angaaende utvidelsen av fabrikkene paa Raufoss. Efterat saken har været undergit specialkyndig behandling, har det vist sig, at den eneste utvei til at sikre patronfabrikken den fornødne kraftmængde er at leie kraft fra Lillehammer elektricitetsverk. Dette vil imidlertid kun levere kraften i Lillehammer, og man maa derfor bygge egen kraftledning fra Lillehammer til Raufoss. Dette vil komme paa ca. kr. 235 000,00.

Man har ogsaa hat under overveielse istedetfor kraft fra elektricitetsverk at anvende Dieselmotorer. Men det har vist sig, at dette vil bli saa uforholdsmæssig meget dyrere i drift, at man har maattet opgi denne tanke, — ogsaa av den grund, at det selvfølgelig maa tillægges den største vegt, at vi ikke er henvist til brændsel, der maa skaffes fra utlandet, naar vi kan skaffe fornøden kraft fra eget lands kraftkilder.

Under disse omstændigheter har departementet fundet sig nødsaget til at gaa med paa leie av kraft fra Lillehammer elektricitetsverk og bygning av egen kraftlinje Lillehammer—Raufoss. Man har imidlertid indledet underhandlinger med de mellemlig-

gende kommuner om deltagelse i utgiftene mot at benytte stolperne.

Den samlede utgift til utvidelse av Raufoss fabrikker blir efter foranstaaende kr. 2 300 000,00, hvorav nogen formentlig vil kunne ventes refundert av de mellem Lillehammer og Raufoss liggende kommuner.

Metalsmelteri paa Raufoss.

Ved kgl. resol. av 27de august 1915 blev bestemt:

«At der av de til nøitralitetsvernet til disposition stillede midler tillates anvendt kr. 100 000,00 til anlæg av metalsmelteri m. v. paa Raufoss.»

Gjenpart av den til grund for resolutionen liggende indstilling vedligger (bilag 12).

Anlæg av tændhættefabrik.

Den ved kgl. resol. av 10de september 1915 besluttede utvidelse av Raufoss patronfabrik forutsættes at skulle sætte fabrikken istand til bl. a. at levere pr. døgn 175 000 haandvaabenskud.

Hertil utkræves bl. a. daglig 175 000 tændhætter.

Inden landet fabrikeres der imidlertid ikke saadanne, hvorfor disse altid har været indført fra utlandet.

Det har imidlertid vist sig omtrent umulig at faa indført tændhætter fra utlandet siden krigen begyndte, uagtet man har gjort de største anstrængelser derfor.

Fra Tyskland, der pleier at levere tændhætter, har man intet kunnet faa, og fra Frankrike har man vistnok faat bestilt tændhætter for hvilke utførselstilladelse for nærværende foreligger, men har endnu ingen hætter faat til landet.

Fra England har man faat et parti paa 6 millioner. Det er alt hvad der er ankommet til Raufoss patronfabrik siden krigens begyndelse.

Fra Amerika har man hat tilbud om tændhætter, men til priser der ligger saa langt over det rimelige, at man ikke har kunnet anta det.

Man maa saalænge tændhætter ikke fabrikeres indenlands, med krig for øie holde enorme oplag av tændhætter, saafremt man skal regne med et forbruk av 175 000 patroner om dagen. For 1 aars behov blir det over 60 millioner.

Likeoverfor den moderne krigs enorme ammunitionsforbruk maa man i det hele tat indrette sig paa at kunne tilfredsstille behovet under selve krigen. Det vil ligge over enhver nations evne at holde beholdninger, der kan række for et helt felttog

En tændhættefabrik, der vil tilfredsstille behovet ifølge ovenstaaende, er beregnet til at koste:

1.	Bygninger til tændhættefabrik	kr. 50 500,00
2.	Maskiner til do.	« 30 500,00
3.	Tilfældige og uforutseede utgifter	« 9 000,00
	Tilsammen	kr. 90 000,00

Departementet har allerede tidlig søkt at skaffe maskiner til tændhættefabrikation, da det viste sig saa vanskelig at skaffe tændhætter.

Allerede 2den december 1914 blev generalfelttøimesteren paalagt at opta saken til behandling, og den 16de januar 1915 blev den første henvendelse gjort til tyske firmaer om at levere anbud paa maskiner.

Imidlertid er det først i oktober 1915 at det lykkedes at faa bestilt tændhættemaskiner fra Danmark.

Da maskinene skal leveres ca. 1ste april 1916, maa bygningene til den tid staa færdige, hvorfor byggearbeidene er iverksat.

Brandrørsfabrikation.

Av de mange fabrikationer som er knyttet til ammunitionsfabrikationen, er brandrørsfabrikationen en av de mest specielle.

Der kunde paa Raufoss ikke forarbeides paa langt nær det antal brandrør pr. døgn som trænges.

Foruten den besluttede utvidelse har man søkt at faa igang et samarbeide med private verksteder, der skulde faa prøvebestillinger allerede nu for at være fuldt øvet ved eventuelt krigsutbrud.

En del fabrikker har erklært sig villige hertil.

Fabrikkenes betingelser var imidlertid særdeles stramme, idet de forlangte foruten priser, der er betydelig over statens, at faa temmelig omfattende bestillinger, saafremt de skulde indlate sig paa fabrikationen.

Ved videre forhandlinger er der søkt opnaadd enighet paa det grundlag, at staten skaffer saavel raamaterialer som de specialmaskiner som trænges, og at fabrikkene da nøier sig med et mindre prøveparti.

Disse forhandlinger vil formentlig med det første føre til kontraktavslutning med A/S Elektrisk bureau og Jacobsens elektriske verksted, Kristiania, samt Westads armaturfabrik og Drammens armaturfabrik, Drammen.

Et par av disse fabrikker har allerede truffet forberedelser for fabrikationen, saa den vil kunne paabegyndes kort tid efter kontraktens avslutning.

Utvidelse av Engene ballistitfabrik.

Ifølge foreliggende beregning av behovet av ammunition i en kommende krig vil der tiltrænges en daglig produktion av ca. 5 tons krudt pr. døgn.

Av dette kvantum kan der for tiden skaffes 1 400 kg. pr. døgn fra Engene, og den nu iverksatte utvidelse av Raufoss vil sætte denne istand til at utnytte dette krudtkvantum av 1 400 kg. pr. dag.

Man kan imidlertid ikke bli staaende ved en produktion, som kun dækker 1/3 à 1/4 av behovet.

Det øvrige maa ogsaa skaffes tilveie. Forholdene paa Engene ligger for tiden saaledes an, at man vil kunne opnaa at faa denne utvidet for en forholdsvis rimelig pris.

Staten staar for tiden foran ganske store bestillinger av ballistit.

Engene fabrikker har da erklært sig villig til at utvide til en kapacitet av 2 1/4 ton masse pr. dag og selv bære omkostningene derved mot at staten bestiller for aarene 1916 og 1917 pr. aar 40 tons færdig krudt og 60 tons forvalset masse til en pris som under de nuværende forhold maa siges at være rimelige.

Det almindelige forbruk i de to aar 1916 og 1917 samt hvad der trænges til drift av nyanlæggene paa Raufoss vil andrage til ca. 90 tons. Nitroglycerinkompaniets (Engenes) forlangende reducerer sig saaledes i virkeligheten til en bestilling av 35 tons færdig krudt og 75 tons forvalset masse utover hvad der trænges til dækning av det sandsynlige forbruk i to aar.

Utgiftene vil da andra tilsammen til ca. kr. 700 000,00.

For dette beløp vil man erholde krudt til ca. 14 millioner patroner og ca. 120 000 kanonskud foruten at Engenes kapacitet for krig utvides med 850 kg. pr. dag. Grunden til at man ikke samtidig har søkt at faa en større utvidelse av Engene er den, at man finder det militært set heldigere at sprede krudtfabrikationen saaledes at ikke en fiende ved at bemægtige sig et enkelt punkt f. eks. Engene eller ødelægge dette ved luftangrep, derved kan lamme et vigtig led i landets forsvar.

Spørsmaalet om yderligere krudtfabrikation paa andre bekvemt beliggende steder er under behandling.

Departementet har for at paaskynde saken fundet straks at maatte avslutte kontrakt med Engene ballistitfabrik paa grundlag av foran omhandlede tilbud.

Utvidelse av ammunitionsfabrikationen.

Foruten den utvidelse der er besluttet ved Raufoss, og som er basert paa Engenes nuværende produktionsevne (1,4 tons ballistitmasse eller ballistit pr. døgn) har man som andetsteds nævnt, avsluttet en kontrakt med Engene om leveranse av ballistit og i forbindelse hermed om utvidelse av Engene fabrikker til en kapacitet av 2 1/4 ton pr. døgn istedenfor som nu 1,4 ton.

Samtidig har man lat utarbeide planer for yderligere utvidelse av ammunitionsfabrikationen saaledes, at samtlige 2 1/4 ton ballistit kommer til anvendelse.

For at tilfredsstille de krav som er op-

stilt for krig, vil der imidlertid tiltrænges en daglig produktion av ca. 5 tons ballistit med tilsvarende forøkelse av anlæggene for ammunitionsfabrikation.

Der er ogsaa under utredning og planlæggelse hvordan denne yderligere utvidelse skal kunne foretages.

Forutsætningen for denne planlæggelse er, at man søker mest mulig av fabrikationen fordelt til private verksteder for derved mest mulig at undgaa yderligere anlæg av statsfabrikker, likesom man vil søke at undgaa at ammunitionsfabrikationen samles for meget i store komplekser saaledes, at en fiende ved et enkelt foretagende skulde kunne lamme en væsentlig del av ammunitionsfabrikationen.

For at opøve private verksteder i projektilfabrikation er 7,5 cm. projektiler bestilt hos Hamar Mekaniske Verksted og Strømmens do., 1 000 stk. paa hvert sted.

Paa Raufoss er det nye presseverk færdig til drift. Prøvedrift har paagaat til fremstilling av 7,5 cm. brisantgranatkardætsker.

Trinol.

For ladning av de projektiler der oparbeides allerede i fred trænges et sprængstof, der taaler lagring. Det bedste og det for os eneste tilgjængelige av saadanne stoffer er trinitrotoluol eller trinol.

Alle forsøk paa at skaffe stoffet utenfra strandet, og man gik derfor igang med forsøk paa hjemmefabrikation. Disse forsøk har været drevet dels som vaskning av lysgas ved gasverkene, dels som destillation av tjære.

Der er nu prøvedrift igang efter begge metoder.

Ved Alnabru er etablert en tjæredestillation, der nu er igang, og kan destillere ca. 10 tons tjære pr. døgn og vil kunne levere ca. 6 tons toluol, hvad der repræsenterer opimot 10 tons trinitrotoluol aarlig. Tjæredestillationen leverer foreløbig kun letolje (benzoltoluol) der skal fraktioneres og finraffineres ved Vallø Oljeraffineri, likesom den letolje der avdrives av gasvaskeolje. Gasvaskning er forsøksvis drevet allerede i nogen tid ved Trondhjems gasverk, og vil i en nær fremtid bli igangsat ved Kristiania gasverk, hvormed der for nærværende føres forhandlinger baade om et foreløbig arrangement og om vaskning i større utstrækning. Paa samme maate føres forhandlinger med Bergens og Trondhjems gasverker. Forslag til endelig ordning vil forhaabentlig kunne foreligge i nær fremtid.

Ved gasvaskning ved gasverkene som de nu er, kan paaregnes en utvinding av 15 à 20 tons toluol aarlig, saaledes at den samlede aarsproduktion av trinitrotoluol vil komme op imot 40 tons. Naar saavel Trondhjem som Kristiania faar sine nye gasverker i drift, vil der antagelig kunne paaregnes en aarsproduktion av opimot 150 tons trinitrotoloul, alt efter den grad hvori gasvaskningen drives.

I krigstilfælde kan, naar der gaaes til fuldstændig utvaskning av al toluol av gasen, produktionen økes til opimot 250 tons trinitrotoluol.

Til nitrering av den utvundne toluol vil der tiltrænges et nitreringsanlæg, lagt paa et saavidt mulig sikkert sted, eventuelt sammen med andre anlæg for ammunitionstilvirkning. Planer for saadant anlæg er under utarbeidelse.

Indtil dette anlæg kan komme istand, vil nitreringen maatte foretages ved Bofors i Sverige, hvormed der desangaaende føres forhandlinger. Muligens vil dog noget toluol kunne nitreres ved Engene.

I løpet av høsten og vinteren har det endelig lykkes at faa indført fra Tyskland 10 tons trinol, hvorhos man i den nærmeste fremtid vil faa yderligere 10 tons, som er av bedste sort, og som ved egne tilsætninger kan anvendes saaledes, at det erstatter over 40 tons trinol. Vi har saaledes faat dækket det umiddelbare behov for trinol til den nu bestilte ammunition. Under disse omstændigheter har man ikke villet gaa til kjøp av amerikansk «krigstrinol», hvorom flere tilbud har foreligget bl. a. gjennem vor til Amerika sendte kommissionær.

Den amerikanske trinol, der blev til-

budt, er ikke tilstrækkelig ren for vort behov, idet den ikke er saa sikker ved lagring som den tyske. Den har et smeltepunkt av 75 à 77 °, medens de norske betingelser kræver 80,5 °.

Hvad vi trænger nu er imidlertid et sprængstof, der kan lagres i længere tid.

Om krig utbryter, kan vi selv skaffe os nok av ammoniumnitrater for det daglige behov, men disse nitrater egner sig ikke for længere tids magasinering.

Hjemmefabrikation av skyts.

Det er av stor betydning at et krigførende land saavidt mulig selv kan forarbeide det skyts som trænges til nyopsætninger eller til erstatning for tap og ødelæggelser.

Specielt gjælder dette felthærens forskjellige skytssorter.

Det norske artilleri er paa forhaand særdeles litet talrig, og i rigtig erkjendelse herav bevilget forrige Storting overensstemmende med departementets forslag det fornødne beløp til anskaffelse av en del 7,5 cm. berghaubitzbatterier samt 1—4 kanons 12 cm. felthaubitzbatteri.

Felthaubitzbatteriet er bestilt hos Bofors i Sverige, og vil bli levert ihøst, medens berghaubitzbatteriene skal søkes fabrikert her hjemme. Man søkte først at skaffe skytset straks ved indkjøp fra Amerika, idet Bofors ikke kunde paata sig fabrikationen av dette skyts. Det viste sig imidlertid, at prisene der var saa svære — ca. 300 % over det normale — at man bestemte sig for at søke utredet betingelsene for en hjemmefabrikation. Der blev nedsat en kommission bestaaende av nu avdøde generalløitnant Olssøn, direktør major M. Paaske og artilleridirektør kommandørkaptein H. Moe.

Kommissionens mandat var følgende:

Utred:

1. For hvilke skytstyper hjemmefabrikation antages at kunne eller burde finde sted.
2. Hvorvidt en saadan hjemmefabrikation antages at burde ske ved statsfabrik eller ved private verksteder eller delvis begge deler.

Denne kommission avgav sin betænkning den 11te oktober 1915.

Samtlige medlemmer var enige om at fabrikation burde foregaa her hjemme, og at dette meget vel lot sig gjøre for de mindre kalibre op til 7,5 cm. kanoner (og haubitzer) allerede paa nærværende tidspunkt.

2 medlemmer holdt paa at man fortrinsvis maatte overlate fabrikationen til den private industri.

1 medlem holdt paa at statsfabrikation var det eneste forsvarlige og heldige, saameget mere som staten er den eneste, hvis verksteder har erfaring, og som besidder et personel med kyndighet paa dette specielle omraade. De 2 medlemmer, der holdt paa privatfabrikation, forutsatte da ogsaa, at dette personel maatte avgives til assistanse. Dette vilde efter det dissenterende medlems mening føre til vanskelige økonomiske forviklinger, idet spørsmaalet om ansvaret for mulige feilgrep vilde bli særdeles indviklet.

Statsfabrikationen maa ogsaa forutsættes at bli billigere, særlig under de nuværende forhold med en høi krigskonjunktur.

Generalfelttøimesteren var enig i at statsfabrikation var det billigste, og samtidig mest betryggende for staten, idet arbeidet ihvertfald maatte ledes av statens offiserer, der er de eneste der sitter inde med nogen kyndighet paa dette omraade.

Departementet har git ordre til utredning av en ordning, hvorefter fabrikationen henlægges under generalfelttøimesteren, og foregaar ved statsverksted, mens dog den private industri i størst mulig utstrækning utnyttes derved, at de forskjellige deler utsættes til privatfabrikker til forarbeidelse, mens sammensætning m. v. foregaar paa statsverkstedet.

Der blev samtidig git ordre til fabrikation av en av artillerikonstruktøren for feltartilleriet konstruert prøvehaubitz.

Hovedarsenalets verksted er overensstemmende med generalfelttøimesterens forslag beordret utvidet saaledes, at det kan utføre mere specielle militære arbeider og

reparationer, der ikke passer for privatverksteder.

Arbeidet med prøvehaubitzen kan saaledes nu foregaa der.

Efter hvad der underhaanden er meddelt, vil den ovenomtalte utredning anbefale anlagt et nyt kanonverksted i Kristiania.

Forslaget gaar ut paa etablering av et statsverksted pa Akershus fæstnings grund, hvilket verksted skal i fornøden utstrækning arbeide sammen med dertil egnede private verksteder. Det skal kunne fremstille saavel mobile som faste kanoner av optil 12 cm. kaliber, specielt haves for øie fremstilling av berg- og feltskyts.

Departementet agter senere nærmere at komme tilbake til denne sak.

Antiballonskyts.

Man har anstillet undersøkelser med hensyn til anskaffelse av antiballonskyts fra utlandet, men dette har paa grund av krigen ikke ført til noget resultat.

Senere er optat spørsmaalet om at konstruere og anskaffe saadant skyts indenlands for saavel felthæren som for befæstningerne.

Ved kystbefæstningernes fastmonterte mindre kanoner har man til hensigt at foreta visse anordninger for at kunne benytte disse ogsaa som antiballonskyts.

Flyvevæsenet.

A. Materiel pr. 31/1 1916.

Der haves fuldt færdig til bruk:

Aeroplan nr. 2 paa Kjeller
— » 3 » »
— » 4 » »
— » 16 » Værnes.
1 Bleriotmonoplan paa Kjeller.

Blir snart færdig:

Aeroplan nr. 1 paa Kjeller skal indsættes motor og indflyves.
— » 5 har ingen motor, skal snart sættes sammen paa Kjeller.
— » 6 — —
— » 7 — —

Til disse apparater haves 1 70 hk. Renaultmotor under reparation og 4 do. under arbeide.

Desuten:

4 hydroaeroplaner — nemlig 3 paa Sagene, som ikke kan sættes sammen av mangel paa plads samt 1 paa Kjeller under sammensætning.

Til disse haves 3 stk. 100 hk. Curtissmotorer, mangler motor til 1 apparat.

I Frankrike er bestilt:
2 aeroplaner (biplaner) model 1915,
5 stk. 100 hk. Renaultmotorer.

Diverse reservemateriel av forskjellig slags er dels anskaffet og dels under anskaffelse.

Desuten haves en laste-(verksteds)-automobil, en gratis utlaant automobil, endel cykkelmateriel m. v.

B. Personel.

Inden denne termins utgang vil være utdannet:

10 flyvere (7 officerer + 3 underofficerer). 4 observatører (er utdannet).

Av flyverne (i aktiv flyvetjeneste) har kun 3 hittil avlagt prøven for det militære flyvecertifikat.

For at gi vore flyvere anledning til ogsaa paa det tekniske omraade at følge med i utviklingen av flyvevæsenet, har departementet sendt 2 som flyvere utdannede officerer til Lausanne (Schweiz) for at gjennemgaa den derværende tekniske flyveskole.

Begge er av departementet tilstaat reisegodtgjørelse samt kr. 10,00 pr. dag i kostgodtgjørelse under reisen, samt indtil 1 000 francs for et skoleaar til bestridelse av utgiftene med undervisningen.

Begge beholder desuten sine flyver- og indkommanderingstillæg.

De hermed forbundne utgifter utredes av bevilgningen til flyvevæsenet.

Chefen for flyvevæsenets tekniske avdeling vil med det første bli sendt til Frankrike for at motta de der bestilte aeroplaner samt for om mulig at søke høstet nye erfaringer paa flyvevæsenets omraade.

C. Bebyggelse.

Paa Kjeller:

Den taktiske avdeling.

1. Vakt
2. Flyveskur nr. 1 og 2
3. — « 3 under bygning
4. — « 4 bevilget
5. Uthusbygning, oljebod, kassabel smie.

Den tekniske avdeling.

1. Flyveskur nr. 1.
2. Aeroplanfabrikken — grundmur og fundamenter færdige, opmuring av vægger paabegyndt.
3. Flyveskur nr. 2, 3 og 4 hver for 1 aeroplan, kontrakt om opførelse avsluttet, arbeidet færdig midten av mars.
4. Benzinanlæg for 15 000 l. færdig.

Paa Værnes:

1. Flyveskur (for 1 aeroplan).
2. Uthusbygning, benzinbod.

D. Gaver til flyvevæsenet.

I St. prp. nr. 147, 1913, side 8—9, samt St. med. nr. 10, 1914, side 20 er redegjort for hvorledes de tidligere indkomne private midler til luftflaaten er disponert.

Videre er skjænket følgende beløp:

1. Skibsreder Fred. Olsen, hydroaeroplan til Oscarsborg (kr. 22 000,00).
2. Drammens kreds av Norges forsvarsforening «Drammensaeroplanet» (kr. 17 500,00). For 1 og 2 jfr. St. prp. nr. 26, 1915, side 32.
3. Arbeidskomiteen for flyvemaskiner til Nord-Norges forsvar 1 hydroaeroplan (foreløbig kr. 10 000,00 til selve apparatet + kr. 12 000,00 til motor).
4. Komiteen til forsterkning av Bergens forsvar, 1 hydroaeroplan (kr. 30 000,00).
5. Frk. Jeanette Thaulow, 1 flyvemaskine (kr. 30 000,00).
6. Skytterstyret «Skytternes aeroplan» (beløpet endnu ikke fixert).

De under 1—4 nævnte apparater er de foran under A. omhandlede hydroaeroplaner (Nord-Norges hydroaeroplan mangler motor) og 5 er et av de 2 maskiner som er bestilt i Frankrike.

6 er færdigbygget.

Endvidere er indkommet:

1. Arbeidsforeningen av 1894's diskussionsklub kr. 305,00 (Oscarsborgs luftforsvar).
2. Indsamlingskomiteen til luftflaaten — Trondhjemsavdelingen — av et tidligere lovet beløp er indbetalt kr. 600,00 til anskaffet reservemateriel. Samme avdeling har tidligere stillet til disposition kr. 6 000,00 til flyveskuret paa Værnes.
3. Kristiania dramatiske forsvarsklub kr. 201,10 (Oscarsborg luftforsvar).
4. Personalet i Norsk Hydro-Elektrisk kvælstofaktieselskap og datterselskaper til paabegyndelse av et nyt aeroplan kr. 2 944,24.
5. Ved Petra Erdal (Sogn) kr. 57,00 til luftforsvaret.

1 og 3 tilstillet indsamlingskomiteen for Oscarsborg luftforsvar,

4 og 5 benyttet som tillæg til et av de paa budgettet bevilgede aeroplaner (jfr. st. prp. nr. 26, 1915, side 32 m. fl.).

E. Prøver paagaar med:

1. Installation av mitraljøser i aeroplaner.
2. Pansring av — —
3. Bombekastning fra aeroplaner.
4. Fotografering fra —
5. Kastning med aeroplanpiler.

Arbeidstiden m. v. i fabrikkene.

For at øke fabrikkenes produktionsevne har man indtat nye folk i den utstrækning dette har været mulig, saaledes at den samlede arbeidsstyrke for tiden utgjør ved Kongsberg vaabenfabrik ca. 550 arbeidere, ved Raufoss patronfabrik ca. 450 arbeidere mot tidligere henholdsvis ca. 316 og 230.

Man har arbeidet med 2 skift pr. døgn i de avdelinger, hvor dette har været rationelt, ellers med et 10-timers skift.

I forbindelse med utvidelsene paa Kongsberg og Raufoss fabrikker er der etablert en ny ordning, hvorved der fra indeværende aar utskrives dertil skikkede vernepligtige arbeidere til disse etablissementer. Arbeiderne ansættes direkte ved et av verkstedene, hvortil de i vernepligtsaaret indkaldes til en gangs sammenhængende tjenstgjøring, og vil dermed ha avgjort sin vernepligt i fred.

Ved en aarlig utskrivning av f. eks. 80 arbeidere til Kongsberg og 40 arbeidere til Raufoss vil man saaledes efterhaanden faa opøvet en reserve paa flere hundrede arbeidere. som vil staa til fabrikkenes disposition i mobiliseringstilfælde.

B. Marinen.

I St. med. nr. 10 for 1914, side 23 og følgende er redegjort for de vigtigste forføininger, som er truffet vedkommende marinen i anledning av nøitralitetsvernet indtil utgangen av aaret 1914. I tilslutning hertil skal man nedenfor gi en oversigt over nøitralitetsvernet for marinens vedkommende i aaret 1915 og de vigtigste forføininger, som i den anledning er truffet.

1. Vedrørende personellet.

Ved utgangen av 1914 tjenstgjorde ved nøitralitetsvernet i marinen foruten det faste personel ca. 2 300 utskrevne mandskaper, ca. 100 vpl. officerer og ca. 160 vpl. underofficerer. De utskrevne mandskaper tilhørte aarsklasserne 1908 til 1914.

Ved kgl. resolution av 19de februar 1915 (gjenpart vedlægges, bilag 13) blev besluttet indkaldt til 12 maaneders øvelse samtlige sjøvernepligtige av aarsklassen 1915 i to kontingenter, med 650 mand til fremmøte 1ste april og resten 1ste oktober 1915.

Videre blev i henhold til kgl. resolution av 4de juni 1915 indkaldt ca. 450 mand, hvorav ca. 250 mand av aarsklassen 1916, resten av 1915, og ved kgl. resolution av 3die september 1915 (gjenpart vedlægges, bilag 14) indkaldtes 650 mand fra 1ste oktober s. a., nemlig resten av aarsklassen 1915 og endel mandskaper av aarsklassen 1916. Herav fremmøtte 605 mand, hvorav blev kassert 60, saaledes at denne kontingent nu kun utgjør 545 mand. Endelig er efterhvert indkaldt til 4 à 5 maaneders tjeneste mandskaper av ældre aarganger (yngre end 1908), som ikke tidligere har gjort over 1 maaneds nøitralitetstjeneste.

De nyindkaldte mandskaper har efter ca. 5 ukers rekrutøvelser avløst ældre mandskaper paa de utrustede fartøier, hvorefter de ældre mandskaper er hjemsendt.

Man har nu til tjeneste i marinen følgende mandskaper:

1)	Mandskaper av ældre aarsklasser, indkaldt til ca. 5 maaneders nøitralitetstjeneste	ca.	210 mand
2)	Av aarsklassen 1914 ..	-	560 «
3)	Av aarsklassen 1915 ..	-	1 160 «
4)	Mandskaper, egentlig tilhørende aarsklassen 1916, men indkaldt juli og oktober 1915	-	470 «
		Ialt ca.	2 400 mand

Av disse anvendes ca. 100 som vakt- og reservemandskaper paa losjiskibene «Nordstjernen» og «Sleipner» samt paa Karljohansvern, resten tjenstgjør ombord paa de utrustede fartøier.

Av vpl. officerer tjenstgjør ca. 100 og av vpl. underofficerer ca. 160.

Ved Stortingets beslutning av 28de mai 1915 blev det bestemt, at det samme dag fastsatte nye regulativ for avlønning av marinens tjenestemænd i krigstid skulde bringes i anvendelse paa nøitralitetsvakten.

I henhold hertil utbetales fortiden «felttillæg» til følgende:

1. Kommanderende Admiral.
2. Samtlige faste officerer, faste underofficerer og faste menige paa utrustede fartøier med undtagelse av ekserserskibet «Kong Sverre» og depotskibene «Sleipner» og «Nordstjernen».
3. De ved torpedobatterierne tjenstgjøren-

de officerer og underofficerer og faste menige.

4. Samtlige vpl. officerer og underofficerer.
5. Utskrevne mandskaper, som er indkaldt til nøitralitetsvern eller som er tilbakeholdt efter utløpet av ordinær tjeneste i fred.

Som meddelt i den til grund for kgl. resolution av 16de april 1915 liggende indstilling (gjenpart vedlægges, bilag 1) var av marinens skoler følgende igang vinteren 1914—1915:

Sjøkrigsskolens nederste avdeling,
Skolen for de tekniske elever samt
Minekonstabelskolens 2 yngste klasser.

Høsten 1915 blev desuten sat igang sjøkrigsskolens øverste avdeling med 2 klasser, hvorav den ene som følge av at skolen ifjor ikke var i virksomhet er forsinket et aar. Endvidere er nu den klasse av minekonstabelskolen, som av samme grund er forsinket, sat igang iaar. Intendanturkorpsets og sanitetskorpsets skoler har været drevet paa ordinær maate.

2. *Vedrørende materiellet.*

Med hensyn til det utrustede fartøismateriel er ingen væsentlige forandringer foretat. Med undtagelse av monitorerne «Thor» og «Trudvang» samt kommandofartøiet «Sarpen» er samtlige marinens fartøier fremdeles utrustet og fordelt til bevogtningstjeneste langs kysten.

Desuten er utrustet 28 leiede fartøier (slæpebaater, hvalfangerbaater etc.) samt 3 motorbaater til bevogtningsfartøier.

Av disse benyttes:

Til bevogtningstjeneste i Kristianiafjorden 8
i Nordland og det Trondhjemske.. 4
og resten er tilknyttet befæstningene,
nemlig ved Kristiansand 5
ved Bergen 7 + 3 motorbaater.. .. 10
og ved Trondhjem 4

Uheld eller havarier av nogen større betydning har hittil ikke fundet sted med hensyn til marinens fartøier under nøitralitetstjenesten.

Selvfølgelig er materiellet under den lange uavbrutte tjeneste blit endel slitt, specielt da torpedobaatenes maskiner og kjeler. Imidlertid har slipsætning og eftersyn foregaat regelmæssig, og reparationer av fartøierne er foretat i den utstrækning, hvortil der har været anledning.

I henhold til Stortingets beslutning av 18de august 1915 (jfr. St. prp. nr. 114 og Indst. S. LVI for 1915) har departementet overensstemmende med kgl. resolution av 10de december 1915 (gjenpart vedlægges, bilag 15) igangsat bygning for ekstraordinært til disposition stillede midler av:

4 undervandsbaater,
2 kanonbaater og
2 torpedobaater

samt anskaffelse av:

flyvemateriel og
minemateriel.

Leverancen av undervandsbaatene er overdraget Thunes Mek. Verksted i samarbeide med Kaldnes Patentslip og Mekaniske Verksted, Tønsberg, som skal bygge skrogene. De to kanonbaaters skrog skal leveres av Kaldnes Patentslip og Mekaniske Verksted og for torpedobaatenes vedkommende vil skrogene bli bygget ved marinens hovedverft, mens maskinerierne skal leveres av Hamar Jernstøperi og Mekaniske Verksted i samarbeide med Thunes Mek. Verksted.

Der er under bygning for marinen for ordinære og ekstraordinære bevilgninger følgende materiel:

1	hurtigaaende mineutlægger	bygges	ved	Marinens Hovedverft.
2	specielle —»—	—	»	Akers mek. Verksted.
6	undervandsbaater 2	—	»	Marinens Hovedverft.
	undervandsbaater 4	—	»	Kaldnes-Thune.
2	kanonbaater	—	»	Kaldnes.
3	torpedobaater 1	—	»	Marinens Hovedverft.
	torpedobaater 2	—	»	Marinens Hovedverft, Thune og Hamar.

Angaaende de hermed disponerte midler samt anvendelsen av resten av de til nybygning staaende beløp bl. a. til fabrikation av miner, skal departementet senere fremkomme med nærmere redegjørelse og forslag.

3. *Foranstaltninger mot drivende miner.*

I den ovenfor nævnte indstilling av 16de april 1915 er redegjort for de foranstaltninger, som er truffet mot drivende miner. Under henvisning til denne redegjørelse skal man meddele, at den regelmæssige avpatruljering med minesøkerfartøier blev indstillet i løpet av sommeren 1915, da den ikke længer var paakrævet. Indtil juli 1915 var fundet 467 miner, hvorav de fleste er indbjerget, mens endel er sprængt eller uskadeliggjort paa stedet.

Endel av de indbjergede miner er omdannet til bruk for marinen.

Det bemerkes, at der siden 5te januar iaar yderligere er fundet 30 drivende eller ilanddrevne miner.

4. *Forøkelse av marinens forraad m. v.*

I St. med. nr. 10 for 1914 er redegjort for anvendelsen av de beløp, som ved kgl. resolution av 11te december f. a. blev besluttet anvendt til anskaffelse av diverse reservemateriel og forøkelse av forraadsbeholdninger.

Forarbeidelse av miner og ammunition paagaar fremdeles med stor kraft og reservebeholdninger etc. er under anskaffelse.

De forskjellige eksportforbud i utlandet stiller dog herunder adskillige hindringer iveien.

Torpedofabrikken er under anlæg og de vigtigste ingeniørstillinger ved denne er besat.

En provisorisk radiostation til bruk under nøitralitetstjenesten er opsat i Helligvær.

Til endel av det ledige reserveskyts er forarbeidet transportable kanonunderlag, saaledes at dette skyts paa kort varsel kan opsættes til bestrykning av provisoriske minespærringer, beskyttelse av ankerpladser m. v. fra kanonstandpladser, som blir utset paa forhaand.

Der er avsluttet kontrakt med A/S Bofors-Gullspang i Sverige om efterbygning i statens verksteder av 10 cm. og 76 mm. kanoner. Fabrikation av 76 mm. kanoner er igangsat ved marinens artilleri.

For ekstraordinært til disposition stillede midler er paabegyndt bygning av 2 hydroaeroplaner.

For at faa ordnet en sikker lagring av brændselolje til undervandsbaatene i Tønsbergavsnittet er indkjøpt 15 oljetanker med plads for tilsammen 500 tons olje. Disse er opstillet ved Tenvik trankokeri, Vrængen, hvor der er truffet anordninger for fyldning og tømning av lageret gjennem ledninger til brygge, hvor undervandsbaatene kan fortøie. Utgiftene ved anlægget, anslaat til kr. 14 480,00, hvortil kommer en aarlig leie av oplagssted og bryggeplads paa kr. 300,00, er postert paa kontoen for kul- og oljeforraad.

En ny kuloplagsplads er blit leiet paa Grindholmen i Vrængen. Leien er kr. 600,00 aarlig, og der er plads for over 5 000 tons kul. Derved har man kunnet tilbakelevere en tidligere leiet tomt paa Laxevaagsnæsset, som var betydelig dyrere. Ogsaa de leiede kullægtere er efterhaanden blit tilbakelevert. Marinen holder til enhver tid en beholdning av ca. 40 000 tons kul.

5. *Vedrørende utgiftene.*

De samlede ekstraordinære driftsutgif-

ter ved flaaten under nøitralitetsvernet fra begyndelsen av august 1914 til utgangen av aaret 1915 beløper sig til ca. kr. 11 400 000,00.

Desuten er et beløp paa tilsammen kr. 700 000,00 anvendt til forøkelse av forraad.

I St. med. nr. 10 for 1914 er de ekstraordinære driftsutgifter ved flaaten anslaat til kr. 500 000,00 pr. maaned, mens utgiftene i den sidste tid har utgjort ca. kr. 680 000,00 pr. maaned. At utgiftene efterhvert er blit større, skyldes dels de fastsatte krigstillæg og høiere familietillæg, dels de høiere priser paa de vigtigste forbrukssaker. Eksempelvis kan nævnes, at skibskosten nu er i en pris av kr 1,31 pr. dag pr. mand, mot tidligere kr. 1,07, og at priskurantprisen paa Cardiffkul er kr. 58,00 pr. ton mot før kr. 32,00 pr. ton.

Forskjellig.

Bestemmelser vedrørende skibe.

Til betryggelse av tjenesten under nøitralitetsvernet er det ved kgl. resolution av 1ste oktober 1915 bestemt, at fartøier i norsk farvand skal heise nationalflag ved ankomst til ankerplads, hvor norsk krigs- eller bevogtningsfartøi ligger, og forøvrig naar saadant fartøi er isigte. De skal derhos i norsk farvand straks stoppe, naar det fra norsk krigs- eller bevogtningsfartøi forlanges, f. eks. ved, at der gives opmerksomhetssignal med dampfløiten, heises signal eller skytes varselsskud. Endvidere er det bestemt, at norsk krigs- eller bevogtningsfartøi i norsk farvand har ret til at visitere fartøier og deres ladning samt de ombordværende personer, og de befalhavende paa det visiterte skib skal villig medvirke ved visitationen samt paa opfordring meddele de oplysninger av interesse for de militære myndigheter, som de maatte kunne gi, likesom de er forpligtet til at følge de anvisninger med hensyn til deres forhold og den videre seilads, som maatte bli dem meddelt. Overtrædelse av disse paabud straffes efter den almindelige borgerlige straffelov.

Disse bestemmelser er i særavtryk tilstillet alle vedkommende, derunder de utenlandske legationer, sjøfartsinteresserte, toldkontorer, havnekontorer, lodser, kystlodser, kjendtmænd samt armeens og marinens myndigheter.

Endel fyre og fyrlamper paa kyststrækningen fra Stat til Kristianiafjorden har været slukket, eftersom det har været anseet nødvendig.

Nedsættelse av vernepligtsalderen.

Ved kgl. resolution av 1ste oktober 1915 blev det bestemt:

«1. I henhold til § 26 i lov av 20de august 1915 om forandringer i vernepligtsloven av 19de juli 1910 bestemmes, at indrullering og utskrivning av aarsklassen født 1895 og indrullering av aarsklassen født 1896 skal finde sted saa snart som mulig i 1ste, 2den, 3dje, 4de og 5te brigades distrikter.

2. Utgiftene hermed blir at utrede av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler.»

Gjenpart av den til grund for resolutionen liggende indstilling vedligger (bilag 16).

Krigsforsyningskommissioner.

Ved kg.l resolution av 6te august 1915 besluttedes nedsat en krigsforsyningskommission med opdrag at planlægge, hvorledes norske fabrikker og verksteder bedst bør utnyttes til hærens og flaatens forsyning under krig med krigsmateriel av alle slags samt hvorledes de militære beholdninger av proviant og furage for krig paa bedste maate bør suppleres med norske landmandsprodukter.

Til medlemmer av denne kommission opnævntes:

1. Direktør ved Akers Mekaniske Verksted G. Lie,
2. Direktør ved Eureka Mekaniske Verksted, surnumerær major M. Paaske,
3. Godseier R. Mortensen,
4. Generalkonsul, grosserer H. Pettersen.

Gjenpart av departementets indstilling vedlægges (bilag 17).

Ved kgl. resolution av 23de december 1915 besluttedes nedsat lokale krigsforsyningskommissioner til under samarbeide med kommissionen i Kristiania at planlægge og fremme arbeidet i de enkelte landsdele.

Der besluttedes nedsat lokale krigsforsyningskommissioner i efternævnte landsdele:

1. Nord-Norge
2. Trøndelagen
3. Romsdalsdistriktene
4. Bergensdistriktene
5. Stavangerdistriktene
6. Sørlandet
7. Kristianiafjordens vestside
8. Kristianiafjordens østside
9. Oplandene.

Gjenpart av departementets indstilling vedlægges (bilag 18).

Til medlemmer av disse kommissioner blev opnævnt:

Som præsident for landets samlede krigsforsyningskommissioner: Stortingspræsident Aarstad.

Som medlemmer:

Nord-Norge:

1) Grosserer O. Kaarbø, Svolvær
2) Grosserer G. Robertson, Hammerfest
3) O.R.sakfører R. Schjølberg, Bodø
4) Direktør S. Moe, Tromsø.

Trøndelagen:

1) Fabrikeier B. Brænne, Trondhjem
2) Disponent G. Næumann, Trondhjem
3) Overingeniør Moe, Trondhjem.

Romsdalsdistriktene:

1) Konsul N. Volckmar, Kristiansund
2) Grosserer A. N. Aarsæther, Aalesund.

Bergensdistriktene:

1) Kaptein J. Birch, Bergen
2) Grosserer I. E. Mowinckel, Bergen
3) Ingeniør Giertsen, Bergen.

Stavangerdistriktene:

1) Konsul H. M. Wrangell, Haugesund
2) Konsul C. Middelthon, Stavanger.

Sørlandet:

1) Ingeniør Brinch, Bøilefoss, Arendal
2) Konsul G. Due, Kristiansand
3) Konsul C. Christiansen, Kristiansand.

Krisianiafjordens vestside:

1) Disponent Henriksen, Tønsberg
2) Direktør Ringstad, Drammen
3) Direktør E. Aubert, Skien
4) Grosserer H. Holta, Skien.

Kristianiafjordens østside:

1) Direktør W. Blakstad, Fredrikstad
2) Landbruksskolebestyrer Kolstad, Sannesund
3) Bokhandler, konsul E. Sem, Fredrikshald.

Oplandene:

1) Direktør J. Krefting, Hamar
2) Godseier Tollef Kilde, Rena.

Vakthold paa Raufoss patronfabrik.

Foranlediget ved en forestilling fra direktøren for Raufoss patronfabrik har departementet samtykket i, at der forsøksvis kunde antages 3 leiede vaktmænd til at utføre vaktholdet paa Raufoss patronfabrik.

Utgiften er ca. kr. 4,00 pr. dag pr. mand.

Det militære efterretningsvæsen.

For under den nuværende situation altid at kunne være à jour har departementet stillet de fornødne beløp til brigadenes disposition i efterretningsøiemed.

Refusion av utgifter til postvæsenet.

Postvæsenet er refundert kr. 2 773,78, som var medgaat til ekstraposter og ekspresser ved de første indkaldelser i 1914 til nøitralitetsvakten.

Ekstra arbeidshjælp ved generaladvokatembedet.

Paa grund av de ekstraordinære militære forføininger til opsætning av nøitralitetsvakten og den derved foranledigede økede arbeidsmængde ved generaladvokatembedet er indtil kr. 150,00 pr. maaned stillet til generaladvokatens disposition i 3 maaneder.

Militærattachéen i Stockholm.

Leie av kontor, indkjøp av skrivemaskine og kontorrekvisita.

Foranlediget ved en gjennem Utenriksdepartementet mottat forestilling fra den norske minister i Stockholm om, at der i legationens kancelli ikke fandtes noget rum for militærattachéen, har departementet stillet det nødvendige beløp til raadighet til leie av kontor for militærattachéen samt til anskaffelse av skrivemaskine og kontorrekvisita.

Utgiftene hermed vil beløpe sig til:

Kontorleie.	kr.	85,00	pr. maaned
Skrivemaskinbord	«	38,00	
Skrivemaskine . .	«	328,40.	

Nye militærattachéer.

For at kunne høste de bedst mulige erfaringer fra den nu paagaaende krig har Forsvarsdepartementet gjennem Utenriksdepartementet utvirket kgl. resolution for utsendelse av 2 nye militærattachéer, nemlig ritmester Ebbe Astrup som militærattaché for Berlin og Wien og kaptein i feltartilleriet Hans Finne som militærattaché for London og Paris.

Begge opholder sig i utlandet paa egen bekostning.

Assistanse for regimentsintendanten ved I. R. 5.

Paa grund av det store merarbeide, som er paalagt regimentsintendanten ved Østoplandenes infanteriregiment nr. 5 ved interneringen av den engelske besætning fra «Indedia» paa Jørstadmoen, er der til assistance for nævnte intendant stillet til raadighet kr. 100,00 pr. maaned.

Mekaniker til Bleriotaeroplanet.

Departementet har samtykket i, at mekaniker Jul. Hansen blev engagert til at betjene Gnome-motoren paa Bleriotaeroplanet «Nordsjøen» samt efter endte øvelser med dette apparat at efterse og lagre det, idet ingen anden mekaniker var kjendt med behandlingen av nævnte motor og apparat.

Jul. Hansens avlønning blev bestemt til kr. 7,00 pr. dag + fri dagsportion ɔ: samme vilkaar som under hans tjeneste ved flyvestationen paa Jæderen høsten 1914.

Fôr til hesteholdspligtige officerers tjenestehester.

Paa grund av de ekceptionelt høie fôrpriser sidste vinter har departementet samtykket i, at hesteholdspligtige officerer kan faa kjøpt fôr til sin tjenestehest av militæretatens forraad for den samme pris som ifølge de gjældende hesteholdsregler betales av de officerer, som har tilladelse til at opstalde sine hester paa militæretatens stalder — nemlig kr. 1,00 pr. ration.

Fôret leveres ved magasinene og alle transportutgifter fra disse til forbruksstedet bæres av vedkommende officerer.

En lignende ordning er i budgetforslaget for kommende termin foreslaat indført for fremtiden (budgetforslaget side 41).

Øvelser for brigadekommandoerne.

For at prøve brigadestabens krigsberedskap har departementet samtykket i, at der til iverksættelse av øvelsesmobilisering ved de engere brigadekommandoer kan anvendes kr. 2 000,00 pr. brigadekommando (ved 6te brigade kr. 3 000,00).

Leie av kontor for feltpostkontor nr. 8.

Til leie av kontor for det for nøitralitetsvernets avdelinger oprettede feltpostkontor i Kristiansand vil der aarlig medgaa kr. 550,00.

Teknisk haandverker ved Kongsvinger befæstninger.

Overensstemmende med fæstningsartilleriets forslag har departementet — for til enhver tid at ha det tekniske materiel i fuld orden — samtykket i, at der fra 1ste januar 1916 kan ansættes en teknisk haandverker ved Kongsvinger befæstninger. Stillingen er forutsat avlønnet som garnisonerende sersjant. Den endelige ordning er forelagt Stortinget 1916.

Aarlig utgift kr. 1 300,00.

Stipendier for læger og tandlæger.

Ved kgl. resolution av 16de juli 1915 blev bestemt:

«At Forsvarsdepartementet bemyndiges til av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler indtil videre at anvende indtil kr. 1 000,00 pr. maaned til stipendier for læger og tandlæger til krigskirurgiske studier i de krigførende land.»

Gjenpart av den til grund for resolutionen liggende indstilling vedligger (bilag 19).

De første stipendiater avreiste i oktober 1915, saaledes at der i aarets 3 sidste maaneder er medgaat kr. 3 000,00 til heromhandlede stipendier. Der er ialt utdelt stipendier til 9 læger og 3 tandlæger.

Veterinærstipendium.

For at gi en veterinærofficer anledning til at gjøre veterinærvidenskabelige studier paa krigsskuepladsen har departementet av nøitralitetsvernets midler stillet kr. 800,00 til raadighet.

Den tyske regjering har aapnet adgang for en norsk veterinærofficer til at gjøre saadanne studier ved den tyske vestfront.

stipendiet er tildelt en av de fastlønnede veterinærpremierløitnanter.

Trykningsutgifter.

Til trykning av politirapporter,

som benyttes ved kontrol av reisende paa jernbanene, er medgaat kr. 500,00.

Til trykning av karter til Soldatens bok

er der som følge av bokens utdeling til de ved nøitralitetsvernet tjenstgjørende avdelinger — rekrutskoler og ekstraordinære garnisonsavdelinger — tillatt anvendt kr. 650,00.

Bidrag til soldathjem.

For at sætte soldathjemmet paa Haaøen for Tønsberg befæstninger istand til at drive sin virksomhet under nøitralitetsvakten vinteren 1915—16 har departementet, da det er oplyst, at hjemmets økonomi var daarlig, fundet at burde tilstaa det et ekstraordinært bidrag til hjemmets vedlikehold av kr. 600,00 én gang for alle.

Departementet har likeledes fundet at maatte yde bidrag til drift av et midlertidig soldathjem paa Agdenes befæstninger, hvor et saadant paa grund av de meget knappe indkvarteringsforhold og det veirhaarde klima maa ansees i særlig grad paakrævet. Til start av et saadant hjem (indkjøp av inventar m. v.) har man samtykket i, at der utbetales et beløp av kr. 500,00, hvorhos der som bidrag til husleie, lys, brænde og rengjøring ydes kr. 80,00 pr. maaned, saalænge den ekstraordinære indkaldelse til nøitralitetsvernstjeneste varer og paa betingelse av, at hjemmets bestyrer bistaar med den geistlige betjening av befæstningenes personel uten særskilt godtgjørelse av det offentlige.

Angaaende utgiftene.

Da samtlige forføininger, som foran er nævnt, er begrundet i opretholdelsen av et efter vore forhold betryggende nøitralitetsvern eller foranlediget ved forføininger til fremme av landets krigsberedskap, er disse utgifter bestemt utredet av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler.

De av militæretatens regnskapsførere utbetalte beløp til nøitralitetsvernet har utgjort:

Fra 1ste juli til utgangen av december 1915:

a. til hæren		ca. kr.	7 000 000,oo
b. » flaaten		» »	4 100 000,oo
	Tilsammen	ca. kr.	11 100 000,oo

Fra krigens begyndelse i august 1914 til utgangen av juni 1915 er ifølge tidligere opgaver medgaat:

a. til hæren	kr. 14 000 000,oo		
b. » flaaten	» 8 000 000,oo		
		»	22 000 000,oo
		kr.	33 100 000,oo

Desuten er til de foran omhandlede forføininger disponert et beløp av ca. 4 millioner kroner, som endnu ikke er utbetalt.

Bilagsfortegnelse.

Bilag 1. Kgl. resol. 16/4 1915 om godkjendelse av forføininger, truffet vedrørende nøitralitetsvernet.

» 2. Grafisk tablaa over vaabenøvelserne 1915.

» 3. Kgl. resol. 10/12 1915 om nye ekstraordinære garnisonsavdelinger paa kystbefæstningene.

» 4. » » 23/7 » om indkvarteringsarbeider paa Oscarsborg.

» 5. » » 24/9 » om vandforsyning Kristiansand og Agdenes.

» 6. » » 29/10 » om aeroplanfabrik paa Kjeller.

» 7. » » 24/6 » om magasinplads sanitetsmateriel i Bergen og vand- og kloakledning paa Odderøen.

» 8. » » 1/10 » om kul og koks til Fossumavsnittet.

» 9. » » 18/6 » om medikamenter til Kristiansand og Bergen.

» 10. » » 29/10 » om utvidelse av Kongsberg vaabenfabrik.

» 11. » » 10/9 » om — » Raufoss patronfabrik.

» 12. » » 27/8 » om anlæg av metalsmelteri paa Raufoss.

» 13. » » 19/2 » om indkaldelse av sjøvernepligtige av aarsklassen 1915.

» 14. » » 3/9 » om — » —»— » — 1916.

» 15. » » 10/12 » om nybygning til marinen.

» 16. » » 1/10 » om nedsættelse av vernepligtsalderen.

» 17. » » 30/8 » om — » krigsforsyningskommission.

» 18. » » 23/12 » om — » lokale krigsforsyningskommissioner.

» 19. » » 16/7 » om stipendier for læger og tandlæger.

Bilag 1.

Gjenpart

av den til grund for kgl. resol. av 16de april 1915 liggende indstilling angaaende godkjendelse av de av Forsvarsdepartementet vedrørende nøitralitetsvernet trufne forføininger siden den i St. med. nr. 10 (1914) givne redegjørelse.

Indholdsfortegnelse.

Side.

Indledning 38

A. Hæren.

1. Vedrørende nøitralitetsvernets avdelinger 38
   a. Indkvartering av nøitralitetsvernet 38
   b. Artilleriavdelingen til bevogtning av «Berlin» 39
   c. Maskinister til Agdenes befæstninger 39
   d. Avsnitschef Svelvik befæstninger 39
2. Vedrørende vaabenøvelserne i 1915 40
   a. Vaabenøvelserne ved kystbefæstningene 40
   b. Infanteriets rekrutskoler 40
   c. Regimenthornblæserne i rekrutskolen 40
   d. Utbedring av barakker 40
3. Vedrørende befalskurser for landvernet 40
   a. Instruktionskurser ved de til nøitralitetsvern indkaldte landvernskompagnier av infanteriet 40
   b. Kurser for infanteriets landvernsbefal 41
4. Diverse anskaffelser og foranstaltninger 41
   a. Vedrørende intendanturen 41
   b. Anskaffelse og leie av baatmateriel til befæstninger 41
   c. Vedrørende anskaffelse av lyskastere 42
      1. Til Bergens befæstninger 42
      2. » fæstningernes bevogtningsfartøier 42
      3. » Kristiansands forsvar (landfrontene) 42
      4. » bevogtning av «Berlin» 42
      5. » kulspidser til fæstningernes lyskastere 42
   d. Vedrørende artillerimateriel 43
      1. Diverse materiel for positionsartilleriet 43
      2. Ammunitionsvogner for fæstningshaubitsene 43
      3. Bergartillerimateriel 43
   e. Kul til befæstningene 43
   f. Oljer til —» – 43
   g. Oscarsborgs minevæsen 43
   h. Anskaffelse av ski 44
   i. Anskaffelse av signalmateriel paa Oscarsborg 44
   j. Dreierbænk til Bergens befæstningers signalverksted 44
   k. Felttelefonmateriel 44
   l. Indlægning av elektrisk lys 44
   m. Telegrafmateriel 44
   n. Skur for fæstningslasaretter 44

Side.

o. Indhegning av ammunitionsmagasiner m. v. 44
p. Flyvevæsenet 44
q. Inspektion av magasinvagter 45
r. Rekognosceringer ved Oscarsborg med Svelvik 45
s. Anskaffelse av 2 skrivemaskiner 45
t. Anskaffelse av musikalier 45
u. Indbinding av bøker 45
v. Lønstillæg til postaapneren i Hommelvik 45
w. Ekstraordinære utskrivningsmøter i 1.—3. brigade 45
x. Mobiliseringsforberedelser ved jernbanen 46
y. Vedrørende utgiftene 46

B. Marinen.

1. Vedrørende personellet 46
2. —»— materiellet 47
3. —»— forøkelse av marinens forraad 47
4. Foranstaltninger mot drivende miner 48
5. Vedrørende utgiftene 48

Redegjørelse for endel forføininger, hvortil utgiftene er bestemt utredet av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler.

I St. prp. nr. 34 (1915) anførte departementet, at det ogsaa i fremtiden vilde være nødvendig for departementet at kunne disponere de fornødne beløp til bestridelse av de med nøitralitetsvakten fremdeles forbundne utgifter, idet det selvsagt vilde være ganske umulig at æske Stortingets bevilgning for hver enkelt gang.

Der er derhos i ovennævnte proposition foreslaat, at regjeringen bemyndiges til av statskassens midler at anvende et beløp av indtil 10 millioner kroner til dækkelse av de utgifter, som indtil utgangen av indeværende termin maa antages at ville være forbundet med den fortsatte opretholdelse av et efter den krigspolitiske situation avpasset nøitralitetsvern.

I det følgende tillater departementet sig at gi en oversigt over de væsentligste av de forføininger, som er truffet siden den i St. med. nr. 10 (1914) givne redegjørelse, og hvortil utgiftene er bestemt utredet av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler.

A. Hæren.

1. Vedrørende nøitralitetsvernets avdelinger.

a. *Indkvartering av nøitralitetsvernet.*

Det har været nødvendig paa forskjellig vis at bedre vinterunderbringelsesforholdene ved nøitralitetsvernets avdelinger. Særlig gjælder dette de i

Kristiansand

stationerte avdelinger, hvor der fra sanitetets side er fremkommet endel klager.

Der er leiet en forsamlingssal, hvor soldatene i sine fristunder kan opholde sig — utgift kr. 250,00 pr. maaned.

Endvidere er opført et kjøkken for bergbatteriet for kr. 4200,00 og ekserserhuset, hvor endel av styrken er indkvartert, er reparert for kr. 4000,00.

Tønsberg befæstninger.

Til istandbringelse av rum for syke mandskaper paa Sundaasen er anvendt kr. 500,00.

Endvidere er kr. 1050,00 tillatt anvendt til indredning av kanonskur til beboelse, samt til utbedring av stationshuset i Vrængen og bryggen sammesteds.

Oscarsborg.

Det har været nødvendig at leie yderligere et par rum i Drøbak for underofficersskolen, hvis lokaler er anvendt til underbringelse for nøitralitetsvernet.

Utgiften hermed andrar til kr. 70,00 pr. maaned.

For at bedre indkvarteringen for en del i gymnastiksalen indkvarterte mandskaper er opsat bislag foran dørene. Utgift kr. 500,00.

Til opførelse av latrine ved haubitzbatteriet samt anskaffelse av endel verktøi til ingeniørdetachementet er anvendt kr. 1150,00.

Agdenes.

Paa grund av en av departementet bestemt omordning av bevogtningsforholdene ved Agdenes har det været nødvendig at opføre en leirhytte ved Smellingen og derfra at etablere telefonforbindelse med befæstningene.

Utgiften hermed er anslaat til kr. 3 000,00.

De samlede utgifter en gang for alle til de her omhandlede foranstaltninger beløper sig til kr. 13 250,00, hvortil kommer leieutgifter kr. 320,00 pr. maaned.

Til diverse mindre arbeider paa de forskjellige befæstninger er desuten ialt anvendt kr. 2 280,00.

b. *Artilleriavdelingen i Trondhjem.*

Ved en foretat prøve viste det sig, at den artilleriavdeling, som var opsat i Trondhjem til bevogtning av den i Hommelvik liggende tyske hjælpekrydser «Berlin», og til hvilken avdeling der ikke var indkaldt bespænding, vilde komme til at bruke 8 timer fra opsætningsordrens utstedelse, før den kunde paaregnes at være i Hommelvik. Av hensyn til avdelingens vaktberedskap fandt departementet derfor i skrivelse av 30te januar 1915 at maatte bestemme, at der skulde indkaldes hester til nævnte avdeling og da fortrinsvis av de i det trondhjemske utstationerte hester.

Samtidig hermed bestemte departementet, at der — for at avhjælpe den følelige mangel paa ulønnet underbefal, som der var ved feltartilleriregiment nr. 3 — ved ovennævnte indkaldte artilleriavdeling skulde anordnes et 3 maaneders korporalkursus, i hvilket skulde indbeordres indtil 30 dertil skikkede og villige mandskaper av aarsklassen 1914, som nævnte aar hadde gjennemgaat rekrutskole og regimentssamling. De skulde samtidig danne vaktavdeling.

Efter avsluttet kursus skal de godkjendte elever beskikkes til utskrevne korporaler og tilpligtes at tjenstgjøre som saadanne i regimentssamlingen 1915, hvorefter de er tjenestefri i fred.

Til kurset er indbeordret 1 kaptein, 2 premierløitnanter og 1 à 2 underofficerer som instruktører.

Samtlige hermed forbundne utgifter er forutsat utredet av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler.

c. *Maskinister til Agdenes befæstninger.*

For at skaffe de to paa Agdenes befæstninger tjenstgjørende maskinister nogen avløsning, da de i længden ikke kunde holde ut at tjenstgjøre i maskinstationen hver nat, har departementet under 13de mars 1915 maattet samtykke i, at der — saalænge nøitralitetsvern er opsat paa befæstningen — kan engageres saa mange maskinister, at der ialt — iberegnet de utskrevne — blir 4 maskinister.

Herved blev man ogsaa istand til at faa utnyttet den ene av befæstningenes dampskibe «Bjørnen» til utførelse av varetransporter, hvorved der indspares ikke saa smaa beløp for staten, idet den ene av maskinistene skal betjene maskinen paa «Bjørnen».

Utgiften ved indbeordringen av de 2 maskinister er bestemt utredet av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler.

d. *Avsnitschef Svelvik befæstninger.*

Kaptein Walth, som efter oberstløitnant Andersens frabeordring var beordret til midlertidig kommandant paa Tønsberg befæstninger, blev utnævnt til major i fæstningsartilleriet og beordret som minedirektør fra 1ste mars 1915 og maatte derfor avløses som kommandant paa nævnte befæstninger. Som saadan blev chefen for 3dje fæstningskompani, kaptein B. Eriksen, beordret til fra 1ste mars d. a. midlertidig at forrette.

Som følge herav har departementet under 29de mars 1915 samtykket i utredelsen av de utgifter, som er forbundet med, at chefen for 4de fæstningskompani, kaptein F. Jacobsen, blev beordret som avsnitschef ved Svelvik befæstninger istedetfor kaptein Eriksen.

Som saadan blev kapteinen midlertidig beordret til at overta 3dje fæstningskompani, hvorfor han i kompanibestyrelse blev tilstaat kr. 30,00 pr. maaned.

4de fæstningskompani blev samtidig beordret overtat av kompaniets premierløitnant, som herfor blev tilstaat kr. 30,00 pr. maaned.

Disse utgifter blev bestemt utredet av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler.

2. Vedrørende vaabenøvelserne i 1915.

a. *Vaabenøvelserne ved kystbefæstningene.*

Under forutsætning av, at den nuværende krigspolitiske situation vedvarer, har Kommanderende General efter konferance med Forsvarsdepartementet bestemt følgende vedrørende vaabenøvelserne ved kystbefæstningene:

1. At aarets rekrutter beholdes inde til tjeneste ved nøitralitetsvernet 1½ maaned utover tjenesten i rekrutskole og regimentssamling, o: 165 dages sammenhængende tjeneste.

   Rekruttene indgaar i nøitralitetsvernet efter 30 dages tjeneste.
2. At vintergarnisonskontingenten, som er færdig med sin ordinære tjeneste 15de mars d. a., likeledes holdes inde til yderligere tjeneste en vakttørn paa 1½ maaned.
3. At de ældre aarsklasser, som iaar skal gjennemgaa regimentssamling, indkaldes til 2½ maaneds sammenhængende tjeneste ved nøitralitetsvernet. Indkaldelsen sker efter generalinspektørens nærmere bestemmelse til tider, der passer med ordningen av avløsningene.

   Derved vil ekstraordinær indkaldelse av ældre tjenstfri mandskaper i et tilsvarende tidsrum undgaaes.

b. *Infanteriets rekrutskoler.*

For under de nuværende vanskelige forhold at kunne utnytte de forlængede rekrutskoler paa en fuldt rationel maate har departementet under 4de mars 1915 bestemt, at infanteriets regimentschefer ved de regimenter, hvor rekrutskoler holdes samtidig for alle 3 bataljoner, blir beordret som chefer for rekrutskolen i dennes 42 sidste dage. Vedkommende regimentschefer er tillatt medta adjutant, intendant og det øvrige i rekrutskolen beordrede administrationspersonel.

Ved de øvrige infanteriregimenter (selvstændige bataljoner) skal regimentschefen (bataljonschefen) foreta indtil 4 inspektions- og mønstringsreiser i rekrutskolens 42 sidste dage. Regimentsintendanten er forutsat beordret i den forlængede rekrutskole kun i det absolut nødvendige antal dage.

Derhos har departementet samtykket i, at det til specialisternes utdannelse nødvendige befal tillates indbeordret i det antal dage, som er bestemt for specialisternes utdannelse, som er forutsat hovedsagelig at foregaa i rekrutskolens 42 sidste dage.

Samtlige hermed forbundne merutgifter er forutsat utredet av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler.

c. *Regimentshornblæserne (-trompeterne) i rekrutskolen.*

Paa grund av rekrutskolernes forlængelse har departementet samtykket i, at regimentshornblæserne (-trompeterne) kan beordres i rekrutskolen i indtil 50 dage istedetfor normalt i 30 dage av hensyn til de uttagne nye hornblæseres utdannelse.

Merutgiften hermed er forutsat utredet av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler.

d. *Utbedring av barakker.*

Da rekrutskolerne paa Helgelandsmoen og Heistadmoen paa grund av situationen er bestemt at skulle begynde 12te april, har departementet maattet gi tilladelse til at utstyre barakkerne med ovner samt tætte vægger og gulv for at gjøre disse nogenlunde beboelige paa denne tid av aaret. Utgiftene hermed kan endnu ikke opgives.

3. Vedrørende befalskurser for landvernet.

a. *Instruktionskurser ved de til nøitralitetsvern indkaldte landvernskompanier av infanteriet.*

For at orientere befalet ved de til nøitralitetsvern indkaldte landvernskompanier saavel med hensyn til gjældende reglementer som til de for vedkommende kompani opgjorte direktiver for dets taktiske optræden m. v. har Forsvarsdepartementet samtykket i, at der forut for vedkommende kom-

panis opsætning blir avholdt et 3 dages instruktionskursus for det ved kompaniet tjenstgjørende befal.

Utgiftene, som man endnu ikke har opgave over, er forutsat utredet av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler.

b. *Kurser for infanteriets landvernsbefal.*

For at ogsaa befalet ved de landvernskompanier av infanteriet, som ikke har været eller i den nærmeste fremtid vil bli indkaldt til nøitralitetsvern, skulde bli orientert i gjældende reglementer, bestemmelser og direktiver, bestemte departementet under 30te januar 1915, at der snarest skulde avholdes et 15 dages kursus paa følgende steder:

I Fredrikstad for landvernskompaniene av Smaalenenes og Vestre Akershus infanteriregimenter samt for Jægerkorpset, i Elverum eller Kongsvinger (efter Kommanderende Generals nærmere bestemmelse) for landvernskompaniene av Østre Akershus infanteriregiment samt for 13de og 15de kompani av Østoplandenes infanteriregiment, og paa Oscarsborg — Drøbak for 14de, 16de, 17de og 18de kompani av Østoplandenes infanteriregiment samt for 17de og 18de kompani av Vestoplandenes infanteriregiment.

I kursene blev beordret:

Som elever: Kompanichefer av ulønnet officers eller underofficers grad,
kvartermestere og
kompanienes administrationsunderofficerer.

I de 6 sidste dage blev beordret landvernsbataljonschefer og fastlønnede eller pensionerte kapteiner (kompanichefer). Disse blev ogsaa benyttet som lærere.

Som lærere blev pr. kursus beordret:

1 regimentschef eller dertil særlig skikket stabsofficer,
1 generalstabsofficer (fortrinsvis vedkommende stabschef),
1 kaptein eller premierløitnant av infanteriet,
1 officer som lærer i skytelære m. v. i nogen dage.

Som leder av kurset paa Oscarsborg blev beordret generalmajor Lowzow samt som stabschef den for Oscarsborgs forsvar dertil utseede officer. Til dette kursus blev ogsaa tillatt beordret officerer av fæstningsartilleriet i den utstrækning dette fandtes formaalstjenlig.

Utgiftene hermed — som var anslaat til ca. kr. 9 000,00 — er forutsat utredet av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler.

4. Diverse anskaffelser og foranstaltninger.

a. *Vedrørende intendanturen.*

Som nævnt paa side 11 i St. med. nr. 10 (1914) har militæretaten for at sikre oparbeidelsen av de fornødne beklædningsgjenstande maattet medvirke til sikring av uldtilførselen til landet. Man har overtat uld til et beløp av kr. 623 441,00 efter en gjennemsnitspris av kr. 2,89 pr. kg.

Dette uldkjøp vil militæretaten faa dækket dels ved, at størsteparten overtages av fabrikker, som har paatat sig leveranse av klæde til armeen, mens resten sælges til andre fabrikker. Al overdragelse er basert paa, at militæretaten faar sit utlæg til ulden fuldt ut refundert.

En større del av intendanturens anskaffelser av beklædning og utrustning vil bli at postere ekstraordinært, dels paa grund av nøitralitetsvernets slitage regnet efter vanlige satser for beklædningen, dels paa grund av ekstraordinært høie priser og dels som følge av, at beholdningene ved forskjellige avdelinger har maattet økes.

For at sikre formalingen av lagret korn paa forskjellige steder i de nordlige landsdele har departementet tillatt anskaffet fire kverner med motorer til et samlet beløp av ca. kr. 7 000,00.

b. *Anskaffelse og leie av baatmateriel ved befæstningene.*

1. Motorbaater m. v.

Paa grund av manglende baatmateriel ved Bergens befæstninger har departementet overensstemmende med fæstningsartilleriets forslag git samtykke til anskaf-

felse av en motorbaat for indtil kr. 1 900,00 til bruk for befæstningenes signalavdeling.

Videre er der overensstemmende med fæstningsartilleriets forslag git tilladelse til leie av en motorbaat ved Fredrikstad mineforsvar for kr. 10,00 pr. dag.

Efter forslag av fæstningsartilleriet er der git tilladelse til leie av en motorskøite ved Oscarsborg med Svelvik for ca. kr. 100,00 pr. dag inklusive leieutgiften til en tidligere leiet slæpebaat ved nævnte befæstninger.

2. Dampbaater m. v.

Den Agdenes tildelte dampbaat «Kvarven» var helt utjenlig for sit øiemed, særlig ved vintertid under de stormfulde veirforhold ved indløpet til Trondhjemsfjorden.

Dette har i flere aar været sterkt fremholdt av fæstningsartilleriet, hvortil ogsaa Stortingets militærkomite har sluttet sig (kfr. Indst. S. X. 1912, side 49).

Paa foranledning av departementet og overensstemmende med fæstningsartilleriets forslag er der av M. Thams & Co., Trondhjem, til disse befæstninger indkjøpt dampbaaten «Bjørnen» for kr. 26 000,00, idet man under den nuværende situation fandt det uforsvarlig ikke snarest mulig at skaffe befæstningene en for forholdene skikket baat. «Bjørnen» gjør nu samtidig tjeneste som bevogtningsfartøi, hvorved antallet av leiede bevogtningsfartøier har kunnet indskrænkes i tilsvarende grad.

Den herved indsparte leie av 1 bevogtningsfartøi kan anslaaes til ca. kr. 1 850,00 pr. maaned.

c. *Vedrørende anskaffelse av lyskastere.*

1. Lyskastere m. v. til Bergens befæstninger.

Til bevogtningen av Herløsund ved Bergens ytre befæstninger er git tilladelse til kjøp av en lyskaster for acetylen- og surstofdrift for kr. 3 600,00 med tilbehør, samt leie av en motorbaat. Denne anordning er iverksat for at undgaa yderligere leie av større bevogtningsfartøier, hvilket i tilfælde vilde ha medført betydelig større utgifter.

2. Lyskastere til fæstningenes bevogtningsfartøier.

Overensstemmende med indkomne forslag har departementet git tilladelse til anskaffelse av «Eureka» lyskastere i følgende antal:

a. Oscarsborg med Svelvik 3 stk. for kr. 1 350,00 samt 1 stk. svensk type S B — 1400 for kr. 3 500,00.
b. Kristiansand 6 stk. for kr. 3 200,00.
c. Bergen 11 stk. for kr. 5 720,00.
d. Agdenes 5 stk. for kr. 2 600,00 (herav 1 til dampskibet «Bjørnen».

Disse anskaffelser maatte som følge av de skjærpede bestemmelser om adgang til krigshavnene (kfr. vedliggende bilag) av hensyn til en effektiv bevogtning ved kystbefæstningene iverksættes snarest mulig.

3. Lyskastere til Kristiansands forsvar (landfrontene).

Der er av forsvarschefen i Kristiansand med tilslutning av Kommanderende General fremholdt sterkt nødvendigheten av at tildele forsvarets landfronter belysningsmidler.

Departementet har derfor foreløbig git tilladelse til anskaffelse av 2 stk. «Eureka» lyskastere (til prøve) for indtil kr. 1 100,00.

4. Bevogtning av hjælpekrydseren «Berlin».

Til hjælp ved bevogtningen av nævnte hjælpekrydser er der stillet til disposition indtil kr. 1 040,00 til anskaffelse av 2 stk. «Eureka» lyskastere samt indtil kr. 3 500,00 til anskaffelse av 1 stk. lyskaster (svensk type S B — 1400).

5. Kulspidser til fæstningenes lyskastere.

Til erstatning av det daglige forbruk av kulspidser ved befæstningenes lyskastere i 1ste halvaar 1915 er stillet til fæstningsartilleriets disposition kr. 5 000,00.

d. *Vedrørende artillerimateriel.*

1. Diverse materiel for positionsartilleriet.

Ved kgl. resol. av 10de oktober 1914 blev bl. a. tillatt anvendt til diverse materiel for positionsartilleriet kr. 90 000,00 (jfr. St. med. nr. 10, 1914, side 11—12).

Paa grund av prisenes stigning, der for enkelte tings vedkommende, f. eks. lærtøi, saler m. v. har været voldsom, vil ifølge indmelding fra generalinspektøren for feltartilleriet de planlagte anskaffelser medføre en utgift av kr. 117 500,00 istedetfor som forutsat kr. 90 000,00.

Overensstemmende med forutsætningen for den kgl. resol. har departementet av hensyn til positionsartilleriets mobiliseringsberedskap fundet at maatte approbere som overskridelse omhandlede merutgift paa kr. 27 500,00.

2. Ammunitionsvogner for felthaubitzerne.

Ved kgl. resol. av 10de oktober 1914 (jfr. St. med. nr. 10, side 11—12) blev bl. a. tillatt anvendt til ammunitionsvogner for felthaubitzerne kr. 90 000,00.

Den 18de januar iaar indmeldte generalfelttøimesteren, at vognene, der anskaffes ved indenlandsk verksted, paa grund av de dyre tider og vanskeligheterne ved at skaffe egnede raamaterialer m. v. vil bli dyrere end forutsat, saaledes at det hele beløp vil bli overskredet med kr. 11 000,00.

Overensstemmende med forutsætningen for den kgl. resol. har departementet fundet at maatte approbere som overskridelse omhandlede merutgift paa kr. 11 000,00.

3. Bergartillerimateriel.

Bergartilleriet mangler endnu kanoner til opsætning av 3 batterier foruten depoter, idet der i henhold til de givne bevilgninger endnu ikke er færdig mere end 12 kanoner av det nye materiel.

Man er derfor nødt til at regne med at maatte opsætte søndenfjeldske batterier av det ældre materiel ved nøitralitetsvernet saavel i Kristiansand som i Bergen.

Overensstemmende med forslag fra generalinspektøren for feltartilleriet har departementet som følge herav maattet samtykke i anskaffelse av 12 stk. retteflater for at disse batterier kan bli utstyrt for indirekte skytning.

Anskaffelsen vil koste ca. kr. 1 200,00.

e. *Kul til befæstningene.*

Til erstatning av det daglige forbruk av kul ved befæstningene har departementet overensstemmende med fæstningsartilleriets forslag bestemt, at der anskaffes ved:

1. Oscarsborg med Svelvik 600 tons straks og 600 tons efter 6 maaneder (fra midten av mars).
2. Tønsberg befæstninger ca. 200 tons omkring mai maaned.
3. Kristiansands befæstninger ca. 300 tons omkring mai maaned.
4. Agdenes befæstninger ca. 500 tons omkring mai maaned.
5. Fredrikstad mineforsvar ca. 50 tons omkring mai.

Utgiften at utrede av midler vedrørende nøitralitetsvernet.

f. *Oljer til befæstningene.*

Fra det tyske transportdampskib «Brandenburg» (oplagt i Trondhjem) er der bl. a. indkjøpt til bruk for befæstningene 36 fat maskinolje og 2 fat colzaolje til en pris av 36 øre pr. kg., utgiften ca. kr. 2 300,00 postert paa kap. 10, nøitralitetsvernet.

Indkjøpet er foretat fordi oljerne tiltrænges under nøitralitetsvernet utover sommeren og høsten, og fordi man ved at benytte denne anledning fik omhandlede varer meget billig.

g. *Oscarsborg minevæsen.*

Overensstemmende med fæstningsartilleriets forslag — tiltraadt av Kommanderende General — har departementet samtykket i nedgravning av samt sand- og stenfyldning over endel kobber ved minevæsenets kabelindtak paa Oscarsborg — hvortil

der er stillet til disposition indtil kr. 900,00 av midler vedrørende nøitralitetsvernet.

Arbeidet var nødvendig som en yderligere foranstaltning mot ødelæggelse av disse kabelindtak.

h. *Anskaffelse av ski.*

Overensstemmende med et av fæstningsartilleriet anbefalt forslag fra kommandanten paa Agdenes befæstninger har departementet tillatt anskaffet til bruk for befæstningsstyrken 50 par ski, hvilken anskaffelse ansaaes paakrævet for patruljetjenesten om vinteren, samt for øvelserne i det i vinter avholdte befalskursus.

Utgiften andrar til ca. kr. 1 000,00.

i. *Anskaffelse til signalverksted paa Oscarsborg.*

Departementet har overensstemmende med fæstningsartilleriets forslag tillatt anskaffelse av 1 dreierbænk, 1 boremaskin og 1 elektromotor til signalavdelingen paa Oscarsborg.

Anskaffelsen var nødvendig forat fæstningen kunde sættes istand til selv at foreta mindre reparationer paa stedet, hvilket særlig har været nødvendig under den langvarige tjeneste ved nøitralitetsvernet med den derav følgende sterke slitage av materiellet.

At sende materiellet eksempelvis til Kristiania for reparation ved enhver anledning er uhensigtsmæssig, uøkonomisk, og under den nuværende situation uforsvarlig, da materiellet paa kortest mulig tid atter maa være disponibelt ved fæstningen.

Utgiften andrar til ca. kr. 1 200,00.

j. *Dreierbænk til Bergens befæstningers signalverksted.*

Ny dreierbænk til Bergens befæstningers signalverksted er anskaffet. Den ældre var utslitt og omtrent ubrukbar, hvorfor den av hensyn til nøitralitetsvernet maatte utskiftes.

Utgift indtil kr. 850,00.

k. *Felttelefonmateriel.*

For at muliggjøre et effektivt vakthold ved Agdenes befæstninger har departementet overensstemmende med Kommanderende Generals forslag maattet tillate anskaffet det fornødne felttelefonmateriel til et kostende av ca. kr. 2 800,00.

l. *Indlægning av elektrisk lys.*

Den i St. med. nr. 10, 1914, side 10, omhandlede overdækning av voldgangen bak haubitzbatteriet paa Odderøen har medført nødvendigheten av at gangen oplyses.

Den tidligere lysledning til batteriet maatte derhos utbedres og delvis fornyes. Utgiftene hermed beløper sig til kr. 1 050,00.

m. *Telegrafmateriel.*

Til anskaffelse av endel linjemateriel til etappetelegrafen er anvendt kr. 200,00.

n. *Skur for fæstningslasaretter.*

Der er i løpet av vinteren anskaffet adskillig sanitetsmateriel for befæstningene. Ved Oscarsborg, Agdenes og Tønsberg befæstninger findes imidlertid ingen plads for de fæstningslasaretter, der skal lagres paa disse steder.

Departementet har derfor stillet til disposition kr. 9 200,00 til opførelse av skur for fæstningslasaretter paa Oscarsborg og Agdenes. Tønsberg befæstningers feltlasaretter indmagasineres foreløbig enten i Tønsberg eller paa Oscarsborg.

o. *Indhegning av ammunitionsmagasiner m. v.*

Til indgjærding av positionsartilleriets ammunitionsmagasin paa Skar er tillatt anvendt kr. 500,00 samt til indhegning ved Kongsberg vaabenfabrik og Raufoss patronfabrik av omraader indenfor hvilke det er forbudt at færdes i henhold til kgl. resol. av 6te november 1914, tilsammen kr. 5 500,00.

p. *Flyvevæsenet.*

Da det under den nuværende situation er vanskelig at skaffe det nødvendige ma-

teriale til flyvevæsenet fra utlandet, og da denne tilførsel naarsomhelst kan bli helt stoppet, har departementet overensstemmende med generalfelttøimesterens forslag git tilladelse til anskaffelse av en nødtørftig mobiliseringsbeholdning av reservemateriel til flyvevæsenet for indtil kr. 10 000,00.

q. *Inspektion av magasinvakter.*

Foranlediget ved at der har fundet flere indbrudsforsøk sted ved enkelte av magasinerne har departementet under 2den januar 1915 bestemt, at magasinvakterne i den nødvendige utstrækning skulde inspiceres ved vedkommende regimenters forsorg ved en av de nærmestboende fastlønnede befalingsmænd, hvor dette maatte ansees paakrævet. Utgiften hermed — som man imidlertid endnu ikke har oversigt over — er forutsat utredet av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler.

r. *Rekognosceringer ved Oscarsborg med Svelvik.*

Departementet har samtykket i, at kr. 293,05, som er medgaat til utførelse av endel av forsvarschefen ledede specialrekognosceringer ved Oscarsborg med Svelvik, blir utredet av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler.

s. *Anskaffelse av skrivemaskiner:*

1. Til militærattachéen i Petrograd.

Da den ved den norske legation i Petrograd værende skrivemaskine paa grund av krisen var saa sterkt benyttet, at militærattachéen i dyre domme hadde maattet leie en saadan for at kunne faa skrevet sine rapporter, har departementet samtykket i, at der for militærattachéen blev indkjøpt en skrivemaskine.

Utgiften hermed — kr. 350,00 — blev bestemt utredet av nøitralitetsvernets midler.

2. Til Tønsberg befæstningers kommandantskap.

Paa grund av den ved krisen foraarsakede økede arbeidsmængde ved Tønsberg befæstninger har kommandanten maattet leie en skrivemaskine. Da det i længden vilde være mere økonomisk for staten at kjøpe en skrivemaskine, har departementet i skrivelse av 12te februar 1915 tillatt, at den leiede skrivemaskine indkjøpes mot fradrag i leieavgiften.

Utgiften hermed — kr. 400,00 — blev bestemt utredet av bevilgningen til nøitralitetsvernet.

t. *Anskaffelse av musikalier.*

For at skaffe musikkorpset paa Ocsarsborg med Svelvik en nødtørftig supplering av instrumenter og noter har departementet under 9de februar 1915 samtykket i, at kr. 200,00, som er forutsat utredet av nøitralitetsvernets midler, anvendes til anskaffelse av noter og musikinstrumenter.

u. *Indbinding av bøker.*

For at bevare endel bøker av blivende værd, som er blit forært Oscarsborgs garnisonsbibliotek til bruk for de til nøitralitetsvern indkaldte tropper, har departementet under 27de februar 1915 samtykket i, at der av nøitralitetsvernets midler tillates anvendt indtil kr. 300.00 til indbinding av disse bøker i ganske enkle og billige bind.

v. *Lønstillæg til postaapneren i Hommelvik.*

Foranlediget ved en henvendelse fra Departementet for de offentlige Arbeider, poststyrelsen, har dette departement under 24de mars 1915 samtykket i, at et ekstraordinært lønstillæg — kr. 250,00 aarlig — som postaapneren i Hommelvik fra 1ste januar 1915 er tilstaat av poststyrelsen for det ham paaførte merarbeide ved den tyske hjælpekrydser «Berlin»s henliggen i Hommelvik, skulde refunderes poststyrelsen av militæretaten.

Utgiften er forutsat utredet av nøitralitestvernets midler, og kun saalænge de ekstraordinære forhold paa stedet vedvarer.

w. *Ekstraordinære utskrivningsmøter i 1ste—3dje brigade.*

Som av dette departements chef oplyst under debatten om vaabenøvelsernes forlæn-

gelse i 1915 (St. prp. nr. 28, 1915, og Militærkomiteens indstilling til samme) har departementet truffet forføining til, at de 22-aarige mandskaper i 1ste—3dje brigade iaar blir utskrevet. I den anledning har man under 29de januar 1915 stillet indtil kr. 30 000,00 til generalkrigskommissærens disposition til avholdelse av ekstraordinære utskrivningsmøter i 1ste, 2den og 3dje brigades distrikter for mandskaper, født i 1893, idet departementet paa grund av forholdene har fundet det nødvendig at holde adgangen aapen til at indkalde disse mandskaper til tjeneste allerede iaar.

x. *Mobiliseringsforberedelser ved jernbanen.*

I skrivelse til Generalstaben av 4de august 1914 har hovedstyret for Norges statsbaner fremholdt, at man — for at ha fuld sikkerhet for at transportplanerne for mobilisering skal kunne overholdes — paa forhaand bør ha igangsat endel arbeider bl. a. forlængelse av krydsningsspor ved enkelte militært vigtige stationer.

Overensstemmende med et fra Generalstaben indsendt forslag, som blev tiltraadt av dette departement, har Departementet for de offentlige Arbeider latt iverksætte følgende arbeider:

Utvidelse av krydsningssporene ved Spydeberg og Slitu til et beløp av .. .. .. kr. 13 300,00
« Tomter og Fredrikstad til et beløp av.. .. « 11 300,00

Tilsammen kr. 24 600,00

som forutsættes utredet av et beløp, stort kr. 25 000,00, som av dette departement under 9de september 1914 var stillet til generalstabens raadighet i omhandlede øiemed.

Under 24de februar 1915 har dette departement bestemt, at dette beløp skal posteres paa bevilgningen til nøitralitetsvernet.

y. *Vedrørende utgiftene.*

I henhold til opgave fra generalintendanten stiller utgiftene ved nøitralitetsvernet til og med januar 1915 sig saaledes:

Maaned.	Løpende utgifter.	En gangs utgifter.	Sum.
August	790 000,00	100 000,00	890 000,00
September	820 000,00	20 000,00	840 000,00
Oktober	690 000,00	15 000,00	705 000,00
November	810 000,00	50 000,00	860 000,00*)
December	790 000,00	60 000,00	850 000,00
Januar	705 000,00	45 000,00	750 000,00
Tilsammen	4 605 000,00	290 000,00	4 895 000,00

B. Marinen.

1. Vedrørende personellet.

Siden dette aars begyndelse er ingen væsentlige forandringer skedd med hensyn til antallet av det personel av Marinen, som tjenstgjør ved nøitralitetsvernet, hvorfor man tillater sig at henvise til hvad herom er anført i St. med. nr. 10 for 1914. For imidlertid i størst mulig utstrækning at skaffe avløsning for utskrevne mandskaper av ældre aarsklasser, som har været i tjenesten fra mobiliseringens begyndelse, blev den 15de januar og 15de mars foretat ekstraordinære indkadelser av utskrevne, som ikke tidligere har tjenstgjort ved nøitralitetsvernet. Ved disse indkaldelser møtte henholdsvis 551 og 344 mand, hvorefter de tilsva-

*) Stigning paa grund av garnisonsavdelingene.

rende antal mandskaper av ældre aarsklasser er hjemsendt.

Den indeværende styrke av utskrevne mandskaper fordeler sig paa de forskjellige aarsklasser saaledes:

Aarsklasse.	Maskinister.	Fyrbøtere.	Matroser.	Tilsammen.
1914	94	245	871	1210
1913—1908 indkaldt 15/1 1915	65	108	378	551
1913—1908 indkaldt 15/3 1915	46	60	238	344
1913, der har været inde siden august . . .		47	121	168
	205	460	1608	2273

Av ældre mandskaper, som har været i tjeneste ved nøitralitetsvernet siden begyndelsen av august er der saaledes nu kun 168 mand tilbake.

I propositionen om budget for Marinen for kommende termin var forutsat indkaldt av aarsklassen 1915 ialt 680 mand til ordinære øvelser i 12 maaneder, hvorav 340 mand fra 1ste april og 340 mand fra 1ste oktober d. a. Overensstemmende med Kommanderende Admirals forslag er der imidlertid senere, ved kgl. resol. av 19de februar d. a. besluttet indkaldt samtlige sjøverneptigtige av aarsklassen 1915, i likhet med hvad der nu har fundet sted for aarsklassen 1914's vedkommende. 1ste kontingent, 650 mand, er indkaldt fra begyndelsen av april og resten vil bli indkaldt fra 1ste oktober d. a.

Man vil herved opnaa, naar 2den kontingent har avløst, at der kun haves i tjenesten mandskaper av de 2 yngste aarsklasser 1914 og 1915. Muligens vil ogsaa endel av førstnævnte aarsklasse — og da fortrinsvis de, som har den største forsørgelsesbyrde — kunne hjemsendes.

Sjøkrigsskolens nederste avdeling, skolen for de tekniske elever samt de to yngste klasser av minekonstabelskolen har været igang. Forøvrig har alt fastlønnet personel været fordelt til tjeneste ombord eller ved administrationene iland.

2. Materiellet.

Med hensyn til utrustning av fartøismateriel er heller ingen væsentlige forandringer foretat siden avgivelsen av den tidligere redegjørelse til Stortinget.

Antallet av private bevogtningsfartøier, som nu er utrustet, er 29, foruten 3 leiede motorbaater. Av de ovennævnte 29 fartøier anvendes for tiden 5 til minesøkning, hvorom nærmere nedenfor.

3. Vedrørende forøkelse av Marinens forraad m. v.

I St. med. nr. 10 for 1914 er redegjort for anvendelsen av de beløp, som ved kgl. resol. av 11te december f. a. blev besluttet anvendt til anskaffelse av diverse reservemateriel og forøkelse av forraadsbeholdninger.

Forarbeidelse av miner og ammunition paagaar fremdeles med stor kraft og reservebeholdninger etc. er under anskaffelse.

Efterat den britiske regjering hadde beslaglagt de to panserskibe, som var under bygning for den norske stat i Newcastle on Tyne, rettet Forsvarsdepartementet gjennem Utenriksdepartementet en henvendelse til de britiske myndigheter for om mulig at faa overlevert de 12 stkr. 10 cm. kanoner med affutager som var bestemt for de omhandlede fartøier.

Til endel av det ledige reserveskyts er forarbeidet transportable kanonunderlag, saaledes at dette skyts paa kort varsel kan opsættes til bestrykning av provisoriske minespærringer, beskyttelse av ankerpladser m. v. fra kanonstandpladser som blir utset paa forhaand.

For at faa anordnet en sikker lagring av

brændselolje til undervandsbaatene i Tønsbergavsnittet er indkjøpt 15 oljetanker med plads for tilsammen 500 ton olje. Disse er under opstilling ved Tenvik trankokeri, Vrængen, hvor der træffes anordninger for fyldning og tømning av lageret gjennem ledninger til brygge, hvor undervandsbaatene kan fortøie. Utgiftene ved anlægget, kr. 14 460,00, hvortil kommer en aarlig leie av oplagssted og bryggeplads paa kr. 300,00, er postert paa kontoen for kul og oljeforraad.

4. Foranstaltninger mot drivende miner.

Siden 29de december 1914 har der været paatruffet drivende eller ilanddrevne miner paa forskjellige steder langs kysten fra Kristianiafjorden til Vikten.

Kontrollen med disse miner har været utført paa den maate, at man ved bekjendtgjørelser har anmodet handelsskibe og kystbefolkningen om at melde til nærmeste sjømilitære chef, naar drivende miner paatræffes, hvorefter nærmeste krigsfartøi opsøker og indbjerger eller tilintetgjør minerne.

Efter konferance mellem de 3 skandinaviske landes regjeringer sammentraadte omkring midten av februar en repræsentant fra hver av de 3 mariner i Kristiania for at fremkomme med forslag til et samarbeide om en mulig formindskelse av minefaren i Skagerak. De 3 repræsentanter var enige om at uttale ønskeligheten av, at de skandinaviske lande gir hinanden oplysninger om de erfaringer, man maatte faa paa dette omraade, samt at hver av landene utfærdiger kundgjørelser til handelsfartøier og kystbefolkningen om at avgi melding til myndigheterne om observerte drivende eller ilanddrevne miner. Saadanne kundgjørelser var allerede utfærdiget for Norges vedkommende. Endvidere blev det for at mindske minefaren foreslaat en avpatruljering med minesøkerfartøier av farvandet langs kysten indenfor linjen Hanstholmen—Lindesnæs. Saadan patruljering blev for vort lands vedkommende igangsat i februar paa strækningen den svenske grænse til Lindesnæs med 3 som bevogtningsfartøier leiede fartøier. Senere er yderligere 2 fartøier utrustet som minesøkerfartøier og stationert nordenfor Trondhjem (Rørvik og Brønnøy).

Der er pr. 31te mars fundet og indbjerget 264 miner.

Det bemerkes, at samtlige hittil undersøkte miner har tilfredsstillet Haagerkonventionens krav paa desarmering ved løsrivning fra forankringen.

5. Vedrørende utgiftene.

Man har fra intendanturen mottat en omtrentlig opgave over utgiftene ved marinens utrustninger indtil 31te mars 1915.

Utgiftene har efter denne beløpet sig til ca. kr. 3 950 000,00 — hvorfor departementets overslag i St. med. nr. 10 for 1914 (side 26—27) kr. 500 000,00 pr. maaned — antagelig vil vise sig at stemme.

Da samtlige forannævnte forføininger er begrundet i det med etablering av et efter vore forhold betryggende nøitralitetsvern, er de med samme forbundne utgifter av departementet bestemt utredet av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler.

Departementet gaar ut fra, at der i betimelig tid før Stortingets opløsning blir utfærdiget en stortingsmeddelelse om de saaledes trufne forføininger paa tilsvarende maate som skedd i St. med. nr. 10, saasnart man har faat den nødvendige regnskapsmæssige oversigt over utgiftene, samt at en gjenpart av nærværende indstilling blir indtat i en saadan stortingsmeddelelse.

De i denne indstilling omhandlede utgifter, over hvilke man nu har oversigt, beløper sig til:

For hæren ca. kr. 760 000,00 én gang for alle
» » 400,00 pr. maaned.

For marinens vedkommende antages alle utgifter at dækkes av de i St. med. nr. 10, 1914, side 26 flg., omhandlede kr. 500 000,00 pr. maaned til løpende utgifter.

I henhold til det anførte tillater departementet sig at

indstille:

At der meddeles godkjendelse av de forføininger, som Forsvarsdepartementet — efter avgivelsen av den i St. med. nr. 10 (1914) indeholdte redegjørelse — har truffet vedkommende nøitralitetsvernet.

Bilag.

Gjenpart av departementets skrivelse til Kommanderende General av 18de november 1914.

Forbud mot anløp av Kristiansands, Bergens og Trondhjems krigshavner i den mørke del av døgnet.

For at sikre kontrollen med anløp av krigshavnene Kristiansand, Bergen og Trondhjem bestemmes herved at anløp under den mørke del av døgnet (mens fyre efter fyrlisten er bestemt tændt) av Kristiansands, Bergens og Trondhjems krigshavner forbydes for alle fartøier, med undtagelse av rutegaaende skibe som paa forhaand har indhentet vedkommende forsvarschefs eller kommandants tilladelse.

Ved fæstningernes ytre bevogtningslinje bør vedkommende forsvarschef (kommandant) for de rutegaaende baater, der paa forhaand har erhvervet tilladelse til at indpassere om natten, angi bestemte punkter hvor nævnte baater av sig selv skal stoppe, og om nødvendig tilkalde bevogtningsfartøi ved nærmere fastsat signal. Bevogtningsfartøierne melder straks alle fartøier, der er meddelt tilladelse til at indpassere gjennem bevogtningen. Intet fartøi tillates at indpassere forinden uttrykkelig tilladelse er meddelt fra bevogtningsfartøiet.

Denne bestemmelse træder i kraft fra 25de november 1914 kl. 12 middag.

Utenriksdepartementet er tilskrevet som vedliggende gjenpart utviser.

Bestemmelsen er idag offentliggjort ved departementets forsorg i pressen.

Bilag 3.

Gjenpart av den til grund for kongelig resolution av 10de december 1915 liggende indstilling fra Forsvarsdepartementet, armeen, angaaende oprettelse av nye ekstraordinære garnisonsavdelinger paa kystbefæstningene.

Nye ekstraordinære garnisonsavdelinger paa kystbefæstningene.

Pr. 20de december 1915 vil de ældre mandskaper av fæstningsartilleriet paa kystbefæstningene ha været indkaldt hver 3 à 4 gange til nøitralitetsvakttjeneste.

For at lette tjenestebyrden for disse fæstningsartillerister har departementet under 29de november 1915 bestemt, at disse skulde avløses av mandskaper av feltartilleriets 2det opbud, 1ste og 2det bjergbatteris 1ste og 2det opbud samt av ingeniørvaabnets 2det opbud. Paa denne maate vil der kunne skaffes delvis avløsning for fæstningsartilleristene i de 4 første maaneder av 1916.

Efter nævnte tid maa der atter skaffes nye folk til nøitralitetsvernet av fæstningsartilleriet paa kystbefæstningene, idet samtlige landvernsavdelinger av infanteriet, feltartilleriet, bergartilleriet og ingeniørvaabnet paa den tid vil ha tjenstgjort hver sin tørn i nøitralitetsvernet.

For at undgaa atter at maatte indkalde de ældre fæstningsartillerister til tjeneste i nøitralitetsvernet finder departementet, at der — overensstemmende med et fra Kommanderende General mottat forslag — bør

oprettes nye ekstraordinære garnisonsavdelinger paa kystbefæstningene saaledes:

Ved Oscarsborg med Svelvik 600 mand,
hvorav 150 skikket for minetjeneste og
150 — » signaltjeneste.

Ved Tønsberg befæstninger: 300 mand,
hvorav 150 skikket for minetjeneste og
75 — » signaltjeneste.

Ved Kristiansands befæstninger: 400 mand,
hvorav 120 skikket for minetjeneste og
150 — » signaltjeneste.

Ved Bergens befæstninger: 600 mand,
hvorav 210 skikket for minetjeneste og
240 — » signaltjeneste.

Ved Agdenes befæstninger: 275 mand,
hvorav 100 skikket for signaltjeneste.

Fremmøtetiden for disse nye garnisonsavdelinger bør fastsættes under hensyntagen til underbringelsesforholdene, de lokale forhold paa hver enkelt befæstning samt indkaldelsesterminen.

Tjenestetiden ved disse garnisonsavdelinger foreslaaes sat til 9 maaneders sammenhængende tjeneste saaledes som blev bestemt for de ved kongelig resolution av 26de mars 1915 oprettede ekstraordinære garnisonsavdelinger paa befæstningene.

Skulde nøitralitetsvernet bli besluttet ophævet inden de nye garnisonsavdelinger er færdig med sin fredstjeneste, gaar departementet ut fra, at den resterende fredstjeneste avgjøres i senere bataljonssamlinger.

Efter 30 dages rekrututdannelse er det forutsætningen, at de nye garnisonsavdelinger skal indgaa i nøitralitetsvernet.

Befal av fæstningsartilleriet til disse avdelinger forutsættes avgit fra nøitralitetsvernet.

De nye ekstraordinære garnisonsavdelinger vil sammen med de for 1916 til fæstningsartilleriet utskrevne rekrutter, ordinære garnisonsavdelinger og de i 1916 eksserpligtige ældre mandskaper kunne bestride paa det nærmeste hele nøitralitetsvakttjenesten ved fæstningsartilleriet ut aaret 1916.

Samlige utgifter ved de nye ekstraordinære garnisonsavdelinger foreslaaes utredet av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler.

Ved oprettelsen av disse garnisonsavdelinger, i hvilke ialt 2175 mand foreslaaes optat, vil rekrutstyrken ved infanteriet tilsvarende bli formindsket. Dette maa ansees særdeles ønskelig, da der i 1916 skal opøves baade 22-aarige og 21-aarige, saaledes at avdelingene — ialfald under regimentssamlingene — antages at ville bli av over feltmæssig styrke.

Paa den anden side vil fæstningsartilleriet ved denne ekstraordinære tilgang faa større styrke end efter krigsopsætningsplanene bestemt.

Det er imidlertid departementets forutsætning, at overskuddet skal anvendes til opsætning av dækningsavdelinger for kystbefæstningene, saaledes at de infanteriavdelinger som er disponert hertil kan indgaa i den mobile felthær.

I henhold til det foran anførte tillater departementet sig at

indstille:

1. At Forsvarsdepartementet bemyndiges til at oprette nye ekstraordinære garnisonsavdelinger paa kystbefæstningene overensstemmende med hvad der er anført i nærværende indstilling.
2. At utgiftene hermed utredes av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler.

In fidem:

S. Blom,
kaptein.

Bilag 4. **Avskrift.**

Indstilling, bifaldt ved kgl. resol. av 23de juli 1915.

Kommandanten paa Oscarsborg har indmeldt, at han paa grund av de øieblikkelige krav, som særlig nøitralitetsvernets underbringelse stillet, har været nødsaget til paa egen haand at iverksætte endel arbeider og anskaffelser uten paa forhaand at indhente Forsvarsdepartementets samtykke.

De utførte arbeider m. v. er følgende:

1. Vandbassin ved Slottet .. kr. 321,15
2. Indvendig bordklædning i sigtestationen paa Hallangen .. .. » 147,23
3. Indvendig bordklædning i skur ved signalmasten .. » 119,26
4. Indredning for vinterbruk av vaktlokale paa Ormleinbryggen .. .. » 67,59
5. Indredning av vaktlokale i Seierstensskansen .. .. » 126,27
6. Indredning av indkvarteringsrum i Seierstensskansen .. .. » 171,45
7. Omordning av kjøkken og spisesal i Nykasernen .. » 347,31
8. Indredning i hovedkommandopladsen paa Haaøen » 178,53
9. Flytning og indredning for vinterbruk av signalstationen paa Næsset .. » 141,35
10. I de leiede bygn.: Skrivergaarden, villa Parr og Grønn-Hansens hus diverse arbeider .. .. .. » 1 321,27
11. Paa østre hjørnekvadrant (gorgetaket) anordning av hytter for mine- og signalavdelingens vaktpersonel » 948,53
12. Oppudsning og andre arbeider i marketenteriet i anledning tyfusepidemi .. » 693,53
13. I samme anledning oppudsning og andre arbeider i officersmessens matbod .. .. » 203,47

Overføres kr. 4 786,94

Overført kr. 4 786,94

14. Pissoir ved gymnastiksalen (i anledning dennes benyttelse til indkvarteringsrum) .. .. » 315,03
15. Indredning av skur paa Husvik for lyskasterbetjeningen .. .. » 472,02
16. Trillebaner og brygger for kullosning paa Næsset .. » 873,28
17. Kullosningsanordninger paa Nordre Kaholmen .. » 218,85
18. Anskaffelse av materialer for pigtraadgjerde omkring Næssbatt. .. .. .. » 510,53
19. Indredning av loftsrum hos opsynsmanden paa Næsset for indkvartering av batteriets næstkommanderende .. .. » 348,62
20. Indredning av 2den etage i arsenalsskuret for signalavdelingens rekrutter .. » 1 072,17
21. Anskaffelse av malervarer til oppudsning av inventar m. v. .. .. » 115,00
22. Anskaffelse av verktøi .. » 4 389,39
23. Indredning av skur ved Fugleredebatteriet .. .. » 231,99
24. Utbedring av lysanlæg:
    - Hurumlandet .. .. .. » 99,34
    - Husvik .. .. » 105,92
    - Kroktønna .. .. » 56,58
    - Indre lysanlæg .. .. » 59,00
25. Indklædning og gulvlægning i spisesalen paa Kopaasbatteriet .. .. » 300,00
26. Ovns-, vindues- og baatreparationer .. .. » 2 272,20

Sum kr. 16 226,86

Som grund for utførelsen av de enkelte arbeider m. v. anfører kommandanten:

ad 1. Var absolut nødvendig paa grund av vandmangel (væsentlig utført av soldater).

ad 2. Nødvendig av sanitære grunde, da soverum.
ad 3. do. do. do.
ad 4. do. do. do.
ad 5. do. do. do.
ad 6. do. do. do.
ad 7. Nødvendig for at faa plads til indkvartering, idet kjøkken og spisesal maatte indredes i kjelderen.
ad 8. Nødvendig av sanitære grunde, da soverum.
ad 9. do. do. do.
ad 10. Nødvendig for indkvartering i de leiede huser.
ad 11. Nødvendig for bevogtningens effektivitet.
ad 12. Nødvendig av sanitære grunde (smittefare).
ad 13. do. do. do.
ad 14. Nødvendig efter at ca. 150 mand var forlagt i gymnastiksalens kjelder og 1ste etage.
ad 15. Nødvendig for vinterunderbringelse av lyskasterbetjeningen.
ad 16. Nødvendig for losning av kul.
ad 17. » » » » »
ad 18. » » » » »
ad 19. Nødvendig for underbringelse av Næsbatteriets befal.
ad 20. Nødvendig for indkvartering av rekrutterne, der ikke skulde indgaa i nøitralitetsvernet.
ad 21. Nødvendig for vedlikehold av det nyanskaffede inventar.
ad 22. Er utført uten nogen bemyndigelse fra kommandanten, var efter distriktsingeniørens meddelelse nødvendig for at kunne utnytte soldaternes arbeidskraft til feltarbeider m. v. under nøitralitetsvernet.
ad 23. Nødvendig for underbringelse av vaktstyrken dersteds.
ad 24. Nødvendig for underbringelsen paa de forskjellige steder.
ad 25. Nødvendig paa grund av 5te kompanis flytning fra Skrivergaarden til Husvik.
ad 26. Nødvendige arbeider paa grund av nøitralitetsvernet.

Departementet finder vistnok, at der for flere av de anførte poster kunde ha været grund og likeledes anledning til at forelægge sakene for departementet før arbeidenes iverksættelse.

Paa den anden side var det kommandantens pligt hurtigst mulig at faa fæstningen i fuld stand med vinterunderbringelse for besætningen, og da kommandanten i tiden før jul 1914 paa grund av situationen var sterkt optat, er det forstaaelig, at han har anset sig forpligtet til at handle hurtigst mulig paa eget ansvar.

Departementet finder derfor at burde foreslaa, at det her omhandlede beløp kr. 16 226,86, som ikke kan belastes ordinære bevilgninger uten overskridelse av disse, utredes av midler vedrørende nøitralitetsvernet.

I henhold hertil tillater man sig at

indstille:

At utgiften med endel av kommandanten paa Oscarsborg med Svelvik i anledning indkvartering av nøitralitetsvernet paa Oscarsborg m. v. iverksatte arbeider, ialt kr. 16 226,86, blir at utrede av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler.

Bilag 5. **Avskrift.**

Indstilling, bifaldt ved kgl. resol. av 24de september 1915.

Departementet tillater sig at fremsætte forslag om ordning av vandforsyningen for Kristiansands og Agdenes befæstninger saaledes at disse befæstninger saavel i krig som i fred kan ha tilstrækkelig vand.

Utgiftene hermed foreslaaes som en vig-

tig krigsforanstaltning utredet av bevilgningen til nøitralitetsvernet.

1. *Kristiansands befæstninger.*

Fæstningens vandforsyning foregaar nu ved brønder. Disse lider imidlertid av den mangel, at de let kan inficeres, likesom de ikke paa langt nær gir tilstrækkelig vand.

Der har derfor været drevet underhandlinger med Kristiansands kommune angaaende tilladelse til at tilknytte til byens vandledning en ledning til Odderøen.

Kommunen, der tidligere har forlangt en avgift herfor av kr. 30 000,00, har nu frafaldt kravet om saadan.

Departementet avgav paa foranledning av fæstningsartilleriet under 24de juni d. a. indstilling om bevilgning under nøitralitetsvernets konto av kr. 2 800,00 til en provisorisk, overjordisk vandledning til Odderøen idet brøndene paa den tid var omtrent tomme, hvilken indstilling bifaldtes ved kgl. resol. av samme dag.

Det var da forutsætningen at de hermed forbundne arbeider og anskaffelser vilde kunne indgaa i den utarbeidede plan for det samlede vandforsyningsanlæg paa Odderøen.

Generalinspektøren for ingeniørvaabnet anbefaler i skrivelse av 6te september d. a. at det hele anlæg nu kommer til utførelse.

Der foreslaaes fra byens vandledning lagt 4″ ledning til en cisterne like indenfor hovedporten ved vagten.

Her anbringes en trykpumpe drevet ved elektrisk motor, hvorved vandet drives op i et trykbassin paa Odderøens top.

Herfra føres trykvandsledninger til befals- og mandskapskjøkkener, vaskeskur m. v.

Som reservebeholder under krig anlægges et bassin syd for nordre batteri paa Odderøen.

Udgiften ved det hele anlæg er beregnet til kr. 26 700,00.

Herav er kr. 2 800,00 som nævnt stillet til disposition ved kgl. resol. av 24de juni sidstleden, hvorfor det resterende beløp er kr. 23 900,00.

Sanitetschefen slutter sig til det fremsatte forslag, og anbefaler at dette i sin helhet kommer til utførelse.

Da man har fundet det av væsentlig betydning saa snart som mulig før vinterens komme at faa det heromhandlede spørsmaal løst, har departementet beordret arbeidet iverksat.

Departementet tillater sig at foreslaa beløpet kr. 23 900,00 stillet til disposition hertil av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler.

2. *Agdenes befæstninger.*

Brigadelægen ved 5te brigade har angaaende disse befæstningers vandforsyning bl. a. uttalt, at vandforsyningen paa Hambaara vil bli tilfredsstillende hvis der foretages nogen utbedringsarbeider ved opkommet i nærheten av ammunitionsmagasinet saaledes at man faar en større samlebeholder.

Utgiften hertil er beregnet til kr. 250,00.

Vandforsyningen paa Brettingen er derimot saavel i kvantitativ som kvalitativ henseende karakterisert som utilfredsstillende. Kommandanten paa Agdenes har fremholdt, at der for at skaffe avsnittet tilstrækkelig og sanitært betryggende vand maa anlægges et vandbassin med ledninger til de forskjellige forbruksteder.

Et saadant anlæg er av distriktsingeniøren beregnet at koste kr. 17 000,00.

Det fremholdes av kommandanten, at vandreservoiret er paakrævet ikke alene for at skaffe tilstrækkelig og sanitært tilfredsstillende vand til besætningen, men i like høi grad for at skaffe betryggende vandtilførsel til lyskasterens maskinstation.

Det oplyses, at der sidst vinter var 3 perioder, den længste av ca. 14 dages varighet, hvori Brettingens lyskaster ikke kunde benyttes paa grund av utilstrækkelig vandforsyning.

Fæstningsartilleriet og sanitetschefen er fuldt enig i hvad der av kommandanten er anført, og anbefaler de nødvendige midler stillet til disposition til de her omhandlede arbeider.

Generalinspektøren for ingeniørvaabnet slutter sig hertil og anbefaler, at anlægget snarest mulig kommer til utførelse.

Overensstemmende hermed foreslaar departementet kr. 17 250,00 stillet til disposition til vandforsyningsanlæg ved Agdenes befæstninger.

I henhold til det anførte tillater departementet sig at

indstille:

At der av midler vedrørende nøitralitetsvernet utredes til

Vandforsyning for Kristiansands befæstninger	kr. 23 900,00
Vandforsyning for Agdenes befæstninger	« 17 250,00
Tilsammen	kr. 41 150,00

Bilag 6. **Gjenpart.**

Indstilling, bifaldt ved kgl. resol. av 29de oktober 1915.

Ved skrivelse av 12te november 1914 indsendtes fra flyvevæsenets tekniske avdeling et forslag til opførelse av aeroplanfabrik, beregnet til samlet kostende av kr. 73 700,00.

Departementet bestemte under 4de januar 1915, at der skulde indtages anbud efter det fremsatte forslag og optok forslag angaaende den nødvendige bevilgning kr. 42 000,00, idet departementet allerede disponerte kr. 32 000,00 hertil.

Imidlertid kom aeroplanfabrikationen igang i sporveishallen paa Sagene, og de forlangte anbud paa fabrikkens opførelse indkom først 11te september d. a.

Anbudene var imidlertid basert paa et forslag, der i flere henseender skilte sig fra det tidligere indsendte.

Flyvevæsenets tekniske avdeling uttaler, at det efter de under arbeidet paa Sagene indhentede erfaringer har vist sig, at det tidligere projekt var for knapt beregnet, idet man efter den utvikling aeroplanbygningen nu har faat, maa gjøre regning paa at kunne fabrikere 10 à 12 aeroplaner pr. aar, istedenfor tidligere beregnet 6 à 7. Det er derfor fundet nødvendig, betydelig at utvide verkstedsrummet, og dette er skedd ved utgravning av kjelder under bygningen, hvorved 400 m^2 verkstedsrum er indvundet.

Ogsaa de øvrige poster har ved nærmere undersøkelse vist sig for knappe.

Særlig kommer vandforsyningsarrangementet, delvis paa grund av de sterkt stegne rørpriser, paa betydelig mer end oprindelig forutsat.

Maskinanskaffelser maa paa grund av verkstedets utvidelse ogsaa ske i større maalestok end oprindelig forutsat.

I det hele er desuten material- og arbeidsprisen steget saa sterkt i den senere tid, at ogsaa dette har foraarsaket en væsentlig del av overskridelsen.

Utgiftene vil i forhold til det tidligere approberte forslag stille sig saaledes:

	Tidligere omkostninger.	Nuværende omkostninger.
	Kr.	Kr.
Verkstedsbygning med uthus	49 500	70 500
Smie og støperi	3 200	3 500
Kloak og vand	3 000	12 600
Elektrisk kraft og lys . .	6 000	8 400
Maskiner	12 000	16 000
	73 700	111 000

Merutgift kr. 37 300,00.

Departementet anser det imidlertid nødvendig, at den heromhandlede fabrik snarest blir opført.

Pladsforholdene er nu saa indskrænket, at det ikke er til at undgaa, at aeroplanbygningen væsentlig vil bli forsinket, om fabrikken ikke nu blir opført.

Hertil kommer, at verkstedet paa Sa-

gene, der hittil velvillig er overlatt flyvevæsenet av Kristiania sporveisselskap, ikke kan paaregnes at kunne beholdes længere end til mars maaned.

Saafremt anlægget kommer igang nu, vil man imidlertid kunne faa det færdig til mars maaneds utgang, og saaledes kunne fortsætte driften i de nye verksteder, naar man maa forlate de gamle.

Men forat dette skal kunne ske, maa planer og anbud avgjøres straks. En omarbeidelse overensstemmelse med den oprindelige forutsætning (6 à 7 apparater aarlig) lar sig nu ikke gjøre uten flere maaneders forsinkelse.

I henhold til det anførte tillater departementet sig at

indstille:

At der av midler vedrørende nøitralitetsvernet tillates utredet kr. 37 300,00 til opførelse av aeroplanfabrik paa Kjeller — utover de tidligere til disposition stillede beløp.

Bilag 7. **Avskrift.**

Indstilling, bifaldt ved kgl. resol. av 24de juni 1915.

Departementet tillater sig nedenfor at fremkomme med forslag om utførelse av endel arbeider, der av de militære autoriteter er fremholdt som nødvendige, og hvis iverksættelse ikke kan utsættes.

1. *Magasinplads for sanitetsmateriel i Bergen.*

Der skal i Bergen være lagret materiel for 3 fæstningslasaretter, 4 sanitetslandvernspelotons materiel, samt materiel for etappesykehus.

Det har i den anledning været fremholdt nødvendigheten av opførelse av egen bygning for dette materiel, likesom det har været foreslaat at leie de fornødne lokaler hertil.

Begge deler har imidlertid vist sig at falde meget kostbart.

Efter forslag fra brigadelægen ved 4de brigade har brigaden i skrivelse av 15de juni d. a. foreslaat en billig og som det synes, praktisk maate at ordne magasinspørsmaalet paa, idet det foreslaas foretat en række indredningsarbeider i en paa Bergenhus værende magasinbygning, samtidig med at et paa Bontelbo som sanitetsmagasin midlertidig anvendt skur blir utbedret, saa det kan anvendes som magasinrum for en del av det her omhandlede materiel.

Paa denne maate vilde alt materiel kunne bli indmagasinert paa hensigtsmæssig maate.

Utgiften ved indredningsarbeidene er beregnet at koste ca. kr. 1 500,00.

2. *Vand- og kloakledning paa Kristiansands befæstninger.*

Vandforsyningen til Odderøen har hittil skedd ved brønder.

Disse ligger dels saaledes til, at vandet har let for at inficeres, dels er vandmængden for liten, naar fæstningen som nu er besat.

Kommandanten paa Kristiansands befæstninger har den 12te ds. indmeldt til fæstningsartilleriet, at brøndene nu er omtrent tomme. Fæstningsartilleriet og sanitetschefen fremholder nødvendigheten av, at der gjøres noget for at sikre fæstningen vand.

Distriktsingeniøren forslaar byens vandledning forlænget til Odderøen, og lagt saa langt op som trykket tillater.

Her anlægges en cisterne, hvorfra vandet ved pumpe drives op i et trykbasin paa Odderøen, hvorfra trykledninger kan lægges til forbruksstedene.

Det hele anlæg er beregnet til kr. 26 700,00.

Da det vil ta tid at faa det hele anlæg istand, har forsvarschefen henstillet, at der foreløbig anlægges en provisorisk vandledning til Odderøen, saa at man ikke skal bli staaende uten vand.

En saadan ledning vil senere kunne indgaa i det paatænkte permanente vandledningsarrangement.

Utgiftene til den provisoriske vandledning er anslaat til kr. 2 800,00.

Kloakspørsmaalet paa befæstningene har likeledes været vanskelig at løse, da avstandene er lange, og terrænget ulændt. Under byggearbeidene i 1914 blev avløp lagt saa langt som utenfor stormhindret.

Saaledes som forholdene nu er med tørke i lange tider, har avløpsvandet samlet sig nedover mot spadserveiene om peisestuen, og utbreder stank.

Det fremholdes av kommandanten og distriktsingeniøren samt brigadelægen nødvendigheten av at forlænge kloaken til sjøen.

Hertil har fæstningsartilleriet og generalinspektøren for ingeniørvaabnet sluttet sig.

Utgiftene er beregnet til kr. 2 000,00.

Departementet er enig i, at vand- og kloakforholdene ved Odderøen bør rettes snarest mulig, da en ordning av disse forhold særlig om sommeren har stor sanitær betydning, og end mere vil faa det om krig skulde bryte ut.

Det foreslaaes derfor, at kr. 4 800,00 stilles til disposition til ordning av vand- og kloakspørsmaalet overensstemmende med hvad der ovenfor er anført.

Overensstemmende med det anførte tillater man sig at

indstille:

At der av midler vedrørende nøitralitetsvernet tillates anvendt:

1.	Til magasinplads for sanitetsmateriel i Bergen	kr. 1 500,00
2.	Til vand- og kloakledning paa Odderøen	« 4 800,00
	Sum	kr. 6 300,00

Bilag 8. **Avskrift.**

Indstilling, bifaldt ved kgl. resol. av 1ste oktober 1915.

Generalintendanten har paa henvendelse fra kommandanten for Fossumavsnittets befæstninger foreslaat, at der til disse befæstninger indkjøpes

300 tons kul
1 000 hl. koks.

Utgiften hertil vil efter det oplyste bli ca. kr. 14 000,00.

Da det er nødvendig at skaffe disse befæstninger kul og koks saavel for at tilfredsstille det daglige behov under eventuel opsætning av nøitralitetsvern som for at faa en mindre mobiliseringsbeholdning, tiltrær departementet generalintendantens forslag.

I henhold hertil tillater man sig at

indstille:

At Forsvarsdepartementet bemyndiges til av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler at disponere ca. kr. 14 000,00 til indkjøp av kul og koks til Fossumavsnittets befæstninger.

Bilag 9.

Gjenpart av indstilling fra Forsvarsdepartementet, armeen, bifaldt ved kgl. resol. av 18de juni 1915.

Chefen for armeens sanitet har i skrivelse av 31te mai d. a. anbefalt indkjøp av medikamenter til fornøden sikring av medicinbeholdninger for Kristiansand og Bergen for kr. 11 700,00.

Paa foranledning har sanitetschefen i skrivelse av 11te juni næstefter meddelt følgende oplysninger til begrundelse for dette forholdsvis betydelige indkjøp:

«1. Der blev ifjor høst truffet avtale

med forskjellige apotek i flere av landets større byer om at holde en beholdning av medikamenter svarende til 3 ganger feltbehovet for sanitetsavdelingene.

2. I løpet av høsten 1914 blev der ved indkjøp for dertil bevilgede midler (ca. kr. 16 000,00) hos A/S Apotekernes Laboratorium og Bærums Droge- og Kemikalieforretning — delvis fra London — anskaffet et medikamentdepot, som beror paa det herværende armeens sanitetsdepot.

3. Yderligere blev der i august sluttet kontrakt med A/S Apotekernes Laboratorium om for sanitetets regning at holde et medikamentdepot paa lager for en oprindelig indkjøpssum av ca. kr. 20 000,00. Av denne sum svares en avgift til nævnte forretning av 15 % pr. aar.

4. Med Bærums Droge- og Kemikalieforretning blev der samtidig truffet avtale om at holde paa lager for sanitetets regning desinfektionsmidler for kr. 668,00; herav betales nu 10 % i avgift, saalænge den nuværende krig varer, jfr. det kongelige departements bestemmelse av 20de f. m.

5. Til Harstad arsenal blev der medio september sendt 50 kg. narkosekloroform og 1 kg. morfin; et lignende kvantum blev samtidig sendt Kristiansands arsenal.

Da man har næret frygt for, at Kristiansand og Bergen under en eventuel krig kunde bli isolert fra enhver forbindelse med det øvrige land, har man tat under overveielse at forsyne disse steder noget rikeligere med de nødvendigste medikamenter for felt og altsaa oprette brigademedikamentdepoter i nævnte byer. Det vilde isaafald bli nødvendig delvis at forsyne de derværende beholdninger med medikamenter fra de nævnte magasiner i Kristiania. Da man imidlertid under de nuværende prekære forhold, som daglig forværres for medikamenttilførselens vedkommende, ikke finder det forsvarlig i nogen grad at mindske de herværende beholdninger, har man seet sig nødsaget til at æske yderligere bevilgning for at skaffe Kristiansand og Bergen større beholdninger av de nødvendigste medikamenter for felt. Man har herved haab om at undgaa noget lignende som det, der hændte i høst under de da herskende vanskelige importforhold, da vore drogeforretninger saa sig ute av stand til at effektuere sanitetets bestillinger.

Det ansøkte beløp, kr. 11 700,00, tænkes anvendt for en væsentlig del til indkjøp av morfin og sovepulver (nemlig 10 kg. morfin à kr. 630,00 pr. kg. efter prisen pr. 31te f. m. og 24 kg. sovepulver à kr. 100,00 pr. kg., tilsammen ca. kr. 9 000,00), desuten til jod, sublimat, acetylsalicylsyre osv. Herav vil ca. kr. 6 000,00 bli anvendt til medikamentdepot i Bergen og ca. kr. 5 700,00 til depot i Kristiansand.

Prisen paa disse medikamenter er nu i rask stigning, og der er grund til at tro, at hvis man kjøper nu, vil man ved eventuelt salg efter krigens ophør neppe risikere økonomisk tap. Det tilføies, at medikamenterne ikke taper sig ved lagring.»

Sanitetschefen har derhos paa foranledning uttalt, at den foreslaaede anskaffelse vil være av den største betydning ikke blot for det lokale behov i Bergen og Kristiansand, men for hele landets medicinforsyning.

Departementet finder efter det oplyste at maatte anbefale indkjøpet og tillater sig at

indstille:

Til indkjøp av medikamenter til sikring av medicinbeholdninger for Kristiansand og Bergen kan anvendes indtil kr. 11 700,00, som blir at utrede av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler.

Bilag 10. **Avskrift.**

Indstilling, bifaldt ved kgl. resol. av 29de oktober 1915.

Det vil for hærens krigsberedskap være av den største vigtighet at beholdningerne av vaaben er saa fuldstændige som mulig, idet dette er en betingelse for at man fuldt ut kan utnytte mandskapsstyrken, opsætte de organisationsmæssige forutsatte avdelin-

ger, erstatte tap av vaaben under felttogets gang samt eventuelt opsætte reserveavdelinger.

Erfaringerne fra den nu paagaaende krig har tilfulde godtgjort at et forholdsvis sterkt utstyr med vaaben er en av de første betingelser for at kunne føre et felttog heldig tilende.

I betragtning herav og under hensyntagen til at der iaar er besluttet oprettet flere nye avdelinger samt fastsat en utvidelse av landvernets aarsklasser fra 8 til 12, hvorved landvernets styrke vil bli forøket med 25 à 30 000 mand, finder departementet det fornødent at forøke Kongsberg vaabenfabriks produktionsevne saa meget som det under de nuværende omstændigheter findes rimelig.

Vaabenfabrikkens produktionsevne er for nærværende ved normal drift ca. 6 500 geværer og ca. 20 lette mitraljøser m/1911, og ved forcert drift ca. 12 000 haandvaaben samt ca. 100 lette eller 50 tunge mitraljøser.

Kongsberg vaabenfabrik har for at rette paa dette forhold foreslaat at følgende utvidelse av fabrikken snarest iverksættes i umiddelbar fortsættelse av de siden 31te oktober 1914 paagaaende og nu avsluttede arbeider vedrørende mitraljøseverkstedet.

A. Bygninger.

1.	Nybygning til Laagen av en maskinhal 60 × 13,5 m. i 1ste etage	kr. 40 000,00	
2.	Paabygning av en 3dje etage over nysalen til haandavdeling, kontrolrum og magasin	» 12 000,00	
			kr. 52 000,00
3.	Utvidelse av vaskerum og forsamlingssal (anslagsvis) . . .	kr. 10 000,00	
4.	Motorer og transmissioner	» 7 500,00	
			» 17 500,00

B. Maskiner.

1.	Gevær- og pistolfabrik 100 maskiner à kr. 2000,00 . . .	kr. 200 000,00	
2.	Mitraljøsefabrik 25 maskiner à kr. 2 500,00	» 62 500,00	
			» 262 500,00
	C. Tilfældige utgifter		» 18 000,00
	Hovedsum . . .		kr. 350 000,00

Generalfelttøimesteren er enig i forslaget.

Departementet finder at burde anbefale, at vaabenfabrikken straks utvides efter forslaget, hvorved fabrikkens ydelsesevne blir omtrent fordoblet.

Den herved muliggjorte økning av produktionen er forutsat ikke at betinge nogen væsentlig utvidelse av den faste arbeidsstok, men en mere tilfældig som i væsentlig grad antages at ville komme kvinder og unge gutter tilgode.

De nye arbeidere vil nemlig — i likhet med hvad der allerede er tilfælde med endel høsten 1914 indtagne arbeidere — bli engagert paa 14 dages opsigelse, saa der er anledning til med kort varsel at gaa til en indskrænkning av arbeidsdriften. Arbeiderne vil derhos bli at gjøre uttrykkelig opmerksom paa grunden til antagelsen, og at de ikke maa gjøre regning paa herved at bli staaende i statens tjeneste længer, end den nuværende situation gjør det nødvendig.

Departementet har endvidere for tiden under behandling spørsmaalet om utskrivning (eventuelt overføring) av dertil skikkede vernepligtige mandskaper til arbeidere ved militæretatens verksteder. Et første skridt i denne retning er allerede tat indeværende høst, idet 11 mand av aarsklassen 1915 er

utskrevet, og for nærværende tjenestegjør som arbeidere ved Kongsberg vaabenfabrik.

Med hensyn til utredelsen av de med utvidelsen forbundne utgifter skal departementet bemerke; at man anser det rettest, at der foreløbig kun træffes bestemmelse om at Forsvarsdepartementet bemyndiges til at iverksætte den foreslaatte utvidelse av Kongsberg vaabenfabrik, og at departementet senere avgir endelig indstilling om de anvendte midlers postering.

Med bemerkning at heromhandlede spørsmaal gjennem en længere tid har været under behandling og derfor er saaledes forberedt, at alle anskaffelser og byggearbeider straks kan iværksættes, skal departementet i henhold hvad foran er anført tillate sig at

indstille:

Forsvarsdepartementet bemyndiges til at iverksætte utvidelse av Kongsberg vaabenfabrik overensstemmende med hvad der i Forsvarsdepartementets foredrag av 29de oktober d. a. er anført.

Bilag 11. **Avskrift.**

Indstilling, bifaldt ved kgl. resol. av 10de september 1915.

For tiden haves nedenstaaende beløp (bevilgninger) til disposition for oparbeidelse av kanon- og haandvaabenammunition:

A. Ordinært.		
Kanonammunition	kr.	500 900,00
Haandvaabenammunition	»	579 000,00
B. Ekstraordinært.		
a. *Fæstningsartilleriet.*		
Brisantammunition (gjenstaar av tidligere bevilgninger) ca.	»	350 000,00
bevilgning 1915	»	250 000,00
Ofoten (15 og 10,5 cm. kanoner) ca.	«	180 000,00
Kristianiafjordens ytre befæstninger (28 og 12 cm. haubitzer, 15 og 7,5 cm. kanoner, samt 6,5 mm. mitraljøser)	»	1 419 900,00
b. *Feltartilleriet.*		
Ammunition for positions- og bergartillerimateriel (12 og 7,5 cm. haubitzer) ca.	»	480 000,00
Almindelig bergartillerimateriel	»	500 000,00
c. *Haandvaabenammunition.*		
6te brigade	»	180 000,00
Overført	kr.	4 439 800,00
Mitraljøseammunition (infanteri og kavaleri) ..	»	250 000,00
Sum ca.	kr.	4 700 000,00

Departementet har truffet alle de forberedelser som hittil har været mulig, for at kunne fabrikere omhandlede ammunition indenlands.

Skal man imidlertid basere ammunitionstilvirkningen udelukkende paa de hjælpemidler, som nu haves til disposition ved militæretatens fabrikker i forbindelse med mulig hjælp av private verksteder, vil det ta en uforholdsmæssig lang tid, inden den nu bevilgede ammunition kan bli færdig.

Departementet finder det derfor — særlig under den nuværende situation — absolut nødvendig at søke en anden utvei for en hurtigere oparbeidelse (anskaffelse) av ammunition og da specielt for de mest hurtigskytende og de sterkest ammunitionsforbrukende kalibre.

Man kan da enten straks træffe anordninger for utvidelse av militæretatens fabrikker paa Raufoss for derved at øke den indenlandske produktionsevne, eller man kan ved siden av den nu mulige hjemmeproduktion søke at skaffe ammunition fra utlandet.

Det sidste alternativ — anskaffelse fra

utlandet — vil under de nuværende forhold i ethvert fald møte store vanskeligheter og en saadan fremgangsmaate kan bli skjæbnesvanger om ogsaa vi blir trukket ind i krigen. Det eneste land, hvorfra man endnu for meget høie priser har haab om at faa ammunition, er Amerika, men dette marked kan ogsaa let bli stengt, og da har man udelukkende den hjemlige produktion at falde tilbake paa.

Departementet finder derfor det førstnævnte alternativ — hjemmefabrikation i størst mulig utstrækning — at være det eneste rationelle og forsvarlige, idet man herved saavidt mulig gjør sig uavhængig av den meget usikre tilførsel fra utlandet paa samme tid som de bevilgede midler for den væsentligste del vil forbli i landet og komme eget lands befolkning tilgode.

Ved en utvidelse av hjemmefabrikationen maa der selvsagt ved siden av en hurtig oparbeidelse av den hittil bevilgede ammunition tages sigte paa fornøden ny tilgang av ammunition under et eventuelt felttog.

Som bekjendt har den nuværende krig vist at ammunitionsforbruket har steget til en tidligere uanet høide.

Departementet har derfor latt generalstaben utrede de krav, som maa stilles til vor ammunitionstilførsel med de hittil indvundne erfaringer for øie.

Generalstaben er herunder kommet til det resultat at der ved felthæren og vore befæstninger bør regnes med et daglig gjennemsnitlig forbruk av ca. 3 500 skud for artilleriet[1]) og ca. 360 000 for haandvaaben og mitraljøser.

Spørsmaalet om hvilke nyanlæg og utvidelser der i henhold hertil utkræves paa ammunitionsfabrikationens omraade har derpaa været behandlet av Raufoss patronfabrik.

Dennes forslag gaar ut paa foranstaltninger til et beløp av ca. kr. 4 500 000,00, hvorved felthærens og befæstningenes behov skulde kunne tilfredsstilles i den utstrækning som av generalstaben forlangt.

Forutsætningen for patronfabrikkens forslag er at den private industri utnyttes i størst mulig utstrækning. Endvidere paaregnes al den for krudtfabrikationen nødvendige ballistitmasse levert fra private fabrikker eller fra nye statsfabrikker, hvis anlæg ikke er medtat i ovennævnte overslag.

Raufoss patronfabriks utredning av ammunitionsfabrikationen er under behandling hos generalfelttøimesteren, og departementet har endnu ikke kunnet ta noget endelig standpunkt i saken.

Tilfredsstillelsen av den av generalstaben opstilte opgave over behovet vil utkræve en daglig produktion av ballistitmasse paa ca. 4 500 kg., mens dynamitfabrikken Engene, hvilken for tiden er vor eneste fabrik for fremstilling av saadan masse, har en daglig produktionsevne paa ca. 1 400 kg. under forutsætning av forcert drift og udelukkelse av al anden fabrikation.

Da det er absolut paakrævet hurtigst mulig at faa øket vor nuværende produktionsevne paa ammunitionsfabrikationens omraade, har departementet fundet, at man bør stille sig som et foreløbig maal for denne at kunne fabrikere saameget ammunition, at man opbruker den nævnte maksimale produktionsevne av krudtmasse paa dynamitfabrikken Engene.

Paa grundlag herav har Raufoss patronfabrik efter paalæg av departementet utarbeidet et reducert forslag, der viser et samlet beløp av ca. kr. 1 665 000,00.

Ved overslaget er fabrikken gaat ut fra, at anlægget foreløbig skal beregnes for geværammunition, ammunition for alle slags felt-, berg- og positionsskyts, samt fæstningsartilleriets mindre skyts fra 10,5 cm. kanoner og nedover, derimot ikke for fæstningsartilleriets større skyts og marinen.

Det er forutsætningen at planlæggelsen av de nødvendige bygninger og deres placering sker med fremtidige utvidelser for øie.

Ved nævnte utvidelse paaregnes patronfabrikken at kunne færdiggjøre pr. døgn 1 300 artilleriskud (projektiler og ladninger med tændammunition) og 175 000 haand-

---

[1]) Herav for de mindre kalibre ca. 3 200.

vaabenskud, hvilket utgjør henimot henholdsvis 40 og 50 % av generalstabens krav.

Departementet har endnu ikke kunnet ta standpunkt i alle detaljer i patronfabrikkens forslag, men for at fremme denne sak paa hurtigste maate skulde departementet anse det ønskelig at erholde bemyndigelse til straks at sætte iverk alle nødvendige byggearbeider, som tar længst tid, samt at forberede straks alle maskinanskaffelser, saavidt mulig indenfor rammen av ovennævnte beløp.

Saa snart saken har kunnet detaljebehandles i fornøden utstrækning, er det departementets agt at fremlægge en ny indstilling med fornøden detaljert redegjørelse for de enkelte anlæg.

Kun skal i store træk nævnes, at følgende anlæg og anordninger er foreslaat utført:

A. Ny fabrikbygning	kr.	80 000,00
a. Kanonhylseverksted med tilbehør	»	108 000,00
b. Brandrørsverksted med tilbehør	»	165 000,00
Uforutset	»	27 000,00
B. Utvidelse av verktøiavdelingen i den gamle fabrik	»	80 000,00
C. Fyldekuler (diverse anordninger)	»	32 500,00
D. Bearbeidningsmaskiner i presseverket	»	78 000,00
E. Ny fabrik for geværhylser med tilbehør	»	310 600,00
(F. Norma projektilfabrik intet).		
G. Smie og blytraadpresse for den nye patronfabrik	»	23 400,00
H. Kontrolmaskiner for den nye patronfabrik	»	53 900,00
I. Brisantavdelingen (presser m. v.)	»	38 000,00
K. Laboratorium for brandrør og tændskruer	»	93 400,00
L. Laboratorium for sammensætning av skud ..	»	23 000,00
M. Utvidelse av patronlaboratoriet	»	76 000,00
N. Magasinbygning for kanonammunition	»	24 000,00
O. Kassesnekkeri med materialbod	»	42 000,00
P. Krudtverket:		
I. Utvidelse av det nuværende krudtverk ..	»	20 000,00
II. Nyt krudtverk:		
a. 1 valsehus med tilbehør	»	113 000,00
b. 1 pressehus med tilbehør	»	32 600,00
c. 1 stansehus med tilbehør	»	8 700,00
(d. Sorteringshus spares).		
e. 1 blandingshus med tilbehør	»	7 000,00
f. 1 optiningshus med tilbehør ..	»	5 000,00
g. Diverse lagerhuse med tilbehør	»	20 000,00
h. 1 fyrhus med tilbehør	»	26 500,00
i. planering, veianlæg, indgjerding	»	10 000,00
Q. Barakker for arbeidere..	«	105 500,00
R. Funktionærbarakker, spiselokaler og kontorbygning	»	60 000,00

Departementet maa forbeholde sig ikke at være bundet til den her opsatte specifikation, idet der bl. a. kan bli spørsmaal om sløifning av enkelte maskiner samt forhøielse av antallet av andre maskiner, hvorhos der kan bli tale om for arbeiderbarakkernes vedkommende at utstyre disse noget bedre end forutsat ved de for disse opgjorte overslag.

Med hensyn til den økonomiske side av saken skal nævnes, at om de ammunitionsmængder, som man har gjort regning paa for de paa første side anførte bevilgninger, under den paagaaende krig skulde anskaffes fra utlandet — eksempelvis fra det nu eneste tilgjængelige marked Amerika — vilde

utgiften stige med ca. 35 til 40 %; d. v. s. at man ved anskaffelse fra Amerika vilde faa en merutgift, som i middel vilde utgjøre ca. kr. 1 750 000,00 sammenlignet med hjemmefabrikationen — et beløp, som er større end hvad der foran er forutsat disponert til utvidelser paa Raufoss.

Det skal i samme forbindelse bemerkes, at de amerikanske ammunitionsfabrikker av de krigførende magter kan erholde de priser, de ønsker, og at disse priser er stadig stigende — hvilket fremtidig vilde gjøre ammunitionsanskaffelse fra nævnte land endnu mere urimelig.

Under disse forhold har departementet med tilslutning av regjeringens øvrige medlemmer fundet, at det vil ikke alene være en i militær henseende ønskelig og nødvendig foranstaltning at faa denne utvidelse av hjemmefabrikationen hurtigst mulig istand, men at en saadan foranstaltning ogsaa maa siges at være i økonomisk henseende et skridt i den rigtige retning.

Idet departementet forbeholder sig adgang til at fremkomme med yderligere forslag, naar krigsforsyningskommissionens utredning foreligger angaaende den civile bedrifts utnytten for forsvaret skal man i henhold til det foran anførte tillate sig at

indstille:

At Forsvarsdepartementet bemyndiges til at anvende ca. kr. 1 665 000,00 til en første utvidelse av Raufoss patronfabrik — hvilket beløp blir at postere paa de til nøitralitetsvernet bevilgede midler.

Bilag 12. **Avskrift.**

Indstilling, bifaldt ved kgl. resol. av 27de august 1915.

Departementet tillater sig at foreslaa at der av midler vedrørende nøitralitetsvernet disponeres kr. 100 000,00 til anlæg av et norsk metalverk.

Raufoss patronfabrik har siden krigens begyndelse gjort store anstrengelser for at komme i besiddelse av nødvendige materialer for fabrikation av patroner. Specielt har anskaffelsen av hylsematerialer budt paa store vanskeligheter paa grund av herskende utførselsforbud i de land, hvorfra man har pleiet at faa det, nemlig Tyskland og Sverige, dels paa grund av de forhøiede priser, som har været en følge av at tilbudet er blit saa indskrænket.

Mens almindelig pris for messingkopper er	ca. kr.	1,40	pr.	kg.
maa man nu betale ..	» »	3,50	»	»
Mantelkopper, almindelig	» »	2,00	»	»
nu	» »	3,48	»	»
For bly betales ellers	» »	0,22	»	»
nu	» »	0,35	»	»

Paa 60 000 kg. messingkopper blir tapet for 1 aar .. .. .. ca. kr. 38 000,00
15 000 kg. mantelkopper .. .. » » 22 000,00
60 000 kg. bly .. .. .. » » 7 000,00

kr. 67 000,00

Altsaa har man paa prisstigningen tapt ca. kr. 70000,00 paa denne konto. Faren for at man vilde bli staaende helt blottet for metal, saa man ikke kunde skaffe det, selv med de største ofre, er ogsaa meget stor.

Departementet finder det av saa vital interesse for vort forsvar, at vi med hensyn til materialer for ammunitionsfabrikationen kan bli uavhængig av utlandet, at man har latt generalfelttøimesteren beregne utgiftene ved anlæg av et metalsmelteri med valseverk paa Raufoss.

Omkostningerne stiller sig efter generalfelttøimesterens opgave saaledes:

1.	Smelteovn for 6 digler ..	kr.	6 000,00
2.	1 glødeovn	»	2 000,00
3.	3 par valseverk	»	12 000,00
4.	2 planskivedreierbænke	»	6 000,00
5.	1 almindelig dreierbænk	»	2 000,00
6.	1 sterk klippemaskine ..	»	4 000,00
7.	2 lokmaskiner for hylsekopper	»	5 000,00
8.	1 lokmaskine for rondeller	»	7 000,00
9.	1 Dicks horisontalvirkende presse	»	24 000,00
10.	Verkstedbygning	»	20 000,00
11.	Administration og uforutset	»	12 000,00
		Sum kr.	100 000,00

Departementet vil foreslaa at de nødvendige midler straks stilles til disposition for et saadant anlæg og anholder om bemyndigelse til straks at sætte arbeidet iverk.

I henhold til det anførte tillater man sig at

indstille:

At der av de til nøitralitetsvernet til disposition stillede midler tillates anvendt kr. 100 000,00 til anlæg av metalsmelteri m. v. paa Raufoss.

Bilag 13.

Avskrift av Forsvarsdepartementets indstilling, bifaldt ved kgl. resolution av 19de februar 1915.

Ved kgl. resolution av 27de februar 1914 blev der fattet beslutning om utskrivning til sjøvæbninge av aarsklassen 1914.

Departementet tillater sig at foreslaa, at der nu fattes beslutning om utskrivning av aarsklassen 1915.

I marinens budgetforslag for 1915/16 har departementet forutsat, at der av aarsklassen 1915 indkaldes 680 mand til 12 maaneders øvelser, nemlig 340 mand fra 1ste april 1915 og 340 mand fra 1ste oktober 1915. Det bemerkes, at 1ste kontingent av aarsklassen 1915 i budgettet for indeværende termin var forutsat indkaldt i en styrke av 420 mand, men dette antal er i den nu fremlagte budgetproposition foreslaat reducert til 340 mand. I samme proposition er desuten tat forbehold om adgang til at foreta saadanne ændringer i den planlagte indkaldelse av sjøvernepligtige mandskaper, som de ekstraordinære forhold maatte gjøre nødvendig.

I skrivelse av 15de februar 1915 har Kommanderende Admiral meddelt, at der under de nuværende utrustningsforhold trænges en samlet styrke av utskrevne sjøvernepligtige paa tilsammen ca. 2 200 mand, eller paa det nærmeste det samme antal som for tiden er inde til tjenstgjøring. Herav er 967 mand av aarsklassen 1913 eller ældre aarsklasser, og av disse har ialt 511 mand tjenstgjort siden mobiliseringens begyndelse. Resten — 456 mand — mødte den 15de januar d. a. efter utgaat ekstraordinær indkaldelse til de maskinister av aarsklasserne 1913—1908, og fyrbøtere og matroser av aarsklasserne 1913—1910, som ikke hadde mødt ved mobiliseringen, eller som kun hadde været en kortere tid inde (under 1 maaned) tidligere under nøitralitetsvernet. Av aarsklassen 1914 er der inde ialt 1221 mand.

Fraset den avløsning, som vil finde sted naar ca. 60 mand, der skulde være møtt ved den ekstraordinære indkaldelse av ældre mandskaper den 15de januar d. a., fremmøter til tjeneste omkring 1ste april førstkommende, vil der ikke kunne bli nogen avløsning før henimot midten av mai, da de nye rekrutter av aarsklassen 1915 har gjennemgaat den nødvendige rekrututdannelse. Overensstemmende med Kommanderende Admirals forslag vil man dog forsøke en ekstraordinær indkaldelse av ældre aarsklasser i likhet med

den som fandt sted ved den foran nævnte ekstraordinære indkaldelse den 15de januar iaar. Man har tænkt at fastsætte denne til midten av mars.

Kommanderende Admiral har av hensyn til den nuværende situation, som kan vare til høsten og muligens længer, fundet at burde foreslaa, at alle rekrutter av aarsklassen 1915 indkaldes til tjeneste i likhet med hvad der har fundet sted for aarsklassen 1914, for mest mulig at skaane de ældre aarsklasser for yderligere tjeneste. Fra høsten 1915, naar 2den kontingent har avløst, vil man isaafald kun ha mandskaper av aarsklasserne 1915 og 1914 inde til tjeneste og av den sidste aarsklasse vil muligens ogsaa et par hundrede mand — i tilfælde de med den største forsørgelsesbyrde — kunne hjemsendes.

I henhold hertil har Kommanderende Admiral foreslaat, at samtlige sjøvernepligtige mandskaper av aarsklassen 1915 indkaldes til tjeneste i 2 kontingenter, hvorav 1ste kontingent i et antal av ca. 650 mand indkaldes 1ste april 1915 og resten av aarsklassen 1ste oktober s. a. Samtlige aarsklassens mandskaper foreslaaes indkaldt til 12 maaneders øvelser, og derefter eventuelt at fortsætte tjenesten under nøitralitetsvernet.

Skulde der indtræde normale forhold igjen inden nogen av disse mandskaper har tjenstgjort 1 aar, maa lodtrækningsnummerne bli det bestemmende for, hvilke av de nævnte kontingenters mandskaper under enhver omstændighet skal tjenstgjøre 1 aar. Dette bør avgjøres ved utskrivningen paa lignende maate som under normale forhold.

Departementet slutter sig til det av Kommanderende Admiral anførte og vil foreslaa, at samtlige mandskaper av aarsklassen 1915 indkaldes til tjeneste i 2 kontingenter, hvorav 1ste kontingent i et antal av ca. 650 mand indkaldes 1ste april og resten av aarsklassen 1ste oktober. Samtlige disse mandskaper indkaldes til 12 maaneders ordinære øvelser, hvorefter de i tilfælde fortsætter tjenesten ved nøitralitetsvernet.

Hvis normale forhold igjen indtræder, inden nogen av disse mandskaper har tjenstgjort 1 aar, blir hver av kontingentene at reducere til det i budgetpropositionen forutsatte antal 340 mand, idet herunder mandskapenes lodtrækningsnummer blir bestemmende for, hvilke mandskaper under enhver omstændighet skal tjenstgjøre i 12 maaneder.

I henhold til foranstaaende tillater departementet sig at

indstille:

I. Samtlige sjøvernepligtige av aarsklassen 1915 befales utskrevet til øvelser til følgende tider:
   a. 1ste kontingent ca. 650 mand fra 1ste april 1915 til 31te mars 1916.
   b. 2den kontingent, resten av aarsklassens mandskaper, fra 1ste oktober 1915 til 30te september 1916.

II. Saafremt normale forhold igjen indtræder, mens disse mandskaper er indkaldt til ordinære øvelser, blir hver av de to kontingenter at reducere til 340 mand, idet herunder mandskapenes lodtrækning blir bestemmende for hvilke mandskaper i alle tilfælde skal tjenstgjøre i 12 maaneder.

Bilag 14.

Avskrift av Forsvarsdepartementets indstilling, bifaldt ved kgl. resol. av 3dje september 1915.

Ved kgl. resol. av 19de februar d. a. angaaende utskrivning til sjøvæbningen av aarsklassen 1915 blev det bl. a. bestemt, at 2den kontingent, resten av aarsklassen 1915, skal indkaldes til tjeneste fra 1ste oktober 1915, og ved kgl. resolution av 4de juni d. a. er der aapnet adgang til at sjøvernepligtige av aarsklassen 1916 utskrives og indkaldes til tjeneste i marinen i 1915.

I skrivelse av 28de august d. a. foreslaar Kommanderende Admiral, at der til ordinær 12 maaneders vernepligtstjeneste i marinen fra 1ste oktober førstkommende indkaldes foruten resten av aarsklassen 1915 saa mange av aarsklassen 1916, at antallet tilsammen blir 650 mand.

Kommanderende Admiral anfører i denne forbindelse:

«Indkaldelsen bør om mulig omfatte:

ca. 100 maskinister,
« 100 fyrbøtere,
« 450 matroser

Sum ca. 650 mand.

Manglende maskinister erstattes i tilfælde med fyrbøtere.

I forbindelse hermed skal man tillate sig at oplyse om, at der av utskrevne sjøvernepligtige mandskaper for tiden haves indkaldt:

Kontingent.	Naar fremmødt.	Mask.	Fyrb.	Matr.	Sum.	Hovedsum.
1914 . . .	April 1914 . . .	42	25	320	387	
	Oktober — . . .	14	58	265	337	
	November — . . .	34	97	181	312	
		90	180	766	1 036	
						1 036
1915 . . .	April 1915 . . .	47	164	438	649	
	Juli — . . .	4	1	20	25	
		51	165	458	674	
						674
1916 . . .	Juli 1915 . . .	14	139	266	419	
						419
1907 . . .	Januar 1915 . . .			5*)	5	
1913 . . .	Mars — . . .	19		10*)	29	
	April — . . .					
	Mai — . . .	28	23	169	220	
	August — . . .					
		47	23	184	254	
						254
						2 383

Av disse vil der ved den forannævnte indkaldelse i oktober førstkommende kunne hjemsendes omkring midten av november førstkommende:

1. Samtlige de i april 1914 indkaldte.
2. Samtlige ældre mandskaper av aarsklasserne 1907—1913, saasnart de har tjenstgjort i ca. 5 maaneder i nøitralitetsvernet.

Departementet slutter sig til Kommanderende Admiralś forslag.

I henhold til det foran anførte tillater departementet sig at

indstille:

Til 12 maaneders øvelser fra 1ste oktober 1915 befales utskrevet — foruten de mandskaper av aarsklassen 1915, som ikke tidligere er indkaldt til 1ste april 1915 — saa mange sjøvernepligtige av aarsklassen 1916, at det samlede antal blir:

ca. 100 maskinister,
« 100 fyrbøtere,
« 450 matroser

Tilsamm. ca. 650 mand.

*) Har hat permission.

Bilag 15.

Indstilling om nybygning ved private verksteder i landet samt ved Marinens Hovedverft.

I St. prp. nr. 114, 1915, om ekstraordinære bevilgninger til forsvaret fremsatte regjeringen blandt andet forslag om nybygning for marinen av:

a.	4 større undervandsbaater	kr.	8 000 000,00
b.	2 større torpedobaater	»	1 600 000,00
c.	3 kanonbaater	»	1 500 000,00
d.	Flyvemateriel	»	140 000,00
e.	Minemateriel	»	830 500,00
		Sum kr.	12 120 500,00

Med hensyn til de for fartøiene opførte priser er der i propositionen uttrykkelig gjort opmerksom paa, at de kun maa betragtes som tilnærmelsesvis rigtige, da det under de nuværende forhold er ugjørlig at kalkulere rigtig, saa meget mere som fartøiene forutsættes bygget ved private verksteder.

Ved Stortingets behandling av saken blev der den 17de august med hensyn til foran omhandlede nybygning fattet følgende beslutning:

Regjeringen anmodes om for Stortinget at fremlægge forslag til anvendelse av restbeløpet, kr. 10 366 000,00, tillagt renter av de paa byggekontraktene for de to kystforsvarsskibe og en undervandsbaat utbetalte beløp samt i tilfælde overskuddet av den av Stortinget under 6te juli 1914 besluttede ekstraordinære forsvarsskat, til nybygning m. v. for flaaten. Det er forutsætningen, at nævnte overskud kun skal anvendes til dækning i den utstrækning, som er nødvendig, for at de i 1912 til nybygning for flaaten bevilgede 16,2 mill. kroner i sin helhet blir anvendt til saadan nybygning m. v.

Indtil saa kan ske, bemyndiges regjeringen til at iverksætte nybygning av krigsskibe og anskaffelse av minemateriel og flyvemateriel for flaaten i den utstrækning, som maatte findes paakrævet inden beløpets ramme.

Ifølge denne beslutning anser man sig at ha til disposition for nybygning til marinen kr. 15 131 000,00, idet fra beløpet kr. 16,2 mill. forutsættes fratrukket det av Stortinget den 17de august 1915 til forskjellige anskaffelser m. v. bevilgede beløp paa kr. 1 069 000,00.

Efter en nærmere bearbeidelse av de i St. prp. nr. 114, 1915, opsatte fartøistyper og efterat der den 5te september 1915 var avsluttet licencekontrakt med firmaet Electric Boat Co. i New York, om leveranse av tegninger til og ret til efterbygning av dette firmas undervandsbaater, har departementet lat utsende indbydelse til indenlandske verksteder om at avgi anbud paa bygning av de planlagte fartøier.

Resultatet herav har været:

Undervandsbaater.

Følgende norske verksteder har været indbudt, nemlig:

1. A/S Fredrikstad mek. Verksted,
2. Thunes mek. Verksted,
3. Kaldnæs Patentslip og mek. Verksted,
4. Akers mek. Verksted.

Fra Akers mek. Verksted indkom 19de oktober 1915 erklæring om, at firmaet ikke vil være uvillig til at levere undervandsbaater bygget efter regning med en fortjeneste av 25 %. Firmaet vil gjerne paata sig at levere motorer.

Fra Thunes og Kaldnæs mek. Verksteder i samarbeide er 18de november og 7de december 1915 indkommet anbud paa levering av undervandsbaater komplet med undtagelse av akkumulatorbatterier, artilleri og torpedoer, instrumenter o. l. som ikke for tiden kan fabrikeres inden landet, med en fortjeneste av 15 %, eller alternativt kr. 1 600 000,00 pr. baat.

Fra Fredrikstad mek. Verksted er endnu intet anbud indkommet.

For kanonbaatene er der skedd henvendelse til samtlige landets betydeligere skibsbyggerier.

Der er indkommet 4 anbud paa skrogene; herav tilbyr 2 anbydere sig at bygge efter regning. Moss og Kaldnæs mek. Verk-

steder tilbyr faste priser, og av disse tilbud er det fra Kaldnæs det fordelagtigste.

Med hensyn til motorene er der kun indkommet et tilbud paa dieselmotorer, som man fordrer for disse fartøier, nemlig fra Thunes mek. Verksted, i samarbeide med Kaldnæs for skrogets og installationernes vedkommende.

For torpedobaatenes vedkommende er der likeledes skedd henvendelse til de fleste skibsbyggerier, men kun Trondhjems mek. Verksted har indlevert tilbud paa skrog med maskineri bygget efter regning.

For maskinerne er der indkommet 2 tilbud, nemlig fra Thunes og Hamars mek. Verksteder. Disse 2 firmaer arbeider sammen i denne sak.

Arbeidet med anskaffelse av flyvemateriel og minemateriel er allerede igangsat ved marinens administrationsgrenes forsorg.

Som det av foranstaaende vil fremgaa foreligger der kun et efter forholdene fuldstændig tilbud paa bygning av undervandsbaater med fornødent maskineri, nemlig fra Thunes mek. Verksted i samarbeide med Kaldnæs. Dette tilbud er av Marinens Hovedverft anbefalt akceptert, idet alternativt fast pris herunder er foretrukket. Det har under forhandlingerne med verkstedene været anstillet undersøkelser om bygning efter regning (15 % fortjeneste) i forbindelse med en maksimalpris og i tilfælde en fordeling av det beløp utover omkostningerne + 15 % fortjeneste, som firmaet maatte indtjene paa maksimalprisen. Firmaet gik under forhandlingene ned med sin maksimalpris paa kr. 1 680 000,00 til kr. 1 600 000,00 pr. baat, men vilde da ikke gaa med paa nogen glideskala. Imidlertid er det ikke usandsynlig, at det skal lykkes at faa avsluttet kontrakter med det reducerte maksimalbeløp og en glideskala, saafremt avgjørelse kan træffes inden den av firmaet satte frist 15de december førstkommende. Denne dato har departementet ogsaa fastsat som yderste termin for eventuelt anbud fra Fredrikstad mekaniske Verksted.

Departementet skal i denne forbindelse bemerke, at man har et bestemt indtryk av, at Thunes mekaniske Verksted, hvis denne frist oversiddes, vil søke at trække sig tilbake. Da det fra verkstedet foreliggende tilbud, selv uten glideskala, efter forholdene maa ansees som fordelagtig og betryggende, vilde departementet anse det meget uheldig, om dette — for tiden det eneste foreliggende — tilbud paa bygning av undervandsbaater ved privat norsk verksted skulde bli trukket tilbake. Departementet bør derfor være bemyndiget til at avslutte kontrakt med verkstedet ved anbudsfristens utløp, saafremt inden den tid intet fordelagtigere tilbud foreligger.

Med hensyn til dieselmotorene til kanonbaatene, hvor likeledes Thunes mekaniske Verksted er det eneste firma, som har tilbudt maskineri bygget inden landet, saa er tilbudet her gjort avhængig av, at leveransen av undervandsbaatene overdrages verkstedet. Marinens hovedverft har anbefalt de foreliggende tilbud paa leveranse av 2 kanonbaaters skrog fra Kaldnæs og at det tredje skrog bygges ved Moss mekaniske Verksted.

Departementet vil imidlertid for tiden ikke anbefale, at der gaaes igang med mere end 2 kanonbaater og at skrogene til disse bygges ved Kaldnæs som billigste anbyder.

Hvad motorene angaar er der endnu en differance mellem det norske tilbud (Thunes) og et tilbud fra Sverige. Der paagaar imidlertid forhandlinger med Thune (og Kaldnæs) og der er utsigt til, at man kan opnaa en tilfredsstillende pris. Skulde dette imidlertid ikke lykkes, bør disse motorer indkjøpes fra utlandet. Det vil allikevel ikke ha nogen større betydning for spørsmaalet om indenlandsk motorfabrikation, om disse forholdsvis smaa maskiner indkjøpes.

Foruten de 2 torpedobaater, som forutsættes paabegyndt for ekstraordinære midler, er der paa Marinens ordinære budget git bevilgning til paabegyndelse av 1 torpedobaat, altsaa ialt 3 torpedobaater av samme type.

Som det vil sees er det kun Trondhjems mekaniske Verksted, som har indlevert til-

bud paa bygning av skrog og maskineri til torpedobaater, men efter regning. Bygning efter regning kræver imidlertid et saa komplicert apparat med kontrol o. l., likesom det heller ikke byder nogen sikkerhet for, at verkstederne vil gjøre sit bedste for at levere billigst mulig arbeide, da de ikke har nogen økonomisk interesse derav, at denne kontraktsform efter departementets mening ikke bør komme til anvendelse.

Departementet har avæsket verftet en uttalelse om, hvad det, under hensyntagen til de indkomne anbud fra private verksteder, med rimelighet kan og bør overta av nybygning. Verftet har uttalt følgende:

«Med hensyn til fordelingen av det foreliggende arbeide mener verftet, at der kan bli tale om 2 alternativer:

1) Verftet bygger maskineriene til 2 torpedobaater, Thunes eller Hamars verksteder overtar det tredje og Thune bygger dieselmotorene til de 4 undervandsbaater.
2) Verftet bygger maskineriene til en torpedobaat og dieselmotorer til en undervandsbaat, Thune—Hamar overtar maskineriene til 2 torpedobaater og Thune dieselmotorene til 3 undervaandsbaater.

I begge alternativer er forutsat, at verftet bygger skrogene til alle 3 torpedobaater og foretar montagen ombord av maskineriene.

Under alternativ 1) kunde verftet muligens overta alle 3 torpedomaskinerier, men man er bange for, at leveransetiden kunde bli noget lang, likesom man da blir bundet for en længere tid fremover og vanskelig vil kunne overkomme den mængde reparationsarbeide som vil komme, naar de nu utrustede fartøier skal oplægges. En del av kjelene maatte isaafald bestilles ved privat verksted.

Verftet tillater sig at anbefale, at alternativ 1) blir befulgt. Herved vil man opnaa den korteste leveransetid for det materiel, som tænkes bygget, idet maskineriene til torpedobaatene da antages at ville kunne bli færdige til den tid de tiltrænges i fartøiene, likesom undervandsbaatenes dieselmotorer efter Thunes opgaver kan ventes at ville bli færdig, naar de tiltrænges. Dersom verftet skulde bygge dieselmotorer, kan man neppe gaa ut fra, at de vilde bli færdige itide for vedkommende undervandsbaat.

Ogsaa av hensyn til driften ved verftet vil alternativ 1) være meget at foretrække.»

Av hensyn til Stortingets beslutning om at utstyre verftet for bygning av dieselmotorer maa departementet imidlertid anbefale, at alt. 2 i verftets foran refererte uttalelse vælges. Man har derfor i kontraktsutkastet med Thunes mekaniske Verksted indtat forbehold om, at et sæt dieselmotorer skal kunne leveres av verftet.

Marinens hovedverft skulde efter dette av den ekstraordinære nybygning kunne overta et sæt dieselmotorer til undervandsbaater og 2 torpedobaatsskrog; desuten av den ordinære nybygning 1 torpedobaat med maskineri, fuldførelse av 1 hurtiggaaende mineutlægger og bygning av 2 undervandsbaater, hvortil dieselmotorer er bestilt fra utlandet.

De resterende 2 torpedobaatsmaskiner anbefales overensstemmende med hovedverftets forslag bestilt hos Thune og (eller) Hamar mekaniske Verksted, hvis tilbud er i nær overensstemmelse med hovedverftets overslag.

Under henvisning til foranstaaende vil man anbefale, at Forsvarsdepartementet bemyndiges til at iverksætte nybygning for de ekstraordinært til disposition stillede beløp overensstemmende med hvad foran er uttalt.

Til nybygning efter foranstaaende av materiel for flaaten vil av de ekstraordinært til disposition staaende midler maatte anslaaes at medgaa:

Til 4 stkr. undervandsbaater			
	ca.	kr.	9 000 000,00
« 2 kanonbaater	«	«	1 140 000,00
« 2 torpedobaater . .	«	«	1 840 000,00
« flyvemateriel	«	«	140 000,00
« minemateriel	«	«	880 000,00
Tilsammen	ca.	kr.	13 000 000,00
Til disposition ialt	«	«	15 131 000,00
Til senere disposition gjenstaar da	«	«	2 131 000,00

hvorav endel maa forutsættes at bli anvendt til yderligere anskaffelse av minemateriel for at holde kontinuerlig minefabrikation gaaende.

Kommanderende Admiral, som har hat sig saken forelagt, er enig i departementets forslag.

I henhold til foranstaaende

indstilles:

Forsvarsdepartementet bemyndiges til at iverksætte nybygning for marinen ved private norske verksteder og ved marinens hovedverft væsentlig overensstemmende med hvad der er anført i præmisserne til Forsvarsdepartementets indstilling av 10de december d. a.

Bilag 16.

Indstilling, bifaldt ved kgl. resol. av 1ste oktober 1915.

Ved lov av 20de august 1915 indeholdende forandringer i lov om vernepligt og utskrivning av 19de juli 1910 m. v. blev bl. a. bestemt, at vernepligtsalderen skulde nedsættes fra 22 aar til 21 aar. Loven træder forsaavidt denne nedsættelse av vernepligtsalderen angaar i kraft efter bestemmelse av Kongen med Stortingets samtykke. Samme lov indeholder tillike en del bestemmelser, som letter adgangen til indkaldelse av vernepligtige til tjeneste under ekstraordinære forhold og som den nuværende krigspolitiske situation hadde vist var paakrævet.

Blandt disse bestemmelser er en ny tilføielse til vernepligtslovens § 26, som gir adgang for Kongen til i krigstid eller naar krig er at befrygte at paabyde indrullering og utskrivning av aarsklasser under den vanlige vernepligtsalder.

I militærkomiteens indstilling om lovforslaget (indst. O. XXVI, 1915) er anført herom: «Komiteen vil imidlertid henstille til departementet, hvis den nuværende krigspolitiske situation maatte vare utover indeværende aar, i den utstrækning og paa den maate, som maatte findes hensigtsmæssig og overkommelig, at benytte anledningen til at opøve to aars rekrutter i løpet av næste aar, idet nedsættelsen av vernepligtsalderen derved paa samme tid vil fremmes.»

Denne uttalelse blev fremhævet under lovforslagets behandling i Odelstinget (Ot. forh. 1915, side 1759 og 1760) uten at der fremkom nogen bemerkning mot den. Den er ogsaa overensstemmende med departementets opfatning. Det er under de nuværende forhold av vigtighet baade at faa en ny aarsklasse ind i de militære ruller og til næste aar at kunne fortsætte paa samme maate som hittil med at la tjenesten ved nøitralitetsvakten i størst mulig utstrækning utføre av den yngste aarsklasse i forbindelse med rekrututdannelsen.

For at faa 21-aarsklassen (født 1895) disponibel til tjeneste ved nøitralitetsvakten i første halvdel av 1916 er det nødvendig allerede straks at gaa igang med indrullering og utskrivning av denne aarsklasse. Det vil dernæst være praktisk at foreta indrullering av aarsklassen født 1896, som normalt skulde indrulleres fra 1ste januar 1916, samtidig med aarsklassen født 1895. Utskrivning av aarsklassen født 1896 forutsættes derimot at finde sted i 1916 paa ordinær maate. Paa grund av at den aller væsentligste del av nøitralitetsvakttjenesten falder paa de 5 sydlige brigader ansees det ikke paakrævet at gaa til ekstraordinær utskrivning i 6te brigade iaar.

Departementet har allerede paa grund av den knappe tid ved henvendelse til generalkrigskommissæren gjort skridt til forberedelsen av ekstraordinær indrullering og utskrivning i den utstrækning, som er omhandlet ovenfor. Generalkrigskommissæren er endvidere foreløbig blit bemyndiget av departementet til at konstituere krigskommissærer i den utstrækning, som er nødvendig for at faa utskrivningen iverksat, likesom sanitetschefen er bemyndiget til om nødven-

dig at anta andre sanitetsofficerer end brigadelægerne til at tjenstgjøre ved disse utskrivningsmøter.

Utgifterne hermed er forutsat utredet av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler.

I henhold til det anførte tillater man sig at

henstille:

1. I henhold til § 26 i lov av 20de august 1915 om forandringer i vernepligtsloven av 19de juli 1910 bestemmes, at indrullering og utskriving av aarsklassen født 1895 og indrullering av aarsklassen født 1896 skal finde sted saa snart som mulig i 1ste, 2den, 3dje, 4de og 5te brigades distrikter.
2. Utgifterne hermed blir at utrede av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler.

Bilag 17.

Gjenpart av Forsvarsdepartementets indstilling angaaende nedsættelse av krigsforsyningskommission, datert 6te august 1915, bifaldt ved kgl. resol. av s. d.

For i krigstid at kunne tilfredsstille alle hærens og flaatens behov vil det i stor utstrækning bli nødvendig at utnytte de private verksteder og fabrikker, som kan skaffe vaabenteknisk materiel samt beklædnings- og utrustningsgjenstande. Likesaa vil det bli nødvendig at supplere de militære beholdninger av proviant og furage med hvad der kan skaffes av landmandsprodukter inden landet.

De militære myndigheter har selvsagt allerede i fred saavidt mulig planlagt denne utvidede militære virksomhet; men departementet antar, at det under de nuværende forhold vil være hensigtsmæssig at nedsætte en kommission, som kan planlægge i detalj alle herhen hørende saker og i krigstid være til hjælp for departementet ved iverksættelsen av de nødvendige foranstaltninger. Man har tænkt sig kommissionen direkte underlagt Forsvarsdepartementet; men den vil ogsaa i stor utstrækning komme til at samarbeide med de militære administrationschefer, særlig generalfelttøimesteren, generalintendanten og marinens tekniske chefer.

Kommissionen bør derhos være bemyndiget til — hvor det gjælder særlige spørsmaal — at tilkalde andre militære chefer samt repræsentanter for specielle grener av industrien.

Som medlemmer av denne kommission bør opnævnes 2 repræsentanter for den industri, som kan skaffe vaabenteknisk materiel for hær og flaate, en repræsentant for saker vedrørende beklædning og utrustning samt en repræsentant for landbonæringen.

Kommissionens mandat forutsættes nærmere bestemt av Forsvarsdepartementet. Dens medlemmer foreslaaes tilstaat samme godtgjørelse som provianteringskommissionens medlemmer. Departementet forutsættes bemyndiget til at skaffe kommissionen den sekretærhjælp, som vil være nødvendig.

Der har fra departementet været rettet henvendelse om at indtræ i kommissionen til følgende herrer:

1. Direktør ved Akers mekaniske verksted G. Lie,
2. Direktør ved Eureka mekaniske verksted, surn. major M. Paaske,
3. Godseier R. Mortensen,
4. Generalkonsul, grosserer H. Pettersen,

som alle hertil har erklært sig villig.

Kommissionen forutsættes selv at vælge sin formand.

Der bør ogsaa opnævnes suppleanter for komiteens faste medlemmer, og forbeholder departementet sig i tilfælde senere at fremkomme med forslag herom.

I henhold til foran anførte tillater departementet sig at

indstille:

A. At der nedsættes en krigsforsynings-

kommission med opdrag at planlægge, hvorledes norske fabrikker og verksteder bedst bør utnyttes til hærens og flaatens forsyning under krig med krigsmateriel av alle slags, samt hvorledes de militære beholdninger av proviant og furage for krig paa bedste maate bør suppleres med norske landmandsprodukter.

B. At der som medlemmer av denne kommission opnævnes:
1. Direktør ved Akers mekaniske verksted G. Lie,
2. Direktør ved Eureka mekaniske verksted, surn. major M. Paaske,
3. Godseier R. Mortensen,
4. Generalkonsul, grosserer H. Pettersen.

In fidem:
Erl. Lunderby.

Bilag 18.

Gjenpart av Forsvarsdepartementets indstilling angaaende nedsættelse av lokale krigsforsyningskommissioner, datert 23de december, bifaldt ved kgl. resol. av s. d.

Ved kgl. resol. av 6te august d. a. blev der — som bekjendt — nedsat en krigsforsyningskommission med opdrag at planlægge hvorledes norske fabrikker og verksteder bedst bør utnyttes til hærens og flaatens forsyning under krig med krigsmateriel av alle slags, samt hvorledes de militære beholdninger av proviant og furage for krig paa bedste maate bør suppleres med norske landbruksprodukter.

Efter anmodning fra departementet indsendte krigsforsyningskommissionen under 18de f. m. forslag til opnævnelse av varamænd for kommissionen fra de forskjellige landsdele.

Ved nærmere overveielse er departementet kommet til det resultat, at der istedetfor varamænd for krigsforsyningskommissionen i Kristiania bør nedsættes lokale krigsforsyningskommissioner, som under samarbeide med kommissionen i Kristiania bør planlægge og fremme arbeidet i de enkelte landsdele.

Departementet vil foreslaa, at der nedsættes en lokal krigsforsyningskommission for hver av efternævnte landsdele:
1. Nord-Norge.
2. Trøndelagen.
3. Romsdalsdistrikterne.
4. Bergensdistrikterne.
5. Stavangerdistrikterne.
6. Sørlandet.
7. Kristianiafjordens vestside.
8. Kristianiafjordens østside.
9. Oplandene.

Der har fra departementet været rettet henvendelse om at indtræde i disse kommissioner til følgende herrer, som har erklært sig villig dertil.

Nord-Norge.
1. Grosserer O. Kaarbø, Svolvær.
2. Grosserer G. Robertson, Hammerfest.
3. Overretssakfører R. Schjølberg, Bodø.
4. Direktør S. Moe, Tromsø.

Trøndelagen.
1. Fabrikeier B. Brænne, Trondhjem.
2. Disponent G. Næumann, Trondhjem.
3. Overingeniør Moe, Trondhjem.

Romsdalsdistrikterne.
1. Konsul N. Volckmar, Kristiansund.
2. Grosserer A. N. Aarsæther, Aalesund.

Bergensdistrikterne.
1. Kaptein J. Birch, Bergen.
2. Grosserer I. E. Mowinckel, Bergen.
3. Ingeniør Giertsen, Bergen.

Stavangerdistrikterne.
1. Konsul H. M. Wrangell, Haugesund.
2. Konsul C. Middelthon, Stavanger.

Sørlandet.

1. Ingeniør Brinch, Bøilefoss, Arendal.
2. Konsul G. Due, Kristiansand.
3. Konsul C. Christiansen, Kristiansand.

Kristianiafjordens vestside.

1. Disponent Henriksen, Tønsberg.
2. Direktør Ringstad, Drammen.
3. Direktør E. Aubert, Skien.
4. Grosserer H. Holta, Skien.

Kristianiafjordens østside.

1. Direktør W. Blakstad, Fredrikstad.
2. Landbruksskolebest. Kolstad, Sannesund.
3. Bokhandler, konsul E. Sem, Fredrikshald.

Oplandene.

1. Direktør J. Krefting, Hamar.
2. Godseier Tollef Kilde, Rena.

Det er forutsætningen, at de lokale kommissioners medlemmer sammenkaldes til et møte med kommissionen i Kristiania snarest mulig over nytaar, og at der paa dette møte blir at drøfte og planlægge saavel hvorledes arbeidet bedst bør fremmes i de forskjellige landsdele samt formerne for samarbeidet med kommissionen i Kristiania.

Medlemmerne av de lokale krigsforsyningskommissioner forutsættes tildelt samme godtgjørelse som medlemmerne av krigsforsyningskommissionen i Kristiania.

I henhold til foranstaaende tillater departementet sig at

indstille:

1. At der nedsættes lokale krigsforsyningskommissioner for:
Nord-Norge.
Trøndelagen.
Romsdalsdistrikterne.
Bergensdistrikterne.
Stavangerdistrikterne.
Sørlandet.
Kristianiafjordens vestside.
Kristianiafjordens østside.
Oplandene.
2. At stortingspræsident Årstad opnævnes som præsident for landets samlede krigsforsyningskommissioner.
3. At der som medlemmer av de lokale kommissioner opnævnes:

Nord-Norge.

1. Grosserer O. Kaarbø, Svolvær.
2. Grosserer G. Robertson, Hammerfest.
3. Overretssakfører R. Schjølberg, Bodø.
4. Direktør S. Moe, Tromsø.

Trøndelagen.

1. Fabrikeier B. Brænne, Trondhjem.
2. Disponent G. Næumann, Trondhjem.
3. Overingeniør Moe, Trondhjem.

Romsdalsdistrikterne.

1. Konsul N. Volckmar, Kristiansund.
2. Grosserer A. N. Aarsæther, Aalesund.

Bergensdistrikterne.

1. Kaptein J. Birch, Bergen.
2. Grosserer I. E. Mowinckel, Bergen.
3. Ingeniør Giertsen, Bergen.

Stavangerdistrikterne.

1. Konsul H. M. Wrangell, Haugesund.
2. Konsul C. Middelthon, Stavanger.

Sørlandet.

1. Ingeniør Brinch, Bøilefoss, Arendal.
2. Konsul G. Due, Kristiansand.
3. Konsul C. Christiansen, Kristiansand.

Kristianiafjordens vestside.

1. Disponent Henriksen, Tønsberg.
2. Direktør Ringstad, Drammen.
3. Direktør E. Aubert, Skien.
4. Grosserer H. Holta, Skien.

Kristianiafjordens østside.

1. Direktør W. Blakstad, Fredrikstad.
2. Landbruksskolebest. Kolstad, Sannesund.
3. Bokhandler, konsul E. Sem, Fredrikshald.

Oplandene.

1. Direktør J. Krefting, Hamar.
2. Godseier Tollef Kilde, Rena.

In fidem
Ert. Lunderby.

Bilag 19.

Gjenpart av den til grund for kongelig resolution av 16de juli 1915 liggende indstilling angaaende stipendier for læger og tandlæger til i krigførende land at studere krigskirurgi og hygiene.

Sanitetschefen har under 15de mai 1915 indsendt til departementet et andragende saalydende:

«Den nuværende krig byder en enestaaende leilighet for læger og tandlæger til at bli kjendt med den moderne krigs behandlingsmaater ved sygdomme og saar, likesom den er en ypperlig skole i krigshygiene. Intet er derfor naturligere end, at nøitrale lande søker at dra nytte herav ved at lette læger og tandlæger adgangen til at komme til de krigførende lande for at studere. I Sverige sker dette bl. a. ved, at staten yder beløp til reisestipendier; i den senere tid er kr. 5 000,00 stillet til disposition for tandlæger, som ønsker at studere krigstandlægevidenskap.

Lignende foranstaltning her i Norge vilde visselig være særdeles hensigtsmæssig og nyttig for vort krigsberedskap.

Jeg tillater mig derfor at foreslaa, at den nuværende krigssituation utnyttes til bedste for vort forsvar, og at der maa bli stillet til disposition kr. 10000,00 til stipendier for læger og tandlæger, som ønsker i krigførende lande at studere krigskirurgi og hygiene eller andet, som er av betydning for sanitetets krigsberedskap, og som enten paalægges dem av sanitetschefen eller som av denne godkjendes. Stipendierne, som kun bør være bidrag til at dække utgifterne, kan sættes til kr. 500,00 for 3 ukers fravær. Herved vil opnaaes, at en række læger og tandlæger faar anledning til at benytte dem. Stipendierne bør fortrinsvis utdeles til fastlønnede militærlæger og til vernepligtige tandlæger, og saaledes, at 2/3 av beløpet tildeles de førstnævnte og 1/3 de sidstnævnte. Dersom ikke et tilstrækkelig antal saadanne melder sig, utdeles de ogsaa til ulønnede militærlæger (officerer og korporaler).»

I anledning herav skal departementet uttale, at man vilde anse det overmaade ønskelig, om der kunde gives norske læger og tandlæger anledning til i de krigførende land at foreta krigskirurgiske og hygieniske studier.

Det har nemlig vist sig, at saavel lægernes som tandlægernes virksomhet under den nu paagaaende krig har kunnet fremvise hittil uanede resultater. Eksempelvis kan nævnes, at soldater, som har faat bortskutt sin underkjæve, har faat en kunstig saadan, lavet dels av kautschuk, dels av ben, tat fra vedkommendes eget skinneben. Det hele dækkes av kjøt tat fra vedkommendes eget bryst.

Man har ogsaa eksempel paa, at en kompanichef, som under den første del av krigen fik avskutt sit ene ben, nu atter er chef for sit gamle kompani, men med et kunstig ben.

Saavel for hæren som for nationen i det hele vil det derfor være av betydning, om norske læger og tandlæger kunde gives anledning til i de krigførende land at sætte sig ind i de metoder, som der anvendes.

Departementet tillater sig derfor at foreslaa, at der av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler indtil videre tillates utredet indtil kr. 1 000,00 pr. maaned til stipendier for læger og tandlæger.

Departementet har tænkt sig, at stipendienes størrelse burde fastsættes til kr. 300,00 à kr. 400,00 for 2 à 3 ukers ophold i vedkommende land.

Man gaar derhos ut fra, at utsendelsen av disse stipendiater burde ordnes saaledes, at altid 2 samtidig var ute, og i følgende orden:

1 læge og 1 tandlæge,
2 læger,
1 læge og 1 tandlæge,
2 læger o. s. v.

I henhold til det foran anførte tillater departementet sig at

indstille:

At Forsvarsdepartementet bemyndiges til av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler indtil videre at anvende indtil kr. 1 000,00 pr. maaned til stipendier for læger og tandlæger til krigskirurgiske studier i de krigførende land.

In fidem:

S. Blom,
kaptein.

5.

[redacted]

Indst. S. LII A.

(1916).

Indstilling fra militærkomiteen angaaende ekstraordinære bevilgninger til forsvaret, forsaavidt anskaffelser angaar.

(St. prp. nr. 84).

Til Stortinget.

I den foreliggende proposition er opført tilsammen for hæren og marinen:

a.	Til anskaffelser (utgifter engang for alle) . . . . . kr.	14 256 800,oo
b.	Til anordninger av organisationsmæssig art (aarlig tilbakevendende utgifter) . . . -	346 400,oo
	Tilsammen . . kr.	14 603 200,oo

Desuten er i propositionen indtat en utredning med forslag angaaende anvendelsen av de midler, som blev stillet til disposition for marinen ved stortingsbeslutning av 17de august 1915.

I propositionen anføres videre, at de foreslaaede bevilgninger — der er tiltraadt av Norges forsvarskommission — tar sigte paa fortsat avhjælpelse av de mangler, som vil vise sig mest følelige ved krigsopsætning, og som man under den nuværende situation ikke kan forsvarlig utsætte med at søke rettet.

I nærværende indstilling er kun behandlet de ekstraordinære bevilgninger til anskaffelser, der ifølge propositionen omfatter følgende:

A. Hæren.

Tit.	1.	Infanteriet . . . kr.	415 000,oo
»	2.	Feltartilleriet . . . -	1 380 000,oo
»	3.	Ingeniørvaabnet . -	625 000,oo
»	4.	Fæstningsartilleriet -	1 034 000,oo
»	5.	Kavaleriet . . . -	55 000,oo
»	6.	Indendanturen . . -	2 000 000,oo
»	7.	Sanitetet . . . . -	200 000,oo
»	8.	Trænkorpset . . . -	50 000,oo
»	9.	Artilleriets tekniske fællesetat . . -	5 250 000,oo
»	10.	Arsenal og magasin m. v. for 6te brigade . . . . . -	230 000,oo
		Tilsammen . . kr.	11 239 000,oo

B. Marinen.

Tit.	1.	Forskjellige utvidelser og moderniseringsarbeider vedrørende Karljohansverns station m. v. kr.	602 800,oo
»	2.	Anskaffelser til minevæsenet . . . . -	557 000,oo
»	3.	Anskaffelser til artilleriet . . . . . -	495 000,oo

»	4.	Anskaffelser til navigationsvæsenet . -	113 000,00
»	5.	Anskaffelser av reservekjeler og reservemaskindele til marinens fartøier . -	200 000,00
		Tilsammen . . kr.	1 967 800,00

C. Flyvevæsenet.

Tit.	11.	Vedrørende hærens budget kr.	750 000,00
»	6.	Vedrørende marinens budget . . . . . -	300 000,00

Komiteen vil i en anden indstilling behandle de fremsatte forslag av organisationsmæssig art.

Om de enkelte bevilgningsposter m. v. skal anføres:

A. Hæren.

Tit. 1. *Infanteriet.*

a. Utstyr for mitraljøser.

Departementet henviser til st. prp. nr. 120 for 1914 om de da foreliggende krav paa hærens utstyr med lette og tunge mitraljøser. I 1914 var behovet for lette mitraljøser opgjort til 480 for linjen, hvorav 96 for kavaleriet. Med erfaringerne fra den paagaaende krig opføres nu alene for infanteriet et behov av 912 lette mitraljøser.

I forelægget forutsættes, at de nødvendige bevilgninger til mitraljøser opføres under Kongsberg vaabenfabriks drift. Utstyret for mitraljøserne — saasom saler, sæler og øvrig tranportmateriel — maa imidlertid oparbeides andetsteds og opføres særskilt. Til saadant utstyr for 150 stk. mitraljøser, som vil bli færdig fra vaabenfabrikken inden utløpet av terminen 1916—1917, opfører departementet kr. 100 000,00.

b. Signallanterner for infanteriet.

Departementet opfører til en første anskaffelse av ca. 5 lanterner pr. linjebataljon kr. 40 000,00.

c. Skansetøi for infanteriet.

I forelægget anføres, at antallet av skansetøi maa økes.

Departementet opfører kr. 50 000,00 til anskaffelse og som forberedelse til en massefabrikation.

d. Telefonmateriel.

I forelægget er anført, at de sidste krige tilfulde har vist, at et rikelig utstyr med telefonmateriel er nødvendig under alle feltforhold.

Departementet opfører kr. 50 000,00 til fortsat anskaffelse av saadant materiel.

e. Trænmateriel for 1ste til 5te brigades infanteri.

I propositionen anføres at de nuværende patronkjærrer er for tunge til, at de under alle forhold kan følge infanteriet. Man maa i enkelte tilfælde gaa over til kløvtransport.

Departementet opfører til 4 kløvutstyr pr. infanteribataljon i 1ste til 5te brigade kr. 25 000,00.

I forelægget anføres videre, at indførelsen av den lette mitraljøse M/1914 har nødvendiggjort en økning av infanteriets fegtningstræn med 1 patronkjærre pr. mitraljøsepeloton. Endvidere tiltrænges for nyopsætninger i de sydlige brigader (2 regimentsstaber og 6 bataljoner) fornødent trænutstyr. Hertil opfører departementet kr. 75 000,00.

Under litra e foreslaaes saaledes tilsammen kr. 100 000,00.

f. Kompletteringav 6te brigades kjærremateriel.

I propositionen anføres, at det vil være vanskeligere i 6te brigade end længere syd at faa det nødvendige antal vogner ved rekvisition, da der inden distriktet forefindes saa litet brukbart materiel.

Departementet opfører derfor kr. 50 000,00 for at kunne paabegynde anskaffelse av vogner eller kjærrer av de modeller, som bedst egner sig i nævnte brigadedistrikt.

g. Lyskastere for infanteriet.

I forelægget er anført, at de sidste krige har vist nodvendigheten av at ha et rikelig utstyr med lyskastere. Ogsaa infanteriet

maa være utstyrt med lyskastere, der av avdelingerne maa kunne medbringes i alslags terræng. Der foreslaaes 2 saadanne lette lyskastere pr. bataljon med utgift tilsammen kr. 110 000,00. Herav oplyses at være skjænket kr. 40 000,00 av private. Departementet opfører kr. 25 000,00, hvorved man vil kunne anskaffe omtrent halvparten av behovet.

Tit. 2. Feltartilleriet.

a. Underskjold for 7,5 cm. feltkanoner.

Departementet anfører, at det nu ansees for umulig at rykke i felten med skyts uten fuldstændig skjoldbeskyttelse. Vore nuværende 7,5 cm. feltkanoner er ikke forsynt med hele skjold kun avtagbare overskjold, som imidlertid ikke dækker tilstrækkelig.

Departementet opfører kr. 40 000,00 til underskjold eller fotskjold for disse kanoner.

b. Pansrede ammunitionsvogner for 7,5 cm. feltbatterier.

I propositionen anføres, at man nu for en sikker betjening av skytset maa ha en pansret ammunitionsvogn ved siden av hver kanon i ildstillingen. Hos os er ingen av feltbatteriernes vogner pansret.

Departementet opfører til:

108 stykker pansrede ammunitionsvogner (27 batterier à 4 vogner ɔ: 1 pr. kanon) . . .	kr.	500 000,00
Sal- og Sæletøi	-	120 000,00
Magasiner m. v.	-	60 000,00
Tilsammen . .	kr.	680 000,00

c. Ildledningsskjold.

Der anføres, at det personel, som skal lede batteriernes ild og de hertil nødvendige apparater, maa være dækket ved saakaldte ildledningsskjold.

Departementet opfører kr. 150 000,00 til 72 stykker saadanne skjold.

d. Kikkertsigter for 10,5 cm. positionskanoner.

Departementet anfører, at man for at kunne utnytte skytset fra dækkede stillinger maa ha nøiagtige rettemidler. De nuhavende rettemidler for positionsskytset er unøiagtige og gammeldags.

Der foreslaaes kr. 50 000,00 til anskaffelse av kikkertsigter.

e. Pansrede ammunitionsvogner for 10,5 cm. batterier.

I forelægget uttales, at de samme hensyn gjør sig gjældende for dette som for 7,5 cm. skyts.

Departementet opfører til:

15 stykker pansrede ammunitionsvogner	kr.	70 000,00
Tilhørende sal- og sæletøi . .	-	20 000,00
Magasiner m. v.	-	10 000,00
Tilsammen . .	kr.	100 000,00

f. Forskjellige utrustningsgjenstande.

Departementet opfører kr. 160 000,00 til sæletøi (som trænger en gjennemgaaende fornyelse) kokevogner til batterierne, rekvisiter, avstandsmaalere, kompasretteflater, haandkikkerter, temperingsapparater, officerssaler, beridersaler m. v.

g. Anskaffelse av reserve- og landvernsskyts for feltartilleriet.

I forelægget anføres, at feltartilleriets 7,5 cm. linjebatterier kun i meget ringe utstrækning er utstyrt med reserve- og depotskyts. Ved disse avdelingers landvernsopbud er desuten materiellet dels 30 aar gamle 8,4 cm. kanoner, dels ældre hurtigskytende 7,5 cm. kanoner uten skjold, med forældede rettemidler.

Departementet finder det paakrævet, at der saa snart som mulig skrides til anskaffelse av 7,5 cm. hurtigskytende feltkanoner for anvendelse dels som reserveskyts for vore feltbatterier, dels til opsætning av landvernsopbudet med tidsmæssig skyts, idet man ad denne vei paa den mest økonomiske maate kan forsterke vort nuværende altfor faatallige mobile artilleri.

Dette skyts antages at kunne tilveiebringes ved indenlands fabrikation under forutsætning av, at det i forelægget omhandlede kanonverksted bifaldes.

Under hensyntagen til, hvad der isaafald kan komme til anvendelse i budgetterminen 1916—1917, har departementet opført kr. 200 000,oo.

I forelægget anføres, at man vil avvente resultatet av den paatænkte hjemmefabrikation av skyts og anskaffelse av antiballonskyts til det faste forsvar, forinden der fremsættes forslag om bevilgning til antiballonskyts for den mobile felthær.

Tit. 3. *Ingeniørvaabnet.*

I propositionen bemerkes, at generalinspektøren for ingeniørvaabnet har fremlagt et fuldstændig forslag til hærens utstyr med ingeniørmateriel.

Der foreslaaes utskilt særskilt øvelsesmateriel, tillike tjenende som reservemateriel for felt og dettes samtidige erstatning med nyt feltmateriel, materiel for depotavdelinger samt endelig landvernsavdelingernes utstyr med materiel.

a. Almindelig ingeniørmateriel.

Under hensyntagen til, at man i felt maa regne med sterk avgang paa telegrafmateriel, og da dette materiel under øvelserne er utsat for stor slitage, opfører departementet til reserve- og øvelsestelegrafmateriel samt materiel for etappetelegrafen i 6. brigades distrikt ialt kr. 90 000,oo, hvorav kr. 75 000,oo til paabegyndelse av anskaffelse av reservemateriel for telegrafbataljonen. Endvidere opfører departementet kr. 10 000,oo til sappørmateriel ved 5. og 6. brigade.

Ialt foreslaaes saaledes under nærværende litra kr. 100 000,oo.

b. Specialteknisk materiel.

I propositionen anføres, at den nuværende krig tilfulde har vist nødvendigheten av, at hæren utstyres med fornødent specialteknisk materiel.

Departementet opfører til:

1. Radiomateriel:

2 reservestationer	kr.	60 000,oo
Benzin og oljedepot . . .	-	10 000,oo
2 reservestationer (smaa) for Tromsø — Narvik-avsnittet	-	30 000,oo
Til paabegyndelse av oparbeidelse av transportvogner m. v.	-	10 000,oo
Sum . .	kr.	110 000,oo

2. Transportable lyskastere:

6 stk. (1 reservelyskaster pr. brigade)	kr.	240 000,oo
Magasiner for heromhandlede materiel	-	40 000,oo
Tilfældige utgifter	-	10 000,oo
Sum . .	kr.	290 000,oo

Under nærværende litra opføres tilsammen kr. 400 000,oo.

c. Fæstningsingeniørdepoter.

Departementet opfører kr. 50 000,oo som begyndelsesbevilgning til faste fæstningsdepoter (ved hver fæstning) omfattende det suppleringsforraad av skansetøi, sprængstof, murings- og bygningsverktøi samt bygningsartikler, der ansees nødvendig for en hurtig iverksættelse av fæstningens fortifikatoriske armering.

d. Sprængstof og tændammunition.

Departementet bemerker, at der i en moderne krig brukes store mængder av sprængstof, og opfører til anskaffelser av mobiliseringsbeholdninger kr. 45 000,oo.

Endvidere opføres til tændammunition (særlig detonnerende lunte) kr. 30 000,oo (hvorav kr. 7 500,oo som tilfældige og uforutseede utgifter).

Ialt opføres saaledes under nærværende litra kr. 75 000,oo.

Tit. 4. *Fæstningsartilleriet.*

a. Antiballonskyts.

Departementet anfører, at ingen av vore befæstninger har antiballonskyts, hvilket

ansees for at være en betænkelig svakhet, naar hensees til den enorme utvikling, flyvemaskiner og luftskibe har undergaat i den senere tid.

I propositionen opføres derfor kr. 300 000,oo til anskaffelse av 10 stk. 7,5 cm. antiballonkanoner for befæstningerne. Departementet anfører, at der i et senere forelæg vil bli fremsat forslag om yderligere anskaffelse av saadant skyts, idet man har sat sig som maal at faa gjennemsnitlig mindst 2 pr. fæstning.

b. Transportable lyskastere.

Der anføres, at befæstningerne maa ha et rikeligere utstyr med lyskastere — herunder ogsaa transportable lyskastere.

Departementet opfører kr. 100 000,oo til anskaffelse av 2 saadanne lyskastere. I beløpet indgaar ogsaa utgift til magasiner.

c. Reservelyskastere.

I forelægget uttales nødvendigheten av at ha endel reservelyskastere. Der opføres kr. 100 000,oo til anskaffelse av 4 stk. 110 cm. lyskastere, til hvis anskaffelse oplyses at være truffet fornødne forberedelser, da man har et gunstig tilbud fra anerkjendt tysk firma.

d. Radiostationer ved befæstningerne.

I forelægget fremholdes betydningen av radiostationer, som vore befæstninger for tiden helt savner.

Departementet opfører kr. 300 000,oo til saadanne stationer for Kristiansands, Bergens og Agdenes befæstninger.

e. Avstandsmaalere og kikkerter.

Der anføres, at fæstningsartilleriet for tiden er for knapt utstyrt med avstandsmaalere og kikkerter til fuldt ut og under alle forhold at kunne utnytte fæstningernes skyts.

Departementet opfører hertil kr. 100 000,oo væsentlig til materiel av denne art, som maa skaffes fra utlandet.

f. Kabel for mine- og signalvæsenet.

Departementet opfører hertil kr. 100 000,oo med bemerkning om, at befæstningernes nuværende beholdninger er utsat for en sterk paakjending og slitage under det langvarige nøitralitetsvern.

g. Flytning av en 15 cm. kanon fra Gleodden til Odderøen.

I propositionen oplyses, at av Gleoddens 3 stk. 15 cm. kanoner kan den ene ikke benyttes i flere av de vigtigste skudretninger. Kanonen vil ved at flyttes til Odderøen kunne virke mot det østenfor linjen Gleodden—Oksøkalven liggende terræng, der er unddrat beskytning fra dens nuværende plads paa Gleodden.

Der opføres til denne flytning kr. 26 000,oo.

h. Ind- og utlastningsforholdene paa Kongsvinger befæstninger.

Departementet opfører til bedring av ind- og utlastningsforholdene paa Kongsvinger befæstninger for mobilisering — anordning av en permanent lastekai m. v. — kr. 8 000,oo.

Ofoten befæstningsanlæg.

Paa grund av prisstigninger og vanskelige arbeidsforhold bebuder departementet forslag om tillægsbevilgninger til disse befæstningers fuldførelse.

Da imidlertid en væsentlig del av det skyts, som skal anbringes i disse anlæg, ikke vil kunne faaes endnu paa nogen tid, og utgifterne til ingeniørarbeider derfor midlertidig vil kunne dækkes av de til skytsanskaffelse bevilgede midler, utsætter departementet til næste aar med at fremsætte forslag om tillægsbevilgning.

Samtidig foreslaaes, at utgifterne til et mindre etablissement for garnisonerende befal utredes av de til Ofoten befæstninger bevilgede midler.

Tit. 5. *Kavaleriet.*

a. Saler.

I forelægget anføres, at paa grund av den sterke prisstigning vil det ikke lykkes

at anskaffe saamange saler for den ifjor givne bevilgning kr. 160 000,00 som oprindelig forutsat (jfr. st. prp. nr. 26 for 1915).

Departementet opfører derfor kr. 50 000,00 (utover kr. 10 000,00 paa det ordinære budget), hvorved vil kunne skaffes yderligere ca. 200 saler, og hvorved man da vil kunne dække behovet for den første opsætning og desuten ha endel saler i reserve.

b. Traadavbitertænger.

Departementet foreslaar kr. 5 000,00 til traadavbitertænger.

Tit. 6. *Intendanturen.*

a. Beklædning.

I propositionen side 12—14, hvortil henvises, er nærmere redegjort for det av departementet opførte beløp kr. 1 440 000,00 til beklædning.

b. Utrustning.

Departementet opfører kr. 500 000,00 til utrustning (jfr. propositionen side 14—15).

c. Feltkjøkkener.

I forelægget er redegjort for, hvilke avdelinger endnu mangler høikokekasser. Efter indvundne erfaringer foreslaaes imidlertid fremtidig anskaffet feltkjøkkener av en hos os prøvet model istedetfor fortsat anskaffelse av høikokekasser.

Hertil opføres kr. 60 000,00.

Tit. 7. *Sanitetsmateriel.*

I propositionen side 15—16, hvortil henvises, er nærmere redegjort for manglende sanitetsmateriel.

Departementet opfører kr. 200 000,00 til anskaffelse av saadant materiel — nærmere specifisert i forelægget.

Tit. 8. *Trænkorpset.*

Komiteen indstiller overensstemmende med forelægget paa kr. 50 000,00 til anskaffelse av ca. 300 kløvsaler til 6te trænkompani.

Tit. 9. *Artilleriets tekniske fællesetat.*

a. Raufoss patronfabrik og krudtverk.

I propositionen side 16—17 er nærmere redegjort for behovet av ammunition i krig og for det materiale til skud, som man maa ha liggende. Kravene betegner en fordobling av, hvad man ved tidligere beregninger og forslag har sat sig som maal.

Samtidig anføres nødvendigheten av at fortsætte utskiftningen av saavel felt- som fæstningsartilleriets ældre ammunitionsbeholdninger med brisantammunition, oparbeidelse av ammunition for det foreslaaede antibalonskyts og feltartilleriets landvernsskyts samt oparbeidelse av haandvaabenammunition, haandgranater og fyrverkerisaker for de forskjellige vaaben.

Departementet finder det mest hensigtsmæssig at imøtekomme disse krav ved at opføre en ekstraordinær driftsbevilgning under Raufoss istedetfor som tidligere at opføre dem under forskjellige konti.

Det aller væsentligste av disse ammunitionsanskaffelser maa ske fra den utvidede Raufoss fabrik, og det ansees som en særlig vigtig krigsforberedelse, at man faar anledning til at opøve fornødent personale ved normal drift av den utvidede fabrik.

Under denne forutsætning antar departementet, at der ved siden av den paa det ordinære budget opførte driftsbevilgning kr. 1 684 000,00 vil utkræves et ekstraordinært beløp av kr. 2 500 000,00.

Herav foreslaar departementet kr. 1 500 000,00 bevilget under nærværende titel og utber sig samtidig bemyndigelse til av den ekstraordinære bevilgning til ammunition for Kristianiafjordens fremskutte befæstninger at anvende til ammunitionsoparbeidelse et beløp av indtil kr. 1 000 000,00, idet dette beløp tidligst om 2 aar vil være paakrævet for ammunitionsanskaffelse til nævnte befæstninger.

For den del av ammunitionsanskaffelse til disse befæstninger, der ikke kan foregaa ved Raufoss, men som maa ske fra utlandet, bebudes fremsat forslag senere.

b. Kongsberg vaabenfabrik.

Departementet anser det at være av stor betydning for styrkelsen av vort krigsberedskap at skaffe tilstrækkelig av vaaben til, at den hele vaabendygtige og øvede mandskapsstyrke kan nyttiggjøres for forsvaret, samtidig som avdelingernes utstyr med mitraljøser og automatiske pistoler bør fremmes hurtigere, end den ordinære driftsbevilgning tillater.

Den utvidede fabrik foreslaaes derfor fra 1ste juli 1916 at skulle utnyttes fuldt ut for en hurtigst mulig oparbeidelse av vaaben; og departementet opfører i den anledning en ekstraordinær driftsbevilgning for Kongsberg vaabenfabrik av kr. 1 500 000,oo.

Herved paaregnes i forbindelse med den ordinære driftsbevilgning av kr. 400 000,oo oparbeidet 4 500 karabiner, 17 500 geværer, 25 tunge og 150 lette mitraljøser, 2 000 automatiske pistoler samt endel reservedele m. v.

Der anføres samtidig, at man for at raade bot paa den store mangel paa revolvere har maattet indkjøpe 300 Colt pistoler fra Amerika for en utgift av kr. 25 000,oo, som forutsættes belastet nærværende konto.

c. Industriens krigsmobilisering og anskaffelse av materialbeholdninger.

Der anføres, at det foruten statsfabrikkerne ogsaa hos os vil være nødvendig at ta den private industri til tjeneste i forsvaret, saafremt hæren under en krig skal kunne skaffes det nødvendige materiel, specielt av bevæbning og ammunition m. v.

For en række virksomheter gjælder det derfor, at de paa forhaand faar nogen øvelse i fremstilling av det materiel, man trænger (prøvebestillinger m. v.), hvorhos det er av betydning, at de forskjellige fabrikker — saavel statens som de private — ved krigsutbrud er forsynt med beholdninger av raamaterialer, ialfald for den nærmeste fremtid.

Departementet opfører i herom-handlede øiemed kr. 1 000 000,oo, som foreslaaes disponert efter administrationens nærmere bestemmelse.

d. Kanonverksted.

I propositionen side 18—19 redegjøres nærmere for det betænkelige i, at man hittil ikke har kunnet fabrikere skyts indenlands.

For at vort forsvar med hensyn til forsyning med skyts ikke vedblivende skal være stillet i avhængighetsforhold til utlandet, har departementet latt utrede spørsmaalet om, hvorvidt en hjemmefabrikation av skyts antages at kunne finde sted, samt hvorvidt den fabrikation i tilfælde burde foregaa ved private verksteder eller ved statsfabrik.

Resultatet herav er, at en fabrikation meget vel lar sig gjennemføre for mindre og midlere skytssorter. Man har herunder drøftet alternativerne hel statsdrift eller hel privatdrift eller en kombination av disse.

Departementet anbefaler det sidste alternativ med anlæg av et mindre statsverksted for sammensætning og montering m. v. av skyts, hvis enkelte dele forarbeides væsentlig ved private fabrikker. Statsanlægget er beregnet paa at kunne overta fabrikation av indtil 12 cm. haubitser og er beregnet at koste kr. 500 000,oo, hvorav departementet iaar opfører kr. 250 000,oo.

Denne statsfabrik forutsættes henlagt til strøket langs Nordbanen like utenfor Kristiania.

e. Utvidelse av Raufoss patronfabrik.

I propositionen er omtalt de enorme ammunitionsmængder, som utkræves i en moderne krig.

Generalstaben har beregnet, at der hos os under en krig maa kunne oparbeides ca. 400 000 geværpatroner og ca. 3 800 kanonprojektiler pr. døgn. Til dette vil kræves en krudtmængde av ca. 5 ton pr. døgn.

Ved kontrakt med nitroglycerinkompaniet har staten betinget sig, at Engene fabrikker utvider sin kapacitet til 2¼ ton krudtmasse pr. døgn. Derved vil man faa krudt til 250 000 geværpatroner og 2 100 kanonskud pr. døgn. Herav kan Raufoss patronfabrik (i forbindelse med endel private verksteder efter den iverksatte utvidelse ved forcert

drift fabrikere ca. 175 000 geværpatroner og og 1 300 kanonskud. For at kunne forbruke Engenes utvidede kapacitet maa der altsaa opsættes nyfabrikation for 80 000 geværpatroner og 800 kanonskud.

Departementet har gaat ut fra, at den fabrikation, som kan ske ved private fabrikker, bør overtages av disse, idet i tilfælde nødvendige specialmaskiner indkjøpes og lagres for statens regning ved vedkommende fabrik. De nødvendige statsanlæg foreslaaes henlagt til Raufoss.

Til denne nyfabrikation er ialt beregnet at medgaa kr. 1 600 000,oo. Herav opfører departementet iaar kr. 1 000 000,oo.

Tit. 10. *Arsenal og magasin for 6te brigade.*

a. Arsenal for 6te brigade.

Paa grund av den store utstrækning av dette brigadedistrikt, den lange avstand til nærmeste arsenal (Trondhjem) og den utsatte forbindelse langs kysten finder departementet det uomgjængelig nødvendig, at der oprettes et arsenal for 6te brigade.

Arsenalet agtes lagt paa samme sted som flyvestationen for Nord-Norge — ved Øvrevand i Salangen — hvad der i væsentlig grad vil reducere utgiften til byggearbeider.

Til de med et saadant arsenal forbundne byggearbeider (magasinbygning, verkstedsbygning, ammunitionsmagasin, arbeidshus for opladning av brukte hylser, boliger for arsenalsforvalter, fyrverkere og arbeidere m. v.) opføres kr. 130 000,oo.

b. Magasiner m. v.

I propositionen fremholdes nødvendigheten av at basere forpleiningen av 6te brigades avdelinger paa de beholdninger, som militæretaten selv har i sine magasiner.

Til magasiner nemlig ekspeditionsmagasin i Sjøveien, kai i Sjøveien, tomter i samme, proviantmagasin og kornmagasin opføres derfor kr. 92 000,oo.

Ved denne ordning oplyses, at man vil spare ind utgifter paa andre konti og man vil ikke risikere, at varer tilhørende militæretaten blir liggende under aapen himmel og derved ta skade, naar de ankommer til Sjøveien.

c. Tilfældige utgifter.

Departementet opfører herunder kr. 8 000,oo.

Komiteens flertal — 8 medlemmer — finder efter omstændigheterne at kunne indstille samtlige titler overensstemmende med forelægget. Hvad den opførte bevilgning til kanonverksted angaar, har der i komiteen hersket nogen tvil om, hvorvidt man skulde skride til anlæg av et saadant som statsverksted, men under hensyntagen til, at verkstedets virksomhet kun skal omfatte sammensætning og montering av skyts, hvis enkelte dele forarbeides væsentlig ved private fabrikker, har komiteen fundet ogsaa at kunne indstille paa heromhandlede bevilgning. Komiteen vil dog ta avstand fra, at dette verksted gives en saa utsat beliggenhet som i propositionen foreslaat.

B. Marinen.

I indledningen til det ekstraordinære budget for marinen gjør departementet opmerksom paa, at der utenfor de opførte poster foreligger forslag fra administrationsgrenerne til en række anskaffelser, som vistnok vilde være av stor betydning for flaatens kampværdi, men som under den nuværende situation ikke kan gjennemføres, da anskaffelsene i tilfælde maatte ske fra utlandet.

Tit. 1. *Forskjellige utvidelser og moderniseringsarbeider vedrørende Karljohansvern station m. v.*

Under denne titel opfører departementet:

1.	Marinens artilleri . . .	kr. 297 100,oo
2.	Marinens minevæsen . . .	- 273 700,oo
3.	1ste sjømilitære distriktskommando	- 12 000,oo
4.	Marinens sanitetsvæsen .	- 10 000,oo
5.	Brygge ved minemagasin i Ramsund	- 10 000,oo
	Tilsammen . .	kr. 602 800,oo

Det under 1 opførte beløp omfatter forslag til utvidelse av marinens artilleriverksted og laboratorium for at kunne utvide

produktionen og skaffe tilveie det utstyr, som bør forefindes for at drive den nu igangsatte kanonfabrikation paa en rationel maate.

Under punkt 2, marinens minevæsen er foreslaat kr. 250 000,oo til anlæg av en akkumulatorfabrik her i landet, hvorom underhandlinger for tiden paagaar med forskjellige utenlandske akkumulatorfabrikker.

Departementet uttaler, at nogen overenskomst endnu ikke er kommet istand, hvorfor det opførte beløp er rent skjønsmæssig, men der anføres, at det vil være av den største betydning, at fabrikation av akkumulatorer her i landet kan være kommet igang inden de under bygning værende undervandsbaater skal ha sine akkumulatorer indsat. Videre er foreslaat kr. 23 700,oo til flytning og modernisering av hovedstationens radiostation — i tillæg til de under det ordinære marinebudget for kommende termin bevilgede kr. 13 300,oo — for samtidig med stationens flytning fra Bromsjordet til »Fortet« at faa den utstyrt med et fuldt moderne mastearrangement.

Under punkt 3 1ste sjømilitære distriktskommando er opført kr. 12 000,oo til indkjøp av Gaasøen ved Melsomvik for anlæg av ammunitionsmagasiner, da der paa oplagshavnens omraade ikke er plads til flere magasiner, uten at disse kommer for nær anden bebyggelse. Departementet meddeler at der allerede er gjort forberedelser til erhvervelse av øen.

Marinens sanitetsvæsen har foreslaat og departementet opfører kr. 10 000,oo til anskaffelse av instrumenter m. v. samt service, bohave og diverse sykepleieartikler til krigslazarettet i Tønsberg.

Endelig er under punkt 5 opført kr. 10 000,oo til anlæg av en pælebrygge med skinnegang og kran utenfor minemagasinet i Ramsund, da avstanden fra dette til hovedkaien er saa stor, at transporten av miner i mobiliseringstilfælde vilde ta for lang tid.

Tit. 2. *Anskaffelser til minevæsenet.*

Departementets forslag omfatter følgende anskaffelser:

Til forsat minefabrikation . .	kr.	500 000,oo
Anskaffelse av 2 flytbare lyskasteranlæg	kr.	36 000,oo
Anskaffelse av 3 radiokompasser til panserskibene . .	-	21 000,oo
	kr.	557 000,oo

Tit. 3. *Anskaffelser til artilleriet.*

Herunder er opført til anskaffelse av 10 stk. 76 mm. reservekanoner med ammunition, kr. 440 000,oo.

Kommanderende admiral har foreslaat anskaffet 20 stk. reservekanoner til forsvar av provisoriske minespærringer m. v., men departementet foreslaar kun anskaffet 10 kanoner til en pris — med ammunition — av kr. 440 000,oo. Kanonerne er forutsat forarbeidet ved marinens artilleriverksted.

Til fortsat anskaffelse av 6,5 mm. rekylgeværer til fartøierne — 25 stk. — opføres kr. 55 000,oo.

Tit. 4. *Anskaffelser til navigationsvæsenet.*

Herunder opføres kr. 113 000,oo til anskaffelse av reserveperiskoper og reservegyroskopkompasser til undervandsbaatene.

Tit. 5. *Anskaffelse av reservekjeler og reservemaskindele til marinens fartøier.*

Til fortsat anskaffelse av reservekjeler og reservemaskindele til marinens fartøier, for mest mulig at kunne paaskynde reparationer paa maskin og kjeler — særlig paa torpedofartøier — foreslaar departementet kr. 200 000,oo.

Komiteens flertal — 8 medlemmer — finder efter omstændigheterne at kunne indstille samtlige titler overensstemmende med forelægget.

C. Flyvevæsenet.

Tit. 11. *Flyvevæsenet (hæren).*

Departementet opfører:

a.	2 stk. kampflyvemaskiner	kr.	100 000,oo
	5 - rekognosceringsflyvemaskiner . . .	-	150 000,oo

	9 - motorer	-	135 000,oo
b.	1 feltreparationsverksted paa motorvogn	-	30 000,oo
	1 personautomobil . . .	-	10 000,oo
	Reservemateriel	-	10 000,oo
c.	Mobiliseringsforraad av materiel for fabrikation av ca. 10 flyvemaskiner ved forcert drift ved mobilisering	kr.	70 000,oo
d.	Grunderhvervelse og bebyggelse m. v. paa Kjeller	-	190 000,oo
e.	Flyveetablissementer (underbringelse, verksteder m. v.) i Nord-Norge og Bergenavsnittet	-	45 000,oo
f.	Tilfældige utgifter . . .	-	10 000,oo
	Tilsammen . .	kr.	750 000,oo

Tit. 6. *Flyvevæsenet (marinen).*

Departementet opfører:

1.	Anskaffelse av 4 flyvebaater	kr.	190 600,oo
2.	Underbringelsesrum m. v. for disse	-	48 700,oo
3.	Armering (hver 1 rekylgevær, en lanceringsanordning for bomber, bomber m. v.)	-	12 000,oo
4.	Verksted paa Karljohansvern	-	38 000,oo
	I propositionen anføres, at der tiltrænges en ny verkstedsbygning, som, med det nødvendige utstyr av maskiner etc. vil komme paa kr. 76 000,oo, hvorav altsaa halvparten opføres iaar. Man vil da ved siden av forefaldende reparationsarbeider kunne montere en ny flyvebaat pr. maaned.		
5.	Anskaffelse av forraad (materialer)	-	10 000,oo
	Tilsammen avrundet . .	kr.	300 000,oo

Komiteens flertal — 8 medlemmer — indstiller samtlige titler overensstemmende med propositionen, idet man i nærværende indstilling intet vil ha uttalt angaaende det foreliggende forslag til organisation av flyvevæsenet.

Komiteens medlem Gausdal bemerker, at der i landets krigspolitiske stilling ikke er foregaat nogen forandring fra forrige aar av saadan art, at ikke de samme grunde, som dette medlem med støtte av hele det socialdemokratiske parti da anførte mot bevilgninger av denne art, fremdeles er gjældende, hvorfor han stemmer imot alle de av flertallet i indstillingen foreslaaede bevilgninger.

Komiteen vil i sin almindelighet ha bemerket:

De heromhandlede bevilgninger er vistnok hver for sig berettigede, men spredt og og fordelt paa saa mange felter og for fleres vedkommende nærmest at betragte som paabegyndelsesbevilgninger. Ingen væsentlig mangel synes herved i sin helhet at bli avhjulpet. Skal saa kunne ske, maa heromhandlede bevilgninger i en nærmere fremtid følges av bevilgninger paa ganske store beløp. Det vilde muligens derfor ha været mere formaalstjenlig baade i militær og økonomisk henseende, om man ved denne anledning hadde samlet sig om løsningen av enkelte opgaver.

Den maate, hvorpaa saken er indbragt for Norges forsvarskommission, finder komiteen ikke fuldt tilfredsstillende. Kommissionens medlemmer synes ved den valgte fremgangsmaate ikke at ha staat saa frit som ønskelig kunde ha været, idet kommissionen sees først at være raadspurt, efter at der av departementet paa forhaand er opgjort utkast saavel til fordeling av det av regjeringen til disposition stillede beløb mellem hær og flaate som til fordeling mellem de forskjellige vaaben og administrationsgrener og til de enkelte beløps anvendelse.

Komiteens medlemmer, Løvold og Sparre, vil yderligere uttale, at det maa beklages, at ogsaa ved denne anledning kun et forholdsvis ringe beløp er foreslaat an-

vendt til flaaten. Særlig maa beklages, at intet beløp er foreslaat anvendt til opretholdelse av dens effektivitet ved nybygning.

Hertil er ingen ekstraordinær bevilgning git siden 1912, mens samtidig de aarlige ordinære bevilgninger i disse aar ikke har været tilstrækkelig til at opveie nedgang ved slit og alder (kfr. militærkomiteens uttalelse i indstilling om marinebudgettet for iaar).

Det sees, at forsvarsdepartementets chef som retledning for Norges forsvarskommission under dens behandling av den foreliggende sak har uttalt, at krav paa bevilgning til saadan nybygning for tiden maa ansees utelukket. Som begrundelse herfor har statsraaden ved forskjellige anledninger i Stortinget anført, at der for tiden ikke er anledning til at iverksætte yderligere nybygninger end dem, der allerede er sat igang.

Naar saa er tilfældet, mener imidlertid ovennævnte medlemmer, at en større avsætning burde ha været foreslaat til iverksættelse av nybygning, saasnart ske kunde.

I henhold til foranstaaende indstiller komiteen til Stortinget at fatte saadan

beslutning:

For terminen 1ste juli 1916—30te juni 1917 gives følgende bevilgninger paa det ekstraordinære statsbudget til hæren og marinen:

I.

A. Hæren.

Tit.	1.	Infanteriet . . . . kr.	415 000,00
»	2.	Feltartilleriet . . .	1 380 000,00
»	3.	Ingeniørvaabnet . .	625 000,00
»	4.	Fæstningsartilleriet .	1 034 000,00
»	5.	Kavaleriet	55 000,00
»	6.	Intendanturen . . .	2 000 000,00
»	7.	Sanitetet	200 000,00
»	8.	Trænkorpset	50 000,00
»	9.	Artilleriets tekniske fællesetat	5 250 000,00
»	10.	Arsenal og magasin m. v. for 6te brigade .	230 000,00
»	11.	Flyvevæsenet	750 000,00
		kr.	11 989 000,00

B. Marinen.

Tit.	1.	Forskjellige utvidelser og moderniseringsarbeider vedrørende Karljohansvern station m. v. . kr.	602 800,00
»	2.	Anskaffelser til minevæsenet	557 000,00
»	3.	Anskaffelser til artilleriet	495 000,00
»	4.	Anskaffelser til navigationsvæsenet . . . kr.	113 000,00
»	5.	Anskaffelser til reservekjeler og reservemaskindele til marinens fartøier	200 000,00
»	6.	Anskaffelser til flyvevæsenet	300 000,00
		kr.	2 267 800,00

II.

Stortinget samtykker i, at der av de ved Stortingets beslutning av 11te august 1915 bevilgede kr. 9 750 000,00 til fremskutte befæstninger i Kristianiafjorden m. v. mot senere refusion tillates anvendt kr. 1 000 000,00 til oparbeidelse av ammunition for hæren.

Kristiania i militærkomiteen den 26de juni 1916.

Ivar Aavatsmark,
formand, ordfører for A og C.

C. Sparre,
ordfører for B.

Sem Sæland,
sekretær.

Trykt 30/6 1016.

6.

Indst. S. LII B.

(1916).

Indstilling fra militærkomiteen angaaende redegjørelse for allerede iverksat ekstraordinær nybygning for marinen samt ekstraordinære bevilgninger til forsvaret, forsaavidt personellet angaar.

(St. prp. nr. 84.)

Til Stortinget.

I indst. S. LII A (1916) har komiteen behandlet de i st. prp. nr. 84 fremsatte forslag, forsaavidt anskaffelser angaar. I nærværende indstilling behandles departementets redegjørelse angaaende allerede iverksat ekstraordinær nybygning for marinen m. v. samt de fremsatte forslag i ovennævnte proposition av organisationsmæssig art.

Nybygning for marinen.

Det vil av redegjørelsen sees, at der i december 1915 ved kgl. res. blev besluttet paabegyndt bygning av:

4 undervandsbaater for tilsammen			
	ca.	kr.	9 000 000,oo
2 kanonbaater	-	-	1 140 000,oo
2 torpedobaater	-	-	1 840 000,oo
samt anskaffelse av:			
flyvemateriel	-	-	140 000,oo
minemateriel	-	-	880 000,oo
Sum . .		kr.	13 000 000,oo

Departementet har regnet med, at der til disposition for nybygning i henhold til den foran nævnte stortingsbeslutning staar kr. 15 131 000,oo, og naar der til den igangsatte nybygning er anslaat at ville medgaa 13 mill. kroner, staar til rest kr. 2 131 000,oo.

Dette beløp foreslaar departementet anvendt saaledes:

Anskaffelse av undervandsbaater	kr.	1 800 000,oo
Fuldførelse av 2 specielle mine-utlæggere	-	250 000,oo
Fabrikation av haandminer med magasin	-	81 000,oo
Tilsammen . .	kr.	2 131 000,oo

Angaaende det til anskaffelse av undervandsbaater opførte beløp meddeler departementet, at der foreligger underhaandstilbud om levering av 2 mindre undervandsbaater av Electric Boat Co.s type. Disse baater er paa ca. 130 tons deplacement i overflatestilling og ca. 175 tons neddykket, mens de under bygning værende baater av B-typen er paa henholdsvis 420 og 530 tons. Departementet foreslaar — overensstemmende med Norges forsvarskommission at der — forsaavidt man opnaar et fordelagtig tilbud om levering av 2 saadanne mindre undervandsbaater inden et kort tidsrum — f. eks. 1 aar — anvendes ca. kr. 1 800 000,oo hertil. I

andet fald foreslaaes beløpet anvendt til paabegyndelse av undervandsbaat nr. 7 av B-typen.

Til 2 specielle mineutlæggere blev i 1915 bevilget kr. 650 000,oo, men paa grund av prisstigning er dette beløp blit utilstrækkelig saaledes at der til fuldførelse av fartøierne trænges yderligere kr. 250 000,oo.

For det opførte beløp til »haandminer«, som er lettere end de almindelige miner og kan utlægges fra mindre fartøier uten permanent utlægningsarrangement, antar departementet, at der kan forarbeides ca. 81 miner med magasinrum.

K o m i t e e n s b e m e r k n i n g e r:

Der blev i 1912 bevilget kr. 16,2 mill. til nybygning for flaaten.

Da dette beløp paa grund av forhold ved krigen ikke kunde komme til anvendelse efter sin oprindelige bestemmelse (til kystforsvarsskibe og U-baat), foreslog regjeringen i st. prp. nr. 114 for 1915, at en del av dette beløp skulde anvendes til anskaffelse av:

a. 4 større undervandsbaater,
b. 2 større torpedobaater,
c. 3 kanonbaater,
d. flyvemateriel,
e. minemateriel.

De ovennævnte fartøier var forutsat bygget ved marinens verft og private verksteder inden landet. Der forelaa imidlertid i propositionen ikke oplysninger om, hvor og hvorledes bygningen skulde foregaa, likesom saken i sin almindelighet ikke var utredet, hvorfor militærkomiteen i sin indstilling (kfr. indst. S. LVI for 1915) uttalte, at efter hvad der forelaa maatte nybygningsspørsmaalet siges endnu ikke paa langt nær at være kommet ut over forberedelsesstadiet, eller at være modent til avgjørelse av Stortinget, og indstillet paa, at regjeringen skulde anmodes om paany at forelægge saken for Stortinget, men at den indtil saa kunde ske skulde være bemyndiget til at iverksætte nybygning av krigsskibe m. v. i den utstrækning inden beløpets ramme, som maatte ansees paakrævet, for at forsinkelse kunde undgaaes.

Samtidig foreslog komiteen, at beløpet skulde tillægges overskuddet av den under 6te juli 1914 besluttede ekstraordinære forsvarsskat i den utstrækning, at den i 1912 bevilgede sum kr. 16,2 mill. blev ubeskaaret til anvendelse efter forutsætningen, idet det hadde vist sig, at efter de foreliggende forslag var denne sum beskaaret med ca. 3 mill. kroner, der var disponert til andre formaal.

Stortingets beslutning under 17de august 1915 blev i overensstemmelse hermed nemlig:

»Regjeringen anmodes om for Stortinget at fremlægge forslag til anvendelse av restbeløpet kr. 10 366 000,oo, tillagt renter av de paa byggekontrakterne for de to kystforsvarsskibe og en undervandsbaat utbetalte beløp samt i tilfælde overskuddet av den av Stortinget under 6te juli 1914 besluttede ekstraordinære forsvarsskat, til nybygning m. v. for flaaten. Det er forutsætningen, at nævnte overskud kun skal anvendes til dækning i den utstrækning, som er nødvendig, for at de i 1912 til nybygning for flaaten bevilgede 16,2 millioner kroner i sin helhet blir anvendt til saadan nybygning m. v.

Indtil saa kan ske, bemyndiges regjeringen til at iverksætte nybygning av krigsskibe og anskaffelse av minemateriel og flyvemateriel for flaaten i den utstrækning, som maatte findes paakrævet inden beløpets ramme.«

Av den foreliggende proposition sees, at regjeringen ved kongelig resolution av 10de december 1915 i henhold til nævnte bemyndigelse har besluttet paabegyndt bygning og anskaffelse av det ovenfor nævnte materiel for 13 mill. kroner.

Fartøierne er bestemt at skulle bygges dels ved marinens verft, men hovedsagelig ved private verksteder.

Angaaende kontrakter, byggetid m. v. er der i propositionen, pag. 29 o. flg., hvortil henvises, git en del oplysninger.

Endvidere har komiteen paa henvendelse til departementet mottat en skrivelse av 23de juni d. a. med bilag saalydende:

»I anledning av den ærede komites skrivelse av 19de dennes oversendes vedlagt de oprettede kontrakter angaaende den iverksatte ekstraordinære nybygning for marinen.

Da disse dokumenter er originalkontrakter har man tillatt sig at vedlægge en kvittering, der bedes tilbakesendt i undertegnet stand, likesom man tør anmode om at faa dem tilbakesendt saa snart som efter omstændigheterne mulig.

Angaaende byggematerialer skal bemerkes:

Av materialer til de 4 undervaandsbaater,

som er kontrahert med Thune—Kaldnæs er plater til de indre og ytre skrog bestilt i Tyskland. Spantematerialer av de dimensioner som fordres samt tyndere plater kan derimot efter nøiere foretagne undersøkelser ikke skaffes fra Tyskland, hvilket byggefirmaerne hadde gjort sig haab om. De maa derfor efter al sandsynlighet nu tages fra Amerika.

Som det tør være den ærede militærkomite bekjendt er vanskeligheterne ved at skaffe skibsbygningsmaterialer til landet meget store. Tyske verker gir prompte anbud paa kort levering, men utførselen støter paa mange hindringer. Eksempelvis skal nævnes at materialerne til 3 torpedobaater blev bestilt i Tyskland i januar iaar paa 8 ukers levering. Trods mange purringer er imidlertid endnu ingen materialer mottat.

Engelske verker lykkes det i det heletat ikke at faa tilbud fra.

Amerikanske verker er istand til at levere og synes at overholde fristen, men der foraarsaker til gjengjæld jernbanetransporten store vanskeligheter.

Det har lykkedes at faa til landet samtlige skibsbygningsmaterialer til de undervandsbaater, som bygges paa verftet i Horten.«

Av de foreliggende oplysninger fremgaar, at de 2 torpedobaater skal bygges under samvirken av marinens verft og Hamar jernstøperi, og at de kan paaregnes færdige om 3 à 4 aar.

De to kanonbaater skal bygges under samvirken av A/S Thunes verksted, Kristiania og Kaldnæs verksted, Tønsberg. De skal leveres henholdsvis juli og oktober 1917.

De 4 u-baater skal bygges under samvirken av Thune og Kaldnæs.

Efter kontrakten skal den første baat være færdig til prøve 25 maaneder, efterat skrogmaterialerne er ankommet til Kaldnæs; de øvrige 3 baater skal leveres med 6 maaneders mellemrum, efterat den første er avlevert.

Bestillingen skal saaledes i sin helhet ikke være effektuert før 43 maaneder efter materialernes ankomst. Som det fremgaar av departementets ovennævnte skrivelse er imidlertid disse materialer for tiden dels ikke ankommet, dels endnu ikke bestilt, og der foreligger ingen oplysning om, naar materialene kan haabes at ankomme.

U-baatene skal bygges efter det amerikanske Elektric Boat Co.s type, med hvilket firma departementet har avsluttet kontrakt om efterbygning av dets u-baater.

Vilkaarene ifølge kontrakten er i hovedtrækkene disse:

E. B. Co. leverer arbeidstegninger, specifikationer m. v. og yder den assistanse, som trænges for bygningen, bl. a. ved at la en inspektør med stab være tilstede og tilse bygningen av første baat.

Herfor er stipuleret en godtgjørelse av £ 15 000 i 4 terminer foruten særlig godtgjørelse for enkelte utgifter forøvrig.

Hvis baatene ikke opfylder fordringerne med hensyn til fart, er fastsat bøter efter en bestemt skala. Det samlede ansvar er dog begrænset til den ovennævnte sum £ 15 000.

Komiteen har ikke anledning eller kompetanse til at underkaste kontrakterne nogen kritisk gjennemgaaelse i detalj. Man skal kun nævne nogen punkter, som delvis ikke er behandlet i propositionen og som man har fæstet sig ved.

1. Leverancetiden for de 4 u-baater er som ovenfor nævnt ikke gjort løpende fra kontraktens underskrift eller knyttet til andet fast tidspunkt, men til materialernes ankomst.

   Der sees ikke efter kontrakterne at være adgang for departementet til under nogen betingelse at faa disse ophævet, hvor længe end materialernes ankomst skulde trække ut.

   I kontrakten for de 2 kanonbaater er der vistnok bestemt en fast leveringstid, men samtidig er »forsinket leverance av materialer« opført som gyldig grund for forsinkelse, saaledes at leverancetiden ogsaa for disse baaters vedkommende i virkeligheten er gjort avhængig av samme omstændighet.

2. I propositionen anføres, at kontraktsprisen for de 4 u-baater er 1,6 million kroner pr. baat.

   Det sees imidlertid av kontrakten, at prisen skal beregnes saaledes, at Thune til sine og Kaldnæs's samlede utgifter vedkommende baatene faar en avance av 15 pct. som fortjeneste. Dog skal den samlede pris for den hele leverance ikke

overstige kr. 6,2 millioner. (Staten leverer selv et sæt motorer til kr. 200 000,oo).

Dersom den saaledes beregnede samlede pris skulde bli mindre end maksimalprisen, skal Thune i tillæg til den beregnede pris faa utbetalt 7/10 av differancen.

3. Hvad betalingsvilkaarene forøvrig angaar, da sees for kanonbaatenes vedkommende at indbetalingsterminerne som vanlig er gjort avhængig av arbeidets fremadskriden (undtagen for første termin, der erlægges ved kontraktens underskrift).

For u-baatenes vedkommende sees derimot alle de tre første terminer at løpe fra dagen for kontraktens avslutning, saaledes at de tre første terminer (kr. 1,8 millioner for de 4 baater tilsammen) nu er forfaldne og maa antages utbetalt uten at baatene er paabegyndt.

4. I propositionen er nævnt en del nyanlæg (kaianlæg, slip m. v.), som Thune vil bygge for at utføre bygning av u-baater og mindre fartøier for marinen. Av kontrakten fremgaar, at disse nyanlæg er beregnet at koste ca. kr. 850 000,oo, hvorav 25 pct. (kr. 212 500,oo) skal medregnes i de utgifter, som skal godtgjøres Thune.

5. Hvad angaar maskinerierne (motormaskiner) i de 4 u-baater og de to kanonbaater, da er i propositionen kun anført, at de skal utføres av Thune.

Det fremgaar imidlertid av kontrakterne, at departementet har forbeholdt sig at levere et sæt (2 motormaskiner), og at Thune skal levere de øvrige 3 sæt (6 maskiner) efter samme model.

Det sæt, som skal leveres av departementet, er bestemt bygget av firmaet Gebrüder Sulzer (Schweiz) efter systemet Sulzer-Diesel, med hvem departementet har sluttet kontrakt saavel om denne leverance som om ret til efterbygning.

Der blev av militærkomiteen ifjor gjort bemerkning ved, at det heromhandlede nybygningsspørsmaal for flaaten ikke var behandlet av samtlige de myndigheter, der vanligvis uttaler sig om den slags spørsmaal. Hverken reguleringskommissionens eller den tekniske fælleskommissions uttalelse forelaa, mens chefen for u-baat-avdelingen og de 4 u-baatchefer hadde anbefalt en anden type av u-baater. Heller ikke i den iaar foreliggende proposition kan spørsmaalet sees at være behandlet av marinens reguleringskommission eller den tekniske fælleskommission.

Avslutningen av de heromhandlede kontrakter paa det daværende tidspunkt (i slutningen av december 1915 synes især for u-baatenes vedkommende mindre heldig.

Baatene er endnu — efter 7 maaneders forløp — ikke paabegyndt, mens samtidig leveranceetiden er meget lang og tidspunktet, fra hvilket den skal begynde at løpe (materialernes ankomst), endnu ikke indtraadt. Og der vites intet bestemt om, naar saa kan ske.

Det maa ansees utelukket, at de heromhandlede baater med hensyn til konstruktion m. v. i væsentlig grad skal kunne nyde godt av de talrike erfaringer, som krigen medfører.

Komiteens indstilling ifjor, paa grundlag av hvilken Stortingets bemyndigelse for administrationen blev git, forutsatte, at denne bemyndigelse kun skulde benyttes for at undgaa forsinkelse. Forøvrig var administrationen anmodet om paany at forelægge saken for Stortinget.

Det kan ikke indsees, at nogen forsinkelse av betydning vilde ha været forvoldt, om man hadde ventet de faa uker, til Stortinget traadte sammen.

Da departementet imidlertid har handlet efter given bemyndigelse, finder komiteens flertal at kunne indstille overensstemmende med propositionen.

Komiteens medlem Løvold beklager, at der ikke straks efter den europæiske krigs begyndelse blev iverksat nybygning for marinen. Den utilfredsstillende stilling nybygningsspørsmaalet staar i nu, har sit utspring heri.

Hvad angaar det ovenfor omhandlede restbeløp kr. 2 131 000,oo, som endnu ikke er anvendt og den derunder omhandlede anskaffelse av to mindre u-baater, da har komiteen senere mottat en skrivelse av 18de ds. fra departementet saalydende:

Under henvisning til st. prp. nr. 84/1916 side 29 og flg. angaaende »Redegjørelse angaaende allerede iverksat ekstraordinær nybygning for marinen samt forslag om anvendelse av den endnu udisponerte del av de ved Stortingets beslutning av 17de august 1915 til disposition for nybygning stillede midler« skal departementet tillate sig at meddele:

Den 3dje juli mottok departementet fra Thunes mek. Verksted anbud paa de i propositionen omhandlede 2 mindre undervandsbaater. Anbudet blev av departementet oversendt marinens hovedverft og marinens minevæsen til gjennemgaaelse og uttalelse under fornøden konferanse med kaptein Tank-Nielsen. Disses uttalelse kan først ventes mottat i uken mellem 17de og 22de juli førstkommende, idet anbudet maa gjennemgaaes i detalj baade hvad kontrakt som specifikationer angaar.

Det har været departementets mening at oversende anbudet med departementets uttalelse i saken til den ærede militærkomite, og dette vil bli gjort saa snart som gjørlig. Av hensyn til den bebudede nær forestaaende opløsning av Stortinget vil man ikke undlate — for om mulig at forhindre forsinkelse i komiteens arbeide — at meddele hvorledes saken med hensyn til den foreslaaede anskaffelse av undervandsbaater staar.

De angjældende 2 baater er blit noget større end i st. prp. nr. 84 antydet, nemlig istedenfor 130—175 ton, 170 - 200 ton. Grunden hertil er at der er tat fornødent hensyn til de krav, som en av departementet i sin tid nedsat kommission har stillet med hensyn til mindre undervandsbaater. Prisen er derved ogsaa steget, nemlig til kr. 2 450 000,oo for de to baater (eklusive torpedoer). Leveransetiden er 15 maaneder for 1ste baat og 18 for 2den, dog saaledes at fremdrivningsmaskinerne for overvandsfart — eksplosionsmotorerne — skal installeres senere, da de ikke kan bli færdige itide. Dette vil ingen nævneværdig indflydelse ha paa baatenes anvendelse i det farvand, hvor man nærmest har tænkt at anvende disse baater.

Baatene er tilbudt gjennem Thunes mek. verksted, som er forutsat at skulle indgaa et nærmere kontraktsforhold til Electric Boat Co. i Amerika.

Baatene skulde bygges i Amerika, tages fra hinanden for transporten over havet og sættes atter sammen og prøves av Thune.

Paa foranledning har kommanderende admiral uttalt, at han finder at kunne anbefale anskaffelsen av de omhandlede undervandsbaater, hvis de tekniske autoriteter ingen væsentlige bemerkninger har at gjøre til konstruktionen, specifikationer og kontrakten i det hele. Dog finder han at der bør gjøres alt mulig for at faa nedsat leveransetiden og prisen, og at forholdet mellem Thune og Electric Boat Co. paa grund av denne kontrakt ikke faar en saadan karakter, at ikke staten for fremtiden kan staa helt frit overfor Thune med hensyn til hvilke typer av undervandsbaater der skal bygges for statens regning ved Thunes verksted.

Departementet slutter sig til kommanderende admiral og vil under de nævnte forutsætninger være beredt til at avslutte kontrakt om de 2 baater i tilfælde av at Stortinget bevilger det fornødne beløp.

Som det sees vil prisen paa de 2 undervandsbaater bli ca. kr. 650 000,oo høiere end forutsat i st. prp. nr. 84, hvilket beløp da i tilfælde maa bevilges som tillæg til det i propositionen opførte beløp kr. 1 800 000,oo.

Komiteen skal bemerke:

Som man vil se er spørsmaalet om heromhandle anskaffelse av 2 mindre u-baater paa langt nær utredet. Bl. a. foreligger endnu ikke for komiteen den i departementets ovenstaaende skrivelse omhandlede utredning fra de sagkyndige.

Efter omstændigheterne finder dog komiteen at ville indstille paa at administrationen gis bemyndigelse til anskaffelsen forsaavidt de av kommanderende admiral nævnte betingelser med hensyn til nedsættelse av leveransetiden m. v. kan fyldestgjøres.

Komiteen har forøvrig intet at bemerke ved den av departementet foreslaaede anvendelse av kr. 250 000,oo til fuldførelse av de to mineutlæggere og kr. 81 000,oo til fabrikation av haandminer.

I henhold hertil indstilles paa at de resterende kr. 2 131 000,oo tillates anvendt i ovennævnte øiemed samt at der yderligere som av departementet foreslaat bevilges kr. 650 000,oo.

I propositionen er vedrørende personel m. v. opført:

A. *Hærbudgettets kapitel 11.*

Titel 1.	Utnyttelse av infanteriets vernepligtige styrke . .	kr.	166 000,00
— 2.	Kavaleriet		2 700,00
— 3.	Feltartilleriet		2 000,00
— 4.	Ingeniørvaabnet . .	-	47 800,00
— 5.	Fæstningsartilleriet .	-	27 900,00
— 6.	Flyvevæsenet . . .	-	47 000,00
	Sum . .	kr.	293 400,00

B. *Marinebudgettets kapitel 4, a, 2.*

Flyvevæsenet	kr.	53 000,00

Om de enkelte bevilgningsposter m. v. skal anføres:

Titel 1. *Utnyttelse av infanteriets vernepligtige styrke.*

1. Departementet foreslaar, at de nuværende brigader fremtidig benævnes divisioner.
2. At Jægerkorpset opsættes som et regiment, Jægerkorpset, infanteriregiment nr. 17, foreløbig sammensat saaledes:
   Regimentstab.
   2 linjebataljoner.
   1 reservebataljon.
   Den nye bataljon opsættes med fastlønnede kadre kun for 3 kompanier, idet fjerde kompani opsættes med fastlønnet befal fra garden.
3. At Søndfjord og Nordfjord bataljoner sammenfattes i et nyt regiment, Fjordenes infanteriregiment nr. 18, underlagt 4de division. Regimentet opsætter desuten 1 reservebataljon som regimentets 3dje bataljon. Søndhordland bataljon, som nu er en selvstændig bataljon, indordnes i Nordre Bergenhus infanteriregiment nr. 10 istedetfor som nu Søndfjord bataljon.
4. At infanteriet i Finmarken organiseres som et regiment: Finmarkens infanteriregiment nr. 19, paa 2 grupper (bataljoner), Vestfinmarkens og Østfinmarkens gruppe (bataljon) paa 4 linjekompanier, samt 1 reservebataljon.

   Herved kræves en ny opsætning av 1 regimentsstab, 1 linjebataljonsstab og 2 linjekompanier samt 1 reservebataljon.
   Departementet forutsætter, at man, saasnart mandskapsstyrken og andre forhold tillater det, gaar til opsætning av disse tre nye regimenter som fuldstændige linjeregimenter.
5. At der foruten forannævnte reservebataljoner opsættes følgende:
   1 ved Smaalenenes infanteriregiment nr. 1.
   1 ved Vestre Akershus infanteriregiment nr. 2.
   1 ved Østoplandenes infanteriregiment nr. 5.
   Hver reservebataljon opsættes med stab og 4 kompanier.
   Ved staben:
   1 major, ulønnet eller pensionert officer, chef.
   1 fanejunker, i distriktstjeneste, bataljonskvartermester.
   Ved hvert kompani:
   1 kaptein, ulønnet officer eller fastlønnet underofficer.
   1 kommandersersjant i distriktstjeneste.
6. At der opsættes 1 landvernskompani pr. linjebataljon i 6te brigade; ved Finmarkens bataljon (regiment) 1 landvernskompani[1]) pr. gruppe.
7. At landvernsbataljonerne i 1ste—5te division ved mobilisering opsættes med 4 kompanier, og at landvernsbataljonerne allerede i fred indordnes i regimentsforband, saaledes at der blir 1 landvernsregiment à 3 landvernsbataljoner à 4 kompanier pr. division.
   Landvernsbataljonernes 2 øvrige kompanier i forbindelse med fæstningsartilleriets overskud av personel anvendes som dækningstropper.
   Hver landvernsregimentsstab foreslaaes opsat med:
   1 oberstløitnant, garnisonerende.

[1]) I skrivelse av 3dje juli 1916 har forsvarsdepartementet meddelt komiteen, at det skal være 1 reservekompani pr. gruppe, da ifølge vernepligtsloven landværbningen i Finmarkens amt er organisert i ét opbud.

1 kvartermester og skriver, garnisonerende.

Hver landværnsbataljonsstab foreslaaes opsat med

1 major, ulønnet eller pensionert officer.

1 fanejunker, kvartermester i distriktstjeneste.

Hvert kompani:

1 ulønnet officer eller fastlønnet underofficer, kompanichef.

1 fastlønnet kommandersersjant, administrerende underofficer.

8. At bataljonscheferne ved linjeinfanteriregimenterne skal ha majors grad. De nuværende oberstløitnanter ved linjeregimenterne erstattes efterhaanden med majorer.

9. At antallet av fastlønnede sersjanter ved infanteriets linjekompanier indskrænkes fra 4 til 3.

Komiteens flertal — 7 medlemmer — finder, at opsætningen av de i propositionen foreslaaede tre nye regimentsstaber — Jægerkorpset, Fjordenes infanteriregiment og Finmarkens infanteriregiment — faar utstaa til næste aar.

Som grund herfor vil man peke paa den forhaandenværende mangel paa befal og utrustning. Den langt fremskredne tid har forøvrig ikke git komiteen anledning til en indgaaende behandling av saken.

Enkelte medlemmer forbeholder sig under sakens behandling at foreslaa en del av det her indsparede beløp anvendt til opsætning av fæstningsingeniørtropper ved enkelte av vore vigtigste fæstninger.

Komiteens mindretal — formanden og Sæland — forbeholder sig at stemme for oprettelsen av heromhandlede regimentsstaber m. v.

Komiteen vil, inden den gaar nærmere ind paa detaljorganisationen, først ha uttalt vedrørende spørsmaalet om reserveavdelinger, at man selvfølgelig er enig med propositionen i, at reserveavdelingerne maa være saaledes utstyrt, at de ved mobilisering hurtigst mulig kan sættes ind med fuld styrke og fuldt organisert.

Komiteen er fuldt enig i betydningen av opsættelse av reserveavdelinger, saa meget mere som komiteen tidligere ved flere anledninger, bl. a. i indst. O. XXVI — 1915, har brag dette spørsmaal paa bane.

Det fornødne befal til reserveavdelingerne maa derfor være beskikket og stillet til regimentets disposition allerede i fred, likesom reservebataljonerne maa ha sit eget depot med materiel, beklædning, utrustning, bevæbning m. v.

Derimot antar komiteen, at reservebataljonerne ikke i fred bør administrere sit personel. Komiteen gaar nemlig ut fra, at de linjemandskaper, hvorav reservebataljonerne ved mobilisering skal opsættes, i fred rulleføres og administreres ved sine respektive linjeavdelinger, og at de ved mobilisering indkaldes av disse, men derpaa efter fremmøtet avgives til vedkommende reservebataljon ifølge de paa forhaand fastsatte mobiliseringsplaner og mobiliseringsopgjør, med andre ord, at selve opsætningen av reserveavdelingerne blir en mobiliseringssak.

Dette er efter komiteens mening en nødvendighet, da det som regel ikke vil være hverken mulig eller hensigtsmæssig paa forhaand at bestemme, hvilke mandskaper skal gaa til vedkommende regiments reservebataljon. Antallet derimot kjender man efter mobiliseringsopgjøret.

Som følge av den her av komiteen foreslaaede ordning vil det ikke være nødvendig at ha lønnede bataljons- eller kompanichefer i fred, og komiteen sparer saaledes de i propositionen opførte lønninger à kr. 1 200,00 til reservebataljonscheferne og kr. 360,00 (kr. 1 252,00) til reservekompanicheferne og kr. 748,00 til reservekompaniernes kommandersersjanter. Forøvrig henvises til, hvad der nedenfor er anført herom.

Komiteen er derhos ikke enig med departementet, naar det foreslaar, at antallet av fastlønnede sersjanter ved infanteriets linjekompanier indskrænkes fra 4 til 3. Kommanderende general og generalstabschefen, som vistnok har gaat med paa departementets forslag om denne sløifning av den 4de sersjant, har nemlig, som det i propositionen er oplyst, dog fremholdt, at det var ønskelig at kunne beholde den 4de sersjant pr. kompani.

Komiteen er enig heri og vil foreslaa, at kompanierne som hittil opsættes med 4 fast-

lønnede sersjanter. Naar administrationen imidlertid tror, at linjekompanierne kan nøie sig med 3 fastlønnede sersjanter, gaar komiteen ut fra, at en del fastlønnede sersjanter ved mobilisering kan avgives til reservebataljonernes kompanier.

Komiteen, som ikke vil motsætte sig, at brigaderne fremtidig benævnes divisioner, er blit staaende ved følgende forslag til organisation av vort infanteri som et første (foreløbig) maal:

a) Ved hvert av infanteriregimenterne nr. 1 til 13 (ɔ: de nuværende infanteriregimenter i de 5 sydlige brigader) skal der av fastlønnede stabsofficerer organisationsmæssig haves 1 oberst, 1 oberstløitnant og 3 majorer, samtlige garnisonerende.
b) Ved hvert av infanteriregimenterne nr. 14, 15 og 16 (ɔ: i 6te brigade) 1 oberst, 1 oberstløitnant og foreløbig 2 majorer — som nu — samtlige garnisonerende.

ad a) Oberstløitnanten skal i fred være regimentets næstkommanderende og ved mobilisering overta det »reserve- og landvernsregiment«, som forutsættes opsat av regimentets overskud av linjen og av dets landvern.

Komiteen foreslaar, at der for hvert av disse 13 infanteriregimenter snarest mulig opsættes et saadant »reserve- og landvernsregiment«, bestaaende av 1 reservebataljon og 1 landvernsbataljon (senere 2 landvernsbataljoner eftersom mandskapsstyrken m. v. tillater det).

Regimentets reservebataljon.

Reservebataljonens befal og mandskaper, som utgjøres av overskuddet ved linjeregimentet, forblir, som foran nævnt, staaende ved sine linjeavdelinger i fred og indkaldes av dem ved feltopsætning.

Som chefer for reservebataljonerne beordres majorer, som er fhv. fastlønnede eller ulønnede officerer. Da disse bataljonschefer ikke vil faa nogen befatning med personel eller materiel i fred, antages det, som foran anført, ikke nødvendig at opføre nogen løn for dem, men de bør allerede i fred være beskikket til majorer og stillet til regimentets disposition som chefer for hver sin reservebataljon.

For at bli majorer bør der paalægges dem forpligtelse til hvert 3dje aar at delta i linjens regimentssamling samt i befalsøvelser og lignende i den utstrækning, de bevilgede midler tillater.

Ved hver reservebataljon foreslaaes — som i propositionen — ansat 1 kvartermester, fanejunker i distriktstjeneste med aarlig løn kr. 748,00 for administrationen av bataljonens materiel, beklædning, utrustning m. v.

Forøvrig skal alt befal ved reservebataljonen være ulønnet.

Som kompanichefer foreslaaes ulønnede kapteiner, som i fred ingen befatning faar hverken med kompaniets personel eller materiel. De bør for at bli kapteiner ha tilsvarende tjenestepligt som ovenfor nævnt for reservebataljonscheferne.

Regimentets landvernsbataljoner.

Det er komiteens forutsætning, at der ved hvert av disse 13 regimenter i indeværende termin opsættes en marsjerende landvernsbataljon + 2 landvernskompanier, hvilke sidste i forbindelse med fæstningsartilleriets overskud av personel anvendes som dækningstropper. Komiteens forslag er saaledes, hvad angaar antallet av landvernsavdelinger ved regimenterne i overensstemmelse med propositionen. I denne var der imidlertid opført løn à kr. 1 200,00 til samtlige landvernsbataljonschefer og à kr. 748,00 til en kvartermester pr. landvernsbataljon.

Komiteen vil imidlertid foreslaa, at der i indeværende termin ikke ansættes nogen vernepligtig landvernsbataljonschef, men at en av linjeregimentets stabsofficerer overtar kommandoen over landvernsbataljonen med administration av personel og materiel — altsaa som den nuværende ordning ved 8 av linjeregimenterne.

Naar mandskapsstyrken blir saa stor, at der av regimentets landvern kan opsættes 2 marsjerende bataljoner (jfr. den ifjor foretagne forandring av vernepligtsloven, hvorved landvernets aarsklasser blev bestemt økt fra 8 til 12), er det komiteens forutsætning, at der som landværnsbataljonschefer skal ansættes ulønnede majorer (fhv. fastlønnede office-

rer eller ulønnede officerer), som avlønnes som av departementet foreslaat med kr. 1 200,oo aarlig, idet de vil faa at administrere sin bataljons personel og materiel.

Vedkommende fastlønnede stabsofficer vil da i fred faa det overordnede opsyn med de 2 landvernsbataljoners personel og materiel og med reservebataljonens måteriel samt under linjeregimentets chef forberede alt vedrørende reserve- og landvernsregimentets mobilisering.

Komiteen er vidende om, at forsvarsdepartementet i forbindelse med næste budgetforelæg vil komme med en redegjørelse for og forslag om, ved hvilke regimenter der i næste budgettermin vil kunne opsættes 2 marsjerende landvernsbataljoner, og opføre den nødvendige bevilgning til vedkommende vernepligtige bataljonschefer.

Da der for nærværende ikke vil bli opsat mer end 1 landvernsbataljon pr. infanteriregiment og kun ved nogen faa regimenter 1 reservebataljon, bør anvendelsen av regimentets fastlønnede stabsofficerer i indeværende termin forbli som hittil. Det heromhandlede spørsmaal forutsættes optat til realitetsbehandling i næste budgetforslag. Komiteen vil dog ha bemerket, at der som oberstløitnanter og næstkommanderende ved regimenterne fremtidig kun bør utnævnes saadanne, som ansees skikket til videre avancement til regimentschefer — saaledes som ogsaa forutsat av den forsterkede militærkomite i dens indstillinger S. XXXXII, 1908 og 1909.

Befalet førøvrig forutsættes indtil videre opsat som hittil.

ad b. Ved de 3 infanteriregimenter i 6te brigade foreslaaes opsat 1 landvernskompani pr. linjebataljon, altsaa 3 pr. regiment, med ulønnede officerer som kompanichefer.

I henhold til foranstaaende indstiller komiteen titelen bevilget med kr. 25 000,oo.

Tit. 2. *Kavaleriet.*

Departementet foreslaar i propositionen, at der ved hvert av de søndenfjeldske dragonregimenter opsættes:

1 landvernskorps à 3 eskadroner tilfots og 1 eskadron tilhest.

Ved Nordenfjeldske dragonregiment.

2 eskadroner tilfots og 1 eskadron tilhest.

Eskadronerne tilhest opløses i melderyttertaravdelinger til linjeregimenterne.

Korpsstaben opsættes med:

1 major, ulønnet eller pensionert officer.

1 standartjunker i distriktstjeneste, korpskvartermester og skriver.

Av landvernskorpsets 3 eskadronchefer skal den ene være ritmester i distriktstjeneste, de 2 øvrige enten ulønnet ritmester eller fastlønnet standartjunker.

Ved hver eskadron desuten 1 kommandersersjant i distriktstjeneste.

Ved Nordenfjeldske dragonregiment er den ene eskadronchef ritmester i distriktstjeneste, den anden ulønnet ritmester eller fastlønnet standartjunker.

Komiteen indstiller som i forelægget titelen bevilget med kr. 2 700,oo — dog saaledes, at befalet opsættes saavidt mulig analogt med infanteriets landvern.

Tit. 3. *Feltartilleriet.*

Departementet foreslaar i propositionen, at der ved hvert feltartilleriregiment opsættes 1 landvernsbataljon à 3 marsjerende batterier (+ 1 depotbatteri).

Landvernsbataljonsstaben opsættes med:

1 major, ulønnet eller pensionert officer.

1 stykjunker i distriktstjeneste, kvartermester og skriver.

Av bataljonens 3 batterichefer skal 1 være kaptein i distriktstjeneste, de 2 øvrige enten ulønnet kaptein eller stykjunker i distriktstjeneste.

Ved hvert batteri desuten 1 fastlønnet kommandersersjant i distriktstjeneste.

Komiteen indstiller som i forelægget titelen bevilget med kr. 2 000,oo under samme forutsætning som under kavaleriet.

Tit. 4. *Ingeniørvaabnet.*

I propositionen er under denne titel opført kr. 47 800,oo til endel nyopsætninger m. v. nemlig:

A. At der ved Søndenfjeldske ingeniørregiment opsættes 1 radio- og lyskasterkompani.
B. At der ved Nordenfjeldske ingeniørbataljon opsættes 1 radio- og lyskasterkompani med noget færre befal end det under A nævnte kompani.
C. At der oprettes en Nord-Norges ingeniørbataljon bestaaende av stab, de nuværende 6te sappør- og 6te telegrafkompanier samt av ett radio- og lyskasterkompani med antal befal omtrent som under A forutsat.
D. At Søndenfjeldske ingeniørbataljon opsætter 1 landvernsbataljon à stab, 4 sappørkompanier og 2 telegrafkompanier ɔ: en nyopsætning av 3 sappørkompanier og 1 telegrafkompani.

Komiteen slutter sig til forelægget, dog med den forandring, at man foreslaar, at den ene av bataljonscheferne — tillike næstkommanderende — ved Søndenfjeldske ingeniørregiment skal være oberstløitnant, saaledes som nu er tilfældet og i analogi med, hvad komiteen foran har foreslaat ved infanteriregimenterne. Til gjengjæld finder man at maatte bringe i forslag, at av de to bataljonschefer i 5te og 6te brigade skal den ene være oberstløitnant og den anden major. For landvernets vedkommende forutsættes befalet opsat som under kavaleriet nævnt.

Komiteen indstiller i henhold til foranstaaende titelen bevilget med kr. 47 800,oo.

Tit. 5. *Fæstningsartilleriet.*

I propositionen foreslaaes:

a) at der paa Værdalens befæstninger oprettes en garnisonsavdeling. Merutgift kr. 3 900,oo.
b) at der opsættes et Narvik-detachement som besætning for de til Ofotbanens sikring anlagte Sildvikbefæstninger. Merutgift kr. 8 000,oo,
c) at der av fæstningsartilleriets overskud av personel opsættes følgende reserveavdelinger, der vil bli anvendt som dækningsavdelinger:
2 bataljoner, hver bestaaende av stab og 4 kompanier.
7 kompanier, (uten forband).

Staben opsættes med:
1 major, ulønnet eller pensionert officer.

Kompanierne opsættes med:
1 chef, ulønnet officer, eller fastlønnet underofficer.
Merutgift kr. 16 000,oo.

Komiteen indstiller efter forelægget de under a og b nævnte beløp kr. 3 900,oo og kr. 8 000,oo.

Man er likeledes enig med departementet i forslaget om reserveavdelinger, som bør oprettes saaledes som foreslaat. Overensstemmende med, hvad foran er fremholdt ved infanteriet, vil komiteen ogsaa her foreslaa, at der i fred ikke haves nogen lønnede reservebataljons- og reservekompanichefer, idet mandskaperne og materiellet administreres ved vedkommende befæstningers forsorg. Derimot maa ovennævnte chefer selvfølgelig være beskikket i fred til sine stillinger. De bør ha samme tjenestepligt i fred som foran under infanteriet nævnt.

Overensstemmende hermed opfører komiteen titel 5 med kr. 11 900,oo.

Komiteens medlem Gausdal stemmer imot alle de bevilgninger og foranstaltninger, som ikke er bundne ved tidligere stortingsbeslutninger.

Det faste kystforsvars organisation.

I st. prp. nr. 67 for 1915 var av departementet foreslaat, at de i propositionen omhandlede fremskutte befæstningsanlæg i Kristianiafjorden skulde sortere under fæstningsartilleriet, og befalet skaffes tilveie ved utvidelse av dettes befalskadre.

Imidlertid gik departementet ut fra, at under mobilisering skulde den sjømilitære distriktschef overta ledelsen av forsvaret — saavel det faste som det flytende — paa sjøfronten i Kristianiafjordens munding. I sin indstilling (kfr. indst. S. LIV for 1915) uttalte militærkomiteen i den anledning:

»Komiteen kan ikke være enig i et saadant princip. Man mener, at den samme mand maa være chef og øverste leder saavel

i krig som i fred. Hvis ikke saa er tilfældet, kan man ikke forlange, at han skal kunne være i besiddelse av det detaljkjendskap til forsvarsmidlerne og personellet, som skal betjene dem, og den øvelse i deres anvendelse og virkemaate, som alene kan betinge et godt resultat.

Den, der skal lede forsvaret i krig, maa ogsaa kunne forberede det i fred.

Hvad særlig angaar forsvarsforanstaltningerne i Kristianiafjorden (frontalforsvaret), da er disse utelukkende beregnet paa kamp mot krigsskibe og angrep fra sjøen, og de er forutsat at skulle virke i intimt samarbeide med flaaten. Det falder derfor naturlig, at overkommandoen her tildeles en sjøofficer, hvilket ogsaa har faat sit uttryk i de militære autoriteters og departementets ovennævnte uttalelser.

Men naar saa er tilfældet, og det samtidig, som ovenfor paavist, maa kræves, at ledelsen er den samme saavel i krig som i fred, fremstiller det sig som det naturlige, at det heromhandlede forsvar med batterier, minelinjer og torpedoforsvar lægges under marinen og besættes av denne ogsaa i fred.

Spørsmaalet om organisationen av personellet foreligger imidlertid ikke for nærværende til avgjørelse, og bevilgning er ikke krævet, idet det bl. a. vil avhænge av Stortingets beslutning angaaende de foreslaaede forsvarsforanstaltningers utstrækning m. v. Komiteen gaar derfor ut fra, at der senere ogsaa forelægges Stortinget forslag basert paa forannævnte ordning.«

Endvidere blev i Stortinget ved sakens behandling av repræsentanten Mjøen fremsat saadant forslag:

»Det henstilles til regjeringen at utrede spørsmaalet om de her omhandlede befæstningsanlægs underlæggelse under marinen.«

Dette forslag bifaldtes av Stortinget.

Av den foreliggende proposition sees departementet i denne anledning at ha æsket kommanderende admirals redegjørelse vedrørende en del nærmere formulerte punkter.

Kommanderende admiral uttaler, at han paa grund av manglende arbeidshjælp under den nuværende situation ikke ser sig istand til for tiden at gi saa utførlig og detaljert uttalelse som ønsket. Han kommer forøvrig til det resultat, at heromhandlede befæstninger i princippet bør organiseres likt med de øvrige kystbefæstninger — at lægge enkelte av disse under hæren og enkelte under marinen, anser han uheldig.

Han hævder imidlertid, at alt, som direkte vedrører forsvaret av vor kyst, saavel i fred som i krig, bør underlægges en øverste militær ledelse, og at saaledes saavel det faste som det flytende kystforsvar bør underlægges marinen.

Kommanderende admirals skrivelse er indtat som trykt bilag i propositionen.

Endvidere sees departementet ved oversendelse av kommanderende admirals skrivelse at ha indhentet uttalelse fra kommanderende general, generalstaben og chefen for fæstningsartilleriet, der samtlige fraraader den av kommanderende admiral antydede ordning og tilraader bibehold av den nuværende ordning. Ogsaa disse uttalelser foreligger som trykte bilag til propositionen.

Departementet henviser til disse sidste uttalelser, fastholder sit organisationsforslag i st. prp. nr. 67, 1915 og tar idetheletat avstand fra kommanderende admirals antydede forslag.

Forøvrig henvises til propositionen side 49—54.

Komiteen skal bemerke:

Det sees, at der i denne sak hersker meningsforskjel mellem kommanderende admiral paa den ene side og de andre raadspurte autoriteter paa den anden side. Imidlertid kan det ikke sees, at kommanderende admiral har været forelagt de sidstnævntes uttalelse, mens disse derimot har været tilstillet kommanderende admirals betænkning samtidig med, at deres meningsuttalelse blev æsket.

Det er mulig, at saken derved ikke er saa fuldstændig belyst som ønskelig kunde være. I ethvertfald findes der enkelte punkter i de foreliggende uttalelser, som gjør nærmere oplysninger ønskelige.

Samtidig kræver saken for tiden ikke avgjørelse, idet der heller ikke iaar er æsket bevilgning til opsætning av personel ved de ifjor bevilgede befæstningsanlæg.

Under disse omstændigheter og paa grund av den langt fremskredne tid har komiteen for nærværende ikke fundet at kunne opta saken til nærmere behandling og avgi indstilling til Stortinget. De heromhandlede spørsmaal faar indtil videre staa aapne.

Flyvevæsenet

opføres i propositionen med kr. 100 000,00, hvorav kr. 47 000,00 til hærens og kr. 53 000,00 til marinens flyvevæsen.

Departementet har foreslaat en fælles ledelse for hærens og marinens flyvevæsen for at opnaa enhet i ledelsen. Som chef er foreslaat en oberst (kommandør) eller general (admiral) og ved staben en kaptein (adjutant) og en kommandersersjant (skriver).

Hvad organisationen m. v. angaar, henvises forøvrig til propositionen side 54—59.

Komiteen har paa grund av den knappe tid, som har staat til raadighet, ikke indgaaende kunnet behandle flyvevæsenets organisation. Hvad angaar den fælles ledelse av flyvevæsenet, har der i komiteen under den foreløbige behandling av saken gjort sig forskjellige opfatninger gjældende. Komiteen finder derfor paa grund av den langt fremskredne tid, at dette spørsmaal bør utstaa og behandles i forbindelse med kommende budgetforslag.

Hvis departementet anser den nuværende tvedeling i ledelsen av hærens flyvevæsen uheldig, har komiteen intet at erindre mot, at der rent midlertidig beordres en dertil skikket officer som leder av hærens flyvevæsen. Dette forutsættes dog ikke at foregripe noget med hensyn til den endelige ordning av saken.

Komiteen indstiller forøvrig væsentlig efter propositionen, idet stillingen som direktør (chef) for fabrikkerne bør kunne besættes med officerer eller civilingeniører efter omstændigheterne.

Titelen opføres efter foranstaaende med kr. 88 000,00, hvorav kr. 40 500,00 til hærens og kr. 47 500,00 til marinens flyvevæsen.

Skulde der paa grund av omstændigheterne kunne indspares noget paa disse beløp, har der i komiteen været fremholdt ønskeligheten av, at en dertil skikket mand (officer eller civilingeniør) blir utsendt for at studere motorfabrikationen.

I henhold til foranstaaende og under henvisning til propositionen indstiller komiteen til Stortinget at fatte følgende

beslutninger:

I.

At der for terminen 1ste juli 1916 til 30te juni 1917 gives følgende bevilgninger til hæren og marinen:

Vedrørende personel m. v.
(paa de ordinære budgetter).

A. *Hærbudgettets kap. 11.*

Tit. 1.	Utnyttelse av infanteriets vernepligtige styrke	kr.	25 000,00
» 2.	Kavaleriet	-	2 700,00
» 3.	Feltartilleriet	-	2 000,00
» 4.	Ingeniørvaabnet	-	47 800,00
» 5.	Fæstningsartilleriet . .	-	11 900,00
» 6.	Flyveveesenet	-	40 500,00
	Sum . .	kr.	129 900,00

B. *Marinebudgettets kap. 4 a 2.*

Flyveveesenet	kr.	47 500,00

II.

At der foretages følgende forandringer i den i 1909 vedtagne hærordning:

1. At de nuværende brigader fremtidig benævnes divisioner.
2. At der skal haves følgende antal fastlønnede, garnisonerende stabsofficerer ved hvert av infanteriregimenterne:
   a) Nr. 1—13: 1 oberst, 1 oberstløitnant og 3 majorer.
   b) Nr. 14—16: 1 oberst, 1 oberstløitnant og indtil videre 2 majorer.
3. At der for hvert av infanteriregimenterne nr. 1—13 snarest opsættes et »Reserve- og landvernsregiment« bestaaende av 1 reservebataljon og 1 landvernsbataljon (senere 2 landvernsbataljoner, eftersom mandskapsstyrken m. v. tillater det).
4. At der som chefer for reservebataljoner og reservekompanier beordres henholdsvis ulønnede majorer og ulønnede kapteiner, som er forhenværende fastlønnede eller ulønnede officerer.
5. At der ved hver av reservebataljonerne, eftersom de kan opsættes, ansættes 1 kvartermester, fanejunker i distriktstjeneste.
6. At der ved hvert av infanteriregimenterne nr. 14—16 opsættes 3 landvernskompanier (1 pr. linjebataljon) med ulønnede officerer som kompanichefer.
7. At en av infanteriregimentets fastlønnede stabsofficerer overtar administrationen av landvernet, saalænge der ved regimentet kun opsættes én marsjerende landvernsbataljon.
8. At der, naar infanteriregimentet opsætter 2 marsjerende landvernsbataljoner, som chefer for disse beordres majorer (forhenværende fastlønnede eller ulønnede officerer) med en aarlig avlønning av kr. 1 200,00.
9. At kavaleriets landvern organiseres saaledes:
   a) Ved hvert av de søndenfjeldske dragonregimenter opsættes 1 landvernskorps à 3 eskadroner tilfots og 1 eskadron tilhest.
   b) Ved nordenfjeldske dragonregiment 2 eskadroner tilfots og 1 eskadron tilhest.
   c) Korpsstaben opsættes med 1 major

forhenværende fastlønnet eller ulønnet officer, chef.

d) Av landvernskorpsets 3 (ved nordenfjeldske dragonregiment 2) eskadronchefer skal den ene være ritmester[1]) i distriktstjeneste, de 2 øvrige (ved nordenfjeldske dragonregiment den anden) enten ulønnet ritmester eller fastlønnet standartjunker. Ved hver eskadron tilfots desuten 1 kommandersersjant i distriktstjeneste.

10. At feltartilleriets landvern organiseres saaledes:

a) Ved hvert feltartilleriregiment opsættes 1 landvernsbataljon à 3 marsjerende batterier + 1 depotbatteri.

b) Landvernsbataljonstaben opsættes med 1 major, forhenværende fastlønnet eller ulønnet officer, chef.

c) Av bataljonens 3 batterichefer skal 1 være kaptein i distriktstjeneste, de 2 øvrige enten ulønnet kaptein eller stykjunker i distriktstjeneste. Ved hvert batteri desuten 1 fastlønnet kommandersersjant, i distriktstjeneste.

11. At der foretages følgende nyopsætninger i ingeniørvaabnet:

a) Ved søndenfjeldske ingeniørregiment opsættes 1 radiotelegraf- og lyskasterkompani med følgende antal fastlønnet befal:

1 kaptein, i distriktstjeneste, chef.
1 kommandersersjant, i do.
1 furer, i do.
5 sersjanter, i do.
1 trompeter, i do.

b) Nordenfjeldske ingeniørbataljon opsættes med stab, 1 sappør- og 1 telegrafkompani samt 1 radiotelegraf- og lyskasterkompani. Sidstnævnte kompani har følgende antal fastlønnet befal:

1 kaptein, i distriktstjeneste, chef.
1 kommandersersjant, i do.
1 furer, i do.
2 sersjanter, i do.

c. At der oprettes en Nord-Norges ingeniørbataljon bestaaende av stab, 1 sappør- og 1 telegrafkompani samt
1 radiotelegraf- og lyskasterkompani.

Staben opsættes av fastlønnet befal med:

A. Stridende[2]):

1 major eller oberstløitnant, garnisonerende chef.
1 kaptein eller premierløitnant, i distriktstjeneste, indbeordret som tøimester, intendant og adjutant.
1 fanejunker, garnisonerende, kvartermester og skriver.
1 bataljonstrompeter, i distriktstjeneste.

B. *Ikke stridende.*

1 bøssemaker, i distrikstjeneste.
3 haandverkerunderoficerer, garnisonerende (1 instrumentmaker, 1 hjulmaker og 1 smed).
2 haandverkerofficerer, i distrikstjeneste (1 skrædder og 1 skomaker).

Radiotelegraf- og lyskasterkompaniet

opsættes av fastlønnet befal med:

1 kaptein, i distriktstjeneste, chef.
1 kommandersersjant, i do.
1 furer, i do.
4 sersjanter, i do.

12. At Søndenfjeldske ingeniørregiment opsætter 1 landvernsbataljon à stab, 4 sappørkompanier og 2 telegrafkompanier.

a) Staben opsættes med 1 major, forhenværende fastlønnet eller ulønnet officer, chef.

b) Av bataljonens 6 kompanichefer skal 1 være kaptein i distriktstjeneste, de 5 øvrige enten ulønnet kaptein eller fanejunker i distriktstjeneste.

Ved hvert kompani desuten 1 fastlønnet kommandersersjant i distriktstjeneste.

13. At der paa Værdalens befæstninger oprettes en garnisonsavdeling med følgende antal fastlønnet befal:

---

[1]) Administrerer i fred desuten eskadronen tilhest.

[2]) Av bataljoncheferne ved Nordenfjeldske og Nord-Norges ingeniørbataljon skal den ene være oberstløitnant, den anden major.

1 premierløitnant, garnisonerende.
1 kommandersersjant, do.
2 sersjanter, do.

14. At det opsættes et Narvik-detachement med følgende antal fastlønnet befal:
1 premierløitnant, garnisonerende.
1 kommandersersjant, do.
1 sersjant, do.

15. At der ved fæstningsartilleriet opsættes følgende reserveavdelinger:
2 bataljoner, hver bestaaende av stab og 4 kompanier.
7 kompanier (uten forband).
Som bataljonschefer og kompanichefer beordres henholdsvis ulønnede majorer og ulønnede kapteiner (forhenværende fastlønnede eller ulønnede officerer).

16. At flyvervæsenet opsættes saaledes:

A. *Hærens flyvevæsen.*

Der ansættes følgende befal:

a. En kaptein eller stabsofficer chef for hærens flyvemaskinfabrik og flyverskole (vedkommende kan efter omstændigheterne ogsaa være civilingeniør).
b. En premierløitnant eller kaptein førstelærer ved flyverskolen.
c. En premierløitnant eller kaptein kontrolofficer ved flyvemaskinfabrikken.
d. En premierløitnant eller kaptein chef for søndenfjeldske flyveravdeling.
e. To premierløitnanter chefer for nordenfjeldske og Nord-Norges flyveravdelinger.

B. *Marinens flyvevæsen.*

Der ansættes følgende befal:

a. En kaptein eller stabsofficer chef for marinens flyvebaatfabrik og flyverskole (vedkommende kan efter omstændigheterne ogsaa være civilingeniør).
b. En premierløitnant eller kaptein assistent ved flyverskolen.
c. En premierløitnant eller kaptein assistent (kontrolofficer) ved flyvebaatfabrikken.
d. 2 premierløitnanter eller kapteiner chefer for marinens flyvestationer i Kristiansand og Bergen.

D. Forsvarsdepartementet bemyndiges til at træffe de for flyververvæsenets opsætning nødvendige nærmere bestemmelser i overensstemmelse med nærværende komiteindstilling.

III.

A. At der av de ved Stortingets beslutniug av 17de august 1915 til disposition for nybygning m. v. til marinen stillede 16,2 millioner kroner, fratrukket de ved samme stortingsbeslutning til forskjellige anskaffelser bevilgede kr. 1 069 000,00 — rest kroner 15 131 000,00 anvendes til nybygning av

4 undervandsbaater for tilsammen ca.	kr.	9 000 000,00
2 kanonbaater	-	1 140 000,00
2 torpedobaater	-	1 840 000,00
samt anskaffelse av:		
flyvemateriel	-	140 000,00
minemateriel	-	880 000,00
Sum . .	kr.	13 000 000,00

samt at restbeløpet anvendes til:

Anskaffelse av to undervandsbaater	kr.	1 800 000,00
Fuldførelse av 2 specielle mineutlæggere	-	250 000,00
Fabrikation av haandminer med magasin	-	81 000,00
Tilsammen . .	kr.	2 131 000,00

B. Som tillæg til det ovenfor nævnte beløp — kr. 1 800 000,00 — til anskaffelse av to undervandsbaater bevilges paa det ekstraordinære statsbudget kr. 650 000,00.

Kristiania i militærkomiteen den 19de juli 1916.

Ivar Aavatsmark,
formand, ordfører for hæren.

C. Sparre,
ordfører for marinen

Sem Sæland,
sekretær.

Trykt 21/7 1916.

Hemmelig

Indst. S. LVIII.

(1916)

Indstilling fra militærkomiteen om oprettelse av en akkumulatorfabrik i Norge og anskaffelse av akkumulatormateriel m. v. til marinen.

(St. prp. nr. 140.)

Til Stortinget.

I st. prp. nr. 84 er der under nyanskaffelserne til marinen opført kr. 250 000,00 til anlæg av en akkumulatorfabrik.

Efter forhandlinger med forskjellige utenlandske fabrikker har forsvarsdepartementet bemyndiget direktøren for marinens minevæsen til at avslutte en foreløbig kontrakt med det engelske selskap »The Chloride Electrical Storage Co. Manchester« indeholdende de betingelser, vedkommende selskap stiller for at bygge en fabrik her i landet, og de forpligtelser, denne fabrik i tilfælde vil paata sig.

Angaaende kontraktens væsentligste bestemmelser henvises til propositionen. Avskrift av kontrakten selv medfølger som utrykt bilag.

Departementet finder denne foreløbige kontrakt i alt væsentlig tilfredsstillende for os og anser det at være av den største vigtighet for forsvaret, at vi med hensyn til undervandsbaatenes akkumulatorbatterier blir uavhængige av utlandet.

Ved den foreslaaede ordning vil marinen ikke selv behøve at anlægge nogen akkumulatorfabrik, derimot vil der tiltrænges en aarlig bevilgning til det personel, 1 ingeniør og 1 formand, som i henhold til kontrakten skal ha anledning til at sætte sig ind i alle fabrikationens detaljer, saa de i paakommende tilfælde*) vil kunne drive samme. Departementet vil i tilfælde senere fremsætte forslag om disse funktionærers avlønning, men anser sig i og med fabrikkens startning bemyndiget til midlertidig at ansætte dem.

Departementet forutsætter, at fabrikken blir oprettet og drevet i overensstemmelse med norsk lovgivning, og foreslaar, at staten blir økonomisk interessert i foretagendet som indehaver av indtil 20 pct. av aktiekapitalen (dog ikke over £ 3 000) for at kunne være repræsentert i selskapets styre.

De hertil nødvendige midler foreslaar det at ta av de i st. prp. nr. 84 omhandlede kr. 250 000,00. Resten av denne bevilgning foreslaar departementet anvendt til anskaffelse av akkumulatorbatterier for marinen.

Komiteen er selvsagt enig i den almindelige betragtningsmaate, at det er av den største vigtighet for vort forsvar, at vi med hensyn til alslags materiel for hær og marine blir uavhængig av utlandet i størst mulig utstrækning. Komiteen har derfor i

*) For eksempel i krigstiltælde, da fabrikker i henhold til krigsrekvisitionsloven forutsættes at maatte kunne sættes under norsk militær administration. (Komiteens anm.)

en tidligere indstilling (S. LII A, pag. 9) git departementets forslag om bevilgning av kr. 250 000,00 til anlæg av en akkumulatorfabrik her i landet sin tilslutning.

Hvad imidlertid den foreslaaede ordning angaar, finder komiteen det for sit vedkommende vanskelig at avgjøre, om den er fordelagtig for os.

Det betryggende ved den foreslaaede fabrik er som nævnt, at vi ved den vil kunne fremstille en væsentlig del av undervandsbaatenes akkumulatorbatterier her i landet, men rigtignok til noget høiere priser, end hvad disse koster i utlandet.

Som det fremgaar av propositionen, gaar kontrakten i det væsentlige ut paa, at forsvarsdepartementet forpligter sig til i løpet av 10 aar at kjøpe alle sine undervandsbaatbatterier fra den eventuelle fabrik til priser, som ligger 10 pct. over, hvad det engelske admiralitet betaler, samt desuten at betale til fabrikken et bestemt tilskud for hvert aar, det kjøper færre batterier end 5. — Da forsvarsdepartementet regner med, at vi i de kommende 10 aar gjennemsnitlig vil trænge mindst 3 batterier om aaret, vil det nævnte tilskud dreie sig om £ 2 200 (ca. kr. 40000,00) pr. aar. Da man videre efter de foreliggende oplysninger maa kunne gaa ut fra, at vi ialfald ikke vilde kunne faa batterier indkjøpt fra utlandet for priser, som er lavere end admiralitetspriserne + 10 pct., vil dette aarlige tilskud være den garantipræmie, vi i tilfælde maa betale for den sikkerhet at faa fabrikationen utført herhjemme og at bli sat fuldstændig ind i den.

Skulde vi imidlertid av en eller anden grund i denne tid komme til at kjøpe færre end 3 batterier pr. aar, vil dette tilskud bli større. Hvorvidt disse utlæg staar i rimelig forhold til de fordele vi opnaar, beror paa et skjøn.

Hittil har der, saavidt komiteen har kunnet bringe i erfaring, ikke været nogen særlige vanskeligheter ved at faa batterier fra utlandet til rimelig pris. Hvorvidt forholdene vil bli anderledes i fremtiden, er umulig at forutsi. Det er selvsagt vel mulig, at vi kan komme op i situationer, som gjør den foreslaaede fabrik til et vigtig led i vort forsvar, men paa den anden side kan der reises sterke tvil, om de nuværende ekstraordinære forhold kan ansees som et gunstig tidspunkt til at fiksere saavidt langsigtige overenskomster. Komiteen maa forøvrig bemerke, at den foreslaaede fabrik ikke vil gjøre os h e l t uavhængig av utlandet, aldenstund fabrikken ikke tillike fabrikerer elementkarrene, som lages av en gummikomposition, der ikke er gjenstand for indenlandsk fabrikation, og hvortil de væsentligste raamaterialer maa indføres fra utlandet.

Komiteen finder heller ikke for sit vedkommende at kunne lægge særlig vegt paa den betydning, fabrikken vil faa for andre formaal. Blyakkumulatorer synes nemlig at ha tapt adskillig av den betydning, de tidligere hadde i den elektriske industri.

Med hensyn til kontraktens øvrige bestemmelser anser komiteen ihvertfald som uantagelig bestemmelserne i § 3, der forpligter forsvarsdepartementet til i løpet av kontraktstiden at ta fra fabrikken alt, hvad det maatte trænge av akkumulatorer og batterier til hvilketsomhelst formaal (»for any purpose«). Komiteen mener, at der maa tages et uttrykkelig forbehold, som gir departementet ret til at benytte og skaffe fra andet hold ogsaa andre akkumulatorer end blyakkumulatorer, hvor de førstnævnte maatte være at foretrække.

Komiteen finder ogsaa samme paragrafs bestemmelse om, at forsvarsdepartementet skal efter evne søke at formaa andre norske regjeringsdepartementer til at gjøre det samme (d. e. kjøpe akkumulatorbatterier kun fra denne fabrik) (»use their best endeavors to induce other Norwegian Government departments to do the like«) mindre heldig.

Videre har komiteen fæstet sig ved bestemmelserne i § 5 og 6, hvorefter selskapet forbeholder sig ret til at utføre ved sine fabrikker i England enhver regjeringsordre, som fabrikken i Norge ikke vil kunne utføre paa det tidspunkt, samtidig som departementet skal være forpligtet til for disse i England utførte batterier at betale ikke alene 10 pct. over admiralitetets priser fob engelsk havn, men tillike fragt og eventuelle eksportavgifter i England, assurance og eventuelle importavgifter i Norge.

Komiteen mener her, at hvis fabrikken i Norge av en eller anden grund ikke kan ut-

føre de ordrer, regjeringen gir den, bør departementet staa frit med hensyn til de anskaffelser, som det isaafald maa foreta i utlandet.

Alt ialt mener saaledes komiteen, at der — foruten den hovedindvending, at fabrikken i virkeligheten blir et utenlandsk foretagende om end beliggende i Norge — findes ikke uvæsentlige momenter, som reduserer fordelene ved denne fabrik, samtidig som komiteen ogsaa har sine betænkeligheter ved de forholdsvis store aarlige tilskud, som staten i tilfælde vil maatte betale.

Komiteen kan saaledes ikke anbefale kontrakten vedtat i den foreliggende form og vil henstille til departementet at ta saken op til fornyet overveielse, idet herunder spørsmaalet om oprettelsen av en virkelig norsk akkumulatorfabrik bør stilles i første række.

Trods komiteens ovennævnte betænkeligheter mot den foreslaaede ordning mener man dog, at departementet bør være bemyndiget til at avslutte kontrakt med The Chloride Electrical Storage Co., hvis selskapet gaar med paa at ændre kontrakten paa de av komiteen omhandlede punkter, og departementet selv efter den fornyede behandling finder, at saken uten ophold bør løses paa denne maate.

I henhold til ovenstaaende indstiller derfor komiteen til Stortinget at fatte følgende

beslutning:

Stortinget samtykker i, at det i st. prp. nr. 84 under B. marinen, tit. 2 a, til anlæg av akkumulatorfabrik opførte beløp, kr. 250 000,oo, tillates anvendt til oprettelse av akkumulatorfabrik og anskaffelse av akkumulatormateriel til marinen.

Kristiania i militærkomiteen den 14de juli 1916.

Ivar Aavatsmark,
formand.

Sem Sæland,
ordfører og sekretær.

Trykt 17/7 1916.